

STATSMINISTERENS KONTOR

Rapport

Flertallsregjeringens statusrapport

Politisk regnskap Stoltenberg II-regjeringen 2005 – 2011
Høsten 2011

STATSMINISTERENS KONTOR

Rapport

Flertallsregjeringens statusrapport

Politisk regnskap Stoltenberg II-regjeringen 2005 – 2011
Høsten 2011

Denne rapporten inneholder politisk regnskap for Stoltenberg II-regjeringen i perioden 2005-2011. I kapittel 1 er en oversikt over viktige resultater og saker fra 2005, inkludert forslag til statsbudsjett for 2012. I kapittel 2 til 18 er det rapportert hva regjeringen har gjort på konkrete målsettinger i regjeringens politiske plattform. Målsettingene fra plattformen er gjengitt i kursiv. Der det rapporteres på tiltak som ikke er konkretisert i regjeringsplattformen framgår det som tilleggspunkter regjeringen har arbeidet med.

INNHOLD:

TRYGG STYRING AV NORGE.....	5
KAPITTEL 1: VIKTIGE RESULTATER OG SAKER SIDEN 2005.....	7
KAPITTEL 2: INTERNASJONAL POLITIKK.....	117
KAPITTEL 3: DEN ØKONOMISKE POLITIKKEN.....	151
KAPITTEL 4: NÆRINGSPOLITIKK.....	157
KAPITTEL 5: SAMFERDSEL.....	174
KAPITTEL 6: FOLKESTYRE, LOKALSAMFUNN OG REGIONALPOLITIKK	187
KAPITTEL 7: ET ARBEIDSLIV MED Plass TIL ALLE.....	197
KAPITTEL 8: SOSIAL RETTFERDIGHET.....	208
KAPITTEL 9: HELSE OG OMSORG.....	215
KAPITTEL 10: BARN, UTDANNING OG FORSKNING.....	227
KAPITTEL 11: FORNYING OG UTVIKLING AV OFFENTLIG SEKTOR.....	246
KAPITTEL 12: NORGE SOM MILJØNASJON.....	250
KAPITTEL 13: ENERGIPOLITIKK.....	267
KAPITTEL 14: KULTURPOLITIKK.....	281
KAPITTEL 15: ET INKLUDERENDE NORGE.....	284
KAPITTEL 16: MER TRYGGHET – MINDRE KRIMINALITET.....	293
KAPITTEL 17: INNVANDRING OG INTEGRERING.....	299
KAPITTEL 18: KIRKE-, RELIGIONS- OG LIVSSYNSPOLITIKK.....	310

TRYGG STYRING AV NORGE

Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet gikk til valg sammen for å gi Norge en ny retning. For å skape mer rettferdig fordeling. For å sette en stopper for privatisering av skolen. For å satse på fellesskapet framfor store kutt i skattene. For å satse i hele landet. I seks år har vi ført en politikk som har gitt Norge en ny kurs. Nå skal vi videre.

I en tid der vi på ny opplever usikkerhet om den økonomiske utviklingen er det viktig at vi er forberedt på at et nytt økonomisk tilbakeslag også kan ramme Norge. Den økonomiske usikkerheten må møtes med vilje til politisk styring og prioritering. Vi må holde orden i økonomien, og legge til rette for fortsatt lav ledighet og høy sysselsetting. Det er viktigere enn noen gang ikke å love uansvarlige kutt i skattene. I stedet må vi øke økonomiens vekstevne ved å investere i mennesker og skaperkraft.

Full barnehagedekning har vært et politisk mål i 30 år. Denne regjeringen har sørget for at det nå er virkelighet. Vi skal også sikre kvaliteten i barnehagene. Oppfølgingen av utsatte barn og unge skal være god, og regjeringen har styrket det kommunale barnevernet. Vi har satset på kvaliteten i skolen gjennom å øke timetallet, styrket undervisningen i kjernefagene, sørget for flere og bedre lærere, satset mer på tidlig innsats og fått på plass leksehjelp for alle på de første trinnene. Regjeringen har igangsatt en nasjonal dugnad for gjennomføring av videregående opplæring. Vi øker antallet studieplasser i høyere utdanning for å møte veksten i ungdomskullene og for å dekke behovet for kompetanse i arbeidslivet.

Regjeringen satser på arbeidsplasser og næringsliv i hele landet. Regjeringen har satt som mål å redusere mål om å redusere næringslivets administrative kostnader med 10 milliarder kroner innen utgangen av 2015.

I et langstrakt land som Norge må infrastruktur være et felles ansvar. Derfor har vi sørget for et historisk løft for veg og bane i ny Nasjonal transportplan og derfor har utbygging av bredbånd i hele landet vært en av våre viktige satsinger.

Vi gjennomfører tidenes opptrappingsplan for bevilgningene til kunst, kultur og frivillighet gjennom Kulturløftet.

Vårt mål er at alle skal ha reell frihet til å bosette seg der de vil. Derfor har vi gitt distriktpolitikken et løft. Landbruket spiller en viktig rolle for bosetting, sysselsetting og verdiskapning i hele landet. Jordbruksoppgjørene har gitt grunnlag for det største inntektsløftet siden opptrappingen på 1970-tallet.

Om få år vil andelen av befolkningen som er over 67 år øke betraktelig. At folk lever lenger er et av de sterkeste symbolene vi har på at vi lykkes med velferdsstaten. Likevel gir det utfordringer for omsorgstilbud og helsevesen, som vi må løse. Vi har satt et klart mål om full sykehjemsdekning i Norge innen 2015, ved at alle som trenger heldøgns

omsorg skal få dette. Samtidig er vi i gang med å gjennomføre Samhandlingsreformen, som skal gi et helsevesen som henger bedre sammen, der folk skal få hjelp på rett nivå, til rett tid og på riktig sted. Dette vil spesielt komme eldre og kronikere til gode.

Regjeringen fører en ambisiøs miljø- og klimapolitikk. Vi har økt jernbaneinvesteringene med om lag 150 prosent. Vi har innført miljøkrav og lagt om bilavgifter slik at gjennomsnittlig CO₂-utslipp fra nye personbiler har falt med nesten en firedel siden 2006. Vi innfører grønne sertifikater som vil gi betydelig støtte til produksjon av ny fornybar kraft i Sverige og Norge. Vi er verdensledende i utvikling av karbonfangst gjennom teknologisenteret på Mongstad. Energikravene i byggteknisk forskrift er skjerpet. Petroleumsvirksomheten er i tillegg til kvoteplikt, ilagt CO₂-avgift. Kraft fra land vurderes ved nye utbygginger. EUs kvotesystem er innført i Norge. Dette har gitt reduserte utslipp og bidratt til teknologiutvikling i industrien i Norge. Vi har satset betydelig på forskning og utvikling innen både fornybare energikilder og karbonfangst og lagring. Videre er det blitt opprettet flere nye sentre for klimaforskning. I tillegg overoppfyller vi våre forpliktelser etter Kyoto-protokollen med 10 prosent, og bidrar internasjonalt til reduksjon av avskoging gjennom skogprogrammet.

Regjeringen har styrket politiet gjennom en dobling av opptaket på politihøgskolen og flere stillinger og økte budsjetter i politi – og påtalemyndighet. Vi vil fortsette denne innsatsen mot kriminalitet og utrygghet, også gjennom forebyggende tiltak. Regjeringen går nøye gjennom både beredskapen i forkant av hendelsene 22. juli og håndteringen i etterkant. Rapporten fra 22. juli-kommisjonen vil være et sentralt bidrag. I lys av denne gjennomgangen vil Regjeringen vurdere behovet for økte ressurser og eventuelle lovendringer på ulike områder.

Norge har ført en aktiv utenriks- og utviklingspolitikk for å ivareta norske interesser og verdier i en verden i rask forandring. Regjeringen har pekt ut nordområdene som sitt viktigste satsningsområde i utenrikspolitikken, og sørger for at ord følger handling. Norge gir 1 prosent av BNI til bistand.

Vi har fått til mye. Vi har mye ugjort. Vi skal gjøre det viktigste først, uten å love penger til alt, uten å sette økonomien over styr. Vi skal følge opp våre ambisjoner om at Norge skal ha den laveste arbeidsledigheten i Europa og om økt verdiskaping i hele landet. Vi skal forsvare, fornye og forbedre et av verdens beste velferdssamfunn. Vi skal lede an i den globale klimakampen.

Jens Stoltenberg
Arbeiderpartiet

Kristin Halvorsen
Sosialistisk Venstreparti

Liv Signe Navarsete
Senterpartiet

KAPITTEL 1: VIKTIGE RESULTATER OG SAKER SIDEN 2005

Flertallsregjeringen har i seks år ført en politikk for fellesskap, verdiskaping og rettferdighet. Disse eksemplene viser hvordan vi har sørget for en tydelig kursendring i norsk politikk etter seks år med Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet i regjering. Eksemplene inkluderer også forslag i statsbudsjettet for 2012, og er sortert etter kapitlene i regjeringens politiske plattform 2009-2013.

Kapittel 2: Internasjonal politikk

Ta vare på norske interesser – gjøre en forskjell internasjonalt

1. Regjeringen har gjort nordområdene til et nasjonalt strategisk satsingsområde siden 2005, og har lagt fram en stortingsmelding om nordområdepolitikken høsten 2011.
 1. Regjeringen har etablert Fram – Nordområdesenter for klima- og miljøforskning i Tromsø. Framsenteret skal gi ny og fremragende kunnskap, og vil bidra til å gjøre Norge til den beste forvalter av miljøet og naturressursene i nordområdene.
 2. Regjeringen har fremforhandlet, undertegnet og ratifisert delelinjeavtale med Russland for Barentshavet og Polhavet. Avtalen trådte i kraft 7. juli 2011.
 3. Regjeringen har undertegnet grenseboerbevis avtale med Russland, styrket arbeidet i Arktisk råd, bl.a. gjennom vedtaket om etableringen av et permanent sekretariat i Tromsø og har stimulert til kunnskaps- og næringsutvikling i regionen.
 4. Regjeringen har iverksatt en ekstrainsats for næringsutvikling på land gjennom bevilgning til rådighet for Nordnorsk Reiseliv AS til profilering og markedsføring av landsdelen i utlandet, midler til Svalbard Reiseliv AS, Prosjekt reiseliv i nord, Forskningsløft i nord, ARKTEK (utviklingsprosjekt for underleverandører) og støtte til unge entreprenører. Kartlegging av petroleumsressurser, mineralbasert næringsutvikling, enklere grensepassering med Russland og et nytt teknologibygge ved Universitetet i Tromsø er blant prioriteringene for 2012-budsjettet.
 5. Totalt vil regjeringen bruke om lag 1,5 milliarder kroner til nordområdetiltak i 2012. Nærværet i nord er styrket.
2. Regjeringen har videreutviklet vårt samarbeid med USA og innenfor NATO. Regjeringen har gitt støtte til omforming og tilpasning av NATO til nye utfordringer og behov. Vi har bidratt til økt vektlegging av nedrustning, samt kvinners sikkerhet og deltakelse, som del av sikkerhetspolitikken i NATO. Norge arrangerte NATOs

årlige konferanse om bekjempelse av masseødeleggelsesvåpen i Bergen 16.-17. juni d.å. for å ytterligere styrke NATOs innsats på dette feltet.

3. Regjeringen har gjennom Norges deltakelse i ISAF bidratt til opplæring og trening av den afghanske hæren og det afghanske politiet slik at den valgte afghanske regjeringen kan ta ansvaret for sikkerheten i eget land fra 2014. På sivil side har vi bidratt til oppbyggingen av et demokratisk styringssystem, oppbygging av skolevesen, samt landsbygduitvikling.
4. Regjeringen trakk norske soldater ut av Irak og operasjon Enduring Freedom i Afghanistan.
5. Regjeringen har økt deltakelsen i og støtten til FN-ledede fredsoperasjoner med et sjømilitært bidrag til FN-styrken i Libanon (2006/2007) og et militært feltsykehus i FNs operasjon i Tsjad (2009/2010). Vi har styrket norsk politiinnsats i FN-operasjoner i Afrika og opplæring av afrikansk personell for deltakelse i FN- og AU-ledede operasjoner.
6. Regjeringen har bidratt til å styrke det nordiske utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeidet gjennom konkret oppfølging av Stoltenberg-rapporten. Regjeringen bidro aktivt til den nordiske solidaritetserklæringen, som ble vedtatt av de nordiske utenriksministrene i april 2011. Erklæringen er et tydelig uttrykk for landenes vilje til å fordype det nordiske utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeidet.
7. Regjeringen har videreført EØS-avtalen og er i ferd med å framforhandle landvise avtaler om nasjonale prioriteringer for Norges EØS-bidrag til økonomisk og sosial utvikling i de nyere EU-landene for perioden 2009-2014.
8. Det regjeringsoppnevnte utvalget som gjennomgår EØS-avtalen og andre avtaler med EU, vil fremlegge sin rapport innen utgangen av 2011. Utvalgets rapport vil etterfølges av en melding til Stortinget i 2012.
9. Regjeringen har drevet et aktivt og bredt internasjonalt arbeid for å fremme menneskerettighetene, både i våre bilaterale engasjementer og gjennom FN.
10. Regjeringens strategi for anstendig arbeidsliv ble lansert i 2008. Regjeringen har bidratt til å løfte opp anstendig arbeid på den internasjonale politiske dagsorden i både ILO, IMF, Verdensbanken og i WTO, og til tettere samarbeid mellom institusjonene. Anstendig arbeid er del av den bilaterale dialogen og samarbeidet med en rekke land.
11. Regjeringen vil i 2012 ha formannskapet i Nordisk ministerråd og har besluttet at "Klima og grønn økonomisk vekst" vil være et sentralt tema med "Den nordiske velferdsmodellen" som overbygning.

12. Regjeringen har ledet an i forhandlingene om klasevåpenkonvensjonen som trådte i kraft 1. august i 2010. Til nå har 111 stater skrevet under eller tiltrådt avtalen. 66 stater, deriblant Norge, har også ratifisert avtalen. Siste rest av norske klasevåpen ble destruert sommeren 2010.
13. Norge leder giverlandgruppen for de palestinske selvstyremyndighetene som gjør Norge til en viktig aktør for å bidra til en bærekraftig tostatsløsning og til fredssamtaler i regionen.

Utviklingspolitikk og menneskerettigheter

14. Norge gir 1 prosent av BNI til bistand. Siden 2005 er bistandsbevilgningene økt med over 11 milliarder kroner.
15. Regjeringen har opprettholdt Norges posisjon som en av FNs største bidragsytere. Arbeidet i styrende organer for de av FNs fond og programmer som mottar mest norsk støtte har blitt betydelig styrket.
16. Regjeringen satte i 2008 i gang Klima- og skoginitiativet for å bidra til reduserte klimagassutslipp fra avskoging og skogforringelse i utviklingsland. Norge har blitt ledende innen dette området. Tiltakene under initiativet fokuserer også på å bidra til bærekraftig utvikling i skoglandene og bidra til at lokalbefolkningens levekår og rettigheter sikres.
17. Regjeringen har lagt fram stortingsmelding om utviklingspolitikk som peker på at bistand bare er en liten del av norsk utviklingspolitikk. Bekjempe klimaendringer, hindre konflikt og stoppe kapitalstrømmer ut av, og stimulere til strømmer inn til utviklingsland er nødvendig for utvikling.
18. Regjeringen har lagt fram stortingsmelding om miljø og utvikling; "Mot en grønnere utvikling". Hovedformålet er å se disse politikkområdene i større sammenheng. Fokus er på grønn vekst, ren energi, bærekraftig forvaltning av naturressursene, skog og klimatilpasning, inkludert klimatilpasset landbruk.
19. Regjeringen har foretatt en storsatsing på ren energi i utviklingsland, og ytterligere økt innsatsen til 1,8 milliarder kroner i forslag til statsbudsjettet for 2012, der Norfund spiller en viktig rolle. Regjeringen har lansert et internasjonalt energiinitiativ. Norge var vert for en internasjonal konferanse om energifattigdom 10.-11 oktober.
20. Norsk støtte til Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria økes i 2011-2013. Støtten til Den globale vaksinealliansen GAVI skal økes i perioden 2011-2015.

21. Regjeringen har lagt fram handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestilling i utviklingssamarbeidet som videreføres 2010-2013. Lagt fram stortingsmelding om kvinners rettigheter og likestilling i utviklingspolitikken. Mer enn dobling av kvinneverrettet bistand fra 2,4 milliarder kroner i 2005 til 5,1 milliarder i 2010 og økning i andel av total bistand fra 20 prosent i 2005 til 25 prosent i 2009.
22. Regjeringens handlingsplan for implementering av FNs Sikkerhetsrådsresolusjon 1325 (2000) om kvinner, fred og sikkerhet ble lansert 8. mars 2006. Regjeringen lanserte en oppdatert strategisk plan for SR 1325 og de øvrige sikkerhetsrådsresolusjonene om kvinner, fred og sikkerhet 20. januar 2011.
23. Regjeringen har trappet opp kampen mot barne- og mødredødelighet. Som ledd i arbeidet for å fremme tusenårsmål 4 og 5 tok Norge i 2007 initiativ til å opprette et eget flergiverfond for å fremme resultatbasert finansiering for å forbedre barne- og mødrehelsen i utviklingsland. Regjeringen støtter aktivt opp om FNs Generalsekretærs strategi "Every Women Every Child" som skal bidra til redusert mødre- og barnedødelighet og som ble lansert i 2010. Norge har tatt en aktiv rolle i WHO-kommisjonen for resultater og åpenhet som skal bidra til ansvarliggjøring og sørge for god rapportering av dette arbeidet.
24. Regjeringen viderefører arbeidet for tusenårsmål 2, utdanning av alle. Storsatsing på jenters utdanning og likestilling gjennom lansering av "jentemilliarden" over to år 2008-2009 gjennom UNICEF. Satsingen er videreført for 2010-2011, med særlig fokus på sårbare stater, og vi fortsetter satsingen på jenters utdanning i 2012 med ytterligere 50 millioner.
25. Regjeringen foreslår et krafttak i 2012 for å styrke kvinners roller og innflytelse i forvaltningen av sårbare naturressurser, landbruk og skogbevarende tiltak samt beredskap for klimaendring og naturkatastrofer gjennom å avsette inntil 100 millioner kroner øremerket til kvinner og klimatilpasning.
26. Regjeringen satte av 355 millioner kroner for å sette fokus på klimatilpasning og klimarobust landbruk i budsjettet for 2011. Satsningen er foreslått videreført i 2012.
27. Norge har styrket samarbeidet med ILO gjennom toårige programavtaler for å støtte anstendige arbeidsvilkår gjennom utviklingssamarbeid. 100 millioner 2008-2009, pluss 20 millioner i 2009 til arbeidstilsyn og likestilling i India, Brasil, Kina, Angola og Sør Afrika. 86 millioner i inneværende avtale, 2010-2011. Norge og ILO skal inngå en ny flerårig avtale fra 2012.
28. Anstendig arbeid er tett knyttet til næringslivets samfunnsansvar og næringsutvikling i utviklingssamarbeidet. Utenriksdepartementet har inngått en MOU med BAMA i 2010, for å støtte deres innsats for arbeidstakeres rettigheter og sosial dialog i leverandørkjeden. UD har også finansiert veilederen "etisk handel i praksis" utarbeidet av initiativet for etisk handel.

29. "Just Jobs Network" er et nettverk av tenketanker lansert av utenriksminister Støre, som skal bidra til nytenkning og debatt om løsninger på de økonomiske utfordringene verden står overfor. Nettverket støttes økonomisk av Norge og koordineres av Center for American progress og hadde sin første samling i Kairo i juni 2011.
30. Norge har hatt en lederrolle på flere områder på menneskerettighetsfeltet i FNs menneskerettighetsråd og i FNs generalforsamling, med særlig fokus på kampen mot dødsstraff, forsvar for menneskerettighetsforkjempere, fremme av næringslivets respekt for menneskerettighetene, kampen mot diskriminering av kvinner, og respekt for menneskerettighetene til seksuelle minoriteter.
31. Norge har deltatt aktivt i å bringe situasjonen i blant annet Libya og Syria inn for FNs menneskerettighetsråd og i å sikre at respekt for menneskerettighetene står sentralt i håndteringen av disse situasjonene.
32. Egne midler er avsatt i 2011 og vil bli avsatt i 2012 for å sikre at utenriksstasjonene i Midtøsten og Nord-Afrika settes i stand til å utvikle nettverk blant viktige endringsaktører og bidra til styrket innsats for menneskerettighetene og for en demokratisk utvikling. Støtte til lokale organisasjoner står sentralt i dette arbeidet.
33. Norge inngikk i 2011 en flerårig samarbeidsavtale med FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR), som er en av våre mest sentrale partnere på feltet. Avtalen innebærer løfte om norsk støtte på 180 millioner kroner over en periode på tre år, og vil bidra til økt effektivitet og fleksibilitet i organisasjonens arbeid for å fremme menneskerettighetene.
34. Et viktig skritt videre på veien mot å sikre næringslivets respekt for menneskerettighetene ble tatt i Menneskerettighetsrådet i juni 2011, da en resolusjon om nye retningslinjer på feltet og et nytt mandat ble vedtatt ved konsensus. Norge ledet prosessen i MR-rådet.
35. Sammen med hovedarrangør Spania vil Norge i 2013 være en sentral støttespiller for avholdelsen av en ny Verdenskongress mot dødsstraff (Madrid). Fra høsten 2011 går Norge tungt inn i arbeidet frem mot Verdenskongressen for å sikre at denne og en regional forkonferanse i Rabat, Marokko, i 2012 får størst mulig gjennomslag.
36. Arbeidet med den globale helsepersonellkrisen er forsterket. Norge bidro sterkt til at WHO's helseforsamling i mai 2010 vedtok en global kode for internasjonal rekruttering av helsepersonell.
37. Norge bevilget 300 millioner kroner til FNs nødhjelpsfond i 2008 og 2009 og økte tilskuddet til 375 millioner kroner i 2010. Kjernebidraget til FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) har også økt og ligger i 2011 på 290 millioner kroner.

38. Norge overtok i 2011 formannskapet for givergruppen til FNs kontor for koordinering av humanitær bistand (OCHA).
39. Norge har tatt initiativ for å styrke beskyttelsen av sivile i krig og konflikt gjennom konferanser i Asia, Latin-Amerika og Afrika om konkrete tiltak for å styrke kunnskapen om og respekten for internasjonal humanitær rett.
40. Regjeringen har lagt fram en stortingsmelding om norsk humanitær politikk (St.meld. nr. 40 (2008-2009)). Norge er også en av de sterkeste støttespillerne til Den internasjonale Røde Korskomiteen (ICRC).
41. Norge har styrket innsatsen for å bistå land som kommer ut av krig og konflikt med å reformere og utvikle sikkerhetssektoren, for å støtte opp om en rettsstatsbasert demokratisk samfunnsutvikling. Støtten omfatter bl.a. rundt 100 millioner kroner til politiinnsats i internasjonale fredsoperasjoner.
42. Regjeringen har sammen med Brasil, Frankrike, Indonesia, Senegal, Sør-Afrika og Thailand skapt et initiativ som løfter fram folkehelseperspektiv i internasjonale relasjoner og forhandlinger.
43. Gjennom Norsk fredsbyggingssenter (Noref) har vi bidratt til å skape arenaer for kompetansebygging om konfliktløsning. Forum for fred og forsoning og Forum for religion og utenrikspolitikk er eksempler på slike.
44. Regjeringen har opprettet et prosjekt for å styrke kunnskapen om religion og utvikling. Prosjektet skal bidra til offentlig debatt om ulike aspekter ved denne problemstillingen gjennom folkemøter.
45. Norge har intensivert innsatsen for å samle og spre både norske og internasjonale erfaringer fra freds- og forsoningsprosesser. Et viktig tiltak er den årlige fredsmeglernesamlingen "Oslo Forum".
46. Norges formannskap for giverlandsgruppen til det palestinske området har vært en norsk utenrikspolitisk prioritering gjennom mange år. Innsatsen har bidratt til at arbeidet med å utvikle bærekraftige statsinstitusjoner er i løpet av dette året har nådd sitt mål iht. Verdensbanken krav til bærekraftige institusjoner
47. Regjeringen har økt støtten til norske og internasjonale frivillige organisasjoner som jobber med fred og konfliktløsning. Etter omveltningene i Midtøsten og Nord-Afrika legges det spesiell vekt på samarbeid med sivilt samfunn i regionen.
48. Regjeringen har økt fokuset på å legge til rette for dialog mellom parter i konflikt. Etter flere års anstrengelser er fredsforhandlingene på Filippinene gjenopptatt med Norge som tilrettelegger.

49. På anmodning fra Afghanistan og Tyrkia tilrettelegger Norge høsten 2011 en dialog mellom landene i regionen der Afghanistan er en del for å nå frem til et politisk vedtak om regionalt samarbeid og sikkerhet.
50. Menneskerettighetsdialogene med Indonesia, Kina og Vietnam er videreført. I tillegg har Regjeringen gjennomført menneskerettighetskonsultasjoner med en rekke andre land.
51. Norge støtter forvaltning av jordbruks- og fiskeriressurser for å fremme utvikling, bilateralt, regionalt og multilateralt bl.a. gjennom FNs mat- og jordbruksorganisasjon (FAO).
52. Norge har signert avtale med seks vestafrikanske land om teknisk og finansielt samarbeid knyttet til fastsettelsen av yttergrensen for kontinentalsokkelen. Dette gir landene bedre kontroll over egen utvikling.
53. Regjeringen har bidratt til å bekjempe piratvirksomhet utenfor kysten av Somalia ved deltakelse av norsk fregatt. Regjeringen har også bidratt til utvikling av straffesaks-kjede (arrestasjon, domstolsbehandling, fengsling) av pirater.
54. Regjeringen har fulgt opp arbeidet med fredsavtalen for Sudan fra 9. januar 2005. Det resulterte i opprettelse av en ny stat, Sør-Sudan 9. juli 2011. Regjeringen fortsetter et betydelig engasjement i begge land.
55. Regjeringen har trappet opp kontakten med de områdene av Somalia som har klart å stabilisere seg, og videreføre støtten til FNs arbeid med å stabilisere Sør- og Sentral-Somalia.
56. Regjeringen har skjerpet bistandskontrollen og kampen mot korrupsjon, bl.a. gjennom opprettelse av en ny varslingskanal og en egen sentral kontrollenhet som har ansvar for oppfølging av saker og forbedrete systemer for å avdekke økonomisk mislighold.
57. Norge jobber for at utviklingsland skal få mer innvirkning i utviklingsbankene. Verdensbanken har nylig foretatt en overføring av 3 prosent av stemmene i styret til utviklingsland.
58. Norge har inngått seks bilaterale avtaler om gjeldssletting. I flere saker har Norge slettet mer gjeld enn forhandlingsresultatet i Parisklubben tilsier. Norge er ledende på gjeldspolitisk nybrottsarbeid på temaer som lånegiveransvar og gjeldsrevisjon. Den norske praksisen hvor gjeldsslette gis i tillegg til ordinær gavebistand er videreført.
59. Norge er blant de mest aktive land som er engasjert i innovativ finansiering, med innsatser på både global helse, mot ulovlig kapitalflyt, og for internasjonal avgift på finanstransaksjoner, med vekt på avgift på valutatransaksjoner.

60. Rapporten fra ”kapitalfluktutvalget”, et offentlig utvalg nedsatt av regjeringen, er fulgt opp gjennom internasjonal arbeid mot illegale kapitalstrømmer og etablering av eget forskningsprogram. Norge arbeider nå med flere utviklingsland for å bedre deres skatteadministrasjon med sikte på å styrke kompetansen for skattlegging av internasjonale selskaper og utvinningsvirksomhet. Norge er ledende i arbeidet mot skatteparadiser og kapitalflukt.
61. Engasjementet rundt ”Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) har økt sterkt blant utviklingslandene de siste fem årene. Et viktig bidrag i så måte har vært Regjeringens beslutning om at Norge, som første OECD-land, skulle gjennomføre EITIs åpenhetskriterier og slik styrke initiativets troverdighet som en sann global ordning. Norges åpenhetsprosedyrer ble formelt godkjent av EITI i mars 2011.
62. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil fremme et forslag om endringer i barnevernloven som innebærer at barn utsatt for menneskehandel får et spesielt tilrettelagt institusjonstilbud som gir nødvendig beskyttelse og vern mot menneskehandel, i tillegg til omsorg.
63. Norge har som første land ratifisert en ny og mer effektiv Haag-konvensjon om internasjonal innkreving av underholdsbidrag.
64. Regjeringen har lagt frem en Stortingsmelding om norsk innsats for stabilitet og utvikling i Sørøst-Europa.

Forsvar og sikkerhet

65. Regjeringen har fullført forutsatt bevilgningsøkning for langtidsplanene for Forsvaret.
66. Forsvaret har levert en omfattende ressursfrigjøring og vil nå kravet om intern ressursfrigjøring i langtidsplanen.
67. Regjeringen har styrket Forsvarets tilstedeværelse og evne til suverenitetshevdelse, myndighetsutøvelse og overvåking i nord. Etableringen av Forsvarets operative hovedkvarter på Reitan ved Bodø bidrar til oppmerksomhet mot og kompetanse knyttet til særlige utfordringer og muligheter i regionen. Forsvarets aktivitet og kapasitet i nord er økt med; styrket kystvakt, oppgraderte Orionfly, et styrket Sjøforsvar og Hæren plassert med tyngdepunkt i Troms og på indre Østlandet.
68. Samarbeidet med Russland er styrket. En militær tiltaksplan med bilateralt militært samarbeid videreutvikles år for år. Øvelse Pomor i 2010 og 2011 symboliserer det styrkede samarbeidet og åpenheten.
69. Organisasjonsendringer vedtatt i langtidsplanen er gjennomført. Generalinspektøren for Hæren og Sjøforsvaret er etablert henholdsvis i indre Troms

og Bergen i tilknytning til sine hovedaktivitetsområder. Generalinspektøren for Heimevernet er besluttet lokalisert til Elverum. Sjef Kystvakt med stab er flyttet til Sortland på hjemmebasen for kystvaksoperasjonene i Nord. Sjef for Forsvarets informasjonsinfrastruktur er flyttet til Jørstadmoen.

70. Hæren har fått en bemanningsøkning på om lag 60 prosent fra 2005 - 2011. Hæren løser sine oppgaver i Norge samtidig som det leveres store styrkebidrag til operasjoner i utlandet. Hæren moderniseres med blant annet nytt artillerisystem og er reorganisert rundt Brigade Nord, med hovedtyngdepunkt i indre Troms og på indre Østlandet.
71. Heimevernet har gjennomført en kvalitetsreform med vekt på kompetanse, materiell og reaksjonsevne. Treningsnivået for de ulike styrkekategoriene i Heimevernet gjennomføres i henhold til målsetningene i langtidsplanen.
72. Sjøforsvaret har siden 2005 modernisert fartøystrukturen og fremstår som en av Europas mest kapable og moderne mariner. Dette har økt Sjøforsvarets evne til å følge opp Forsvarets del av regjeringens nordområdesatsing.
73. Kystvakten er siden 2005 modernisert ved at eldre innleide fartøyer er erstattet av nye og moderne fartøyer bygget for å løse hele spennet av Kystvaktens oppgaver, herunder økt evne til fiskerioppsyn og miljøberedskap. Kapasiteten vil ytterligere forbedres gjennom innfasing av nye maritime helikoptre fra slutten av 2011 og i 2012.
74. Luftforsvaret har en oppgradert og moderne organisasjon og struktur, og prioriterer løsning av oppdrag i Nordområdene. Innføring av nye transportfly er i ferd med å ferdigstilles. Nye maritime helikoptre innføres, og øvrige flytyper oppgraderes. Luftforsvaret bidrar med viktig medisinsk helikopter-evakueringskapasitet i Afghanistan. Detasjement for NH-90-helikoptre til understøttelse av fregattvåpenet og Kystvakten i Sør-Norge er besluttet lokalisert til Haakonvern.
75. Norske militære enheter har inngått i EUs innsatsstyrker. Norge har som eneste tredjeland en samarbeidsavtale med Det europeiske forsvarsbyrået (EDA) fra 2006.
76. Norge har deltatt med ett fartøy i EUs operasjon Atlanta for å beskytte FN-forsyninger og skipstrafikk mot piratvirksomhet. Norge deltar høsten 2011 med et maritimt overvåkningsfly i NATOs anti-piratoperasjon Ocean Shield.
77. Det nordiske sikkerhets- og forsvarspolitiske samarbeidet er omorganisert og styrket gjennom etableringen av NORDEFECO (Nordic Defence Cooperation).
78. Regjeringen har styrket oppfølging av forsvarets veteraner, både når det gjelder rettigheter, oppfølging og anerkjennelse. Handlingsplanen fra mai 2011 vil også sikre en rekke nye tiltak i tiden som kommer. Planen er fulgt opp med ekstra midler.

79. Kvinneandelen i Forsvaret er økt fra 6,5 prosent kvinner blant befal og vervede ved utgangen av 2005 til 8,6 prosent ved utgangen av 2010.
80. Med bakgrunn i St.meld. nr. 38 (2006-2007) "Forsvaret og industrien – strategiske partnere" har departementet fulgt opp strategien som er lagt for de næringspolitiske aspekter ved Forsvarets anskaffelser. Arbeidet har gitt gode resultater med en sterk økning i eksportinntektene fra forsvarsmateriell siden 2005. Eksporten skjer under et av verdens strengeste eksportkontrollregimer.

Handel

81. Regjeringen har gått i bresjen for å få på plass bilaterale handelsavtaler. Bilaterale handelsavtaler gjennom samarbeidet i EFTA er inngått med Albania, Gulf Cooperation Council (Bahrain, De forente Arabiske Emirater, Kuwait, Oman, Qatar og Saudi-Arabia), Serbia, Sør-Korea, SACU (tollunionen for det sørlige Afrika bestående av Sør-Afrika, Botswana, Lesotho, Namibia og Swaziland), Egypt, og Canada. EFTA har undertegnet handelsavtaler med Colombia, Hong Kong, Peru og Ukraina. I tillegg er det påbegynt og videreført forhandlingsprosesser om handelsavtaler med land som Kina, India, Indonesia og Russland.
82. Regjeringen har ivaretatt norske interesser innenfor fisk og landbruk i de pågående WTO-forhandlingene.
83. Norge utvidet ordningen med toll- og avgiftsfri markedsadgang for de minst utviklede land til ytterligere 14 lavinntektsland fra 1. januar 2008. En ny utredning av muligheter og begrensninger for utviklingslandenes eksport til Norge er igangsatt.
84. Det er oppnådd enighet i EFTA om å inkludere et kapittel om bærekraftig utvikling med bestemmelser om miljø og arbeidstakerrettigheter som et utgangspunkt for pågående og fremtidige forhandlinger om handelsavtaler. Bestemmelser basert på EFTAs modellkapittel ble for første gang inkludert i den ferdigforhandlede avtalen med Hong Kong.

Kapittel 3: Den økonomiske politikken

85. Norge har klart å holde en lav arbeidsledighet gjennom finanskrisen. Arbeidsledigheten i Norge ligger nå på 3,3 prosent (AKU oktober 2011) og det forventes at ledigheten skal holde seg forholdsvis stabil gjennom 2011 og 2012. Dette er klart under gjennomsnittet for de siste 20 årene. Også i internasjonal sammenheng er den norske ledigheten svært lav.
86. Regjeringen følger handlingsregelen for bruk av oljeinntekter, og dette sikrer en ansvarlig økonomisk politikk.

87. Ved å reversere skatter og avgifter til 2004-nivå har vi om lag 16 milliarder kroner mer til felles velferd i 2012 sammenlignet med den forrige regjeringens budsjettforslag for 2006.
88. Vi har gjort formueskatten mer rettferdig. I 2005 var det 1,18 millioner personer i Norge som måtte betale formueskatt, i 2012 er det redusert til 650 000 personer.
89. Andre justeringer i skattesystemet har vært: Tetting av skattehull og økt skatt på aksjeinntekt, lavere innslagspunkt i toppskatten, økt minstefradrag, økt foreldrefradrag, redusert arveavgift, tilpasset skattesystemet til pensjonsreformen, slik at det skal lønne seg å stå lenger i arbeid.
90. Vi har styrket avgiftene som virkemiddel for å bedre miljøet. Samlet har miljø-, energi- og bilrelaterte avgifter økt med om lag 1,5 milliarder kroner fra 2005 til og med budsjettet for 2012. CO₂-avgiften er økt for innenriks luftfart, det er innført CO₂-avgift på innenlands bruk av gass og det er innført NO_x-avgift som ble erstattet med en avtale. Grunnavgiften på mineralolje og veibruksavgiftene på drivstoff har økt. Bilavgiftene er lagt om i mer miljøvennlig retning ved at engangsavgiften avhenger av CO₂-utslipp og ved at årsavgiften har blitt differensiert etter bilenes miljøegenskaper. Gjennomsnittlige CO₂-utslipp fra førstegangsregistrerte nye personbiler er redusert fra 177 g/km i 2006 til 134 g/km i perioden januar-september 2011.
91. Overprisede gebyrer, som for eksempel passgebyr, er redusert med vel 550 millioner kroner samlet i perioden. Passgebyret for voksne er redusert fra 990 kroner i 2005 til 450 kroner fra 1. januar 2008. Gebyret for barn ble redusert fra 420 kroner til 270 kroner fra 15. juni 2007.
92. Fagforeningsfradraget er mer enn doblet fra 1800 til 3660 kroner. Fradraget foreslås økt ytterligere i 2012, til 3750 kroner. Fiskerfradraget er hevet fra 80 000 kroner til 150 000 kroner. Jordbruksfradraget er økt, skogfondsrordningen er forbedret, det er gitt skattefritak for gevinst ved vern av skog, skatten på gevinst ved tomtesalg fra landbrukseiendommer er redusert, og skattleggingen av hestehold er gjennomgått. I budsjettet for 2012 foreslås økt avskrivningssats for husdyrbygg og betinget skattefritak for BU-tilskudd. Grunnlaget for jordbruksfradraget foreslås utvidet ved å redusere kravet til bruk i egen virksomhet i forbindelse med inntekter fra tjenesteyting med eller utleie av betydelige driftsmidler.
93. Økt frikortgrensa for skoleelever og studenter fra 30 000 kroner til 40 000.
94. Gjort generasjonsskifter i familiebedrifter enklere ved at arveavgiften kan betales i avdrag. Det ble innført en rentefri avdragsordning for generasjonsskifte i familiebedrifter i 2006. Denne ordningen ble utvidet fra 7 til 12 år i 2009-budsjettet,

og størrelsesbegrensningen ble samtidig avviklet, slik at ordningen ikke lenger bare omfatter de minste bedriftene.

95. Regjeringen arbeider stadig med å forbedre merverdiavgiftssystemet. Et godt merverdiavgiftssystem skal være konkurransenøytralt og det er viktig at systemet til enhver tid er utformet slik at det i størst mulig grad omfatter forbruk som kjøpes fra økonomiske aktører. Utvidelsen av avgiftsgrunnlaget i 2010 på enkelte områder innen kultur og idrett innebar en styrking i denne retningen. Det samme gjorde likestillingen av elektroniske tjenester kjøpt fra utlandet med tjenester kjøpt i Norge, som trådte i kraft 1. juli 2011. Et godt merverdiavgiftssystem bør også være enkelt å håndtere. Etter en teknisk revisjon, trådte merverdiavgiftsloven 2009 i kraft 1. januar 2010. Lovverket er betydelig lettere tilgjengelig og vil gjøre etterlevelsen enklere for næringslivet og avgiftsmyndigheter. Den 1. juli 2011 ble det også introdusert en ny og enkel registreringsordning for utenlandske tilbydere som skal kreve opp merverdiavgift på salg av elektroniske tjenester til privatpersoner i Norge. Av andre endringer vises det til forslaget om å øke merverdiavgiftssatsen på matvarer til 15 prosent for 2012.
96. Satt bankene bedre i stand til å opprettholde normal utlånsvirksomhet ved å tilby kjernekapital til solide norske banker gjennom opprettelsen av Statens finansfond.
97. Økt likviditeten og kapitaltilgangen i obligasjonsmarkedet gjennom opprettelsen av Statens obligasjonsfond.
98. Bedret likviditeten i norske banker gjennom å etablere bytteordningen, der bankene midlertidig kunne bytte til seg statsobligasjoner mot obligasjoner med fortrinnsrett (OMF).
99. Styrket tilsynet med finansmarkedene, blant annet ved å øke bevilgningene til Finanstilsynet.
100. Fremmet lovendringer for å videreføre og styrke en helhetlig og konsistent regulering av finansmarkedet.
101. Utvidet rapporteringen til Stortinget vedrørende Statens pensjonsfond utland med en årlig melding.
102. Økt aksjeandelen i Statens pensjonsfond utland fra 40 til 60 prosent. Utvidet investeringene gjennom Statens pensjonsfond utland til å omfatte flere markeder og selskaper.
103. Foretatt en bred evaluering av de etiske retningslinjene for Statens pensjonsfond utland.

104. Prioritert arbeidet med å bekjempe konkurransekriminalitet og avdekke og forebygge ulovlig samarbeid ved å gi Konkurransetilsynet ekstra budsjettmidler.
105. Regjeringen la 15. mars 2011 fram en ny handlingsplan mot økonomisk kriminalitet.
106. Intensivert arbeidet mot svart arbeid og skatteunndragelser.

Kapittel 4: Næringspolitikk

107. Regjeringen utarbeidet i 2007 en nasjonal strategi, "Stø kurs", for miljøvennlig vekst i de maritime næringer. Regjeringen har i etterkant styrket bevilgningene med mer enn 300 millioner kroner til maritim forskning, utdanning, innovasjon og kompetanse, herunder utstyr og stillinger til maritim utdanning. Det er igangsatt et forprosjekt for å konkretisere planene om et nytt marinteknisk kunnskapssenter i Trondheim – Ocean Space Center. Tiltakene har bidratt til å styrke hele den maritime klyngen, fra verft og utstysrleverandører til skipsfart og maritime tjenester. I forlengelsen av dette leverte næringen i 2010 forslag til en maritim forsknings- og innovasjonsstrategi, kalt Maritim 21 som peker på mål og midler for maritim forskning frem mot 2020.
108. Regjeringen foreslo i revidert nasjonalbudsjett 2010 en omfattende tiltakspakke for norske verft og utstysrleverandører, som ble vedtatt av Stortinget. I påvente av at markedet skulle snu bidro tiltakspakken til å stimulere og realisere lønnsomme prosjekter, legge til rette for omstilling, og sikre og videreutvikle kritisk kompetanse til markedene igjen snur ved norske verft og utstysrleverandører.
109. Etablert en støtteordning for bedrifter i et innkjøpskonsortium for kraft. Ordningen foreslås videreført i 2012.
110. Det er etablert en garantiordning for kraftintensiv industris kjøp av kraft med en ramme på 20 milliarder kroner. Rammen foreslås videreført i 2012.
111. Bevilget 150 millioner kroner i næringsfond som følge av at Vefsnavassdraget inkluderes i Verneplanen for vassdrag.
112. Nasjonal strategi for reiselivsnæringene lagt frem i desember 2007. Doblet satsingen på reiseliv i statsbudsjettet siden 2005 til om lag 260 millioner kroner i 2012.
113. Det etableres nå et system for stjernemerking av overnattingsbedrifter i Norge.

114. Lagt fram og fått vedtatt ny minerallov i 2009 (Ot.prp. nr. 43 (2008-2009)). Loven trådte i kraft 1. januar 2010. Med dette har Norge fått et moderne lovverk tilpasset en næring for fremtiden.
115. Satset på norsk romvirksomhet. Foreslått og gjennomført deltakelse for nærmere 300 millioner euro i europeiske romfartsprogrammer gjennom den europeiske romorganisasjonen ESA og EU. Skutt opp Norges første maritime overvåkingssatellitt, AISSat-1, som gir bedre overvåking av skipstrafikken i norske havområder, særlig i nordområdene. Bevilget midler til oppgradering av bygningsmassen på Andøya Rakettskytefelt.
116. Regjeringen innførte 1. mai 2010 krav om at personer født 1. januar 1980 eller senere og som skal føre fritidsbåt med lengde over 8 meter eller som har motor med effekt mer enn 25 HK, må ha båtførerbevis.
117. Rammen for GIEKs alminnelige garantiordning er økt fra 40 milliarder til 120 milliarder kroner. Rammen for GIEKs U-landsordning er økt fra 1,5 til 3,15 milliarder kroner. Byggelånsgarantiordningen ble opprettet i 2005 med en ramme på 2,5 milliarder kroner. Rammen er i dag på 5 milliarder kroner.
118. For å styrke forskning i næringslivet er det etablert en ny ordning – nærings-PhD. Ordningen ble etablert i 2008 og er et formalisert samarbeid mellom bedrifter og høyere utdanningsinstitusjoner om å utdanne doktorander.
119. Regjeringen la i 2008 fram den første stortingsmeldinga om innovasjon, St.meld. nr. 7 (2008-2009) Et nyskapende og bærekraftig Norge.
120. Regjeringen la fram ny Handlingsplan for entreprenørskap i utdanningen 1. september 2009. Det er igangsatt følgeforskning med prosjektperiode fra 2010-2014, hvor Regjeringens satsing på entreprenørskap i utdanningen evalueres.
121. Regjeringen la i 2008 fram «Handlingsplan for mer entreprenørskap blant kvinner». Bakgrunnen for planen er at kvinner er underrepresentert blant entreprenører i Norge. For å stimulere til mer entreprenørskap blant kvinner har regjeringen initiert en egen pris for kvinnelige gründere.
122. For å bygge opp kunnskap om entreprenørskap i Norge lanserte regjeringen i 2009 forskningsprogrammet «Mer entreprenørskap». Programmet vil gå over fire år fra 2010 og den samlede bevilgningen er på 16 millioner kroner. Hensikten er å få økt kunnskap om omfanget av, vilkår for og resultater av entreprenørskap i Norge.
123. Programmet for kommersialisering av forskningsresultater – FORNY – ble evaluert i 2009. På bakgrunn av evalueringen og anbefaling fra Norges Forskningsråd, igangsatte regjeringen et revidert og forbedret FORNY-program,

”FORNY 2020”, med virkning fra 1. januar 2011

124. Norge har tiltrådt Den europeiske patentorganisasjonen (EPC).
125. Regjeringens la våren 2011 fram en nasjonal strategi for miljøteknologi – Næringsutvikling og grønn vekst. Strategien skal bidra til å legge til rette for nasjonal verdiskaping og næringsutvikling og til å nå fastsatte miljømål. Videre skal den bidra til en bred styrking av miljøteknologikompetansen og en styrket koordinering av virkemiddelapparatet.
126. Regjeringen bevilget i 2010 140 millioner kroner til en ny miljøteknologiordning under Innovasjon Norge. Målgruppen for ordningen er bedrifter i Norge med prosjekter som inkluderer pilot- og demonstrasjonsanlegg innen miljøteknologi. I 2012 foreslås det 257 millioner kroner til miljøteknologi gjennom Innovasjon Norges ordning. I tillegg gis det midler over budsjettene til Olje- og energidepartementet og Samferdselsdepartementet. Samlet gir det en satsing på i overkant av 300 millioner kroner til miljøteknologi i 2012.
127. Norge deltar i det nye EU-programmet for konkurranseevne og innovasjon (CIP) med formål å styrke innovasjon og konkurransekraft, spesielt i små og mellomstore bedrifter.
128. Finansuroen gjorde det vanskelig å få finansiering for selv de beste entreprenørskapsprosjektene. Den landsdekkende etablerer-stipendordningen ble innført og bidro med 150 millioner kroner i 2009 og 50 millioner kroner i 2010 for å sikre at gode prosjekter kunne gjennomføres i en periode hvor tilgangen til kapital var knapp.
129. Regjeringen la i 2006 fram en næringsrettet designpakke ”Design og verdiskaping – regjeringens satsing på næringsrettet design (2006-2009)”. Tilskuddet til Norsk Designråd foreslås til 36,8 millioner kroner i 2012. Dette er en videreføring av satsingen og inkluderer en videreføring av Designdrevet innovasjonsprogram på om lag samme nivå som tidligere år.
130. Opprettet Investinor, som datterselskap av Innovasjon Norge, med innskuddskapital på 2,2 milliarder kroner. Selskapet åpnet formelt sin investeringsvirksomhet i 2009. Regjeringen foreslår å tilføre Investinor ytterligere 1,5 milliarder kroner i statsbudsjettet for 2012. Slik sikrer vi at selskapet også fremover kan bidra til fremvekst av nye internasjonale konkurransedyktige bedrifter.
131. Fylkeskommunene overtok fra staten 1. januar 2010 til sammen 49 prosent av eierskapet i Innovasjon Norge, som en del av forvaltningsreformen.

132. En betydelig satsing på Innovasjon Norge og SIVA i 2006 som ble videreført og styrket i perioden 2007-2010 for å bedre kapitaltilgangen til norske bedrifter. Regjeringen har styrket bevilgningene til tilskudd, samt tapsfond til innovasjonslån og garantier gjennom Innovasjon Norge.
133. I saldert statsbudsjett for 2009 ble ordninger under Innovasjon Norge styrket. I regjeringens tiltakspakker knyttet til finansuroen ble ordninger under Innovasjon Norge økt med ytterligere 652 millioner kroner for 2009 sammenlignet med saldert budsjett for 2009. I tillegg ble rammen for lavrisikolån økt med 2 milliarder kroner til 3,5 milliarder kroner og rammen for landsdekkende innovasjonslån økt med 1,1 milliarder kroner til 1,4 milliarder kroner. Rammen for ordinære garantier er økt med i alt 130 millioner kroner til 170 millioner kroner. I 2010 ble satsingen på næringsutvikling, innovasjon og internasjonalisering videreført fra saldert budsjett 2009 med en samlet bevilgning på om lag 3 milliarder kroner (eks. låne- og garantiordninger).
134. Bidratt til at Innovasjon Norge og Sametinget i februar 2009 inngikk en samarbeidsavtale om næringsutvikling i samiske områder med sikte på å styrke utvekslingen av kunnskap om samisk kultur og næringsutvikling, samt få fram gode prosjekter som vil styrke verdiskapningen i næringslivet i samiske områder.
135. Foreslått nye regler i bustadsoppføringslova som skjerper garantireglene og regulerer avtaler om videresalg av kontraktsposisjoner til boliger i boligprosjekter før ferdigstillelse. Reglene ble vedtatt av Stortinget.
136. Regjeringen har satt et konkret forenklingsmål. Innen 2016 skal bedriftenes kostnader med å følge opp myndighetspålagte rapporteringskrav og reguleringer reduseres med 10 milliarder kroner. Regjeringen har oppfordret bedrifter og næringslivsorganisasjoner til å komme med konkrete innspill til forenklingstiltak på nettstedet enklereregler.no. Nettstedet skal brukes aktivt i forenklingsarbeidet. Regjeringen har allerede gjennomført merkbare forenklinger for næringslivet:
137. Revisjonsplikten er fjernet for små aksjeselskaper som har driftsinntekter på under 5 millioner kroner, en balansesum på under 20 millioner kroner og gjennomsnittlig antall ansatte som ikke utfører mer enn 10 årsverk. Endringen gjelder fra og med regnskapsåret 2011. Små selskaper kan heretter velge om de vil revidere sine regnskaper.
138. Fra februar 2011 ble det åpnet for forenklet signering av elektroniske meldinger til Enhetsregistret og Foretaksregisteret. Forenklingen innebærer at bare en meldepliktig behøver å signere meldingen, framfor samtlige meldepliktige, og selskapet kan videre peke ut en person til å signere på vegne av selskapet (for eksempel en revisor eller regnskapsfører).

139. I september 2011 la regjeringen fram en lovproposisjon om forenklinger i aksjeloven, der det blant annet foreslås at kravet til aksjekapital settes ned fra 100 000 til 30 000 kroner.
140. Regjeringen gjennomfører et omfattende arbeid med å videreutvikle Altinn – næringslivets dør til offentlige tjenester (Altinn II). Målet er at elektroniske tjenester over tid fullt ut skal erstatte papir i kommunikasjonen mellom næringslivet og offentlig sektor.
141. Som en oppfølging av St.meld. 10 – Oppdatering av forvaltningsplanene for det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten, vil regjeringen i 2012 sette av 30 millioner kroner til kunnskapsutvikling om virkninger av økt satsing på verdiskaping av Nordland og Troms. Midlene vil bli fordelt til aktiviteter i regi av Nærings- og handelsdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Miljøverndepartementet.
142. Det er oppnevnt et utvalg for næringsutvikling på Sørlandet. Utvalget skal utrede hvordan Sørlandet kan videreutvikle næringslivet slik at verdiskaping og sysselsettingen kan bli enda sterkere i hele regionen. Utvalgets arbeid skal være ferdig innen sommeren 2013.
143. Regjeringen har våren 2011 foreslått en ny lov om næringsberedskap for Stortinget. Loven skal sikre tilgangen til varer og tjenester ved kriser, og bygger på et nært samarbeid mellom myndighetene og næringslivet. Den nye loven erstatter forsyningsloven av 1956.

En variert landbruks- og matproduksjon over hele landet

144. Regjeringen har i desember 2011 lagt fram en stortingsmelding om landbruks- og matpolitikken, Meld. St. 9 (2011–2012).
145. Jordbruksoppkjørene har gitt grunnlag for et inntektsløft på om lag 70 prosent (vel 110 000 kroner) per årsverk fra 2006 til 2011, med prognosegrunnlaget fra forhandlingene i 2011. Dette er høyere enn gjennomsnittet for andre grupper, og det største inntektsløftet siden opptrappingen på 1970-tallet.
146. Regjeringen vil bedre investeringsmulighetene i jordbruket gjennom endringer i skattereglene for avskrivninger fra inntektsåret 2011, jf. statsbudsjettet for 2012.
147. For å bidra til å sikre stabil tilgang på norsk sertifisert såkorn, ble det under jordbruksoppkjøret 2011 vedtatt å etablere en ordning med tilskudd til beredskapslagring av såkorn.
148. Landbruksforhandlingene med EU er sluttført i samsvar med våre nasjonale prioriteringer og våre prioriteringer i WTO.

149. Ny lov om dyrevelferd er vedtatt av Stortinget og trådte i kraft 1. januar 2010.
150. Det er etablert en fast innsatsgruppe (matsmittekomiteen) for oppklaring av matbårne utbrudd av smittsomme sykdommer.
151. Gjennom regjeringens e-sporingsprosjekt utvikles elektroniske løsninger for sporing i matkjeden. Kjernefunksjonaliteten til sporingsløsningen ble ferdigstilt i juni 2011.
152. I forbindelse med jordbruksoppgjøret 2011 har regjeringen varslet at den tar sikte på å foreslå å fjerne avgiftene i matforvaltningen i skatte- og avgiftsopplegget i statsbudsjettet for 2012. Dette vil gi en avgiftslette på mer enn 600 millioner kroner og vil styrke hele verdikjeden for mat.
153. Endringer i reglene i odelsloven, konsesjonsloven og jordloven trådte i kraft 1.7.2009. Endringene innebærer en betydelig modernisering av lovverket. Som oppfølging av forvaltningsreformen ble fylkeslandbruksstyrene lagt ned fra samme dato og oppgavene overført til fylkeskommunene og fylkesmannen.
154. Regjeringen har hevet den øvre rammen for tillegg for boverdi ved prisvurderingen knyttet til konsesjonsbehandling av landbrukseiendommer med bolighus fra 500.000 kroner til 1,5 millioner kroner. Grensen for når prisvurderingen for bebygde konsesjonspliktige landbrukseiendommer skal unnlates er hevet fra 750.000 til 1.5 millioner kroner. Endringene legger til rette for at flere eiendommer kan komme på salg og bidra til å styrke bosettingen i distriktene.
155. Det ble i 2006 iverksatt et nytt Trebasert innovasjonsprogram. Hovedmålet for programmet er økt bruk av tre og økt lønnsomhet i hele verdikjeden. En evaluering av programmet fra 2011 viser at programmet bidrar til å oppfylle målet om økt bruk av tre, og at programmets arbeidsmetoder er viktige for å nå målet.
156. Forskrift om seter og tilleggsjord m.m. i statsallmenning ble endret i 2009. Endringene innebærer en modernisering av forskriften og legger til rette for en tidsmessig bruk av ressursene i statsallmenningene.
157. Det ble i 2008 iverksatt et 5-årig program for støtte til satsing på innlandsfiske over jordbruksavtalen.
158. Det ble i 2007 iverksatt et eget utviklingsprogram for Grønt reiseliv over jordbruksavtalen. Videre er det satt i gang et 3-årig prosjekt for å fremme Grønt reiseliv langs de nasjonale turistveiene.
159. Regjeringen har fra 2010 igangsatt et treårig prosjekt for å styrke kommunenes arbeid med grønne velferdstjenester gjennom Inn på tunet.

160. Statskog SF kjøpte i desember 2010 i et historisk skogkjøp Orklas skogeiendom, til sammen 1,1 millioner dekar, og sikret med dette nasjonal forvaltning av viktige skogressurser. Oppkjøpet innebærer at Statskog SF styrket sin strategiske posisjon innen skogbruk, jakt og friluftsliv. Oppkjøpet muliggjør samtidig salg av spredte skogteiger foretaket eier fra før. Dette vil effektivisere skogsdriften og gi kommuner, allmenninger og private skogeiere muligheten til å kjøpe, og dermed utvikle, sine eiendommer.
161. Norge var i juni 2011 vertskap for en europeisk skogministerkonferanse (Forest Europe), der 46 europeiske land ble enige om å starte forhandlinger om en rettslig bindende europeisk skogavtale. Landene ble i tillegg enige om nye mål og visjoner for det europeiske skogsamarbeidet. Konferansen var et gjennombrudd i utviklingen av internasjonalt samarbeid om bærekraftig skogbruk.
162. Norge arrangerte i 2010, sammen med bl.a. Nederland, FAO og Verdensbanken den første internasjonale ministerkonferansen om landbruk, matsikkerhet og klimaendring i Haag i Nederland. Konferansen resulterte i et veikart for klimasmart matproduksjon og vil følges opp av en ny ministerkonferanse i 2012.
163. Det er pekt ut 22 utvalgte kulturlandskap i jordbruket, og områdene er sikret en særskilt forvaltning for å ta vare på store kulturpåvirkede miljøverdier knyttet til biologisk mangfold, kulturminner og kulturmiljø.
164. Fra 2005 til 2011 er bevilgningen til skogbruk og bioenergi over jordbruksavtalen og statsbudsjettet økt med 98 millioner kroner. Det er åpnet for at kommunene igjen kan gi støtte til skogplanting.
165. Det er innført skjerpet kontroll og håndhevelse av foryngelsesbestemmelsene i skogloven.
166. Gjennom ekstraordinære tiltak knyttet til finanskrisen, ble det satt midler til en tiltakspakke på 70 millioner kroner til skog og tresektoren til bioenergitiltak og økt satsing på trebruk, samt 50 millioner kroner til tiltak som holder driftsapparatet i gang i skogbruket. Tilskuddsordningen for uttak av skogflis som ble opprettet er videreført og har bidratt til en femdobling av produksjonen av flis.
167. I statsbudsjettet for 2007 ble skogfondsordningen styrket, ved å utvide de formål skogfond kan brukes til og ved å øke skattefordelen. Det er åpnet for at skogfondsmidler kan brukes til bioenergiformål.
168. Regjeringen la i 2009 fram en egen stortingsmelding om landbruk, mat, energi og klima St.meld. nr. 39 (2008-2009) Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen.

169. Det er iverksatt tiltak for å styrke utnyttningen av skogen i kyststrøk. Fra 2008 er det hvert år avsatt 10 millioner kroner over jordbruksavtalen til tiltak som skal bidra til økt aktivitet i kystskogbruket.
170. Regjeringen har styrket den statlige innsigelsesretten mot kommunale planvedtak for å hindre unødig omdisponering av dyrket mark.
171. Forvaltningen av genetiske ressurser er blitt styrket med vedtakelsen av havressurslova og naturmangfoldloven. Norge signerte 11.mai 2011 Nagoya-protokollen til Konvensjonen om biologisk mangfold, om genressurser. Genressursforvaltningen innen sektorene planter, husdyr og skogtrær er nå samlet i Norsk genressursenter.
172. Svalbard globale frøhvelv ble åpnet 26. februar 2008. Dette er et viktig sikringstiltak for å ta vare på det biologiske mangfoldet i landbruket og spesielt matvekster av stor verdi for den globale matvaresikkerheten.
173. Regjeringen har bidratt til å etablere et eget internasjonalt fond for å finansiere planteforedling i utviklingsland.
174. Regjeringen har foreslått fremtidig samlokalisering av Norges Veterinærhøgskole og Veterinærinstituttet med Universitetet på Ås.
175. Regjeringen har fremmet forslag til ny reindrifftslov, som trådte i kraft 1. juli 2007.
176. Regjeringen har økt bevilgningen til forskning og utvikling på området med 100 millioner kroner i perioden 2005-2011. En stor andel av midlene har gått til forskning på fornybar energi, jf. Klimaforliket.

Fiskeri og havbrukspolitikk

177. Etablerte i 2005 Marint verdiskapingsprogram.
178. La i 2007 frem en nasjonal strategi for utvikling av fiskerinæringa for å bedre utnytte vårt fortrinn med tilgang på ferskt råstoff av høy kvalitet (ferskfiskstrategien). Alle tiltak er iverksatt. Eksporten av norsk sjømat har økt med 68 prosent fra 2005 til 2010 (fra 32 til 53,8 milliarder kroner).
179. Regjeringens nasjonale strategi for marin sektor – alfa og omega ble lagt frem våren 2009.
180. I budsjettet for 2008 ble det bevilget 2,2 milliarder kroner til opprettelse av et nytt statlig investeringssselskap - Investinor AS - hvorav 500 millioner kroner ble forbeholdt investeringer i marint næringsliv.

181. Etablert et senter for levendelagring av fisk. Formålet er å sikre forbrukere og bearbeidingsindustrien tilgang på fersk fisk av god kvalitet gjennom hele året.
182. Bedt Eksportutvalget for fisk utarbeide kvalitetsstandarder for en rekke norske fiskeprodukter.
183. Innført krav om merking av fangst- eller slaktedato på fersk fisk som omsettes i Norge, for å sikre god kvalitet på fersk fisk til forbrukerne.
184. I 2006 reiste Norge sak mot EU i WTOs tvisteløsningsorgan og i 2008 ble EUs antidumpingtiltak rettet mot norsk laks og ørret opphevet.
185. Norge har bedt WTO om å opprette et tvisteløsningspanel for å avgjøre om EUs forbud mot omsetning av selprodukter er i strid med WTO-regelverket. Et slikt panel ble opprettet i april 2011.
186. Arbeider for å få opphevet USAs straffetoll på fersk hel laks i forbindelse med femårsgjennomgangen av antidumping- og antisubsidietiltakene som gjennomføres i 2011.
187. Som en konsekvens av EUs utvidelse er det forhandlet fram bedret markedsadgang til EU for makrell, sild og reker.
188. Etablerte i 2008 prosjektet "Sett sjøbein" for å øke rekrutteringen og styrke kompetansen i marin sektor.
189. Opprettet et utvalg i 2009, som fikk i mandat å fremme forslag til en ny og overordnet arealstruktur, samt legge til rette for sameksistens mellom de ulike aktørene som benytter kystsonen. Utvalget la fram sin rapport i februar 2011.
190. Bevilgningene til forskning og innovasjon over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett har økt med 340 millioner kroner i perioden 2005 til 2012 (eksklusive eksternfinansierte budsjettposter). Omregnet til 2012-kroner utgjør dette en vekst på 14 prosent.
191. Etablerte Nofima i 2008, som er et næringsrettet forskningskonsern som driver forskning og utvikling for akvakulturnæringen, fiskerinæringen og matindustrien.
192. La i 2009 frem strategien - Marin bioprospektering en kilde til ny og bærekraftig verdiskaping.
193. Økt bevilgningene til Marbank for å styrke den som nasjonal marin biobank.
194. Bevilget midler til prosjektering og kvalitetssikring av grunnlaget for å vurdere eventuell bygging av nytt isgående forskningsfartøy.

195. Vesentlig styrking av forskning på lakselus.
196. Videreført MAREANO-programmet som driver systematisk kartlegging av havbunnen i Barentshavet og områdene utenfor Lofoten. Til og med 2010 er 67 600 km² kartlagt. I 2011 er det satt i gang kartlegging av det tidligere omstridte området ved avgrensningslinja mot Russland. Dette foreslås videreført i 2012.
197. Torskeavlsprogrammet er videreført.
198. Lagt frem en strategi for en konkurransedyktig norsk havbruksnæring (2007).
199. Lagt frem en strategi for en miljømessig bærekraftig oppdrettsnæring (2009). Samtlige tiltak i strategien er igangsatt, flere er slutført.
200. Satt i verk en rekke tiltak for å øke kunnskapsgrunnlaget om effekten av og redusere problemene med lakselus og rømming.
201. Forskriftsfestet at det ikke skal tillates torskeoppdrett i gyteområder for vill torsk.
202. Tildelt 69 nye tillatelser for oppdrett av laks, ørret og regnbueørret (2009 og 2010). Blant annet ble mindre aktører som drev videreføring prioritert i tildelingen. Deler av vederlaget for de nye konsesjonene ble tildelt fylkeskommunene (195 millioner kroner).
203. Lakse- og ørretoppdrettere i Finnmark og Troms har fått anledning til å utvide kapasiteten i sine akvakulturtillatelser med 5 prosent i 2011.
204. Regjeringen la 21. desember 2007 fram Ot.prp. nr. 20 (2007-2008) Om lov om forvaltning av viltlevande marine ressursar (havressurslova). Loven trådte i kraft 1. januar 2009.
205. I tråd med prinsippet i den nye havressursloven gjelder utkastforbudet/ilandføringsplikten nå for all fisk som fanges i norske farvann, med unntak av levedyktig fisk fanget i strid med regelverket.
206. Det ble etter et norsk initiativ i november 2009 vedtatt et utkastforbud i Den nordøstatlantiske fiskerikommisjon (NEAFC).
207. Økt innsats fra norske og russiske myndigheter har gjort at det ulovlige, uregulerte og urapporterte fisket av torsk er redusert fra over 100.000 tonn til at det i 2009 og 2010 ikke ble avdekket noe ulovlig overfiske av torsk og hyse.
208. Ressurskontrollen og arbeidet for bekjempelse av det ulovlige fisket er styrket både internasjonalt i Den nordøst-atlantiske fiskerikommisjon (NEAFC) og den nordvestatlantiske fiskeriorganisasjonen (NAFO) og nasjonalt gjennom økte

ressurser til Kystvakten til kontroll i Barentshavet, økte bevilgninger til Fiskeridirektoratet og opprettelsen av Fiskeriforvaltningens analysenettverk (FFA). FFA skal sikre et tettere samarbeid mellom ulike etater og bidra med oppdaterte, tverrsektorielle analyser innenfor saksområdet ulovlig, uregulert og urapportert fiske.

209. Høsten 2009 ble det internasjonal enighet om en bindende global avtale for havnestatskontroll i fiskeriene. Norge ratifiserte avtalen i april 2011.
210. FAO har etter norsk initiativ utarbeidet og vedtatt internasjonale retningslinjer for å redusere bifangst og utkast i fiskeriene.
211. FAO har med betydelig norsk bidrag utarbeidet og vedtatt internasjonale retningslinjer for sertifisering av akvakultur.
212. Det er innført nasjonale reguleringsiltak for å bygge opp og styrke enkelte fiskebestander, herunder en strengere kysttorskforvaltning.
213. Regjeringen la i desember 2007 frem en egen stortingsmelding om forvaltning av kongekrabbe.
214. Regjeringen la 19. juni 2009 frem en melding til Stortinget om norsk sjøpattedyrpolitikk.
215. Norge har reist sak i WTOs tvisteløsningsorgan for å vurdere om EUs omsetningsforbud mot selprodukter er i samsvar med WTOs regelverk.

Kapittel 5: Samferdsel

216. Fulgte som første regjering opp de økonomiske planrammene for Nasjonal transportplan (NTP) både for veg og jernbane, både i enkelte år og planperioden 2006-2009 som helhet. Det betyr at regjeringen i løpet av fireårsperioden totalt sett har brukt nesten 11 milliarder kroner mer enn det Bondevik II-regjeringen foreslo i sitt forslag til NTP for denne perioden.
217. Regjeringen har lagt frem en nasjonal transportplan for perioden 2010-2019 som er 100 milliarder kroner (2009-kroner) mer ambisiøs, en økning på 45 prosent sammenliknet med avløst nasjonal transportplan for perioden 2006-2015. Gjennom opptrapping av bevilgningene i 2010, 2011 og med forslaget om ytterligere økning i 2012 ligger regjeringen godt an til å følge opp de økonomiske rammene i planen for den første fireårsperioden 2010-2013.

Veger

218. Inkludert de økte bevilgningene knyttet til at 2/3 av riksvegnettet ble overført til fylkeskommunene fra 1. januar 2010, har bevilgningene til veg reelt økt med om lag 7,6 milliarder kroner (om lag 47 prosent, justert for prisvekst i perioden) i perioden 2005-2012. Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2012 å bevilge 16,3 milliarder kroner til vegformål. Det er en økning på om lag 1,2 milliarder kroner.
219. For 2012 foreslår regjeringen å bevilge om lag 5,4 milliarder kroner til drift og vedlikehold av riksvegnettet. Dette er en økning på 30 millioner kroner, eller 6,6 prosent i forhold til saldert budsjett for 2011. Aktivitetsnivået innen vedlikehold i 2012 forutsettes å bli om lag som i 2011. Det er satt av om lag 700 millioner kroner til vedlikehold av vegdekker og vegfundament i 2012 slik at forfallet ikke skal øke.
220. Til samlede riksveginvesteringer foreslås det 7,0 milliarder kroner i 2012. Dette er en økning på 622 millioner kroner eller 9,7 prosent i forhold til saldert budsjett 2011.
221. For budsjettåret 2010 ble det etablert en ordning hvor fylkeskommunene kan få refundert sine kapitalkostnader knyttet til investeringer i vegnettet. Ordningen kompenserer slike utgifter for en årlig investeringsramme på 2 milliarder kroner. Det foreslås en rentekompensasjon på 175 millioner kroner i 2012 for å dekke rentekostnadene på lån som ble tatt opp i 2010 og 2011, og tilsvarende ordning i 2012.
222. Fylkene fikk for budsjettåret 2010 en økning i rammeoverføringen på 1 milliard kroner i direkte tilknytning til overføringen av betydelige deler av det tidligere statlige vegnettet.
223. En egen post for rassikring har en oppfølgingsgrad på 112,0 prosent i forhold til planrammen i NTP 2006-2009. Det foreslås bevilget 536,9 millioner kroner til rassikringstiltak på riksvegnettet i 2012. Dette er en økning på 12,1 millioner kroner eller 2,3 prosent i forhold til saldert budsjett for 2011. I tillegg foreslås det bevilget 538,4 millioner kroner som tilskudd til rassikringstiltak på fylkesvegnettet for 2012.
224. 25 prosent vekst i vedlikeholdsbudsjettet til Statens vegvesen fra 2006 til 2007. Dette representerer et trendbrudd. Satsingen på asfalt er videreført fra 2007 til 2008. I statsbudsjettet for 2009 er asfalt økt med 570 millioner kroner eller om lag 68 prosent fra 2008. Samlede midler til asfalt i 2009 gjorde at etterslepet på dette området ble redusert. I perioden 2006-2009 økte Stoltenberg II-regjeringen midler til asfalt med til sammen 1365 millioner kroner sammenlignet med forslaget til Bondevik II-regjeringen i St.prp. nr. 1 (2005-2006).
225. Bevilgningen for 2009 til trafikktilsyn, drift og vedlikehold av riksveger økte med om lag 1760 millioner kroner i faste priser sammenlignet med Bondevik II-

regjeringens forslag for 2006. For investeringer var økningen på om lag 2535 millioner kroner i faste priser.

226. I 2009 ble til sammen 157 kilometer ny riksveg åpnet for trafikk, av dette 75 kilometer firefelts veg. Totalt 21 større prosjekter, over 100 millioner kroner, ble åpnet for trafikk. Av disse var 10 på stamvegnettet og 11 på det øvrige riksvegnettet. I 2010 ble 39 km riksveg åpnet for trafikk. 13 km firefelts riksveg ble åpnet for trafikk. 47 km med midtrekkverk ble satt opp på to- og trefelts riksveger. Videre ble det i 2010 åpnet 2 km kollektivfelt langs riksveg.
227. Det ble asfaltert om lag 2670 kilometer veg i 2009, inkludert gang- og sykkelveg, til en kostnad på om lag 1530 millioner kroner. Dette medførte at etterslepet for vegdekker ble noe redusert i 2009. I 2010 ble det brukt 650 millioner kroner til dekkelegging, noe som ga 955 km asfalt på riksveg og 29 km på gang- og sykkelveg langs riksveg. I budsjettproposisjonen er det oppgitt at det blir lagt 1000 km asfalt i 2011. I tertialrapporten pr 30. april forsikrer Statens vegvesen at arbeidet er i rute. Før 2010 (forvaltningsreformen) hadde riksvegnettet et helt annet omfang, og tallene er derfor ikke sammenliknbare. Statens vegvesen opplyser at det i 2009 ble lagt 2570 km asfalt på riksveg, samt 100 km på gang- og sykkelveg langs riksveg. I 2008 ble det lagt 1376 km asfalt på riksveg, samt 34 km på gang og sykkelveg.
228. I 2009 ble det utbedret 46 rasutsatte punkt, noe som førte til at 12 rasutsatte strekninger ble utbedret. I 2010 ble det utbedret 9 rasutsatte punkter.
229. I 2009 ble det bygd 11 km gang- og sykkelnett som inngår i et sammenhengende gang- og sykkelnett i de seks største byområdene. Videre ble det i 2009 tilrettelagt 96 km for gående og syklende langs riksveg. I 2010 ble 40 km tilrettelagt for gående og syklende langs riksveg.
230. Det har vært en økt satsing på trafikksikkerhet, blant annet gjennom en egen trafikksikkerhetspakke i 2009 med investeringer i infrastruktur, drift og vedlikehold og trafikant- og kjøretøyrettede tiltak, og ny Nasjonal tiltaksplan for trafikksikkerhet på veg 2010-2013. Den langsiktige trenden viser ulykkesnedgang for antall drepte og hardt skadde. I 2010 omkom 208 personer i vegtrafikkulykker og antall hardt skadde var 714. 170 mistet livet på norske veger i 2011, det viser Statens vegvesens foreløpige ulykkestall. De offisielle ulykkestalla fra SSB blir ikke klare før i mai. Dette er det laveste tallet på 58 år, samtidig som trafikkveksten har vært svært stor. Trafikksikkerhetsarbeid er høyt prioritert i NTP-perioden 2010-2019.
231. Fartsgrensekriteriene er gjennomgått i 2011. Dette innebærer blant annet at fartsgrensen reduseres fra 80 til 70 km/t på 420 kilometer veg. Tiltaket beregnes til å medføre ti færre drepte eller hardt skadde i trafikken i året.
232. Automatisk trafikk kontroll over strekninger (streknings-ATK) måler gjennomsnittsfart mellom to punkter på strekningen. Slik kontroll ble i 2009-2010

iverksatt på tre strekninger, og er nå innført som en permanent kontrollordning. Det vil iverksettes streknings-ATK på inntil 40 nye strekninger, hvorav elleve settes opp i 2011.

233. I desember 2010 ble det vedtatt endringer i vegtrafikkloven med formål å skape bedre samsvar mellom reglene om alkoholføring og regulering av kjøring under påvirkning av andre rusmidler. Det tas sikte på at den nye lov og forskriftsordningen, med blant annet faste lave grenser for 20 stoff og straffeutmålingsgrenser for 13 av disse stoffene, skal iverksettes fullt ut innen første halvdel av 2012. Med den nye lovordningen vil Norge være det første landet i verden som tar i bruk straffeutmålingsgrenser for andre stoff enn alkohol i vegtrafikkloven.

Jernbane

234. Bevilgningene til Jernbaneverket har reelt økt med om lag 3,7 milliarder kroner (nær 70 prosent, justert for prisvekst i perioden) i perioden 2005-2011. Drift og vedlikehold har økt med 36 prosent og investeringer i linjen med 133 prosent. Til jernbaneforvaltningen foreslår regjeringen å bevilge til sammen 12,5 milliarder kroner for 2012 som er en økning med om lag 1 milliarder kroner eller 8,7 prosent i forhold til saldert budsjett for 2011. Av dette utgjør bevilgningen til Jernbaneverket samlet 9 948,2 millioner kroner som er en økning på 681,8 millioner kroner eller 7,4 prosent sammenlignet med saldert budsjett 2011. Regjeringens budsjettforslag for 2012 innebærer at den totale planrammen til jernbanen i NTP 2010-2013 blir fulgt opp. For å bedre driftsstabiliteten i togtrafikken er det for årene 2010, 2011 og 2012 bevilget ca. 1,3 milliarder kroner mer til drift og vedlikehold enn det planrammen i NTP 2010-2013 skulle tilsi. Dette innebærer en oppfølgingsgrad på 82 prosent samlet for de tre årene.

235. Bedret togforbindelsene mellom hovedstedene i Skandinavia (Stockholm) gjennom avtale med svenske myndigheter om koordinert kjøp av togtenester mellom Oslo og Karlstad/Stockholm (og overenskomster om avtaler på Ofotbanen og Meråkerbanen). Staten v/Samferdselsdepartementet har overtatt ansvaret for lokaltogtrafikken på Bratsbergbanen fra Telemark fylkeskommune for å sikre fortsatt togdrift i en prøveperiode på 4 år fra 2011 til 2014.

236. Bestilt 50 nye togsett av type Flirt som vil leveres i årene framover. Det pågår nå planlegging av en rekke større og mindre infrastrukturtiltak i form av nye vendespor og parkeringsspor med sikte på innføring av ny grunnrutemodell for Østlandsområdet i form av økt togtilbud med sikte på innføring fra desember 2014. I 2012 foreslår regjeringen at det bevilges totalt 848 millioner kroner til planlegging og bygging av nødvendige infrastrukturtiltak. De nye togene settes gradvis inn i trafikk fra februar 2012 sammen med flere mindre tilbudsforbedringer.

237. Det gjennomføres samtidig en omfattende oppussing av gammelt togmateriell.

238. Sikret vellykket nyoppstart av togtilbudet og videre drift på Gjøvikbanen med ny togoperatør.
239. Det er innført en ordning for passasjerer som utsettes for forsinkelser, som innebærer bedre vilkår enn det som følger av EUs passasjerrettighetsforordning. NSB har nå noen av de beste transportvilkårene i Europa.
240. Fjernet kjøreveisavgift for godstrafikk med aksellast t.o.m. 25 tonn og el-avgift for jernbane.
241. Igangsatt Oslo-prosjektet som er et stort fornyelses- og vedlikeholdsprosjekt til over 2 milliarder kroner (på strekningen Lysaker-Etterstad, inkl. Oslo S og Oslo tunnelen) for å bedre driftsstabiliteten for togtrafikken i Oslo-området. I 2012 foreslår regjeringen å bevilge 570 millioner kroner til å ferdigstille fornyelsen av denne strekningen.
242. Bevilget ekstraordinære midler til tiltak for å hindre dyrepåkjørsler. Det er utarbeidet en handlingsplan mot dyrepåkjørsler i togtrafikken som gjelder for perioden 2012-2017. I planen er det lagt opp til en årlig bevilgning på 10 millioner kroner med et mål om antall dyrepåkjørsler i første omgang skal reduseres fra 2 292 i 2010 til 1400 i 2013. I 2012 foreslår regjeringen å avsette 10 millioner kroner til planlegging og gjennomføring av tiltak.
243. Det blir gjennomført en betydelig satsing på bedring av publikumsinformasjon (anskaffelser og utplassering av flere titalls nye av monitører, skjermer, høyttalersystem, implementering av mobile tjenester, etablering av nye kundesenter). Fase 1 av prosjektet omfatter IC-området Skien-Halden-Lillehammer og nærtrafikkområdet i og rundt i store byene som planlegges ferdigstilt i 2012.
244. Det gjennomføres en rekke tiltak på ulike stasjoner og holdeplasser for å bedre tilgjengeligheten for folk med nedsatt funksjonsevne.
245. Visjonen er at det skal være 0 antall drepte som følge av togtrafikken. I 2010 ble det registrert 9 drepte ved ulykker i tilknytning til tog, mens det for første halvår 2011 omkom 5 personer. I perioden 1991-2010 omkom i gjennomsnitt 6,15 personer pr år som er innenfor målkravet på 6,3.
246. I perioden 2010-2012 skal arbeidene på følgende nye store jernbaneanlegg avsluttes og tas i bruk:
- Nytt dobbeltspor Lysaker-Sandvika som det siste delprosjektet i dobbeltsporutbyggingen i Vestkorridoren som ble åpnet i august 2011.
 - Gevingåsen tunnel på Nordlandsbanen (mellom Hell og Hommelvik) som ble åpnet i august 2011.
 - Nytt dobbeltspor Barkåker-Tønsberg på Vestfoldbanen som planlegges ferdig i november 2011.

- Arbeidene på nytt dobbeltspor Holm-Holmestrand-Nykirke ble startet opp i 2010 og skal etter planen ferdigstilles i 2015/2016.
- I 2012 starter arbeidene på nytt dobbeltspor Langset-Kleverud på Dovrebanen som et fellesprosjekt med ny E6.
- jernbanestrekning Farriseidet-Porsgrunn på Vestfoldbanen startes opp i slutten av 2012.

Kollektivtransport

247. Kollektivtrafikken har hatt en sterk vekst de siste årene. I 2010 reiste det 13 prosent flere kollektivt enn i 2005. Utviklingen har fortsatt inn i 2011 og første halvår 2011 reiste 7 prosent flere kollektivt enn samme periode i 2010. Det er foreslått bevilget 411 millioner kroner til "Belønningsordningen for bedre kollektivtransport og mindre bilbruk" i 2012. Dette tilsvarer mer enn en tredobling sammenlignet med bevilgningen fra saldert budsjett for 2005. Bevilgningen skal dekke utgifter i forbindelse med allerede inngåtte fireårige avtaler med Kristiansandsområdet, Trondheimsområdet, Buskerudbyen og Bergensområdet. I tillegg vil Samferdselsdepartementet evaluere ordningen med fireårige avtaler i løpet av 2012.
248. Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne trådte i kraft fra 1. januar 2009 og inkluderer krav om universell utforming av stasjoner og terminaler, og nye transportmidler.
249. Transnova-prosjektet ble etablert i 2009 med en bevilgning på 50 millioner kroner. Transnova skal gi tilskudd til prosjekter som bidrar til raskere implementering av mer miljøvennlige transportløsninger og transportpraksis. Det er foreslått å videreføre Transnova i 2012 med en bevilgning på 74,8 millioner kroner.
250. Økt rabattsatsen på sone- og verdikort med riksvegferjer fra 40 til 50 prosent.
251. Sikret rettighetene til ansatte i kollektivtrafikken ved å gi dem rett til virksomhetsoverdragelse ved anbudsoverdragelse, samt lovfestet et forbud mot sosial dumping i kollektivtransportsektoren når det brukes anbud.
252. Innført krav om universell utforming av alle nye rutegående busser.

Den digitale allemannsretten

253. Regjeringen har lagt til rette for utbygging av et tredje mobilnett gjennom regulering og frekvenstildelinger for å styrke konkurransen og derigjennom nyskapende og gode tjenester over hele landet.
254. Så godt som nådd målet om at hele landet skal ha tilgang til bredbånd.
255. I august 2004 var den nasjonale bredbåndsdekningen ca. 81 prosent mens den nå er ca. 99,7 prosent. Regjeringen har gjennomført årlige deknings-kartlegginger og

siste kartlegging viser at om lag 19 av 20 husstander har tilbud om høyere båndbredder (over 4 Mbit/s) og at dekningsgraden på 25 Mbit/s er økt fra 55 prosent i 2010 til 67 prosent i 2011. Om lag tre av fire husholdninger har i dag et bredbåndsabonnement, i følge SSB.

256. Regjeringens bredbåndspolitikk har lagt til grunn en markedsbasert utbyggingsstrategi. Regjeringen har fått utarbeidet en internasjonal "best practice" av nasjonale bredbåndsplaner. Regjeringen har gjennomført flere samråd med bransjen om bredbånd.
257. Regjeringen har siden 2006 satt av nær en milliard kroner til bredbåndsformål som kombineres med lokale tilskudd. De områdene som disse midlene investeres i ville sannsynligvis ikke ha fått bredbånd om det offentlige ikke stilte opp.
258. Oppfordret kommunene til å gjennomføre konkrete tilretteleggingstiltak for å stimulere bredbåndsutbygging, blant annet gjennom å redusere gravekostnadene for utbyggere av fast bredbånd og gi tilgang til å plassere utstyr for mobilt bredbånd. Regjeringen har fått utarbeidet analyse av "best practice" kommunal bredbåndspraksis. Regjeringen har skrevet brev til alle kommuner og fylkeskommuner med anbefalinger om hvordan disse kan legge til rette for videre bredbåndsutbygging med høykapasitets bredbånd.
259. Mobilnettene dekker nå mer enn 99,9 prosent av befolkningen der de bor og over 87 prosent av landarealet.
260. Regjeringen legger til rette for at frekvensressurser med gode dekningsegenskaper fra den såkalte digitale dividenden (ledige frekvenser etter overgang til digital kringkasting) skal være tilgjengelig for mobilt bredbånd. Ressursene vil bli lyst ut sammen med andre aktuelle frekvensressurser.
261. Post- og teletilsynet har intensivert arbeidet med å sørge for at infrastruktur til Internett og bredbåndstelefonti sikres bedre. Tilsynet har siden 2007 kartlagt tjenester, teknologi og beredskapsløsninger hos en rekke tilbydere med sikte på å identifisere og sikre samfunnskritiske funksjoner.

Posttjenester i hele landet

262. Regjeringen vil opprettholde et godt og likeverdig posttilbud til like priser i hele landet. Regjeringen har meddelt EU at vi ikke vil innarbeide det tredje postdirektivet i norsk lovgivning.
263. Samferdselsdepartementet arbeider med forslag til ny postlov der enhetsporto for enkeltsendinger blir videreført. Loven vil ikke bli lagt frem for Stortinget før etter at reservasjonsprosessen er avsluttet.

264. For å styrke arbeidet med en jevnere kvalitet på posttjenestene over hele landet har regjeringen sørget for at det fra høsten 2007 er gjennomført regionale målinger på fremføringstiden for post, slik at eventuelle større regionale forskjeller kan avdekkes.

265. Regjeringen har foreslått bevilget 89 millioner kroner i statsbudsjettet for 2012 til statlig kjøp av leveringspliktige, ulønnsomme post- og banktjenester fra Posten Norge AS.

Et godt flytilbud

266. I anbudet på regionale flyruter i Finnmark og Nord-Troms for perioden 2007-2010 ble maksimal billettpris redusert med 20 prosent. Den reduserte maksimaltaksten ble videreført i anbudet for perioden 2010-2013.

267. Regjeringen har i forhandlinger med EU sikret seg rett til å inngå 5-årige avtaler om flyrutekjøp for de fire nordligste fylkene, og 4-årige for resten av landet. Inntil sommeren 2011 var det bare tillatt med 3-årige avtaler. Lengre avtaler vil kunne styrke konkurransen, og redusere statens utgifter.

268. Avinor har foretatt betydelige investeringer i lufthavnnettet for å tilpasse lufthavnene til revidert forskrift om utforming av store lufthavner. Med bakgrunn i den økonomiske nedgangen i 2008 og 2009 fremmet regjeringen i 2009 en tiltakspakke på til sammen 900 millioner kroner til Avinor for å sikre de nødvendige investeringene i lufthavnnettet. En tiltakspakke på i overkant av 600 millioner kroner ble fremmet i 2010.

269. Regjeringen ga i 2007 et investeringstilskudd på 7 millioner kroner til Stord lufthavn, Sørstokken. Regjeringen har i 2010 inngått avtale om årlig driftstilskudd med lufthavnen, med en ramme på opptil 12 millioner kroner per år.

270. Regjeringen har i 2010 tildelt investeringstilskudd på til sammen 12 millioner kroner til lufthavnene på Skien og Notodden.

271. Regjeringen hevet i 2009 trafikktaket på Moss lufthavn, Rygge.

272. Regjeringen forhandler nå med EU om implementering i EØS-avtalen av EUs regelverk om en videreutvikling av 'Det felles europeiske luftrom' (Single European Sky II). Det er ventet at dette vil bidra til å redusere kostnadene for flyselskapene og omfanget av forsinkelser.

273. Norge samarbeider med Finland, Estland og Latvia, om utredning og etablering av en såkalt funksjonell luftblokk ("North European Functional Airspace Block" (NEFAB)). Luftblokken vil utgjøre det samlede luftrommet til disse statene og skal bidra til å effektivisere lufttrafikken. Transportministerne fra de fire landene

undertegnet en erklæring om etablering av NEFAB i Reykjavik 30. august 2011. Det er ventet at avtalen vil bli inngått i løpet av 2012.

274. For å sikre flypassasjerenes klagemuligheter etablerte regjeringen en felles flyklagenemnd for alle passasjerer 1. januar 2009.

275. Regjeringen har bidratt til at det er inngått en samarbeidsavtale mellom Forsvaret og Avinor AS om god og effektiv drift av de lufthavnene der begge parter er representert.

Sjøvegen

276. Planrammen i Nasjonal transportplan for perioden 2006-2009 er fulgt opp. I tillegg ble det gitt 80 millioner kroner i ekstraordinære midler til fiskerihavner og farleier i forbindelse med tiltakspakken i 2009.

277. I Nasjonal transportplan 2010-2019 (NTP) ble Kystverkets planramme økt med 77 prosent i forhold til foregående plan. Regjeringen har nå startet den varslede opptrappingen. Etter tre år av planperioden 2010-2013 er oppfølgingen av planrammen 70,1 prosent. Prioriteringene i NTP følges opp blant annet gjennom fornyelse av fartøyer, meldings- og informasjonssystemer og utstyr på sjøtrafikksentralene, økte bevilgninger til fiskerihavner og farleier og reduserte avgifter.

278. Sjøtransportens kostnader er redusert ved at kystavgiften ble redusert fra å dekke 34 prosent av statens utgifter til farleistiltak, navigasjonshjelpemidler og istjeneste, til å dekke 20 prosent i 2011. I forslaget til statsbudsjett 2012 foreslås avgiften redusert videre, slik at den dekker 10 prosent av statens utgifter. Årsavgiften for havnesikring ble fjernet i 2010. Samlet innebærer dette til nå en redusert avgiftsbelastning på om lag 89 millioner kroner. Kystverkets loseffektiviseringsprosjekt er fulgt opp. Nye forskrifter trådte i kraft 1. januar 2011, og det er anslått at endringene vil gi en kostnadsreduksjon for skipsfartsnæringen på 29 millioner kroner.

279. I 2006 inngikk Norge og Russland en MoU for å styrke samarbeidet om sjøsikkerhet. Det er igangsatt et arbeid med et felles skipsrapporteringssystem i Barentsområdet. Forslaget vil bli lagt frem for FNs sjøfartsorganisasjon IMO i 2012.

280. Trafikksentralen for Nord-Norge i Vardø ble operativ 1. januar 2007, og har nå fått tilgang på overvåkingsdata fra den norske AIS-satellitten. Trafikksentralen overvåker og veileder trafikk i nordområdene, og følger de seilaser langs norskekysten som representerer særlig høy risiko.

281. For å styrke sjøsikkerheten og bedre muligheten til å organisere havnevirkksomheten på Svalbard ble havne- og farvannsloven i 2008 gjort gjeldende

også for Svalbard. Regjeringen vil innføre en statlig lostjeneste for all skipstrafikk i farvannet ved Svalbard, og fra 2012 foreslås det at losloven med tilhørende forskrifter gjøres gjeldende på øygruppen.

282. I 2010 ble det inngått avtale mellom Russland og Norge om å knytte sammen det to lands bakkebaserte radionavigasjonssystemer, henholdsvis Chayka og Loran C.
283. Det er opprettet et nasjonalt kompetansesenter for sjøsikkerhet, oljevernberedskap og overvåking knyttet til trafikksentralen i Vardø.
284. Kystverket har fått i oppdrag å forberede etablering av et helhetlig overvåkings- og varslingssystem for de nordlige havområder (BarentsWatch). BarentsWatch vil bestå av en informasjonsportal rettet mot allmennheten (åpen del) og en del for utveksling av informasjon mellom ulike statlige etater (lukket del). Den åpne delen vil bli etablert i 2012.
285. Regjeringen har styrket sjøsikkerheten ved å etablere seilingsleder utenfor territorialfarvannet langs hele kysten.
286. Det er etablert en statlig slepebåtberedskap i Nord-Norge, Sørlandet, og for Vestlandet.
287. Gjennom budsjettene i 2006-2010 har regjeringen fullt ut oppfylt anbefalingene i Kystverkets rapport fra 2006 om utskifting av oljevernmateriell mv. i statlige depot i perioden 2006-2010.
288. Bevilgningene til oljevernberedskap er økt med 25 millioner kroner i 2011 for å iverksette ytterligere identifiserte tiltak for å bedre oljevernberedskapen. I statsbudsjettet for 2012 foreslås bevilgningene økt med ytterligere 15 millioner kroner.
289. Kystverket har gjennomført en forstudie med fire alternativer for håndteringen av U-864; nullalternativet, heving, tildekking og et alternativ som kombinerer heving og tildekking. Denne studien er sendt til ekstern kvalitetssikring (KS1). Konsulentene har under arbeidet med kvalitetssikringen identifisert behov for også å vurdere et alternativ der forurensede sedimenter, i tillegg til vraket/kvikksølvet, i stor grad fjernes før området tildekkes. Kystverket har fått i oppdrag å gjennomføre disse vurderingene, som vil gå inn i den eksterne kvalitetssikringen.
290. Regjeringen har prioritert å håndtere gamle vrak langs kysten. Vraket av Nordvard ved Moss og vraket "Welheim" utenfor Florø er tømt, og det er besluttet at vraket etter det russiske marinefartøyet "Murmansk" i Hasvik kommune skal fjernes og arbeidet ventes ferdigstilt i 2012. Det er videre bevilget 30 millioner kroner til oppfølging av Kystverkets vrakrapport i 2011-budsjettet.

291. En ny havne- og farvannslov trådte i kraft 1. januar 2010, som legger til rette for god fremkommelighet, trygg ferdsel, og effektiv og sikker havnevirksomhet.
292. Kommunal- og regionaldepartementet har satt i gang prøveprosjekt med gratis ferjer på to fylkeskommunale samband.

Forbrukerpolitikk

293. En ny markedsføringslov trådte i kraft 1. juni 2009. Loven inneholder blant annet regler som gir bedre beskyttelse for forbrukerne ved telefonsalg, bedre adgang til reservasjon samt regler som forbyr enkelte former for markedsføring rettet mot barn og unge.
294. Regjeringen har lagt fram et forbrukerpolitisk handlingsprogram (2008-2009), som gir en systematisk oversikt over utfordringer, mål og tiltak som skal ivareta interessene til forbrukerne.
295. Regjeringen har opprettet finansportalen.no, som driftes av Forbrukerrådet, for å gi forbrukerne god og oversiktlig informasjon om finansielle produkter (www.finansportalen.no). I 2010 ble den nye prissammenligningstjenesten *Send pengene hjem* lansert. Denne tjenesten sammenligner kostnadene for private pengeoverføringer til 25 mottakerland. Fra 2011 er portalen utvidet til også å gjelde en del forsikringstjenester.
296. Det er i 2011 gjennomført en samfunnsøkonomisk analyse som viser betydelig gevinst ved samordnet drift av offentlige prisportaler rettet mot forbrukerne.
297. Det vil bli opprettet og driftet en markedsportal for tannhelsetjenester i regi av Forbrukerrådet. Portalen skal etter planen lanseres i løpet av våren 2012.
298. Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet har sammen med Husbanken og Byggenæringens landsforbund frikjøpt 14 standardkontrakter for håndverkertjenester som nå ligger fritt tilgjengelig på Standard Norges hjemmesider. Formålet med tiltaket er å forebygge tvister ved å få flere til å bruke skriftlige kontrakter.
299. Regjeringen har nedsatt et offentlig utvalg som utreder styrkeforholdene i verdikjeden for mat. Utvalget leverte sin utredning NOU 2011:4 "Mat, makt og avmakt- om styrkeforholdene i verdikjeden for mat" 13. april 2011. Utredningen er sendt på høring med frist 1.12.2011.
300. Regjeringen har sendt på høring et forslag om endringer i gjeldsordningsloven. Målet er å få til en enklere og mer effektiv behandling av gjeldssaker.
301. Regjeringen har foreslått lovendringer for å styrke beskyttelsen av forbrukere ved salg av bolig under oppføring.

302. Regjeringen har gjennomført alminnelig høring om tilstandsrapport ved salg av bolig (jf. bl.a. NOU 2009: 6).
303. Det er lovfestet en frarådingsplikt i kredittkjøpsloven, noe som innebærer en plikt til å fraråde forbrukere å ta opp kreditt som kan være en for stor økonomisk belastning for forbrukerens økonomi.
304. Styrket forbrukeres vern på kredittområdet ved å gjennomføre EUs forbrukerkredittdirektiv i norsk rett.
305. Vedtatt en ny bestemmelse i forbrukerkjøpsloven om regulering av garantier som vil gjøre selgere bevisst på at garantier bør utformes på en tydelig måte slik at forbrukere kan forutse sin rettsstilling.
306. Vedtatt nye regler om at et forsikringsselskap må ha saklig grunn for å nekte noen forsikring, noe som styrker kundenes rettigheter.
307. Gjennomført endring i tomtefesteloven som gir tomtefesterett til innløsning annen hvert år istedenfor hvert tiende, som tidligere var tilfelle. Endret tomtefestelovens regler om innløsningssum for å kunne vareta interessene til både festerne og bortfesterne.
308. Vedtok tomtefesteinstruksen som skulle sikre de som festet boligtomter på statens grunn, gunstigere vilkår for innløsningen enn det som fulgte av tomtefesteloven. Høyesterett kom fram til at instruksen ikke er gyldig for tomter eid av Opplysningsvesenets fond og at tomtefesteloven må følges ved innløsning av disse tomtene. De som inngikk avtale om innløsning av tomtene sine fra Opplysningsvesenets fond før dommen fra Høyesterett falt, får mulighet til å gjennomføre innløsningen. Regjeringen har utbetalt kompensasjon for de mindreinntekter og kostnader OVG ble påført som følge av tomtefesteloven.
309. Vedtatt forskrift om tilgang til boligannonsering på internett. Formålet med forskriften er å legge til rette for at boligselgere kan få tilgang til å annonsere boliger for salg på eiendomsportaler på internett uten å måtte benytte tradisjonelle eiendomsformidlere med tillatelse til å yte eiendomsmeglingstjenester etter eiendomsmeglingsloven med forskrifter.
310. Vedtatt forskrift om forbud mot bonusprogram i innenriks luftfart. Formålet med forskriften er å øke konkurransen i innenriks luftfart ved å forby flyselskapene å låse kundene inne ved hjelp av bonusprogrammer.
311. Sendt på høring ny lov om tidsparter, langtidsferieprodukter mv, som vil styrke forbrukerrettighetene ved kjøp av "timeshare", medlemskap i ferieklubber og lignende. Sistnevnte er for eksempel en bookingtjeneste som gir tilgang til hoteller

og andre ferieprodukter til rabatterte priser. ”Timeshare” og ulike former for ”ferieklubber” har vært et problemområde for forbrukere i hele Europa.

312. Nedsatt et offentlig utvalg for utredning av det utenrettslige tilbudet for tvisteløsning på forbrukerområdet. Utvalget leverte sitt arbeid gjennom NOU 2010:11 Nemndsbehandling av forbrukertvister. Utredningen har vært på høring i perioden februar til april 2011. Det utenrettslige systemet, som består av det offentlige Forbrukertvistutvalget og klagenemnder opprettet av ulike bransjer, tilbyr tvisteløsning av saker utenfor domstolene. Slik behandling er i stor grad gratis for forbrukerne. Utvalget foreslår endringer som skal gjøre tilbudet mer effektivt og helhetlig.

Kapittel 6: Folkestyre, lokalsamfunn og regionalpolitikk

Levende lokalsamfunn

313. Realveksten i kommunesektorens inntekter har vært vel 49 milliarder kroner fra 2005 til 2011. Det tilsvarer en realvekst på 17,4 prosent. Om lag halvparten av inntektsveksten har vært frie inntekter.

314. I perioden fra 2005 til 2010 økte sysselsettingen i kommunesektoren med om lag 70 000 personer. Veksten i årsverk i samme periode har vært om lag 46 000. Til sammenlikning økte sysselsettingen i fireårsperioden fra 2001 til 2005 med om lag 9 000 personer.

Åpenhet, offentlighet, ytringsfrihet og personvern

315. Satt ned en personvernkommisjon som la fram sin rapport i januar 2009. Arbeidet med en stortingsmelding er i gang.

316. Sammen med Datatilsynet gjennomført kampanjen www.dubestemmer.no for å styrke folks oppmerksomhet om personvern.

317. Bevilget midler til prosjekter i regi av Datatilsynet som skal øke informasjonssikkerheten og internkontrollen.

318. Regjeringen har styrket budsjettet til Datatilsynet betydelig de senere årene. Det arbeides med revisjon av personopplysningsloven og det planlegges revisjon av forskriften til personopplysningsloven.

319. Etablert veiledningstjeneste som skal bistå publikum som opplever seg krenket av ytringer på nett.

320. Vedtatt forskrift som setter klare grenser for arbeidsgiveres adgang til ansattes e-post.
321. Gitt ut en veileder i utredning av personvernmessige konsekvenser av ulike tiltak.

Lokal vekstkraft

322. Lagt fram to stortingsmeldinger om distrikts- og regionalpolitikken, som varsler en styrking av arbeidet med lokal samfunnsutvikling for å bedre utnyttelsen av den lokale vekstkraften.
323. Styrket bevilgningene til de særskilte distrikts- og regionalpolitiske virkemidlene. Regjeringen foreslår en bevilgning på 2,68 milliarder kroner i 2012. Holdes kompensasjon for differensiert arbeidsgiveravgift utenom, er bevilgningen økt nominelt med 718 millioner kroner (om lag 53,6 prosent) fra 2005 til 2012.
324. Gjeninnførte i 2007 differensiert arbeidsgiveravgift i Distrikts-Norge. Sammen med kompenserende tiltak for økt arbeidsgiveravgift, utgjør dette en distriktpolitisk innsats på om lag 13,6 milliarder kroner i 2012. Det distriktpolitiske virkeområdet ble samtidig utvidet med 24 nye kommuner.
325. Innført kompensasjonsordning for områdene som ikke fikk gjeninnført differensiert arbeidsgiveravgift eller som fikk gjeninnført ordningen med en høyere sats enn før 2004. Regjeringen foreslår at bevilgningen settes til 628,6 millioner i 2012.
326. Satt i gang et nytt næringshageprogram fra 1.7.2011. Programmet skal gå over 10 år. Hovedmålet for programmet er å bidra til økt verdiskaping gjennom å legge til rette for utvikling av kunnskapsarbeidsplasser i distriktene. Regjeringen foreslår å sette av 40 millioner kroner til programmet i 2012, som er en dobling fra 2010.
327. Gjeninnført øremerking til kommunale næringsfond og styrket bevilgningen fra 100 millioner kroner i 2006 til 225 millioner kroner i 2012.
328. Gjennomført prosjektet Førstelinje for utvikling av næringsliv i kommunene (FUNK) i regi av Innovasjon Norge.
329. Gjennomført et småsamfunnsprogram på 141,5 millioner kroner fra 2005-2009 for å utvikle attraktive småsamfunn. En hovedkonklusjon fra evalueringen er at Småsamfunnsatsingen virker. Det begrunnes med satsingens betydning for mobilisering og engasjement i lokalt utviklingsarbeid.
330. Styrket MERKUR-programmet og utviklings- og investeringsstøtten til utkantbutikker. Det er satt av 47,2 millioner kroner til disse tiltakene i 2012. En

økning på 21,2 millioner kroner, som i hovedsak skal brukes til å utvide ordningen ved å styrke drivstofftilgangen i distriktene.

331. Økt satsing på kulturbasert næringsutvikling, blant annet gjennom en handlingsplan for kultur og næring med 25 konkrete tiltak.
332. Økt bevilgningene til entreprenørskap blant unge fra 16 millioner i 2008 til 38,2 millioner kroner i 2011.
333. Satt i gang en landsdekkende mentorordning for unge gründere i alderen 18-35 år.
334. Totalt har regjeringen satt av 120,7 millioner kroner i perioden 2010 og 2012 til Bolyst, et program som skal gjøre distriktskommuner mer attraktive for bosetting.
335. Etablert satsingen på Lokal samfunnsutvikling i kommunene (LUK) som skal gi kommunene bedre vilkår for å gjennomføre utviklingstiltak lokalt, samt styrke fylkeskommunen som regional utviklingsaktør. Bevilgningen var på 30 millioner kroner i 2010 og 2011. Regjeringen foreslår å bevilge det samme beløpet i 2012.
336. Mottatt den eksterne utredningen NOU- 2011:3 Kompetansearbeidsplasser – drivkraft for vekst i hele landet, som ble sendt på høring med frist 9.august 2011. Utvalget har foreslått 26 ulike tiltak om rekruttering til kompetansearbeidsplasser i distriktene og spredning av kompetansearbeidsplasser og nye statlige arbeidsplasser utover hele landet.
337. Gjennomført Storbyprosjektet som satte fokus på storbyenes rolle for innovasjon og utvikling.
338. Lagt fram egen hovedstadsmelding, St.meld. nr. 31 (2006-2007). Meldingen inneholder en rekke tiltak for en åpen, skapende og trygg hovedstadsregion.
339. Etablert Kompetansesenter for distriktsutvikling, Distriktssenteret, med avdelinger i Sogndal, Steinkjer og Alstahaug. Senteret er et forvaltningsorgan under Kommunal- og regionaldepartementet. Det skal samle erfaringer og formidle disse til kommuner, regioner og andre som setter i verk tiltak for å skape lokal samfunnsutvikling og bolyst.
340. Regjeringen foreslår å opprette et verdiskapingsprogram for regionale natur- og kulturparker, i budsjettet for 2012 med en bevilgning på 10 millioner kroner til programmet. Ordningen skal bidra til næringsutvikling og verdiskaping i spesielle områder med potensial for dette. Verdier skal utvikles gjennom bruk av natur- og kulturverdier som ressurs.
341. Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2012 at det opprettes en treårig forsøksordning med et nytt tilskudd som skal stimulere til økt tilbud av ulike boliger i kommuner med små og usikre boligmarkeder. Det foreslås en bevilgning på 20

millioner kroner i 2012. Følgeevaluering av det nasjonale programmet Framtidens byer (2008-2014) ved nær halvgått løp viser at programmet har bidratt til å styrke byenes evne til å arbeide med klima- og bymiljøspørsmål, ved kunnskapsheving, engasjement, samarbeid og fokus.

342. I perioden 2007-2011 er det fra statens side årlig bevilget 43 millioner kroner, samlet sum over fem år på 215 millioner kroner, til områdeløft innenfor regjeringens og statens felles innsats for å bedre levekårene i Groruddalen. Innsatsen er i 2011 utvidet med 3 millioner kroner øremerket områdeløft i Bergen kommune. I forslag til statsbudsjett for 2012 foreslås det en samlet bevilgning til områdeløft på 47,5 millioner kroner over KRDs budsjett, hvorav 40 millioner kroner til satsingen i Groruddalen i Oslo, 6 millioner kroner til styrking av arbeidet i Bergen og 1,5 millioner kroner til oppstart av områderettet arbeid i områder i Trondheim med dårlige levekår.

Kapittel 7: Et arbeidsliv med plass til alle

Arbeidsmarked

343. Regjeringen har brukt arbeidsmarkedstiltak aktivt for å få flere i arbeid, og tilpasset antallet tiltaksplasser til situasjonen i arbeidsmarkedet. Regjeringen trappet opp tiltaksnivået for ledige i 2009 for å møte økende ledighet i forbindelse med finansuroen. Det høye tiltaksnivået ble videreført i 2010, og redusert noe i 2011 blant annet med bakgrunn i bedre utsikter på arbeidsmarkedet. I 2012 foreslår regjeringen totalt om lag 71 200 tiltaksplasser for ledige og personer med nedsatt arbeidsevne, noe som er et fortsatt høyt tiltaksnivå.

344. Regjeringen la i oktober 2011 fram en jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne.

345. I forbindelse med finansuroen fikk regjeringen i 2009 vedtatt regelendringer for å bedre konkurransevilkårene til norske konjunkturutsatte bedrifter, og gjøre det lettere å holde på kompetanse i en periode med lavere etterspørsel etter arbeidskraft: Antall dager med bedriftens lønnsplikt under permittering (arbeidsgiverperiode) ble redusert fra ti til fem dager ved minst 40 prosent permittering, maksimal periode med dagpenger under permittering ble utvidet fra 30 til 52 uker, og kravet til arbeidstidsreduksjon for rett til dagpenger under permittering ble senket fra 50 til 40 prosent. Perioden med rett til gjenopptak av dagpenger etter arbeid hos permitterende arbeidsgiver uten at det løper nye vente- eller lønnspliktdager, ble utvidet fra 4 til 6 uker. Med unntak av den sistnevnte endringen foreslår regjeringen i 2012 å reversere disse endringene. Årsaken er et bedret arbeidsmarked. Ved eventuelle endringer i situasjonen på arbeidsmarkedet, vil det gjøres en ny vurdering av dagpenge- og permitteringsregelverket.

346. I forbindelse med finanskrisen vedtok Regjeringen i 2009 også enkelte tidsavgrensede justeringer i reglene for støtte til bedriftsintern opplæring (BIO), der formålet er å hindre utstøting av arbeidstakere, ved å styrke kompetansen til ansatte i bedrifter med alvorlige omstillingsproblemer. Endringene gjelder fra 1. oktober 2009 og ut 2011. Endringene innebar en oppmykning av inngangsvilkårene for bedriftsintern opplæring, hvor det ble åpnet for at tilskudd også kan gis til bedrifter som er rammet av en midlertidig markedssvikt på grunn av konjunkturmessige forhold. Forholdene skal være av særlig alvorlig karakter for arbeidsmarkedet. Endringene åpnet også for at det i særlige tilfeller kan godkjennes opplæringsprosjekter med varighet for hver enkelt deltaker på inntil 26 uker, mot tidligere 13 uker. Uroen i finansmarkedet som Norge opplevde i deler av 2008-2009 er i hovedsak tilbakelagt, og i løpet av det siste året har ledigheten gått ned og etterspørselen etter arbeidskraft økt. Behovet for BIO er redusert betraktelig. Regjeringen foreslår derfor at de midlertidige endringene i BIO-forskriften oppheves fra 1. januar 2012.

Arbeidstakerrettigheter og et godt arbeidsmiljø

347. Regjeringen har lagt fram melding til Stortinget om arbeidsforhold, arbeidsmiljø og sikkerhet. Meld. St. 29 (2010-2011) "Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv" inneholder en drøfting av grunnleggende forhold og utfordringer i det norske arbeidslivet og av en rekke aktuelle arbeidslivsspørsmål og hvordan disse kan følges opp med ulike tiltak.

348. Reglene om midlertidige ansettelser ble foreslått liberalisert av Bondevik II-regjeringen i Ot.prp.nr.49 (2004-2005). Stoltenberg II-regjeringen reverserte forslagene til endringer, slik at midlertidige ansettelser kun skal kunne inngås der det foreligger et midlertidig behov for arbeidskraft.

349. Ved tvist om et arbeidsforhold lovlig er brakt til opphør er utgangspunktet at arbeidstaker kan fortsette i stillingen så lenge forhandlinger pågår. Bestemmelsen ble av Bondevik II-regjeringen foreslått endret, slik at regelen skulle speilvendes dersom oppsigelsen ble kjent gyldig og ble påanket. Forslaget innebar at dersom arbeidstaker påanket en slik dom var det arbeidstaker som måtte be om rettens kjennelse til å fortsette i stillingen. Stoltenberg II-regjeringen reverserte forslagene til endringer.

350. Stoltenberg II-regjeringen reverserte forslagene til endringer i arbeidstidsbestemmelsene som Bondevik II-regjeringen hadde fått vedtatt. Arbeidstidsreglene om overtid, gjennomsnittsberegning av den alminnelige arbeidstiden, samt beredskapsvakt, passiv tjeneste og hjemmevakt, ble endret for å sikre at arbeidstakerne har en arbeidstid som ikke påfører dem og deres nærmeste familie unødige helsemessige og sosiale belastninger.

351. Utgangspunktet etter norsk rett er at ansettelsesforholdet hos overdragende arbeidsgiver opphører hvis arbeidstaker ikke velger å bli med over til den nye arbeidsgiveren. I særlige situasjoner har arbeidstaker valgrett dersom overføringen til ny arbeidsgiver fører til ikke uvesentlige negative endringer i arbeidstakerens situasjon. Bondevik II-regjeringen ønsket å fjerne denne valgretten. Stoltenberg II-regjeringen videreførte den ulovfestede valgretten.
352. Regler om varslingsfrist om kritikkverdige forhold på arbeidsplassen ble innført i 2007.
353. Regjeringen har foreslått og fått vedtatt regler om rett til redusert arbeidstid for arbeidstakere som har fylt 62 år. Dette trådte i kraft 9. juli 2008.
354. Regjeringen har fått vedtatt nye regler om gradvis kompensasjon for ubekvem arbeidstid (aml. § 10-4 sjette ledd) Arbeidsmiljøloven fastsetter at arbeidstakere med skiftordninger og sammenliknbare turnusordninger har krav på kortere ukentlig arbeidstid. Det er belastningen ved selve arbeidstidsordningen som skal "sammenlignes", ikke hvor slitsomt arbeidet i seg selv er. Den nye ordningen trådte i kraft fra 1. januar 2010.
355. Fortrinnsrett for deltidsansatte til å få utvidet sin stilling ble innført fra 1. januar 2006. Regjeringen har i statsbudsjettet for 2011 foreslått 25 millioner kroner til en offensiv mot ufrivillig deltid og mer heltid.
356. Ny avtale om inkluderende arbeidsliv for perioden 2010-2013 trådte i kraft 1. mars 2010. Regjeringen har på grunnlag av protokoll mellom partene i arbeidslivet og myndighetene om felles innsats for å forebygge og redusere sykefraværet og styrke inkluderingen fremmet forslag om endringer i arbeidsmiljøloven og folketrygdloven vedrørende raskere oppfølging og sanksjonering av brudd på regelverket ved arbeidstakers sykdom, jf. Prop 89 L (2010-2011). Ca. 95 prosent av statlige virksomheter er tilsluttet IA-avtalen. Staten har etablert nettverk for IA-kontakter, og fylkesmennene representerer statlig tariffområde i regionale IA-råd. Sammen med hovedsammenslutningene har regjeringen ved FAD et arbeid på gang for å prøve ut ordninger som kan redusere sykefraværet, bidra til ansettelse av flere med nedsatt funksjonsevne og heve forventet avgangsalder.
357. Partssammensatt offentlig utvalg om medvirkning og medbestemmelse i arbeidslivet avga innstilling i mars 2010: NOU 2010: 1 *Medvirkning og medbestemmelse i arbeidslivet*. Denne er fulgt opp i stortingsmeldingen om arbeidsforhold, arbeidsmiljø og sikkerhet som ble lagt fram i 2011.
358. Det er vedtatt nye regler i arbeidsmiljøloven om plikt for arbeidsgiver til å drøfte virksomhetens bruk av midlertidige ansettelser, endringene trådte i kraft 1. juli 2010.

359. Gjennomført et traineeprogram for personer med høy utdanning og nedsatt funksjonsevne og igangsatt et nytt traineeprogram med 24 traineer i 17 statlige virksomheter våren 2011.
360. Med hjemmel i diskrimineringslovens § 8 gjennomført et forsøk der 12 statlige virksomheter ble oppfordret til å ansette personer med nedsatt funksjonsevne dersom de var tilnærmet likt kvalifisert som den beste søkeren.
361. Styrket innsatsen for redusert sykefravær i staten.
362. Gjennomført et forsøk med redusert arbeidstid i staten med full lønnskompensasjon for seniorer i en rekke statlige virksomheter.
363. Gjennomført et lønnsoppgjør i staten i 2010 med sterke likelønnsføringer på alle lønselementene i hovedtariffavtalen; generelle tillegg, sentrale justeringer og lokale forhandlinger. I alt fikk kvinnegruppene om lag 200 millioner kroner mer enn de tradisjonelt ville ha mottatt. Kvinneprofilen ble videreført i lønnsoppgjøret i 2011.
364. Avtalt med tariffpartene i offentlig sektor å videreføre reglene for offentlig tjenstepensjon (bruttoordningen) og AFP i offentlig sektor med enkelte tilpasninger.

Sosial dumping

365. Regjeringen har laget og satt i verk to handlingsplaner mot sosial dumping.
366. Regjeringen har styrket Arbeidstilsynets rolle og virkemidler. Arbeidstilsynet er blitt ytterligere styrket for å kunne ta tak i utfordringene i bemanningsbransjen.
367. Regjeringen har igangsatt arbeidet med treparts bransjeprogram i bransjer som er særlig utsatt for useriøsitet og sosial dumping. Renholdsbransjen er første bransje.
368. En godkjenningsordning for renholdsbransjen som inkluderer id-kort har vært på høring med høringsfrist 7. oktober 2011. Det tas sikte på å innføre ordningen i 2012.
369. Regjeringen har iverksatt en ordning med regionale verneombud i renholdsbransjen og hotell- og restaurantbransjen.
370. Regjeringen har gjennomført endringer i allmenngjøringsordningen som har bedret effektiviteten, herunder regler om solidaransvar.
371. Regjeringen har innført krav til lønns- og arbeidsvilkår for alle som inngår tjenstekontrakter og bygge- og anleggskontrakter med det offentlige.
372. Regjeringen har satt ned en partssammensatt arbeidsgruppe som skal se særlig på utfordringer knyttet til sosial dumping og andre regelbrudd i offentlig sektor.

Kapittel 8: Sosial rettferdighet

373. Kvalifiseringsprogram for utsatte grupper er innført, og er et landsomfattende tilbud fra 1. januar 2010. Ved utgangen av april 2011 var det i overkant av 88 000 deltakere i programmet.
374. Tiltak i handlingsplan mot fattigdom er videreført og styrket i de årlige statsbudsjettene. Regjeringen har som en oppfølging av Fordelingsutvalgets innstilling (NOU 2009:10) lagt fram en stortingsmelding om fordelingspolitikken. I Meld. St. 30 (2010-2011) presenterer Regjeringen en bred politikk for en mer rettferdig fordeling. Den brede fordelingspolitikken omfatter virkemidler og innsatsområder som også er grunnleggende i helhetlig og langsiktig innsats for å forebygge lavinntekt og fattigdom.
375. Fylkesmannens tilsynsansvar er fra 1. januar 2010 utvidet til også å omfatte tilsyn med økonomisk stønad og kvalifiseringsprogram/kvalifiseringsstønad.
376. Som en del av regjeringens fattigdomssatsing ble bostøtten vesentlig styrket fra 1. juli 2009, jf. St.prp. nr. 11 (2008–2009) *Ei styrkt bustøtte*. Ordningen ble styrket både gjennom økte ytelser til dem som fikk støtte før omleggingen og ved at det ble åpnet for nye grupper av mottakere. Ved tildelingen i juni 2011 hadde gjennomsnittlig ytelse per husstand økt med 7 prosent sammenlignet med samme måned før omleggingen (juni 2009), samtidig som 19 prosent flere husstander fikk støtte.
377. Hevet inntektsgrensen for maksimalt bidragsforskott, slik at flere enslige forsørgere får høyeste ytelse.
378. Regjeringen har i flere omganger styrket tilskudd til utleieboliger. I 2009 ga Husbanken tilskudd til 2441 utleieboliger, noe som mer enn en dobling fra året før. Den store økningen i 2009 henger sammen med en ekstraordinær styrking av tilskuddet i forbindelse med regjeringens tiltakspakke for arbeid, jf. St.prp. nr. 37 (2008-2009). I 2010 ga Husbanken tilskudd til 1105 utleieboliger. Regjeringen har også økt tilskuddsutmålingen i boligprosjekter der et opplegg for oppfølgingstjenester er ivaretatt. I tillegg til personer med oppfølgingsbehov, er bostedsløse og flyktninger prioriterte grupper.
379. For mange kommuner er økt boligsosial kompetanse nødvendig for at flere vanskeligstilte skal få en trygg bolig. Boligsosialt kompetansetilskudd forvaltes av Husbanken. Tilskuddet er styrket betraktelig i regjeringens periode. Det foreslås en tilsagnsramme på 77 millioner kroner i 2012.
380. Regjeringen har et mål om at flere skal få mulighet til å etablere seg i egen eid bolig. Startlån har førsteprioritet innenfor Husbankens låneramme. Flere kommuner bruker startlån aktivt, og antall husstander som har mottatt startlån har

økt år for år. I 2010 fikk rekordmange startlån (9529 husstander, en økning på 21 prosent sammenlignet med 2009).

381. Innsatsen mot bostedsløshet er styrket og har førsteprioritet innenfor Husbankens virksomhet. Husbanken samarbeider med andre statlige etater som kan bidra i kampen mot bostedsløshet, og det gjøres en målrettet innsats mot kommuner der problemet er betydelig.
382. Det er gjennomført endringer i burettslagslova mv. (Innst. 326 L (2009-2010), jf. Prop. 115 L (2009-2010)) for å forebygge problemer med lavinnskuddsborettslag. Noen av de viktigste tiltakene er fastsetting av minstekrav til sikringsordninger mot tap av felleskostnader i borettslag og innføring av en øvre grense for borettslagets fellesgjeld på stiftelsestidspunktet på 75 prosent.
383. Det er gjennomført endringer i husleieloven (Innst. O. nr. 27 (2008-2009) jf. Ot.prp. nr. 74 (2007-2008)) som blant annet skal sikre at leiere forstår at de ikke kan si opp en tidsbestemt leieavtale uten særskilt hjemmel i leieavtalen og sterkere leieboervern for de mest svakstilte leietakerne.
384. Det er i 2011 utarbeidet et standard garantidokument som kommunene kan bruke når de skal hjelpe vanskeligstilte inn på det ordinære boligmarkedet.
385. Regjeringen mottok i august 2011 utredningen *Rom for alle – En sosial boligpolitikk for fremtiden*, jf. NOU 2011: 15. Det offentlige utvalget har drøftet og gitt tilrådninger om hvordan sentrale oppgaver i den sosiale boligpolitikken skal møtes i årene framover. NOU 2011: 15 er på høring med frist 25. november 2011. Regjeringen vil etter høringen vurdere utvalgets tilrådninger og legge fram en melding til Stortinget om boligpolitikken.
386. Iverksatt ny plan- og bygningslov (byggesaksdelen) med tilhørende forskrifter 1. juli 2010, jf. Ot.prp. nr. 45 (2007-2008) Om lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) (byggesaksdelen)
387. Gjennomført Byggekostnadsprogrammet, et 5-årig samarbeidsprogram med i bygge-, anleggs- og eiendomsnæringen for å redusere byggekostnadene og øke produktiviteten i næringen

Folketrygd og pensjon

388. Regjeringen gjennomfører pensjonsreformen for å trygge folketrygden og styrke muligheten for å kombinere arbeid og pensjon. Regjeringen har fulgt opp Stortingets pensjonsforlik fra 2005 og 2007, og ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) er det vedtatt nye regler for opptjening og beregning av alderspensjon i folketrygden. Viktige endringer trådte i

kraft fra 2011, herunder fleksibel alderspensjon i folketrygden fra 62 år, og muligheter for å kombinere arbeid og pensjon uten avkorting.

389. Gjennom trygdeoppgjørene har regjeringen og partene vært enige om et særskilt løft for minstepensjonistene. Vi har nå gjennomført en opptrapping av folketrygdens minsteytelser. Minstepensjonen for en enslig har fra 2005 til 2011 økt med nær 49 000 kroner til 157 600 kroner, eller nær 45 prosent. Enslige minstepensjonister har hatt en realvekst i minstepensjonen på 27,1 prosent i denne perioden.
390. Lovverket for private tjenstepensjonsordninger er tilpasset nye regler om opptjening og fleksibelt uttak i folketrygden fra 1. januar 2011. Det er innført nye regler om AFP i privat sektor, tilpasset ny alderspensjon.
391. Tilpasning av offentlige tjenstepensjoner som følge av lønnsoppgjøret 2009 er fulgt opp, og Stortinget vedtok lovendringene for offentlig tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor i juni 2010. Lovene skal gjelde fullt ut for årskull til og med 1953, og vil bli fulgt opp med tilpasninger for nye årskull.
392. Reglene om medlemskap i folketrygden er presisert, slik at det klart gå fram at fengsling på grunnlag av kriminell aktivitet i seg selv ikke gir medlemskap.
393. Det er innført rett til renter ved etterbetaling av ytelser når årsaken er feilinformasjon eller feilaktig vedtak i Arbeids- og velferdsetaten.
394. Lagt fram lovproposisjon om ny uføretrygd og alderspensjon til uføre (Prop. 130L (2010-2011)). Forslaget innebærer dels en tilpasning til ny alderspensjon. Forslaget til ny beregningsmodell vil gjøre uføreordningen enklere og mer fleksibel. Den nye uføretrygden skal skattlegges som lønn og det innføres et nytt prinsipp for avkorting av uføretrygd ved samtidig arbeid. Personer som allerede har fått innvilget uførepensjon skal sikres ytelse på samme nivå som tidligere.

Arbeids og velferdsforvaltningen

395. 457 NAV-kontor er etablert i samarbeid mellom Arbeids- og velferdsetaten og kommunene.
396. Fylkesvise forvaltningsenheter og fem spesialenheter for pensjon er etablert for å bedre forvaltningen av folketrygdytelser og for å frigjøre tid og ressurser i NAV-kontorene til individuell veiledning og oppfølging.
397. Regjeringen foreslår et større program for modernisering av IKT i Arbeids- og velferdsetaten. For 2012 foreslås det bevilget om lag 220 millioner kroner til dette programmet. Arbeids- og velferdsdirektoratet har gjennomført en konseptutredning for en modernisering av IKT-systemene i etaten som har vært gjenstand for ekstern kvalitetssikring (KS1) i tråd med Finansdepartementets kvalitetssikringsregime.

Programmet er planlagt gjennomført over 6 år inndelt i tre faser. Arbeids- og velferdsdirektoratet starter arbeidet med forprosjektet for første fase av programmet høsten 2011

398. Nytt IKT-system for pensjon er utviklet for både å håndtere gammelt og nytt pensjonsregelverk.
399. Innført brukermedvirkning både på systemnivå og individnivå. På systemnivå ivaretas brukermedvirkning gjennom arbeidet i det sentrale brukerutvalget med Arbeids- og velferdsdirektoratet. Det er videre brukerutvalg i alle fylker. På individnivå ivaretas dette gjennom brukernes deltakelse i utarbeidelse av arbeidsevnevurdering og ulike oppfølgingsplaner (individuell plan, aktivitetsplan mv.).
400. Styrket driftsbevilgningen til Arbeids- og velferdsetaten for å håndtere økt ledighet og sikre et godt nivå på etatens tjenester etter en krevende reformperiode. Et styrket budsjett bidrar til en god oppfølging av brukerne samt bedring av produktiviteten og kvaliteten i ytelsesforvaltningen. For 2012 er driftsbevilgningen styrket med i alt 492 millioner kroner sammenlignet med vedtatt budsjett for 2011. En vesentlig del av styrkingen er kompensasjon for økte driftsutgifter til IKT. Denne styrkingen bidrar til å sikre god kapasitet og kvalitet på tjenestene til brukerne.
401. Gjennomført lovendringer slik at Arbeids- og velferdsetaten står bedre rustet til å avdekke og forhindre trygdemisbruk og feilutbetalinger.

Kapittel 9: Helse og omsorg

Gode helsetilbud til alle

402. Gjennomfører samhandlingsreformen:
- Lagt fram stortingsmelding om samhandlingsreformen, som ble behandlet i Stortinget i 2010. Samhandlingsreformen er en retningsreform hvor vi skal satse mer på forebygging og helhetlige helsetjenester.
 - Lagt fram St.meld. 16 (2010-2011) Nasjonal helse- og omsorgsplan 2011-2015, Prop. 90 L (2010-2011) Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven) og Prop. 91 L (2010-2011) Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester, som er de tre sentrale dokumentene i gjennomføringen av samhandlingsreformen. Dokumentene ble vedtatt av Stortinget i juni 2011.
 - Bevilget midler til å styrke lokalt samhandlingarbeid og samhandlingstiltak i kommunene.

403. Økt budsjettet til pasientbehandling med 9,19 milliarder kroner fra 2005-2012, og sørget for at de regionale helseforetakene nå går i balanse.
404. Innført en ny inntektsfordelingsmodell etter Magnussentuvalget og rettet opp skjevheten mellom de fire regionale helseforetakene gjennom inntektsvekst.
405. Etablert nye byggeprosjekter, blant annet fase 2 St. Olavs hospital i Trondheim, ombygging og modernisering av Nordlandssykehuset i Bodø, nytt lokalsykehus i Vesterålen, sykehuset i Østfold, nytt senter for barn, unge og psykosomatisk medisin ved Haukeland universitetssjukehus og en ny barne- og ungdomspsykiatrisk avdeling (BUPA) i Stavanger.
406. Tilbudet om nyfødtscreening vil i løpet av 2011 utvides fra 2 til 23. Det er i tillegg bevilget midler til pilotprosjekt for screening av tykk- og endetarmskreft.
407. Gjennomført opptrappingsplanen for psykisk helse (1999-2008).
408. Måltallene om 4 770 nye årsverk i kommunene knyttet til psykisk helsearbeid og 3 400 nye boliger, ble i hovedsak nådd ved utgangen av 2008.
409. Etablert 75 distriktpsikiatriske sentre (DPS) som nå dekker alle landets kommuner. Fra 2005 er det totalt etablert ca. 150 ambulante team innen psykisk helse og rusområdet, herunder ca. 50 akutteam ved DPS.
410. Innført en ventetidsgaranti for barn og unge under 23 år med psykiske og/eller rusrelaterte lidelser. Ca. 5 prosent av alle barn og unge får nå årlig behandlingstilbud i psykisk helsevern for barn og unge, i tråd med målet i opptrappingsplanen.
411. Det er etablert fem regionale ressursentre for vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging.
412. Nasjonalt kompetansesenter for psykisk helsearbeid for voksne i kommunene (NAPHA) ble etablert høsten 2008.
413. Gitt tilskudd for etablering av tverrfaglig, oppsøkende behandlings- og støtteteam (ACT-team) til mennesker med alvorlig psykisk lidelse og langvarig og sammensatt behov. Tilskuddsordningen er foreslått videreført med 50 millioner kroner i 2012.
414. Opprettet en tilskuddsordning for å få øke antallet psykologer i kommunene. Tilskuddsordningen er styrket og foreslått videreført med 40 millioner i 2012 og pr. juni 2011 var det gitt tilskudd til 108 psykologer i tjenester som familiesenter, helsestasjon, skolehelsetjeneste m.m.

415. For å styrke den tverrfaglige kompetansen i tjenestene til barn og unge skal Regionsentrene for barn og unges psykiske helse (RBUP) og Barnevernets utviklingssentre (BUS) slås sammen. I løpet av 2010 er det etablert felles sentre i region nord og region vest.
416. Et lovutvalg la i juni 2011 frem sin innstilling etter å ha gjennomgått tvangslovgivningen innen psykisk helsevern med tanke på å redusere og kvalitetssikre bruken av tvang.
417. Økt antall årsverk i skolehelse- og helsestasjonstjenesten fra 3 146 i 2005, til 3687 i 2010.
418. For å sikre god kompetanse på tannbehandling er det etablert regionale odontologiske kompetansesentre i Nord-, og Sør-Norge, og sentre i Øst- og Midt-Norge er under planlegging. Kompetansesenteret i Vest etableres i nytt odontologibygget ved Universitetet i Bergen sommeren 2012.
419. Regjeringen vil prøve ut ny spesialitet i klinisk odontologi. Første fire tannleger starter utdanningen i 2011 ved Universitetet i Tromsø.
420. Nytt personidentifiserbart register ble en realitet da Norsk pasientregisterforskrift trådte i kraft fra 15. april 2009.
421. Det er vedtatt opprettet et register over hjerte- og karlidelser med hjemmel i helseregisterloven. Registeret vil bidra til økt kunnskap om hjerte- og karsykdommer, som er den største gruppen av folkesykdommer i Norge.
422. Innført automatisk frikort 1. juni 2010, og det har vært en kraftig økning i andelen som nå får frikort. Ordningen er med dette blitt mer rettferdig. Nå kommer frikortet automatisk i posten innen tre uker etter at frikortgrensen er passert og den pasienten slipper å samle på kvitteringer.
423. Innført sunnhetsmerkingen "Nøkkelhullet" på sunn mat i 2009. Ordningen har egen hjemmeside: www.nokkelhullsmerket.no
424. Utarbeidet nye konkrete kostråd fra helsemyndighetene som skal bidra til å gjøre sunne valg lettere.
425. Lagt frem en tverrdepartemental handlingsplan for bedre kosthold i befolkningen (2007-2011).
426. Vaksine mot HPV viruset som fører til livmorhalskreft ble innført i barnevaksinasjonsprogrammet for jenter i 7. klassetrinn fra og med skoleåret 2009-2010.

427. For å styrke kampen mot skadelig tobakksrøyk ble det fra 2008 innført forbud mot synlig oppstilling av tobakksvarer i butikkene.
428. Nasjonal strategi for det tobakksforebyggende arbeidet ble lagt fram i mai 2006, regjeringen arbeider med en ny strategi.
429. Handlingsplan for barns miljø og helse ble lagt fram i juni 2007.
430. Nasjonal strategi for forebygging av HIV-infeksjon ble lagt fram i 2009.
431. I 2009 ble en Nasjonal strategi for forebygging av ulykker som medfører personskade lagt frem.
432. I 2007 ble det lagt frem en stortingsmelding om å utjevne sosiale helseforskjeller.
433. Lov om fylkeskommuners oppgaver på folkehelseområdet ble lagt frem april 2009 og trådte i kraft 1. januar 2010. Loven blir fra 1. januar 2012 en del av ny lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven).
434. Vedtatt at Norske skal følge WHO's kode for etisk internasjonal rekruttering av helsepersonell
435. Bidratt til at WHO's helseforsamling i mai 2010 vedtok retningslinjer for markedsføring av mat og alkoholfrie drikkevarer rettet mot barn. Igangsatt et arbeid for å utrede behovet for å innføre lov- og forskriftsregulering av markedsføring av mat- og drikkevarer rettet mot barn og unge.
436. Våren 2011 lanserte regjeringen en egen pasientsikkerhetskampanje "I trygge hender", resultater skal offentliggjøres og bidra til tryggere pasientbehandling.

Trygghet og valgfrihet i omsorgen

437. Vedtatt ny forskrift om en verdig eldreomsorg (verdighetsgarantien) med virkning fra 1. januar 2011. I ny lov om kommunale helse- og omsorgstjenester er det vedtatt en presisering i pasientrettighetsloven som gir de som mottar hjelp fra kommunen rett til et verdig tjenestetilbud.
438. Målet om 10.000 nye årsverk i pleie- og omsorgssektoren innen utgangen av 2009, ut fra nivået i 2004, ble i følge tall fra SSB overoppfylt. Resultatet ble om lag 14.800 nye årsverk. En stor del av denne årsverksveksten besto av personell med helse- og sosialutdanning.
439. Målet om 12.000 nye årsverk i omsorgssektoren i perioden 2008-2015, målt ved utgangen av året, er på god vei til å nås. Tall fra SSB viser en vekst på om lag 5.000 nye årsverk i de to første årene av målperioden.

440. Alle landets kommuner har i løpet av 2007 fastsatt en lokal norm for legedekning på sykehjem. Antallet legeårsverk i sykehjem har økt med nærmere 40 prosent fra 2006 til 2010.
441. Regjeringen har styrket satsingen på sykehjemsplasser og heldøgns omsorgsplasser gjennom å opprette et investeringstilskudd i 2008 med ramme på 12 000 enheter i perioden 2008-2015. Tilskuddsordningen er i 2011 styrket med om lag 2,5 milliarder kroner for perioden, gjennom en økning i det statlige tilskuddet fra i snitt 25 prosent per boenhet til i snitt 35 prosent per boenhet.
442. Regjeringen la i St.meld. nr. 25 (2005-2006) frem kompetanse- og rekrutteringsplanen Kompetanseløftet 2015. Planen skal bidra til å sikre tilstrekkelig, stabil og kompetent bemanning i kommunenes omsorgstjenester.
443. I perioden 2007-2010 har over 13 000 personer fullført grunnutdanning, etter- og videreutdanning eller annen opplæring med tilskudd fra Kompetanseløftet 2015. I tillegg er om lag 7 800 personer under opplæring i 2011 med tilskudd fra Kompetanseløftet 2015.
444. I 2009 ble det etablert et tilskudd til fagskoleutdanning innenfor helse- og sosialfag.
445. I alle fylkeskommuner er det nå etablert utviklingssenter for sykehjem og utviklingssenter for hjemmetjenester, og det ble lansert en nasjonal strategi for utviklingssentrene; "Utvikling gjennom kunnskap" for perioden 2011- 2015.
446. Lagt frem en egen demensplan - "Den Gode dagen" (2007). Planen har tre hovedsaker: bygge flere tilpassede boliger, øke dagaktivitetstilbudet og sikre økt kunnskap og kompetanse om demens og tilbudet til personer som er rammet av demens. Planen er nå revidert, og vi vil legge frem et nytt fireårig handlingsprogram for demens for perioden 2012-2015.
447. I statsbudsjettet for 2012 foreslått et eget øremerket tilskudd til utbygging av dagaktivitetstilbud til personer med demens.
448. Regjeringen har styrket omsorgsforskning i perioden 2006-2010. I 2011 er den årlige bevilgningen på 34 millioner kroner. Det er opprettet fem regionale sentre for omsorgsforskning i tilknytning til høyskoler som utdanner helse- og sosialpersonell.
449. Opprettet nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemning (NAKU). Kompetansemiljøet ivaretar nasjonale fagutviklings- og formidlingsoppgaver.
450. Fra 1. juli 2010 gitt rett til permisjon i inntil 10 dager i året for å kunne yte pleie og omsorg til nære familiemedlemmer, også for de over 18 år.

451. Et offentlig utvalg er oppnevnt 25. juni 2010 for å se på ytelser til pårørende med særlig tunge omsorgsoppgaver, utvalget har levert sin innstilling høsten 2011.

452. Nedsatt et utvalg som skal utrede spørsmål knyttet til utstøting og sykefravær i helse- og omsorgssektoren, utvalget avga sin rapport høsten 2010.

Innsats mot rusavhengighet

453. Gjennom opptrappingsplanen for rusfeltet styrket innsatsen med over 1 milliard kroner sammenliknet med 2005.

454. Fastsatt en ny forskrift for legemiddelassistert rehabilitering (LAR), slik at rusavhengige skal vurderes mer enhetlig i alle helseregionene og på et helsefaglig grunnlag.

455. Barn som pårørende har fått sterkere rettigheter til oppfølging. Helsepersonell skal fra 1. januar 2010 bidra med oppfølging og informasjon til barn av psykisk syke, rusmiddelavhengige eller alvorlig somatisk syke eller skadde pasienter.

456. Det er i alt etablert 14 rusmestringsenheter i 13 fengsler i samarbeid mellom Helse- og omsorgsdepartementet og Justis- og politidepartementet.

457. Etablert rusakutt i Oslo og Bergen som åpnet høsten 2010. I tillegg åpnet egen sengepost ved Aker med 13 plasser for akuttbehandling. En tilsvarende egen sengepost med 9 plasser planlegges etablert i Bergen i løpet av 2012. Høsten 2010 ble det i Helse Midt-Norge etablert to Rusakuttenheter – en i Trondheim og en i Ålesund - med til sammen 8 plasser.

458. I 2006 fikk alle rusavhengige under kommunal rusomsorg rett til gratis tannhelsehjelp i fylkeskommunen. I 2007 fikk rusmiddelavhengige under LAR de samme rettighetene.

459. Lagt fram folkehelseloven (Prop. 90 L (2010-2011)) som har som formål å fremme folkehelse, herunder forebygge skader som følge alkohol- og annen rusmiddelbruk.

460. Foretatt en betydelig og fortløpende styrking og implementering av tidlig intervensjonsarbeidet på rusfeltet med utgangspunkt i veilederen *Fra bekymring til handling*.

461. Lagt fram og fått vedtatt endringer i vegtrafikkloven om kjøring i ruspåvirket tilstand, andre rusmidler enn alkohol (Prop. 9 L (2010-2011), Innst. 105 L (2010-2011)).

Kapittel 10: Barn, utdanning og forskning

Barn og familie

462. Fedrekvoten er økt fra 5 til 12 uker fra 2005 til 2011.
463. Den totale stønadperioden for foreldrepenger er forlenget med 4 uker fra 2005-2011 og utgjør nå 47 eller 57 uker avhengig av om foreldrene velger 100 eller 80 prosent lønnsdekning.
464. Fedre med egen opptjening har fra 1. juli 2011 fått rett til foreldrepenger i et uketall tilsvarende fedrekvoten i tilfeller der mor mottar uførepensjon.
465. Regjeringen har sikret om lag 1500 flere fedre rett til fedrekvote fra 1. juli 2010. Endringen omfatter familier der begge foreldre har opptjent rett til foreldrepenger, men der mor har hatt mindre enn halv stilling.
466. Gjennomført forbedringer i foreldrepengeordningen, med virkning fra 1. juli 2009. Deriblant forlenget den maksimale stønadperioden når bare far har opptjent rett til foreldrepenger og åpnet for at far kan ta ut foreldrepenger på selvstendig grunnlag når mor etter fødselen deltar på introduksjonsprogram for nyankomne flyktninger eller kvalifiseringsprogram for personer med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne.
467. Gjennomført at arbeidsavklaringspenger gir opptjening til foreldrepenger fra 1. mars 2010.
468. Styrket innsats for utsatte barn og unge.
469. Regjeringen oppnevnte høsten 2010 et offentlig utvalgt som skal utrede unges makt og deltakelse. Utvalget skal utrede ulike gruppers muligheter og barrierer og vurdere forslag og tiltak som kan bidra til å øke unges makt og deltakelse på ulike arenaer. Innstillingen ble lagt fram i desember 2011.
470. Det er etablert et forsøksprosjekt med Alarmtelefonen for barn og unge (juni 2009 til desember 2011). Målgruppen for tilbudet er i første rekke barn som utsettes for omsorgssvikt og mishandling. Tilbudet vil bli permanent fra og med 2012.
471. Det ble utviklet og distribuert en kompetansepakke til alle barneverninstitusjoner ved årsskiftet 2010/2011. Kompetansepakken skal heve kompetansen om ungdom og rus blant tilsatte i institusjoner.
472. Gjennomført endringer i barneloven. Loven tydeliggjør at all form for vold mot barn er forbudt, definisjonen av vanlig samvær er utvidet, og det er innført en varslingsplikt dersom en av foreldrene skal flytte.

473. Gjennomført høring av NOU 2009: 5 *Farskap og annen morskap*, og utarbeidet en lovproposisjon våren 2009.
474. Innført utvidet barnetrygd til forsørgere som blir alene om omsorgen for barn fordi ektefellen/samboeren kommer i fengsel.
475. Gjennomført en høring av NOU 2009: 21 *Adopsjon – til barnets beste* der det foretas en fullstendig gjennomgang av adopsjonsfeltet og det gis forslag til forbedringer. Regjeringen arbeider med å følge opp høringsuttalelsene.
476. Sendt på høring forslag om å innføre en ordning med stans av offentlig ytelse og barnebidrag ved internasjonal barne bortføring.
477. Som en styrking av barnevernet ble det i 2011 innført en øremerket tilskuddsordning til kommunene på 240 millioner kroner for 2011. Midlene har bidratt til 400 nye stillinger og ulike kompetansetiltak. Regjeringen foreslår å videreføre disse midlene i 2012, og en ytterligere styrking på 50 millioner kroner, som vil gi en økning på ytterligere 70 nye stillinger som skal komme barneverntjenester med størst behov til gode.
478. Regjeringen vil innføre veiledet førsteår for nyutdannede og nytilsatte i barnevernet. I 2012 vil det bli satt i gang et arbeid med å opprette et videreutdanningstilbud for å kvalifisere erfarne ansatte i barnevernet til å gi profesjonell veiledning til nytilsatte kollegaer.
479. Tilrettelagt for at kompetansen i barnevernet kan styrkes gjennom et kunnskaps- og kompetanseprogram (2007-2011) rettet mot det kommunale barnevernet. Satt i verk kompetansehevede tiltak om barnevernets håndtering av kjønnslemlestelse og tvangsgifte, barn som er utsatt for menneskehandel, ivaretagelse av biologiske foreldre, barn som lever med vold i familien, fattigdom i barnefamilier og samtaler med barn.
480. Følger opp Befringutvalgets innstilling NOU 2009: 8 *Kompetanseutvikling i barnevernet*.
481. Etablert en Barnesakkyndig kommisjon, som gjennomgår alle sakkyndige rapporter bestilt av barneverntjenesten, fylkesnemndene, domstoler og private parter. Hensikten er å bedre barn og foreldres rettsikkerhet.
482. Opprettet en egen tvisteløsningsnemnd for å avklare ansvarsforhold i kompliserte saker som gjelder hjelp til barn og unge. Dette er et samarbeid med KS.
483. Endringer i adopsjonsloven om åpen adopsjon er vedtatt. Det er foreslått en praksisendring for bruk av adopsjon som barneverntiltak, ved at flere barn som trenger det får muligheten til å bli adoptert av sine fosterforeldre. Retningslinjer er

under utarbeidelse. Åpen adopsjon innebærer at det vil være begrenset adgang til kontakt mellom barnet og biologiske foreldre etter adopsjon.

484. Sikret bedre samordnet og helhetlig tjenestetilbud ved at det blant annet er inngått rammeavtaler mellom regionale helseforetak og regional barne-, ungdoms- og familieetat. Styrket samarbeidet mellom barnevern og barnehage gjennom felles opplæring, informasjon og veiledning av ansatte i barnevernet og barnehager.
485. Det er innført tilsyn med sentre for foreldre og barn fra 2010. Sentre for foreldre og barn er et frivillig hjelpetiltak for familier som har eller venter barn, hvor det er bekymring for barnets omsorgssituasjon.
486. Lansert en revidert kommunikasjonsstrategi "Et åpent barnevern" (2008-2010) der det legges vekt på at barnevernet på alle nivåer skal være mer åpne, slik at tjenestens viktige samfunnsoppgave blir bedre kjent i media og allmennhet.
487. Utarbeidet høringsnotat om utvidet bruk av politiattest i barnevernssaker.
488. Arbeider for at utsatte barn og unge og deres familier skal få bedre samordnet bistand fra ulike deler av hjelpeapparatet. Regjeringen satte i 2010 i gang *Losprosjektet* for å gi bedre tilrettelagt og samordnet hjelp til ungdom med sammensatte vansker. I prosjektet får ungdom en støtteperson – en los – som støtter ungdom og bidrar til at ungdommen får rett hjelp. Prosjektet skal styrke ungdommens tilknytning til skole og arbeid.

Et godt barnehagetilbud til alle barn

489. Senket prisen kraftig på barnehager. Innført maksimalpris på 2 330 kroner per måned, som reelt sett innebærer en prisreduksjon på 1050 kroner (2011-kroner) i måneden siden 2005.
490. Nådd målet om full barnehagedekning og innført lovfestet rett til barnehageplass fra 2009.
491. Om lag 67 000 barnehageplasser er etablert siden 2005.
492. Lagt fram stortingsmelding om kvalitet i barnehagen St.meld. nr. 41 (2008-2009).
493. Startet arbeidet med å sikre økonomisk likebehandling mellom offentlige og private barnehager. Andre trinn i opptrappingsplanen ble iverksatt 1. august 2011 da minimumstilskuddet til ikke-kommunale barnehager ble økt fra 88 til 91 prosent av det de kommunale barnehagene i gjennomsnitt mottar i offentlig finansiering. Regjeringen har i budsjettet for 2012 foreslått å bevilge 28,5 millioner kroner til å øke minimumstilskuddet videre fra 91 til 92 prosent fra 1. august 2012.

494. Innlemmet øremerkede tilskudd til barnehager i kommunenes rammetilskudd og innført nye regler for finansiering av ikke-kommunale barnehager.
495. Styrking av forskningen om og for barnehager, som er nødvendig for å utvikle praksisfeltet og en forutsetning for kvalitetsutvikling i barnehagesektoren. Det har vært en sterk økning i barnehageforskningen i de siste årene. Både det nye forskningsprogrammet *Praksisretta utdanningsforskning 2010–2014 (PRAKUT)* og *Utdanning 2020 (2009–2018)* har store utlysinger i 2011, bl.a. om kvalitet i barnehagene på 20 millioner kroner over en periode på fem år. Kunnskapsdepartementet forventer derfor flere nye forskningsprosjekt med relevans for barnehager i årene framover.

Lære mer, trives og mestre

496. Lagt til rette for en styrket fellesskole gjennom styrket kommuneøkonomi.
497. Gjennomført Kunnskapsløftet på alle trinn, med fokus på blant annet grunnleggende ferdigheter, tidlig innsats, kvalitets- og kompetanseutvikling.
498. Kompensert kommunene med om lag 1,2 milliarder kroner i forbindelse med innføringen av Kunnskapsløftet og utskifting av læremidler i grunnskolen som følge av innføring av nye læreplaner, dette gjennom økte rammeoverføringer i perioden fra 2006 til og med 2009.
499. Det er satsset betydelig på etter- og videreutdanning av lærere og rektorer (om lag 400 millioner kroner årlig). Om lag 1000 rektorer og andre skoleledere har fullført eller er i gang med rektorutdanning, og 1500 – 1700 lærere har startet videreutdanning hvert år siden høsten 2009.
500. Økt antallet undervisningstimer i kjernefagene norsk, matematikk og engelsk med til sammen 5 timer på barnetrinnet fra høsten 2008. I tillegg er det innført to timer fysisk aktivitet fra høsten 2009 og ytterligere én undervisningstime fra høsten 2010. Fra og med høsten 2012 vil regjeringen innføre valgfag på 8. trinn gjennom ½ ny time og 1 time omfordeling innenfor eksisterende timetallsramme. Det tas sikte på å utvide ordningen til 9. og 10. trinn i 2013 og 2014.
501. Innført tilbud om gratis leksehjelp for alle elever på 1.-4. trinn fra og med høsten 2010.
502. Gjennomført en betydelig satsing på tidlig innsats gjennom lovfestet plikt til forsterket opplæring i lesing og regning for 1.-4. trinn. Fra 2010 er det lagt inn totalt en milliard kroner i kommunenes rammetilskudd til dette tiltaket.
503. Innført ny rentekompensasjonsordning for rehabilitering og investering i skole- og svømmeanlegg. Medregnet budsjettforslaget for 2012 er 9 milliarder kroner i investeringsramme fasert inn, noe som er godt i rute i forhold til målsetningen om 15 milliarder kroner innen utgangen av 2016.

504. Innført gratis frukt og grønt for ungdomsskoler og kombinerte skoler, i tillegg til at abonnementsordningen for rene barneskoler er videreført.
505. Regjeringen har fulgt opp arbeidet med Manifest mot mobbing også for perioden 2009-2010. Dette manifestet forplikter regjeringen sammen med viktige nasjonale parter til å forbygge og arbeide mot mobbing blant barn og unge. Vi er nå inne i den fjerde manifestperioden. Etter nyttår vil det inngås en ny manifestavtale mellom regjeringen og partene. I tillegg vil Kunnskapsdepartementet styrke ressursene til Barneombudet med 2,5 millioner kroner i budsjettet for 2012 slik at ombudet også kan arbeide med saker som gjelder elevers skolemiljø.
506. Stanset privatiseringen av skolen gjennom ny privatskolelov og forlik med Kristelig Folkeparti. Gjennom midlertidige lovendringer stoppet vi en vekst på rundt 22 000 elever i privatskolene i 2006. Den nye privatskoleloven som ble iverksatt høsten 2007 lovfester krav om at nye privatskoler må drive sin virksomhet på et særskilt grunnlag, for eksempel som religiøst eller pedagogisk alternativ. Ny finansieringsmodell for private grunnskoler er innført fra og med 2011.
507. Bevilget 40 millioner kroner fra Kulturløftet II som stimuleringsstøtte til kulturskoler/kulturskoleaktivitet i skolen.
508. Forsterket arbeidet med å gjøre kunst og kultur til en del av skolehverdagen gjennom strategiplanen "Skapende læring" og opprettelse av et nytt Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen.
509. Styrket satsingen på realfag gjennom strategiplanen "Et felles løft for realfagene" (2006–2009) og den nye planen "Realfag for framtida (2010–2014)". Den 3-årige ingeniørutdanningen revideres og moderniseres. En helhetlig, profesjonsrettet og forskningsbasert ingeniørutdanning skal øke kvalitet, motivasjon, mestring og rekruttering av nye studentgrupper.

Frafallet skal bekjempes

510. Igangsatt Ny GIV (gjennomføring i videregående opplæring), en nasjonal dugnad for gjennomføring i videregående opplæring. Totalt bevilges det over 400 millioner kroner i 2012 til målrettede tiltak for økt gjennomføring.
511. Innført gratis læremidler på alle trinn i videregående skole.
512. Satset på mer relevant og praksisnær fag- og yrkesopplæring, bl.a. gjennom økt tilskudd til lærebedrifter, tett dialog med partene i arbeidslivet for å skaffe flere lære plasser, og gjennomgang av læreplanene i fellesfagene med sikte på at kompetansemålene i størst mulig grad skal egne seg for yrkesretting.

513. Utvidet retten til videregående opplæring for voksne til å gjelde alle voksne over 25 år fra og med 2008.

Livslang læring

514. Styrket fagskoleutdanning med over 30,4 millioner kroner i perioden 2005-11.

515. Etablert Nasjonalt fagskoleråd. Rådet startet sitt arbeid våren 2010.

516. Fremmet en lovproposisjon om endring av fagskoleloven høsten 2010 (Prop. 161 L (2009–2010)). Hovedinnholdet er at Kunnskapsdepartementet fikk hjemmel til å utarbeide forskrifter om et nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk, om fritak for del av fagskoleutdanning, om fagskolepoeng og om felles vurderingsuttrykk ved eksamen og prøve mv. Utarbeidelsen av disse forskriftene er i gang.

517. Startet arbeidet med å etablere et nasjonalt verktøy for fagskolestatistikk fra 2011. Første rapportering vil finne sted høsten 2011 på grunnlag av registreringer pr 1. oktober 2011.

518. Seksdoblet bevilgningene til Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA). Siden oppstarten i 2006 er det gitt støtte til 600 prosjekter, og over 11 000 personer har deltatt.

Lik rett til høyere utdanning

519. Opprettet om lag 7 000 nye studieplasser innen blant annet lærerutdanning, helse- og sosialfag, rettsvitenskap, teknologi og realfag. Med videreføring og opptak til nye kull betyr det en økning på om lag 19 300 flere studieplasser i 2016.

520. Har økt bevilgningene til universiteter og høyskoler nominelt fra om lag 18,3 milliarder kroner i 2005 til om lag 26,1 milliarder kroner i 2012.

521. Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) har en nøkkelrolle når det gjelder å gi samfunnet tillit til høyere utdanning. Regjeringen har gjennom lov- og forskriftsendringer gitt NOKUT utvidet oppdrag og ansvarsområder innen tilsyn, utvikling og analyse, samt et større ansvar for fagskoleutdanning. Bevilgningen til NOKUT har økt fra 36,6 millioner kroner i 2005 til om lag 57,4 millioner kroner i budsjettforslaget for 2012.

522. Satt i verk tiltak for å heve kvaliteten i lærerqualifiseringen og øke rekrutteringen til lærerutdanningene og læreryrket. Fra høsten 2010 etablert to nye grunnskolelærerutdanninger rettet mot ulike årstrinn i grunnskolen. De nye utdanningene har bedre mulighet for spesialisering, bedre praksisopplæring tettere sammenheng mellom praksis og teori og mer vekt på tilpasset opplæring i grunnleggende ferdigheter. Institusjoner som tilbyr de nye grunnskolelærerutdanningene får i årene 2011-2014 en varig styrking på over 100

millioner kroner. Det er også i gang et arbeid som ser på øvrige lærerutdanninger med sikte på kvalitetsheving. Satt i gang gjennomgang av øvrige lærerutdanninger med sikte på tilsvarende kvalitetsheving. De nye utdanningene har blitt styrket i 2011 med ca. 13 millioner kroner ved en innplassering i kategori D i finansieringssystemet for universiteter og høyskoler. Den hevede innplasseringen sammenlignet med allmennlærerutdanningen innebærer en styrking på opp mot 114 millioner kroner i 2014.

523. Evaluert førskolelærerutdanningen og på bakgrunn av evalueringens funn igangsatt utvikling av ny førskolelærerutdanning som ledd i å øke kvaliteten i barnehagen.
524. Arbeider med en stortingsmelding om de helse- og velferdsfaglige utdanningene i videregående opplæring, fagskoleutdanning og høyere utdanning, samt relevant forskning. Meldingen skal gjennomgå utdanningene med utgangspunkt i kompetansebehovene i samfunnet. Målet er at framtidens velferdstjenester skal ha tilstrekkelig tilgang på relevant kunnskap og kompetanse av høy kvalitet som sikrer gode, effektive, trygge og likeverdige velferdstjenester for hele befolkning.
525. Lansert en strategi for rekruttering til samisk høyere utdanning, særlig med tanke på språk- og lærerutdanning
526. Satt i gang nye jusutdanninger ved Universitetet i Stavanger og Universitetet i Agder som ledd i å øke den juridiske kompetansen i offentlig sektor, særlig med tanke på barnevern og NAV.
527. Styrket arbeidet med å gjøre høyere utdanning tilgjengelig for flere ved hjelp av IKT. UNINETT AS har utviklet eCampus, et program for utbygging av ny og moderne IKT-infrastruktur i universitets- og høyskolesektoren. Programmet innebærer utbygging av en felles overordnet arkitektur med standardiserte løsninger og felles grensesnitt, og starter opp i de nordlige fylkene i 2012.
528. Etablert en offentlig finansiert trafikflygerutdanning ved Universitetet i Tromsø. Dette er et ledd i regjeringens nordområdesatsing.
529. Bevilget 150 millioner kroner til prosesser innenfor universitets- og høyskolesektoren som kan føre til samarbeid, arbeidsdeling og faglig konsentrasjon i 2010-2012. Hensikten er blant annet å sikre mer profilerte og robuste fagmiljø i universitets- og høyskolesektoren.
530. Lagt frem en revidert strategi for å øke samarbeidet om høyere utdanning med Nord-Amerika for perioden 2012-2015, og foreslår 10 millioner kroner til oppfølging av denne årlig. I tillegg har Fulbright Foundation fått økt bevilgningen med 1 million kroner i inneværende strategiperiode.

531. Gitt tilsagn om totalt 5278 studentboliger fra 2006-11, herav 1591 i 2009, 983 i 2010 og 1054 i 2011. Det foreslås en videreføring av nivået på antall nye tilsagn i 2012.
532. Ferdigstilt en rekke store byggeprosjekter ved universiteter og høyskoler, inkludert bygg for Informatikk II ved Universitetet i Oslo, nytt bygg for Samisk høyskole, byggetrinn II ved Kunsthøgskolen i Oslo, nytt studentsenter i Bergen og nytt bygg ved Høgskolen i Vestfold i perioden 2005 til 2011.
533. Flere store bygg er under oppføring, inkludert nytt bygg for odontologisk fakultet ved Universitetet i Bergen, nytt bygg for sykepleierutdanning ved Høgskolen i Oslo og Akershus, nytt sentralbygg ved Høgskolen i Sogn og Fjordane, nytt bygg ved Norges handelshøgskole, bygg for samlokalisering av Høgskolen i Bergen, ny universitetsklinikk ved NTNU og rehabilitering av sentrumsbygningene ved Universitetet i Oslo.
534. I 2012 gis det startbevilgning for nytt teknologibygget ved Universitetet i Tromsø. Total kostnadsramme er på 427,4 millioner kroner, og bygget er planlagt ferdigstilt i 2014. Det nye teknologibygget vil være et viktig bidrag til regjeringens satsning på kompetanse i Nordområdene, og for den nasjonale realfagsstrategien.
535. Utvidet utdanningsstøtteperioden fra ti til tolv måneder for studenter med nedsatt funksjonsevne samt et ekstra månedlig stipend.
536. Fra 2011 får studenter med nedsatt funksjonsevne basisstøtten som stipend dersom de er forsinket utover ett år på grunn av funksjonshemming i studiesituasjonen. Utvidet i 2009 definisjonen av nedsatt funksjonsevne ved at man fjernet vilkår om støtte fra folketrygden.
537. Utvidet foreldrestipend for studenter fra 42 til 44 uker (2009).

Forskning

538. Lagt fram en ny forskningsmelding, St.meld. nr. 30 (2008-2009) Klima for forskning. Meldingen fikk tilslutning i Stortinget, jf. Innst. S. nr. 354 (2008-2009). Gjennom denne meldingen vrir regjeringen oppmerksomheten mot resultatene og effektene av forskningen og bort fra en ensidig vekt på ressursinnsatsen.
539. Med forslag til statsbudsjett for 2012 har den offentlige finansieringen av forskning økt med reelt 5,2 milliarder kroner i perioden 2005-2012 (inkludert skattefunn). Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig realvekst på 3,5 prosent. Med forslag til statsbudsjett for 2012 har nivået på den offentlige forskningsfinansieringen (inkludert skattefunn) blitt hevet til 25,5 milliarder i 2012 (0,92 prosent av anslått BNP for 2012).
540. For å sikre langsiktige og forutsigbare forskningsbevilgninger foreslår Regjeringen at avkastningen fra Fondet for forskning og nyskaping gjøres om til

ordinære bevilgninger på egne budsjettposter. Dette innebærer at fondsmekanismen ikke blir videreført og at bevilgningene vil bli justert i takt med lønns- og prisutviklingen.

541. Økt bevilgningene til forskningsinfrastruktur med om lag 280 millioner kroner, bevilgningene er lagt på en egen post på statsbudsjettet. Fått på plass et nasjonalt vegkart for forskningsinfrastruktur for å sikre planer for norske investeringer i storskala infrastruktur.
542. Opprettet regionale forskningsfond med en kapital på 6 milliarder kroner, noe som gir en årlig avkastning på 219 millioner kroner.
543. Gått inn i EUs sjuende rammeprogram for forskning der norske deltakere gjør det særlig bra innenfor kategorien energi og miljø.
544. Gått inn i det europeiske instituttet for innovasjon og teknologi (EIT).
545. Økt innsatsen på den åpne arenaen for fremragende forskning gjennom Norges forskningsråd med totalt 160 millioner kroner i 2011 og 2012-budsjettet.
546. Økt bevilgningene til polarforskning gjennom storsatsingen Det internasjonale polaråret (IPY) med en samlet bevilgning på over 320 millioner kroner. Regjeringen følger opp IPY gjennom midler til et nytt polarforskningsprogram som har en årlig ramme på minst 45 millioner kroner fra 2011.
547. Bevilget midler til rundt 950 nye stipendiat- og post docstillinger ved universiteter og høyskoler i perioden 2006-2012.
548. Økt satsen for tildeling av nye stipendiatstillinger.
549. Bevilget midler til flere nasjonale nettverksforskerskoler, som bidrar til å styrke kvaliteten i doktorgradsutdanningen og får flere til å fullføre.
550. Videreført midler til Kjønnbalanse i Forskning (KIF-komiteen) som arbeider med å øke andelen kvinner i vitenskapelige stillinger.
551. Gitt ut likestillingspris for å sette fokus på institusjonenes arbeid med likestilling i akademia.
552. Iverksatt en ordning som gir økonomisk bonus ved ansettelse av kvinner i førstestillinger innen matematikk, naturfagene og teknologi.
553. Satt i gang arbeid med nasjonale strategier på teknologiområdene Nanoteknologi (NANOTEK), Bioteknologi (BIOTEK) og IKT.

554. Med forslag til statsbudsjett for 2012 har regjeringen lagt frem forslag om en strategisk satsing på BIOTEK i 2012 budsjettet på 85 millioner kroner, som skal følge opp prioriteringen i regjeringens strategi på BIOTEK.
555. Norge har tatt initiativ til, og leder nå, et felles europeisk forskningsinitiativ JPI Oceans (Joint Programming Initiative). Felles forskningsprogrammer er et nytt forskningspolitisk virkemiddel innenfor EU der nasjonale midler og EU-midler i større grad søkes integrert og koordinert.
556. Stimulerer til at forskningsmiljøene øker deltakelsen i EUs rammeprogram for forskning og foreslår i statsbudsjettet for 2012 å øremerke 26 millioner kroner til tiltak som skal øke forskningsinstituttene deltakelse i rammeprogrammet.
557. Styrket klimaforskningen med 50 millioner kroner i 2010, bl.a. til etablering av et nytt klimaforskingscenter i Bergen.

Kapittel 11: Fornyning og utvikling av offentlig sektor

558. Lansert en fornyingsstrategi i oktober 2007, som gir hovedretningen i regjeringens arbeid med fornying i offentlig sektor.
559. Arrangert en innbyggerkonferanse i mars 2007 der innbyggere fra hele landet var samlet for å komme med sine synspunkter og innspill til hva som skal gjøre offentlig sektor bedre.
560. Lagt fram stortingsmelding om forvaltningspolitikk (St.meld. nr. 19 (2008-2009) Ei forvaltning for demokrati og fellesskap), som trekker opp grunnleggende verdier for forvaltningen (demokrati, rettssikkerhet, faglig integritet og effektivitet) og prinsipper for organisering av statsforvaltningen.
561. Lansert prosjektet Klart språk i staten som retter oppmerksomheten mot å skrive enkelt og klart så folk forstår og igangsatt et større arbeid for å forenkle språket i skjemaer fra det offentlige, bl.a. med bistand fra Språkrådet. Prosjektet er forlenget i to år: 2011 og 2012.
562. Satt i gang et prosjekt for forenkling og samordning av skjemaer, regelverk m.m. rettet mot næringslivet for å gjøre det mindre kostnadskrevende for private virksomheter å følge offentlige lover og regler.
563. Opprettet i 2008 Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) som skal bistå statsforvaltningen i utvikling av kvalitet, effektivitet, brukerrosettning, åpenhet og medvirkning.

564. Gjennomført en stor nasjonal innbyggerundersøkelse om offentlige tjenester. De første resultatene ble presentert i januar 2010. Høsten 2010 kartlegges brukernes synspunkter på vel 20 ulike kommunale og statlige tjenester.
565. Etablert StatRes i samarbeid med Statistisk sentralbyrå. StatRes gir enkel oversikt over statlig ressursbruk og relevante indikatorer for aktivitet, tjenesteproduksjon og andre resultatmål.
566. Tildelt 60 millioner kroner til digital fornying i kommunene i 2009.
567. Forenklet offentlige tjenester gjennom nye elektroniske tjenester og selvbetjeningsløsninger i flere statlige virksomheter, for eksempel elektronisk og ferdigutfylt selvangivelse og elektronisk søknad om lån fra Statens lånekasse for utdanning. Et flertall av befolkningen benytter MinID som innlogging til offentlige netjtjenester.
568. Utvidet bruk av ByggSøk, det nasjonale systemet for elektronisk behandling av plan- og byggesaker. Over 250 kommuner tar imot byggesøknader elektronisk.
569. Lansert MinSide, som en felles inngang til offentlige elektroniske tjenester som gir innbyggerne muligheten til å sende inn søknader, skjema og registreringer elektronisk til det offentlige. MinSide gir også oversikt over informasjon som er registrert om deg i ulike offentlige registre. MinSide ble tildelt prisen eGovernment Award i Lisboa i 2007.
570. Videreutviklet Altinn, som er næringslivets portal for tjenester fra det offentlige til næringslivet. Altinn får stadig flere tjenester og brukere.
571. Utviklet ID-porten, som er en felles offentlig infrastruktur for elektronisk ID.
572. Lansert MinID versjon 2 som brukes av blant andre Skattedirektoratet, Lånekassa, Samordna opptak og NAV som innlogging til sine elektroniske publikumstjenester. MinID hadde i 2009 en vekst i antall brukere på 198 prosent, mens tallet på autentiseringer økte med 258 prosent til 5,5 millioner. Det er nå over to millioner innbyggere som bruker MinID.
573. Gjort markedsbaserte eID-er på høyeste sikkerhetsnivå tilgjengelig gjennom ID-porten, som gjør at innbyggerne kan bruke privat eID for innlogging til offentlige tjenester.
574. Lansert Regjeringen.no som regjeringens nye nettportal. I 2009 ble det satt av 5 millioner kroner til å øke kvaliteten på lyd og bilde på nettstedet.
575. Lansert en felles nettbasert publiseringstjeneste for postjournaler fra statlige virksomheter – Offentlig elektronisk postjournal (OEP) – hvor alle kan søke på tvers

av alle virksomhetene etter brev og notater som føres i offentlig journal og be om innsyn.

576. Støttet etableringen og driften av nasjonalt kompetansesenter for fri programvare. Hensikten er å fremme offentlig sektors bruk av fri programvare og stimulere til innovasjon og nyskaping i IKT-næringen.
577. Lagt fram den første helhetlige stortingsmeldingen om IKT-politikk, St.meld. nr. 17 (2006-2007), *Eit informasjonssamfunn for alle*.
578. Etablert felles offentlige arkitekturprinsipper for offentlige IKT-løsninger for å fremme samordning av IKT-utviklingen og økt bruk av fellesløsninger i statlig sektor.
579. Utviklet Prosjektveiviseren og et selvdeklareringskjema som er et elektronisk veiledningsopplegg for bedre planlegging, gjennomføring og samordning av IT-prosjekter i staten.
580. Besluttet at statlig forvaltning og helseforetakene fra 1. juli 2011 skal kunne ta i mot elektronisk faktura på felles standard format.
581. Gitt ut nye Nasjonale retningslinjer for informasjonssikkerhet 2007 - 2010. De nasjonale retningslinjene er nå under revisjon.
582. Økt bevilgningene til Norsk senter for informasjonssikring (NorSIS) for å styrke arbeidet med forebyggende IKT- sikkerhet.
583. Etablert retningslinjer for nettnøytralitet for å bevare internett som en åpen og ikke-diskriminerende plattform for alle typer kommunikasjon og distribusjon av innhold. (Post- og teletilsynet i samarbeid med nettilbydere.)
584. Etablert data.norge.no som skal gjøre det lettere å viderebruke offentlige data i nye tjenester for innbyggere og næringsliv.
585. Etablert forskrift om obligatoriske IKT- standarder for offentlig sektor. Forskriften oppdateres årlig.
586. Ga i 2010 tilskudd til utvikling av brukerskapt innhold og tjenester på nett gjennom tilskuddsordningen "Nettskap".

Kapittel 12: Norge som miljønasjon

Klima

587. Regjeringen la i juni 2007 fram St. meld. nr. 34 (2006-2007) Norsk klimapolitikk, og presenterte der ambisiøse mål for norsk klimapolitikk. I klimaforliket på Stortinget i 2008 ble det enighet om følgende mål:

- Norge skal være karbonnøytralt i 2030, under forutsetning av et globalt avtaleverk. Det innebærer at Norge skal sørge for utslippsreduksjoner tilsvarende norske utslipp i 2030.
- Norge skal fram til 2020 påta seg en forpliktelse om å kutte de globale utslippene av klimagasser tilsvarende 30 prosent av Norges utslipp i 1990. Dette målet kan skjerpes slik at de tilsvarer kutt i utslippene på 40 prosent innen 2020 i forhold til 1990-nivå, dersom det kan bidra til enighet om en ambisiøs klimaavtale der de store utslippslandene påtar seg konkrete utslippsforpliktelser.
- Partene i klimaforliket fastslo at det er realistisk å ha et mål om å redusere utslippene i Norge med 15 – 17 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i forhold til referansebanen slik den er presentert i nasjonalbudsjettet for 2007, når skog er inkludert. Dette innebærer i tilfelle at om lag to tredjedeler av Norges totale utslippsreduksjon tas nasjonalt.
- Norge skal skjerpe sin Kyoto-forpliktelse med ti prosentpoeng til ni prosent under 1990-nivå.

588. I 2005 ble det innført et kvotesystem for klimagasser. I perioden 2008-2012 er omtrent 40 prosent av de norske utslippene dekket av kvotesystemet, og systemet er linket til EUs kvotesystem. Om lag 70 prosent av de nasjonale utslippene er nå underlagt kvoteplikt eller CO₂-avgift. Petroleumssektoren er fortsatt underlagt CO₂-avgift, selv om sektoren nå er inkludert i kvotesystemet. Luftfart blir inkludert i kvotesystemet fra og med 2012. Regjeringen er i forhandlinger med EU om kvotesystemet for perioden 2013-2020. Fra 2013 forventes det at om lag halvparten av norske utslipp vil være omfattet av kvotesystemet.

589. Regjeringen fastsatte krav om at det f.o.m. 1. april 2009 skulle være minst 2,5 prosent biodrivstoff totalt som andel av total mengde drivstoff til veitrafikken. Det ble samtidig innført et første rapporteringskrav for biodrivstoff, som senere er blitt supplert med en avtale om frivillig rapportering med drivstoffbransjen. Omsetningskravet for biodrivstoff ble økt til 3,5 prosent fra april 2010.

590. Støtte til utvikling av alternative drivstoff (som hydrogen og biodrivstoff) og miljøvennlig teknologi har siden 2005 blitt kanalisert gjennom RENERGI-programmet som administreres av Norges Forskningsråd. I 2009 ble det bevilget 48,6 millioner kroner over Samferdselsdepartementets budsjett til RENERGI. Det er åpnet fire fyllestasjoner for hydrogen (Stavanger, Porsgrunn, Drammen og Oslo).

591. I 2009 etablerte regjeringen et tre-årig prøveprosjekt – Transnova. Transnova skal disponere 50 millioner kroner årlig og gi tilskudd til tiltak som kan redusere klimagassutslippene fra transportsektoren gjennom utvikling og uttesting av nye miljøvennlige teknologier. I tillegg til de 50 millioner kroner som var bevilget til Transnova i statsbudsjettet for 2009, ble det i forbindelse med regjeringens krisepakke bevilget 50 millioner kroner gjennom Transnova til en støtteordning for utbygging av ladestasjoner for elbiler og plug-in hybridbiler. Det er forslått å videreføre Transnova i 2012 med en bevilgning på 74,8 millioner kroner.
592. Regjeringen innførte i 2007 avgift på utslipp av NO_x. Miljøverndepartementet inngikk i 2008 en miljøavtale med 14 næringsorganisasjoner om reduksjon av NO_x-utslippene. Virksomheter som sluttet seg til avtalen forpliktet seg til å bidra til gjennomføring av utslippsreducerende tiltak og de fikk fritak for NO_x-avgift i 2008, 2009 og 2010. Miljøverndepartementet og 15 næringsorganisasjoner inngikk i 2010 en ny NO_x-avtale for perioden 2011-17. EFTAs overvåkingsorgan (ESA) har godkjent fritak for NO_x-avgift for årene 2011-17 på grunnlag av den nye avtalen som forenelig med EØS-avtalen.
593. Klimatilpasningsutvalget leverte NOU 2010:10 "Tilpassing til eit klima i endring" til miljø- og utviklingsminister Erik Solheim 15. november. Utredningen har hatt som mål å bidra til bærekraftig utvikling gjennom økt kunnskap om hva klimaendringene betyr for Norge, og gi råd om hvordan myndigheter og andre best kan gå fram for å forebygge negative virkninger av disse endringene på mennesker, samfunn og miljø. Utredningen kaster også lys over muligheter for økt verdiskaping som følge av klimaendringene, og gir råd om hvordan samfunnet best kan utnytte slike muligheter. Det har blitt lagt til grunn for arbeidet at nærmere virkemiddelvurdering vil utføres av myndighetene etter at oppdraget er avsluttet. Det er gjennomført høring av utredningen, som ble avsluttet i april 2011 og Regjeringen har besluttet at utredningen skal følges opp med en Stortingsmelding.
594. Regjeringen lanserte i mars 2009 nettportalen "klimatilpasning Norge" med informasjon, veiledning og eksempler fra praktisk tilpasningsarbeid. Det er laget en egen temaveileder om hvordan samfunnssikkerhet og klimahensyn kan håndteres i arealplanleggingen.
595. Det ble i 2009 fastsatt en statlig planretningslinje for klima- og energiplanlegging i kommunene. De fleste kommuner har vedtatt eller arbeider med klima- og energiplaner: per juli 2011 har 281 kommuner utarbeidet energi- og klimaplan og 147 har gjort vedtak om å utarbeide slik plan.
596. Regjeringen har lansert et klima- og skoginitiativ, og vil trappe opp innsatsen til om lag 3 milliarder kroner årlig til arbeid for å redusere avskoging i utviklingsland. Initiativet har gitt gode resultater både når det gjelder å bidra til prosesser for reduserte utslipp fra skog i utviklingsland, og ved å bidra til at slike utslipp omfattes

av en ny internasjonal klimaavtale. Satsningen har siden etableringen i 2008 vært organisert som et prosjekt, som videreføres etter endt prosjektperiode i 2012. For 2012 foreslår regjeringen en bevilgning på 2,6 milliarder kroner.

597. Regjeringen innførte skjerpede energikrav i teknisk forskrift til plan- og bygningsloven 1. februar 2007. Kravene medførte reduksjon i energibehov med 25 prosent og omlegging til mer bruk av fornybar energi til oppvarming.
598. Regjeringen innførte skjerpede krav til energiforsyning i byggteknisk forskrift til plan- og bygningsloven 1. juli 2010.
599. Statsbygg bruker moderne teknologi som gir effektive arbeids- og beslutningsprosesser, og vektlegger å realisere gevinster av investeringer i teknologi. På denne måten bidrar Statsbygg til utviklingen av nye løsninger innen bygge- og eiendomsnæringen. Eksempler på dette er krav om produktinformasjon for materialer brukt i byggeprosesser (EPD) og krav om åpne formater (BIM) ved arkitektkonkurranser.
600. Regjeringen la høsten 2009 fram "Bygg for framtida – miljøhandlingsplan for bolig- og byggsektoren 2009-2012".
601. Gjennomført Byggemiljø, et 6-årig samarbeidsprogram med bygge-, anleggs- og eiendomsnæringen for å øke næringens kompetanse om miljø- og energihensyn i bolig- og byggsektoren.
602. Senteret ICE (Ice, Climate & Ecosystems) ved Norsk Polarinstitutt ble åpnet i 2009. ICE er en integrert del av Norsk Polarinstitutt. Senteret skal utvikles til et nasjonalt kompetansesenter for is- og klimaforskning og miljøovervåking av polarområdene. Det blir i 2010 og 2011 bevilget 24 millioner til ICE.
603. "Fram – Nordområdesenter for klima og miljøforskning" i Tromsø, ble åpnet i september 2010. Det nye senteret er et nettverk for tverrfaglig forskningssamarbeid mellom 19 institusjoner. Det er bevilget 37 millioner kroner til senteret i 2011, en økning på 20 millioner kroner fra 2010. Nivået er videreført i forslag til statsbudsjett for 2012.

Naturmangfold og friluftsliv

604. Andelen verneområder i fastlands-Norge har fra 1. januar 2005 økt fra 12,1 prosent til 16,8 prosent per juni 2011, nå totalt 34 nasjonalparker (29 i 2008, 32 i 2009, 33 i 2010). Regjeringen har per juni 2011 vernet ca. 54 551 km². Siden oktober 2010 er det vernet 61 nye områder, til sammen 2758 områder. I tillegg er en nasjonalpark utvidet (tidligere Ormtjernkampen er utvidet til Langsua nasjonalpark). Blant de nye områdene er Rohkunborri nasjonalpark og landskapsverneområdene Navitdalen og Kvængsbotn i Troms samt Sølen landskapsvernområde i Hedmark. 47 av de nye områdene er skogområder.

605. Vern av Trillemarka – Rollagsfjell i 2008. Naturresevatet dekker 147km², og er det største skogresevatet i Norge. Området inneholder store naturverdier, bl.a. viktige områder med svært gammel og lite påvirket naturskog, en rekke truede og sårbare arter og kjerneområder med bl.a. bekkeløfter og sørboreal blandingsskog. Det er etablert næringsfond på 30 millioner kroner til kommuner som er berørt av vernet.
606. Det er vernet om lag 2 prosent av norsk produktiv skog. I alt 162 skogområdet er vernet siden 2005, med et samlet produktivt skogareal på 408 km². Av disse er 90 skogområder vernet som følge av ordningen med frivillig skogvern, det øvrige er i stor grad skog på statsgrunn.
607. Et femårig verdiskapingsprogram for naturarven ble etablert i 2009. Hovedmålet med programmet er å vise hvordan vi kan utvikle naturopplevelser i samspill mellom næringsaktører innenfor reiseliv/turisme, lokalsamfunn, forvaltningsmyndigheter og kunnskapsinstitusjoner. 15 prosjekt fordelt over hele landet deltar i programmet.
608. Ny modell for lokal forvaltning av verneområder er vedtatt og under etablering. Verneområdestyrer med representanter fra kommuner, fylkeskommuner og Sametinget i områder med samiske interesser er under etablering. 131 kommuner med verneområder knyttet til nasjonalparkplanen har vært invitert til å delta i slike styrer, og de fleste har ønsket å delta. Det første nasjonalparkstyret ble opprettet i juni 2010 for nasjonalparkene Sjunghatten, Rago, Junkerdalen og Saltfjellet-Svartisen. Nordland nasjonalparksenter på Storjord er pekt ut som det første forvaltningsknutepunktet etter ny modell.
609. Per oktober 2011 er 28 nasjonalpark-/verneområdestyrer konstituert og forvaltningsmyndighet er delegert. Ytterligere 19 styrer er under etablering. 18 knutepunkt er etablert: Storjord, Skjærhalden, Skinnarbu, Lierne, Hjerkin, Skjåk kommune, Luster kommune, Rinndal kommune, Bremuseet i Fjærland, Søgne kommune, Stabbursnes, Rosendal, Røros, Trofors, Sandane næringshage, Alta, Nes på Vega, Øvre Pasvik. 34 nasjonalparkforvaltere er ansatt eller ansettelsesprosessen er i gang.
610. Naturmangfoldloven trådte i kraft i juli 2009. Naturmangfoldloven er den mest omfattende og viktigste lov for forvaltning av norsk natur noensinne. Den gir mål, prinsipper og konkrete regler for bærekraftig bruk og vern av all natur, og skal praktiseres av alle sektorer og forvaltningsnivåer. De første fem utvalgte naturtypene og de åtte første prioriterte artene er vedtatt.
611. Markaloven trådte i kraft 1. september 2009. Markarådet er oppnevnt og rådet skal ha sitt første møte i november 2011. Markaloven sikrer landets viktigste friluftsområde med betydning for over 1 million mennesker. Den nye plan- og

bygningsloven gir bedre mulighet til å bevare andre "bymarker". Prosess for å verne særlig viktige friluftsområder i Marka er igangsatt, jf. markaloven § 11.

612. Regjeringen har iverksatt økt satsing på å bevare villaksen.
- Ordningen med nasjonale laksefjorder og laksevassdrag er etablert.
 - Midler til gyrobekjempelse er økt betydelig fra 23,5 millioner kroner til 101 millioner kroner i 2012, inkludert engangsbevilgning på 40 millioner kroner til annengangs behandling av Vefsn-regionen i 2012. Revidert myndighetenes handlingsplan for bekjempelse av lakseparasitten Gyrodactylus salaris.
 - Strengere reguleringer i fiske etter laks i sjø og elv innført.
613. Opprettholdt en stabil og forutsigbar innsats på kalking i tråd med kalkingsplanen for perioden 2004 – 2011.
614. Sjøfuglprogrammet SEAPOP er utvidet til å omfatte alle norske havområder. Dette programmet omfatter kartlegging og overvåking av sjøfugl, og skal gi bedre grunnlag for å ta beslutninger som gjelder forholdet mellom sjøfugl og menneskeskapt aktivitet i marine områder og kystsonen, bl.a. i petroleumsvirksomheten. Programmet ble satt i gang i full skala i 2008, bl.a. som følge av stadig flere bekymringsmeldinger om tilstanden til sjøfugl.
615. Arbeidet med nasjonal handlingsplan for truet sjøfugl satt i gang.
616. Igangsatt regionale planer for bruk og vern av villrein fjella, som grunnlag for opprettelse av 10 nasjonale villreinområder og 2 europeiske villreinregioner. Opprettelse av 2 villreinsentre.
617. I juni 2011 inngikk Stortinget et nytt rovviltforlik. Forliket følges opp.
618. Norsk rødliste for arter ble revidert i 2006 og ny rødliste kom i 2010. I mai 2011 kom Rødliste for naturtyper 2011, som er den første i sitt slag.
619. Norsk artsprosjekt etablert i 2009 etter modell av det svenske artsprosjektet. Denne satsingen skal sikre langsiktig kartlegging og kunnskapsoppbygging om arter i norsk natur, med fokus på arter vi har lite eller ingen kunnskap om. Å gjøre kunnskapen tilgjengelig for alle, bla på internett, er et viktig fokus. Arbeidet vil skje i nært samarbeid med det svenske artsprosjektet.
620. Helhetlige forvaltningsplaner for havområdene er regjeringens overordnede verktøy for å balansere hensynet til verdiskaping og behovet for å ivareta økosystemene i havet. Oppdateringen av den helhetlige forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten ble lagt frem 11. mars 2011 (Meld. St. 10 (2010-2011)). Her ble det blant annet fastsatt nye rammer for petroleumsvirksomhet i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten. Regjeringen tar sikte på å legge frem en helhetlig forvaltningsplan for Nordsjøen – Skagerrak våren 2013. Forvaltningsplanen for

Norskehavet, som ble lagt frem våren 2009, skal oppdateres første gang senest innen 2014.

621. Bekjemping av fremmede organismer

- Tverrsektoriell nasjonal strategi og tiltak mot fremmede skadelige arter lagt fram av 10 departementer i 2007.
- Norsk svarteliste for fremmede skadelige arter kom i 2007.
- Utkast til forskrift om innførsel og utsetting av fremmede organismer med hjemmel i naturmangfoldloven er utarbeidet og har vært på høring.
- Utkast til forskrift om utsetting av utenlandske treslag har også vært på høring.
- Forskrift om hindring av spredning av fremmede organismer via ballastvann og sedimenter fra skip (ballastvannforskriften) trådte i kraft 1. juli 2010. Forskriften gjennomfører IMOs ballastvannkonvensjon i norsk rett. Denne konvensjonen har ennå ikke trådt i kraft internasjonalt, og Norge er dermed tidlige ute med å innføre krav til håndtering av ballastvann.

622. Ingen genmodifiserte organismer er godkjent etter genteknologiloven etter 2005. Regjeringen vil fortsatt arbeide for at Norge fatter selvstendige vedtak angående godkjenning av genmodifiserte organismer.

623. Sikring av friluftsområder og tilrettelegging for friluftsliv er styrket:

- I alt 240 nye friluftslivsområder er sikret i perioden 2007-2010.
- Med tiltakspakken i 2009 ble 180 friluftsområder tilrettelagt (175 tiltak for 35 millioner gjennomført).
- Skjærgårdspark i Listerregionen opprettet 2007, videre tilrettelegging pågår.
- Styrking av allemannsretten gjennomført – endringer i friluftsloven vedtatt 15. juni 2011. Lovendringene trer i kraft 1. januar 2012.
- Nasjonal handlingsplan for statlig sikrede friluftsområder utarbeides i 2011-2012 i samarbeid med fylkeskommuner, kommuner og frivillige organisasjoner.
- Regjeringen vil forsterke satsningen på å sikre viktige friluftsområder for allmennheten, og har i budsjett for 2012 foreslått å øke tilsagnsfullmakten til Direktoratet for naturforvaltning for statlig sikring av friluftsområder med 20 millioner kroner, slik at tilsagnsfullmakten blir til 55 millioner kroner. Områder som ligger i nærheten av boligområder og som dermed kan brukes av mange, samt landfaste områder i kystsonen med stort befolkningspress, er særlig prioritert

- Regjeringen har også igangsatt en treårig nærmiljøsatsning som drives av Direktoratet for naturforvaltning. Prosjektet har som målsetning å utvikle tiltak som bringer flere ut i naturen i nærheten av boligområdene.

624. Regjeringen vedtok 25. mars 2011 statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen. Retningslinjene tar hensyn til at det er ulike forhold langs kysten, og gir strengest føringer for sentrale områder der presset på arealene er stort.

625. En felles norsk-russisk databaseinternettportal for oppdatering og presentasjon av miljødata fra Barentshavet er etablert. Basert på den norsk-russiske miljøstatusrapporten som ble fremlagt i 2009, er det påbegynt arbeid med et felles miljøovervåkingsprogram for Barentshavet og for utvikling av konsept for en helhetlig og økosystembasert forvaltningsplan for russiske del av Barentshavet.

626. I 2008 vedtok regjeringen å utvide Bjørnøya naturreservat fra 4 til 12 nautiske mil fra land. 65 prosent av landområdene og 87 prosent av territorialfarvannet på Svalbard er nå fredet som nasjonalparker og naturreservater.

Forbruk og forurensning

627. Regjeringen la i desember 2006 fram en stortingsmelding med tiltak for å redusere utslippene av miljøgifter. Dette er fulgt opp gjennom konkrete reguleringer og internasjonalt arbeid for å stanse bruk og utslipp av miljøgifter.

628. Det er bygget et permanent deponi i Gulen i Sogn for lavradioaktivt avfall (scale) fra olje- og gassindustrien, som er godkjent av Statens strålevern.

629. Radioaktiv forurensning og radioaktivt avfall er fra 1. januar 2011 regulert gjennom forurensningsloven. Dette bidrar til kontroll med, oversikt over og forsvarlig sluttbehandling av radioaktivt avfall. Det sikrer også lik behandling av radioaktive stoffer og andre miljøgifter. Norge har med denne endringen fulgt opp viktige internasjonale trender og anbefalinger, og fått et godt verktøy for å redusere mengden radioaktiv stråling til det ytre miljø.

Kulturminner

630. Fondskapitalen i Norsk kulturminnefond er økt til 1,4 milliarder kroner i tråd med Stortingets vedtak.

631. Etablert tilskuddsordning på Miljøverndepartementets budsjett, til dekning av utgifter til utgraving av automatisk fredede kulturminner som blir urimelig tyngende for tiltakshaveren i forbindelse med mindre, private tiltak.

632. Tilskuddsposten til fartøyvern økt fra 14 millioner kroner i 2005 til 42 millioner kroner i 2010. Ny nasjonal fartøyvernplan ble lagt fram i 2010.

633. Avhending av fyreiendommer ble stoppet høsten 2006. Kystverket er nå bedt om å leie ut fyreiendommer som det ikke er tjenstlig behov for med siktemål å få disse åpnet for allmennheten.
634. Lagt frem St.meld. nr. 26 (2006-2007) Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand – en operasjonalisering av kulturminnemeldingen, St.meld. nr. 16 (2005-2005), bl.a. de 10 bevaringsprogrammene.
635. Prosjektet Statens kulturhistoriske eiendommer ferdigstilt i 2009, er det største bevaringsprosjektet som til nå er gjennomført. 12 departement arbeider med å vurdere sine kulturhistoriske verdier og utarbeider landsverneplaner. Riksantikvaren freder et utvalg bygninger fra landsverneplanene.
636. To ny kulturmiljøfredninger: Sogndalstrand i Rogaland (2005) og Birkelunden i Oslo, som er det første byområdet som er fredet (2006).

Kapittel 13: Enerkipolitikk

637. Økt bevilgningene til forskning og utvikling innen fornybare energikilder og karbonfangst og -lagring med totalt 600 millioner kroner i perioden 2008-2010, jf. Klimaforliket.

Mer fornybar energi

638. Regjeringen har lagt stor vekt på å øke tilgangen av fornybar energi. I perioden 2006-2010 er det satt i drift nye vann- og vindkraftverk med en årlig produksjonskapasitet tilsvarende om lag 4,54 TWh.
639. NVEs konsesjonsbehandlingskapasitet er doblet fra 2005. Fra 2006-2010 er det gitt endelig tillatelser til 486 vannkraftprosjekter som vil gi en årlig produksjon på om lag 4,2 TWh. Fra 2006-2010 er det gitt endelig konsesjon til 20 vindkraftprosjekter som vil gi en årlig produksjon på om lag 3,1 TWh. Fra 2006-2010 er det gitt konsesjon til 103 fjernvarmeprosjekter med en forventet årlig produksjon på om lag 3,6 TWh.
640. Det er skjedd en betydelig energieffektivisering i perioden. Den stasjonære energibruken var på om lag samme nivå i 2010 som i 2005 til tross for en kraftig økonomisk vekst. Stasjonært energibruk delt på BNP for Fastlands-Norge var om lag 10 prosent lavere i 2010 enn i 2005.
641. Regjeringen la i juni 2009 fram Ot.prp. nr. 107 (2008-2009) Om lov om fornybar energiproduksjon til havs (havenergilova). Vurderinger av arealer som kan være egnet for produksjon til havs er startet opp.

642. Regjeringen la i april 2011 frem Prop. 101 L (2010-2011) Lov om elsertifikater som legger til rette for et felles elsertifikatmarked med Sverige fra 1.1.2012. Lov om elsertifikater ble vedtatt 24. juni 2011. Avtalen om et felles elsertifikatmarked mellom Norge og Sverige ble undertegnet 29. juni 2011. Forskrifter til Lov om elsertifikater ble vedtatt i desember 2011.
643. Regjeringen har sikret offentlig eierskap til vannkraften gjennom forslaget til endringer i industrikonsesjonsloven og vassdragsreguleringsloven til erstatning for den provisoriske anordningen om offentlig eierskap til vannkraftressursene av 10. august 2007. Lovforslaget ble fremmet ved Ot.prp. nr. 61 (2008-2009) og behandlet av Stortinget ved Innst. O. nr. 78 (2007-2008), jf. Besl. O. nr. 115 (2007-2008).
644. Regjeringen har vedtatt nye regler om adgangen til utleie av vannkraftproduksjon innenfor rammen av konsolideringsmodellen for offentlig eierskap til vannkraftressursene. Lovforslaget ble fremmet ved Ot.prp. nr. 66 (2008-2009) og behandlet ved. Innst. O. nr. 105 (2008-2009) og Besl. O. nr. 108 (2008-2009). Ny forskrift om utleie av vannkraftproduksjon ble vedtatt 25. juni 2010 og de nye reglene om utleie trådte i kraft 1. juli 2010.
645. Regjeringen lanserte i 2008 en strategi for økt utbygging av bioenergi, hvor målet er å doble bruken av bioenergi innen 2020.

Satsing på nett, sikker energiforsyning og skredforebygging

646. Det er gjennomført omfattende utbygginger og utbedringer av overføringsforbindelser, både innenlands og til utlandet, etter at investeringene var på et lavt nivå gjennom flere år. Statnetts investeringer i tiltak i nettet har vært mer enn dobbelt så høye for årene 2006-2011 som for 2002-2005.
647. Regjeringens styrker innsatsen knyttet til innenlands energiforsyning. De samlede bevilgningene til NVE utenom flom- og skredforebygging er økt fra om lag 350 millioner kroner i 2005 til om lag 700 millioner kroner i 2012. De samlede inntektene til Energifondet er økt fra 731 millioner kroner i 2005 til 1 926 millioner kroner i 2012.
648. Satsingen på energiomleggingstiltak i regi av Enova har gitt gode resultater. I perioden 2006 til og med 2010 er det gitt støtte til prosjekter med forventet energiresultat på 10,3 TWh/år. Dette er fordelt på:
Vindkraft.....	994 GWh/år
Fornybar varme	4 176 GWh/år
Energieffektivisering i industri	3 476 GWh/år
Energieffektivisering i bygg	1 510 GWh/år
Nye teknologier	93 GWh/år

649. Fra og med 1. januar 2009 fikk NVE ansvaret for de statlige forvaltningsoppgavene knyttet til forebygging av skredulykker. Den statlige innsatsen på dette feltet er dermed samlet og styrket.
650. NorNed-kabelen, en 700 MW overføringsforbindelse mellom Norge og Nederland, ble satt i drift i mai 2008. Den norske andelen av kabelens investeringskostnader var på om lag 2,3 milliarder kroner.
651. Kraftlinjen mellom Skåreheia og Holen forsterker kraftnettet på Sørlandet og ble satt i drift i 2009. Linjen hadde en investeringskostnad på om lag 940 millioner kroner.
652. Kraftlinjen mellom Nea i Sør-Trøndelag og Järpstrømmen i Sverige er viktig for forsyningen i Midt-Norge, og ble satt i drift i 2009. Investeringskostnaden for tiltakene på norsk side var på om lag 350 millioner kroner.
653. Det årlige tilskuddet til utjevning av nettleien ble først doblet i 2009, fra 30 millioner kroner til 60 millioner kroner. Fra 2012 blir tilskuddet til utjevningsordningen igjen doblet til 120 millioner kroner. Dette bidrar til å redusere nettleien for kundene til de selskapene i landet med høyest gjennomsnittskostnader ved overføring av strøm.
654. Regjeringen har i perioden gitt NVE til sammen 66 millioner kroner i direkte tilskudd for å sikre strømforsyning av øyene Træna, Værøy og Røst i Nordland.
655. I april 2009 la regjeringen frem Ot.prp. nr. 62 (2008-2009) – Om lov om endringer i energiloven, etter en bred evaluering av energiloven av 1. januar 1991. Det ble innført tilknytningsplikt for produksjon for nettselskapene. Dersom et samfunnsmessig rasjonelt produksjonsprosjekt krever nettinvesteringer, plikter nettselskapet å utrede, omsøke og eventuelt bygge nett uten ugrunnet opphold, slik at det så snart som mulig blir driftsmessig forsvarlig å tilknytte produksjonsprosjektet. Samtidig ble nettselskapenes plikt til å tilknytte forbruk på alle nettnivå lovfestet. Ved etablering av store nye forbruksenheter, skal etablering vurderes på et bredt grunnlag, inkludert forholdet til kraftsystemet.
656. Ot.prp. nr. 62 (2008-2009) inneholdt også en strategi for økt hensyn til miljø, estetikk og lokalsamfunn i kraftledningssaker. Tiltakene i strategien blir gjennomgått og oppdatert i forbindelse med stortingsmeldingen om nettpolitikk som regjeringen har under utarbeidelse.

Petroleumsforvaltning og CO₂-håndtering

657. For å sikre et mangfold av aktører og høy leteaktivitet på norsk sokkel, har regjeringen ført en aktiv konsesjonspolitikk med årlige tildelinger i forhåndsdefinerte områder (TFO). Det har vært stor interesse for TFO-rundene.

Ved søknadsfristen i TFO 2010 var det 41 søkere. Det ble i alt tildelt 49 utvinningstillatelser til 39 selskaper. TFO 2011 ble utlyst i mars 2011, og det ble mottatt søknader fra 43 selskaper. Regjeringen tar sikte på å tildele nye utvinningstillatelser i TFO 2011 rundt årsskiftet 2011/2012. Regjeringen har også videreført tildelinger i de nummererte konsesjonsrundene for utforsking av umodne områder. I forbindelse med 19. konsesjonsrunde ble det i mars 2006 tildelt 13 nye utvinningstillatelser til 17 selskaper. 20. konsesjonsrunde ble utlyst i juni 2008. Tildeling ble gjennomført i mai 2009, med tildelinger i 21 utvinningstillatelser. 21. konsesjonsrunde ble tildelt i april 2011. Det ble tildelt 24 utvinningstillatelser, 12 i Norskehavet og 12 i Barentshavet.

658. Regjeringen har fortsatt sitt fokus på å sikre sterkt statlig eierskap til petroleumsressursene gjennom Statens direkte økonomiske engasjement (SDØE). I 21. konsesjonsrunde forbeholdt staten seg andeler i syv av 24 tildelte utvinningstillatelser og i tildeling av TFO 2010 ble det forbeholdt SDØE-andeler i syv av 50 utvinningstillatelser.
659. Følgende planer for utbygging/anlegg og drift ble godkjent i Stortinget i regjeringensperiode: St.prp. nr. 64 (2006-2007) Utbygging av Gjøa, Vega og Vega sør, St.prp. nr. 76 (2006-2007) Utbygging og drift av Valhall videreutvikling, St.prp. nr. 30 (2005-2006) Utbygging, anlegg og drift av Tyrihans, St.prp. nr. 5 (2007-2008) Utbygging, anlegg og drift av Skarv og St.prp. nr. 64 (2008-2009) Utbygging og drift av Goliatfeltet. Prop. 123 S (2009-2010) Utbygging og drift av Gudrun, Prop. 85 S (2010-2011) Utbygging og drift av Valemon Prop. 99 S (2010-2011) Utbygging og drift av Knarr og Prop. 113 S (2010-2011) Utbygging og drift av Ekofisk sør og Eldfisk II. I tillegg har regjeringen godkjent følgende planer for utbygging/anlegg og drift: Alve, Gaupe, Gudrun, KEP 2010, Marulk, Morvin, Oselvar, Rev, Troll P-12, Troll B gassinjeksjon, Trym, Vilje, Visund Sør, Volund, Tordis IOR, Yme, Yttergryta, Hyme, Stjerne og Vigdis Nordøst.
660. Gjennom St.meld. nr. 10 (2010-2011) Oppdatering av forvaltningsplanen for det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten, fremlagt i mars 2011, la regjeringen rammene for petroleumsvirksomheten i området. Her ble det besluttet at Olje- og energidepartementet skal starte kunnskapsinnhenting for områdene i det Nordøstlige Norskehav. Kunnskapen som samles inn skal kunne brukes i en eventuell konsekvensutredning om petroleumsvirksomhet. I forvaltningsplanen ble det dessuten besluttet at det vil igangsettes en konsekvensutredning for de deler av Barentshavet sør som tidligere var omstridt på grunn av uenighet om delelinjen. Delelinjeavtalen med Russland vil tre i kraft 7.juli. Dette området, som blir en del av norsk kontinentalsokkel gjennom delelinjeavtalen, kan inneholde betydelige petroleumsressurser. Kunnskapen om slike ressurser er svært begrenset og regjeringen har derfor besluttet at det skal innsamles seismikk i det aktuelle området. Oljedirektoratet vil 10. juni påbegynne seismikkinnsamlingen i havområdene ved Jan Mayen og deretter forflytte seismikkfartøyet til den østlige delen av Barentshavet sør den 8. juli. I forvaltningsplanen ble det dessuten åpnet for

å gi nye konsesjonstildelinger i et belte på 35-50 kilometer fra kystlinjen utenfor Troms og Finnmark til grensen mot Russland, samt i området Eggakanten. Videre ble TFO-området utvidet til å innbefatte alle blokkene i åpent areal i Nordland I, III, IV og V. Utvidelsen gjøres gjeldende fra TFO 2011. Det ble også fastslått at utslipp til sjø fra petroleumsvirksomheten i forvaltningsplanområdet reguleres på samme måte som petroleumsvirksomhet på øvrige deler av norsk kontinentalsokkel.

661. I St.meld. nr. 37 (2008-2009) Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Norskehavet (forvaltningsplan) går regjeringen inn for å starte en åpningsprosess for petroleumsvirksomhet ved Jan Mayen. Første steg i åpningsprosessen er å kartlegge nærmere grunnlaget for petroleum og miljøverdiene i dette området, herunder å gjennomføre en konsekvensutredning for petroleumsvirksomhet. Basert på resultatene fra konsekvensutredningen og en forståelse av petroleumspotensialet i området, vil det tas stilling til spørsmålet om åpning. Et forslag til program for konsekvensutredning har vært på offentlig høring.
662. Regjeringen la fram Meld. St. 28 (2010-2011), *En næring for framtida – om petroleumsvirksomheten*, 24. juni 2011. Regjeringen legger med meldingen til rette for en bevisst satsning for å opprettholde produksjonen fra næringen på et høyt nivå i generasjoner framover.
663. Ot.prp. nr. 48 (2008-2009) om endringer i petroleumsløven ble fremlagt og godkjent i Stortinget 27. mars 2009. Lovendringene trådte i kraft 1. juli 2009 og omfatter blant annet § 5-3 tidligere rettighetshavers subsidiære ansvar for disponeringsforpliktelser, § 4-8 andres bruk av innretninger i forbindelse med behandling, transport og lagring av CO₂ og § 10-18 sporing av seismikkfartøy.
664. Regjeringen la frem Meld. St. 9 (2010-2011) *Fullskala CO₂-håndtering* den 4. mars 2011. Meldingen ble behandlet og vedtatt av Stortinget 12. april samme år. Meldingen beskriver regjeringen sin politikk og tiltak for CO₂-håndtering.
665. Staten inngikk i oktober 2006 en gjennomføringsavtale med Statoil om samarbeid om håndtering av CO₂ på Mongstad. Gassnova SF ble opprettet i 2007 for å ivareta statens engasjement i CO₂-håndteringsprosjektene. Det ble i juni 2007 inngått en avtale med industrielle deltakere om å samarbeide om planlegging og forberedelser av teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad (TCM). Statens partsforhold i avtalen ble i oktober 2007 overført til Gassnova. Regjeringen fremmet i januar 2009 St.prp. nr. 38 (2008-2009) om investering i teknologisenter for CO₂-håndtering på Mongstad, og Stortinget vedtok 7. mai 2009 å gi Olje- og energidepartementet fullmakt til å investere i TCM. Testsenteret på Mongstad er under utbygging og 75 prosent ferdig. Testing av CO₂-fangstteknologiene er planlagt startet opp i 2012
666. En Steg 2-avtale for fullskala CO₂-fangst på Mongstad skal inngås i to trinn. Det første trinnet, som regulerer organiseringen av arbeidet frem til investeringsbeslutning ble ferdigforhandlet i april 2011. Dette inkluderer

teknologikvalifisering og teknologivalg, en prosess som er beregnet til å vare i tre år.

667. Det er gjort et omfattende og viktig utredningsarbeid av CO₂-håndtering på Kårstø. Arbeidet har bidratt til å fremskaffe nyttig kunnskap om ulike aspekter ved det å etablere fullskala CO₂-håndteringsanlegg. CO₂-håndtering på Kårstø vurderes opp mot andre klimatiltak i regjeringens arbeid med en melding til Stortinget om klimapolitikken.
668. I Meld. St. 9 (2010-2011) ble det varslet at "Gassnova skal gjennomføre et utredningsarbeid hvor hensikten er å bidra til en bred og oppdatert kartlegging av mulighetsområdet for realisering av fullskala CO₂-håndtering utover Mongstad." Mandat for arbeidet ble sendt Gassnova den 11. mai 2011.
669. Støtten til internasjonalisering av olje- og gassnæringen er videreført. Støtten over statsbudsjettet økte med om lag 9 prosent i perioden 1995-2011.
670. I perioden 2005 til 2009 har totalomsetningen til leverandørindustrien økt fra 102 milliarder kroner til 247 milliarder kroner, en omsetningsvekst på 142 prosent. Omsetningen internasjonalt mer enn doblet seg i perioden, noe som viser at leverandørindustrien også er konkurransedyktig utenfor norsk sokkel. Anslått vekst i sysselsatte i norsk leverandørindustri er på om lag 45 prosent i perioden 2005-2008. Økende aktivitet nordover langs norskekysten har gitt økt sysselsetting også i de nordligst fylkene.
671. Det er innført et felles regelverk for petroleumsvirksomheten på både sokkel og lignende virksomhet på land.

Kapittel 14: Kulturpolitikk

672. Regjeringen er i rute med målet om at 1 prosent av statsbudsjettet skal gå til kultur innen 2014. Siden 2005 er bevilgningene til kultur økt med 3,7 milliarder kroner.
673. Norsk kulturråd: Blant annet på bakgrunn av Løkenutvalgets rapport *Forenklet, samordnet og uavhengig*, juni 2008 ble reglene for oppnevning og sammensetning av Norsk kulturråd endret i 2009, jf. St. prp. nr. 65 (2008-2009). Norsk kulturråd er etter dette et kunst- og kulturfaglig organ der alle medlemmer oppnevnes av Kongen i statsråd. Fra 2011 legges det også opp til å klargjøre ansvarsdelingen mellom det politiske nivået regjeringen og Stortinget på den ene siden og Norsk kulturråd som kollegialt organ på den andre siden. Det er redegjort nærmere for denne ansvarsdelingen som blant annet innebærer at Norsk kulturråd fra 2011 får økt beslutningsmyndighet.

Scenekunst

674. Scenekunstformål har samlet fått en økning på 699,9 millioner kroner i løpet av årene 2006-2011. Fra 2011 til 2012 er den foreslåtte økningen 86 millioner kroner.
675. Tilskuddsordning for dans ble innført fra 2006. Dansens Hus åpnet i 2008.
676. Basisfinansiering for frie scenekunstgrupper innført fra 2007.
677. Den Norske Opera og Ballett flyttet inn i nytt operahus i Bjørvika i 2008, og driftsbudsjettet er økt med nærmere 270 millioner kroner, fra et tilskudd i 2005 på 239 millioner kroner til 509 millioner kroner i budsjettforslaget for 2012.
678. Oppfølging av St.meld. nr. 32 (2007-2008) *Bak kulissene*:
- Budsjettmessig styrking av scenekunstinstitusjoner innenfor opera, dans og teater over hele landet
 - Tilskuddsordninger for dans og annen fri scenekunst er styrket
 - Det er lagt ytterligere til rette for visning og formidling av ferdige produksjoner
 - Fra 2012 er det foreslått en ny tilskuddsordning for arrangører av danseforestillinger
 - Satsingen på dans er også utvidet med tilskuddsmidler til å utvikle profesjonelle dansmiljøer rundt omkring i landet
 - Satsingen inkluderer også frivillig teatervirksomhet
 - En rekke enkeltinstitusjoner over hele landet er styrket fra 2011 for å ivareta økte kostnader til husleie og andre faste kostnader og for å styrke den kunstneriske virksomheten
 - Tilskuddsordningen for basisfinansiering av frie scenekunstgrupper er styrket slik at flere grupper har fått en mer langsiktig og forutsigbar finansiering
 - Tilskudd til regionale dansemiljøer og programmerende scener er også styrket fra 2011.

Musikk

679. Musikkformål har samlet fått en økning på 483,6 millioner kroner i løpet av årene 2006–2011. Budsjettforslaget for 2012 innebærer en ytterligere økning på 62 millioner kroner.
680. Kulturdepartementet har arbeidet med oppfølgingen av St. meld. nr. 21 (2007–2008) *Samspill – Et løft for rytmisk musikk*. Det rytmiske feltet er blitt vesentlig styrket i perioden. Det er blant annet fra 2009 opprettet tre sjangerovergripende ordninger på musikkfeltet: tilskuddsordning for musikere, tilskuddsordning for arrangører og tilskuddsordning for utstyr. Festivalene er blitt styrket, blant annet har Riddu Riddu festivalen og Øya festivalen fått status som knutepunkt. Fra 2012 er

det foreslått et nytt knutepunkt innenfor country-musikk, Norsk Country Treff, Breim. Videre har departementet arbeidet med den framtidige organiseringen av arbeidet for å styrke profileringen av norsk musikk i utlandet.

681. Hele orkesterfeltet er styrket i perioden, blant annet med treårige opptrappingsplaner for Trondheim Symfoniorkester og Stavanger Symfoniorkester som ble fullført i 2009. Det legges til grunn at staten de nærmeste årene skal medvirke med 250 millioner kroner til realiseringa av nytt konserthus i Stavanger.
682. Musikkmiljøene i Nord-Norge og tilbudet til publikum er betydelig styrket gjennom Nordnorsk Opera og Symfoniorkester AS, som ble etablert i juni 2009. Selskapet skal produsere og formidle opera og symfonisk musikk og det legges opp til omfattende turneer i landsdelen. Det ble vedtatt ytterligere styrking av institusjonen i 2011. Også i budsjettforslaget for 2012 blir orkestret foreslått styrket. Det legges til grunn at staten de nærmeste årene skal medvirke med 161 millioner kroner til realiseringen av nytt konsert- og teaterhus i Bodø.
683. De tre institusjonene Agder Teater, Kristiansand Symfoniorkester og Opera Sør flytter inn i nytt felles teater- og konserthus fra 1. september 2011 og har etablert en ny felles organisasjonsmodell Kilden TKS IKS. For 2011 ble det samlede tilskuddet til de tre institusjonene økt med 10,9 millioner kroner, og i budsjettet for 2012 foreslås en ytterligere økning på 22 millioner kroner til drift i nytt hus. Det legges til grunn at staten de nærmeste årene skal medvirke med 408 millioner kroner til realiseringen av Kilden Teater- og konserthus for Sørlandet.
684. En gjennomgang av Rikskonsertene ble anbefalt av Løken-utvalget i 2008, og senere i St. meld. nr. 21 (2007–2008) *Samspill. Et løft for rytmisk musikk*. I meldingen ble det også varslet en vurdering av hvorvidt deler av midlene Rikskonsertene disponerer til offentlig konsertvirksomhet bør inngå i ordninger under Norsk kulturråd. Direktoratet for forvaltning og IKT leverte på oppdrag fra daværende Kultur- og kirke departementet i 2009 rapporten *Nye tider – nye takter? En gjennomgang av Rikskonsertene*. Rapporten og den påfølgende høringsrunden avdekket et behov for avklaring av Rikskonsertenes rolle som produsent og leverandør av offentlige konserter. En slik gjennomgang ble varslet i Prop. 1 S (2010–2011) for Kulturdepartementet, og er gjennomført høsten 2010 og våren 2011 i dialog med Rikskonsertene, Norsk kulturråd og andre sentrale aktører. Regjeringen har konkludert med at ansvaret for å produsere offentlige konserter i større grad bør overlates til lokale aktører. Det legges i budsjettforslaget for 2012 opp til at midlene til offentlig konsertvirksomhet i Rikskonsertene i stedet skal overføres til tilskuddsordningene under Norsk kulturråd for musikere og arrangører. Det legges også opp til at en del av de midlene som i dag går til Rikskonsertenes offentlige konserter skal omdisponeres innenfor Rikskonsertenes virksomhet, blant annet til kombinasjonskonserter på mindre steder og andre arenaer, med utgangspunkt i skolekonsertordningen.

Billedkunst

685. Visuell kunst har samlet fått en økning på 164,2 millioner kroner i perioden 2006-2011. Den største institusjonen innenfor fagområdet, Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design, har i 2011 en budsjetttramme på 252,4 millioner kroner. Museet har i perioden 2006-2011 hatt en økning på 83,1 millioner kroner. Budsjettforslaget for 2012 innebærer en ytterligere økning på 15,3 millioner kroner totalt til visuell kunst.
686. arkitektur.nå, regjeringens plandokument for den norske arkitektur-politikken, ble lagt fram i 2009. I budsjettet for 2010 ble det lagt inn 4,5 millioner kroner til oppfølging av dokumentet, og i 2011 ble det lagt inn ytterligere 1 million kroner. Midlene er videreført i budsjettforslaget for 2012.

Kunstnerpolitikk

687. Undersøkelsen om kunstneres levekår ble lagt fram i 2008. Som en oppfølging av rapporten har det siden 2009 blitt opprettet 35 nye arbeidsstipender for kunstnere. I 2009 ble stipendets størrelse økt fra 176 000 kroner til 186 000 kroner. I budsjettet for 2011 ble det opprettet 10 nye arbeidsstipender, og stipendets størrelse ble økt til 190 000 kroner. Budsjettforslaget for 2012 innebærer 10 nye arbeidsstipend og en heving av stipendets størrelse til 196 000 kroner.

Kultur for barn og unge

688. Den kulturelle skolesekken St.meld. nr. 8 (2007-2008) Kulturell skulesekk for framtida omhandler videreføringen av ordningen. På bakgrunn av meldingen har skolesekken blitt utvidet til videregående skole. Med utvidelsen av ordningen vil skolesekken komme ca. 800 000 elever i grunnskolen og videregående skole til gode.
689. Kulturkort for ungdom: I 2010 mottok 10 fylkeskommuner tilskudd fra ordningen. Formålet er å få ungdom til å benytte seg oftere av kulturtilbudene og å rekruttere nye publikummere. I 2009 ble ordningen evaluert, og evalueringsrapporten konkluderer med at ordningen bør videreføres. Evalueringen ble sendt på høring, og høringsuttalelsene viste da at de fleste av fylkeskommunene er positive til en videreføring av kulturkortet, og at ordningen videreføres i dagens rammer.
690. Antall elever i kulturskolen har økt fra 105 383 i 2006 til 109 414 i 2009. Antallet elevplasser er økt fra 116 456 til 122 833 i samme periode.
691. Kunnskapsdepartementet oppnevnte i 2009 et utvalg som blant annet skulle se nærmere på de utfordringene og mulighetene som ligger i et styrket samarbeid mellom kulturskolen, grunnskolen og SFO. Rapporten til Kulturskoleutvalget ble lagt frem i september 2010 og følges opp i Kunnskapsdepartementet.

Den kulturelle spaserstokken

692. Den kulturelle spaserstokken, som handler om kulturtilbud for eldre, ble innført i 2007. Ordningen administreres av Kulturdepartementet. Bevilgningen er delt mellom Helse- og omsorgsdepartementets budsjett og Kulturdepartementets budsjett. Bevilgningene er økt fra 10 millioner kroner i 2007 til 28,9 millioner kroner i 2011. Bevilgningsnivået er videreført i 2011. I 2007 var det 67 kommuner som fikk tilskudd, mens det i 2010 var 275 kommuner som har fått tilskudd.

Mangfold

693. Gjennomføringen av markeringsåret for kulturelt mangfold i 2008 hadde som langsiktig mål å sikre at stimulering av kulturelt mangfold blir et markant og gjennomgående trekk ved norsk kulturpolitikk.
694. En undersøkelse av innvandreres kultur- og mediebruk ble lagt fram i 2009, og et følgeforskningsprosjekt som belyser planleggingen, gjennomføringen og kortsiktige effekter av markeringsåret for kulturelt mangfold ble ferdigstilt i 2010.
695. Flere personer med minoritetsbakgrunn og fagkompetanse har fått plass i styre i kulturinstitusjoner. Prosjektet Styrende Mangfold, som startet sitt arbeid under Mangfoldsåret, fortsetter sitt arbeid med å skolere / kvalifisere flere potensielle styrekandidater.
696. Alle institusjoner og organisasjoner som mottar tilskudd fra Kulturdepartementet blir bedt om å rapportere på strategier for kulturelt mangfold, og på hvordan kulturelt mangfold ivaretas i forhold til programprofil, personalprofil og publikumsarbeid. Rapportene blir fulgt opp av departementet.
697. Kulturministeren oppnevnte i 2010 en ressursgruppe for større mangfold. Gruppens mandat har vært å vurdere hvordan kunst- og kulturinstitusjonene gjennom sin strategi og praksis ivaretar kulturelt mangfold. Gruppen har hatt i oppgave å gi anbefalinger om hvordan institusjonene og departementet kan bidra til at den overordnede målsettingen nås. Kulturdepartementet har bedt gruppen om å ta utgangspunkt i følgene av nyere innvandring med vekt på utviklingen de siste 20 årene. Analysen og forslagene er formulert som et innspill til kommende stortingsmelding om kultur og inkludering og ble overlevert kulturministeren 6. juni 2011.

Litteraturfeltet

698. Bokavtalen om fastpris er evaluert i forhold til tidligere bransjeavtale. Rapporten forelå 15. mai 2009. Forskriften videreføres frem til 31.12.2014 for skjønn- og generell litteratur og 31. desember 2012 for fag- og lærebøker til høyere utdanning.

699. Regjeringen har styrket flere av støtterordningene for litteratur ved Norsk kulturråd med til sammen 71,5 millioner kroner i perioden 2005-2012. Det ble opprettet en egen innkjøpsordning for sakprosa i 2006, som etter en treåring prøveordning ble gjort permanent i 2009.
700. Ibsen-året AS hadde ansvaret for å gjennomføre hundreårsmarkeringen i 2006 av Henrik Ibsens død. Det ble i perioden 1998-2006 bevilget i alt vel 42 millioner kroner til markeringen.
701. Regjeringen har støttet opptrappingen av ordbokprosjektet Norsk Ordbok 2014. Siden 2005 er tilskuddet økt med 7 millioner kroner. I tillegg har tilskuddet til Det Norske Akademi store ordbok økt med 3,1 millioner kroner.
702. Bevilgningen til Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek (NLB) er økt med 12,5 millioner kroner siden 2005. NLB bidrar til å sikre syns- og lesehemmede god tilgang til litteratur- og informasjonstjenester. I samme perioden har tilskuddet til Leser søker bok økt med 2,54 millioner kroner. Leser søker bok arbeider for å bedre vilkårene for litteratur til mennesker som av ulike årsaker har vansker med å lese en vanlig tekst.
703. Den internasjonale Ibsenprisen ble etablert ved Stortingets behandling av statsbudsjettet for 2007. Prisen er på 2,5 millioner kroner og skal honorere en person, institusjon eller organisasjon som har tilført verdensdramatikken eller teatret nye kunstneriske dimensjoner.

Bibliotek

704. Departementet la frem St.meld. nr. 23 (2008-2009) *Bibliotek* 17. april 2009. Formålet med meldingen er å utforme en nasjonal bibliotekpolitikk for å utvikle robuste og omstillingsdyktige bibliotek, som kan tilby brukerne bedre bibliotek tjenester.
705. St.meld. nr. 20 (2009-2010) *Omorganisering av ABM-utvikling* ble lagt frem for Stortinget 11. juni 2010, som en oppfølging av at det i bibliotekmeldingen ble tatt til orde for at man ville vurdere den mest hensiktsmessige plasseringen av bibliotekoppgaver på statlig nivå.
706. Ansvar for nasjonale bibliotekoppgaver ble 1. juli 2010 samlet ved Nasjonalbiblioteket, med unntak av arbeidet med konsortieavtaler som ble lagt til Cristin, et forskningsinformasjonssystem underlagt Kunnskapsdepartementet per 1. januar 2011.
707. Nasjonalbibliotekets driftsbudsjett har økt med 180 millioner kroner i perioden 2005-2012.

708. Nasjonalbiblioteket overtok fra 2008 ansvaret for Filmarkivet, som tidligere ble forvaltet av Norsk filminstitutt.
709. Nasjonalbiblioteket har hatt ansvaret for gjennomføringen av den nasjonale feiringen av 150-årsjubileet for Knut Hamsuns fødsel i 2009 og Bjørnson-markering i 2010.
710. Bibliotekjeneste i fengsler inngår i arbeidet med rehabiliteringen av domfelte, og soningsfanger låner i gjennomsnitt langt flere bøker enn befolkningen for øvrig. Feltet har fått en økning på til sammen 15,4 millioner kroner i perioden 2005-2012. I 2011 nås målet om full dekning

Språk

711. Fra 2005 er bevilgningen til Språkrådet nominelt økt med ca. 14,7 millioner kroner. Økningen har satt Språkrådet i stand til å drive et mer aktivt og utadrettet arbeid for å styrke det norske språkets status og bruk i alle deler av samfunnet i tråd med de mål og prinsipper som er skissert i regjeringens språkmelding.
712. Språkrådet er også blitt nasjonalt samordningsorgan for utvikling og tilgjengeliggjøring av norsk fagterminologi. I tillegg har institusjonen fått utvidet arbeidsområdet sitt til å omfatte også andre språk enn norsk, herunder tegnspråk.
713. En del av bevilgningsøkningen til Språkrådet siden 2005 er gått til å bygge opp en egen språktjeneste som skal bidra til et klarere og bedre forvaltningsspråk og en jevnere bruksfordeling mellom nynorsk og bokmål i staten.
714. Det største enkelttiltaket som ble varslet i språkmeldingen, var oppbyggingen av en norsk språkbank, dvs. en teknologisk infrastruktur i form av digitaliserte språkressurser til bruk i så vel kommersiell produktutvikling som ikke-kommersiell språkforskning. Ansvaret for dette tiltaket er lagt til Nasjonalbiblioteket, som for dette formål fikk økt sin driftsbevilgning fra og med 2010 med 8 millioner kroner.
715. Alt i alt er det siden 2009 lagt inn vel 20 millioner kroner i friske midler til rendyrkede språktiltak som ledd i oppfølgingen av regjeringens språkmelding. En del av økningen har gått til å styrke arbeidet med dokumentasjon av norsk språk, til henholdsvis nynorskprosjektet Norsk Ordbok 2014 og til prosjektet Det Norske Akademis store ordbok, som nå har innledet et samarbeid med Universitetet i Oslo om utvikling av bokmålets og riksmålets ordbase.

Museum

716. Det er gjennomført en omfattende strukturreform på museumsområdet ved at en rekke mindre og mellomstore museer er konsolidert til større og mer bærekraftige enheter. Det nasjonale museumsnettverket omfatter nå 70 institusjoner, og disse

omfatter i alt mer enn 300 tidligere frittstående enheter. Museumsreformen er en kvalitetsreform der fokus de siste årene har vært på strukturelle forbedringer, men der fokus nå dreies mer i retning av å heve den faglige kvaliteten.

717. St.meld. nr. 49 (2008-2009) Framtidas museum. Forvaltning, forskning, formidling, fornying ble framlagt 21. august 2009. Stortinget sluttet seg i all hovedsak til innholdet i denne meldingen, jf. Innst. 161 S (2009-2010).
718. Å ta vare på de ca. 5000 kulturhistoriske bygningene som forvaltes av museene, er en prioritert oppgave; en rekke museer har fått økt tilskudd til dette.
719. Rockheim – nasjonalt senter for pop og rock – som åpnet i Trondheim 19. august 2010 er en viktig nyskaping innenfor museumsformidling med moderne interaktiv teknologi som basis.
720. Aulestad i Gausdal gjennomgikk omfattende restaurering i forkant av Bjørnson-året 2010. Anlegget, som forvaltes av Lillehammer museum, har nå et mye større potensial for formidling og aktivitet.
721. Hamsunsenteret på Hamarøy i Nordland er ferdigstilt og ble åpnet for publikum i 2010. Hamsunsenteret fikk Statens byggeskikkpris i 2011.
722. I 2009 ble 70 millioner kroner fra tiltaksmidlene for å bedre sysselsettingen fordelt til museumsprosjekter i hele landet; 31 museer ble tilgodesett med midler til bygningsmessig vedlikehold, istandsetting, rehabilitering og nybygg.
723. Aust-Agder kulturhistoriske senter forbereder et større nybygg. Det legges til grunn at staten de nærmeste årene skal medvirke med 86,8 millioner kroner til realiseringen av dette prosjektet.
724. Garborgsenteret på Bryne i Rogaland er under oppbygging og vil bli åpnet for publikum i 2012.
725. UNESCO-konvensjonen om vern av immateriell kulturarv ble ratifisert av Norge 17. januar 2007.
726. Kulturdepartementet har gitt Statsbygg i oppdrag å rehabilitere Eidsvollsbygningen til grunnlovsjubileet i 2014. Prosjektet har en kostnadsramme på 370,2 millioner kroner.
727. Det legges til grunn at staten skal medvirke med 40 millioner kroner til realiseringen av INSPIRIA science center i Østfold, et vitensenter som samarbeider med Østfoldmuseene.

Arkiv

728. Ombyggingen og utvidelsen av publikums- og administrasjonsbygningen for Riksarkivet ble ferdig høsten 2005.
729. Statsarkivet i Trondheim flyttet inn i nye og større lokaler i 2006.
730. Utvidelsen av fjellmagasinet for Riksarkivet og Statsarkivet i Oslo ble ferdig i 2009. Magasinene har rom for langtidsoppbevaring av papirdokumenter og digitalt materiale.
731. Arbeidet med nye magasiner og ombygging av eksisterende bygning for Statsarkivet i Bergen er igangsatt i 2011.
732. Gjennom digitalarkivet.no har publikum fått lettere tilgang på digitalisert eller transkribert arkivmateriale som kirkebøker, rettergangsmateriale og folketellingen 1910.

Samisk kultur

733. Bevilgningen til kultur under Sametinget er økt med over 38 millioner kroner siden 2005. Økningen skal bidra til at Sametinget kan føre en aktiv kulturpolitikk.
734. Utvidelsen av Senter for nordlige folk (tidligere Ája Samisk senter) med lokaler for museum og samisk bibliotek er ferdigstilt og ble åpnet sommeren 2011.
735. Et byggeprosjekt for nye lokaler for Saemien Sijte er under forprosjektering.
736. Nye lokaler for Samisk arkiv i Kautokeino ble ferdig i 2009.

Presse/generelle mediepolitiske spørsmål

737. Oppnevnt et utvalg (Mediestøtteutvalget) og gjennomført høring av NOU 2010: 10 *En moderne mediestøtte*, der et partsammensatt offentlig utvalg vurderte bruk av økonomiske virkemidler på medieområdet, inkludert pressestøtten og moms fritaket for aviser. Departementet jobber nå med den videre oppfølgingen blant annet med å gjøre produksjonstilskuddet plattformnøytralt.
738. Oppnevnt et utvalg (Medieansvarsutvalget) til å foreta en samlet vurdering av reglene om plassering av ansvar for ytringer i mediene. Utvalgets rapport ble avgitt 15. juni 2011. Rapporten er på høring med frist 1. januar 2012.
739. Oppnevnt en arbeidsgruppe til å foreta en full gjennomgang av reguleringen av eierskap i mediene (medieeierskapsloven), inkludert reguleringsmodellen, markedsinndelingen og eierskapsgrensen på nasjonalt og regionalt nivå. Gruppen skal legge frem sin utredning innen 31. mars 2012.

Film

740. Lagt frem St.meld. nr. 22 (2006-2007) *Veiviseren*, som gjennomgikk hele filmfeltet blant annet de filmpolitiske mål, virkemiddelapparatet og de økonomiske virkemidlene. Omorganisering til et nytt norsk filminstitutt var gjennomført til 1. april 2008. Nye forskrifter for audiovisuelle produksjoner trådte i kraft 1.
741. Tilskuddene til film er økt med 181,4 millioner kroner siden 2005.
742. Målet om 25 norske kinofilmer hvert år er i ferd med å nås. Målet ble nådd i 2010 og 2011. Gjennomsnittet for perioden 2005-2010 er 22 filmer i året.
743. Markedsandelene for norsk film er nesten fordoblet i perioden – fra 12 prosent i 2005 til 23 prosent i 2010.
744. Filmproduksjon i regionene er styrket med 46,2 millioner kroner siden 2005.
745. Fulgt opp St.meld. nr. 14 (2007-2008) *Dataspill*, som gjennomgikk mål og virkemidler på dataspillområdet. I statsbudsjettet for 2011 ble det vedtatt å etablere en innkjøps- og utlånsordning for dataspill i bibliotek. I statsbudsjettet for 2012 øker Regjeringen tilskuddene til utvikling av dataspill med 5 millioner kroner. Tilskuddene til dataspill har økt med totalt 13 millioner kroner siden 2005.

Kringkasting

746. NRK-plakaten ble innført og forankret i Stortinget i 2008 jf. St.meld. nr. 6 (2007-2008) og siden revidert to ganger, jf. St. meld. nr. 6 (2008-2009) og St.meld. nr. 18 (2008-2009). Plakaten gir et samlet uttrykk for NRKs samfunnsoppdrag. Plakaten er fra 2009 i sin helhet integrert i NRKs vedtekter.
747. Det digitale bakkenettet for fjernsyn ble lansert i perioden 2007-2009, og det analoge bakkenettet ble avviklet. Det digitale bakkenettet er NRKs primærplattform for distribusjon av fjernsyn. Digitaliseringen sørget for at alle husstander i hele landet fikk tilgang til alle NRKs fjernsynskanaler, og i tillegg også NRKs radiokanaler.
748. Inngått en avtale med TV 2 i 2010, som forplikter TV 2 til generelle og spesifikke programkrav; blant annet et bidrag på ti millioner kroner til filmproduksjon, og lokalisering av hovedkontor og nyhetsredaksjon i Bergen. Statens motytelse er å sikre kanalen formidlingsplikt i kabelanleggene.
749. Lagt til rette for digitalisering av radiomediet og avvikling av FM-radio i 2017 (eventuelt 2019) under visse vilkår, jf. Meld. 8 (2010-2011) *Digitalisering av radiomediet*.

750. Medietilsynet er gitt økt uavhengighet ved etablering av en klagenemnd som skal behandle klager på tilsynets enkeltvedtak i de fleste saker etter kringkastingsloven. Departementets adgang til å instruere og omgjøre vedtak i disse sakene avskjæres.
751. Lagt frem en stortingsmelding, St. meld. Nr. 30 (2006-2007) *Kringkasting i en digital framtid* om hvordan allmennkringkastingspolitikken bør tilpasses digitaliseringen. Meldingen gjør også rede for hvilken rolle NRK bør fylle som offentlig eid, ikke-kommersiell kringkaster i lys av denne utviklingen.
752. Gjennomført høring av et forslag til gjennomføring av EUs direktiv om audiovisuelle medietjenester (2010/13/EU). Direktivet erstatter det tidligere fjernsynsdirektivet.
753. Sendt på høring et forslag om listeføring av begivenheter av vesentlig samfunnsmessig betydning. Formålet med en slik liste er å sikre at slike begivenheter blir vist på vederlagsfrie kanaler med bred dekning (jf. kringkastingsloven § 2-8).

Pengespill

754. Staten fikk i 2007 medhold både i EFTA-domstolen og i Høyesterett for at Stortingets vedtak i 2003 om forbud mot gevinstautomater ikke var i strid med EØS-avtalen. Automatforbudet ble gjennomført fra 1. juli 2007.
755. Ny handlingsplan mot spillproblemer ble vedtatt i mai 2009 for å videreføre arbeidet med ny og strengere lovgivning mot pengespill.
756. Ny tippenøkkel fra 2009: Spilleoverskuddet skal fordeles med 45,5 prosent til idrettsformål, 36,5 prosent til kulturformål og 18 prosent til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner som hadde inntekter fra gevinstautomater i 2001, utenom idrettsorganisasjoner.
757. Grasrotordningen innført fra 1. mars 2009. Alle som deltar i selskapets pengespill kan selv bestemme at 5 prosent av spilleinnsatsen skal fordeles direkte til et lokalt lag eller forening som de vil støtte. I 2009 ga ordningen ca 212 millioner kroner direkte til lokale lag og organisasjoner.
758. Forbud som pålegger banker og betalingsinstitusjoner å stanse betaling fra norske betalingskort til pengespilloperatører som ikke har tillatelse til å tilby sine pengespilltjenester i Norge innført fra 1. juni 2010. Målet med forbudet er å begrense omsetning av ukontrollerte pengespill via internett fra nettstedet uten norsk tillatelse.
759. Forbud mot bingoautomater ble i iverksatt fra 1. april 2010, for å stanse tendens til økte problemer med raske elektroniske bingospill.

Opphavsrett og IT

760. Gjennomført EUs følgerettsdirektiv (2001/84/EF) i åndsverkloven. Reglene gir opphavsmenn rett til vederlag ved profesjonelle videresalg av originaleksemplar av sine kunstverk. Avgiften på omsetning av billedkunst er beholdt for salg som ikke omfattes av følgerettsordningen. Reglene trådte i kraft 1. januar 2007.
761. Utvidet avgiftsområdet for Fond for utøvende kunstnere med virkning fra 1. januar 2007. Etter utvidelsen er fondets tildelinger til bl.a. norske utøvende kunstnere nær doblet (fra 21,3 millioner kroner i 2006 til 39,2 millioner kroner i 2010).
762. Det ble i 2008 inngått ny lydbokavtale som åpner for at funksjonshemmede kan få spesielt tilrettelagte bøker på en enklere og mer effektiv måte enn tidligere. Dette har fjernet de lange ventelistene for de mest populære lydbøkene.
763. EU-programmet Sikrere Internett 2009-2013 innlemmet i EØS-avtalen med virkning fra 1. januar 2009. Formålet med programmet er å fremme sikker bruk av Internett og annen kommunikasjonsteknologi blant barn og unge, og å bekjempe ulovlig og skadelig innhold.
764. Sendt ut et høringsnotat om tiltak mot opphavsrettskrenkelser på Internett (delrevisjon av åndsverkloven), med høringsfrist 30. september 2011. Forslaget styrker muligheten for håndheving av opphavsretten på Internett, samtidig som hensynet til personvern, rettsikkerhet og ytringsfrihet ivaretas. Et lovforslag vil bli fremmet for Stortinget i 2012.

Sikre mer lik tilgang til kultur- og idrettsarrangement

765. Forbud mot å selge billetter til kultur- og idrettsarrangementer til en høyere pris enn pålydende vedtatt i 2007. Målet med forbudet er å sikre mer lik tilgang til de mest populære idretts- og kulturarrangementer, ved å redusere prisene ved videresalg av billetter.

Frivillighet

766. I St.meld. nr. 39 (2006-2007) *Frivillighet for alle* la regjeringen fram en bred gjennomgang av forholdet mellom staten og frivillig sektor samt utforming av en ny frivillighetspolitikk. Frivillighetspolitikken skal aktivt støtte opp under utviklingen av et levende sivilsamfunn og stimulere til økt deltakelse fra grupper som mer systematisk faller utenfor det frivillige organisasjonslivet. Stortingsmeldingen skisserer strukturer og rammevilkår som vil inngå i forenklingsarbeidet overfor frivillig sektor. Det ble etablert et frivillighetsregister 1. januar 2010 og departementet har satt i gang et prosjekt som har som mål å komme frem til konkrete forslag som vil forenkle barne- og ungdomsorganisasjonenes samhandling med det offentlige knyttet til tilskuddsordninger.

767. Innført merverdiavgiftskompensasjonsordning for frivillig sektor 1. januar 2010. I 2012 foreslås det en total bevilgning til ordningen på 627,5 millioner kroner. I perioden 2010-2012 har ordningen dermed økt med 431 millioner kroner.
768. FRIFOND er en tilskuddsordning som skal stimulere barn og unges aktivitet og deltakelse lokalt. FRIFOND har fått en økning siden 2005 på 48,3 millioner kroner over statsbudsjettet. I tillegg til midlene over statsbudsjettet tilføres ordningen midler fra overskuddet til Norsk Tipping AS som i 2011 utgjorde 125 millioner kroner.
769. Det er opprettet 118 nye Frivillighetssentraler siden 2005. Til sammen har 371 frivilligsentraler, i 308 ulike kommuner samt en i Spania, mottatt tilskudd i 2011. Det foreslås en total bevilgning på 110,8 millioner kroner i 2012.
770. Å styrke kunnskap og forskning om frivillig sektor er en av regjeringens hovedstrategier i frivillighetspolitikken. Forskningsprogrammet "Virtuelt senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor" startet i 2008 og har så langt forsket på endringer og utviklingstrekk i frivillig sektor, deltakelse, inkludering og hvordan finansiering og andre rammevilkår påvirker frivillig sektor. Programmet har fått en økning på omtrent 557 millioner kroner siden oppstart fra Kulturdepartementet. Også Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet bidrar med midler til forskningsprogrammet.

Kultur og næring

771. Nærings- og handelsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Kultur- og kirkedepartementet utarbeidet en handlingsplan for kultur og næring i 2007. De samme tre departementene skal utarbeide en ny handlingsplan hvor tiltakene og politikken fra forrige handlingsplan videreutvikles. Denne legges frem i 2012. Under Kulturdepartementets budsjett er det foreslått gitt en økning til kultur- og næringsprosjekter på 8 millioner kroner i perioden.
772. Løftet frem Forsvarets rolle som kulturbærer, kulturforvalter og kulturformidler. Regjeringen har derfor lagt frem St.meld. nr. 33 (2008-2009) "Kultur å forsvare". Bevilgningene til Forsvarets Musikk er økt med over 20 prosent siden regjeringen tiltrådte og til vedlikehold av nasjonale festningsverk er det totalt bevilget 628 millioner 2011-kroner siden 2006 til ordinært og ekstraordinært vedlikehold.

Kultursamarbeid i Nordområdene

773. Norge og Russland undertegnet i januar 2009 en avtale som skal sikre en felles innsats for kulturelt samarbeid på tvers av grensene. Samarbeidet er delt inn i treårige samarbeidsprogram som angir områder som vies særlig oppmerksomhet. Det er gitt en økning til kultursamarbeid i nordområdene på omtrent 9 millioner kroner i perioden.

Friluftsliv og idrett

774. Tildelt 250 millioner kroner til idrettsanlegg fra tiltakspakke for arbeid i 2009.
775. Bevilget 60 millioner kroner til momskompensasjonsordningen ved bygging av idrettsanlegg i 2011. I budsjettet for 2012 er det foreslått bevilget 61,85 millioner kroner til ordningen.
776. Videreført ordningen med tilskudd til lokale lag og foreninger.
777. Videreutviklet tilskuddsordningen til inkludering i idrettslag (tidligere idrettens storbyprosjekt).
778. Økt tilskuddet fra spillemidlene til friluftslivstiltak for barn og ungdom.

Kapittel 15: Et inkluderende Norge

Likestilling mellom kjønnene

779. Gjennomført endringer i arbeidsmiljøloven og likestillingsloven som innebærer at adgangen til å forskjellsbehandle på grunnlag av seksuell orientering og kjønn i trossamfunn er blitt innskjerpet.
780. Styrket graviditetsvernet gjennom forbud i likestillingsloven om å spørre om graviditet, adopsjon og familieplanlegging i en ansettelsesprosess.
781. Satt ned Likelønnskommisjonen, som la fram sin innstilling NOU 2008: 6 *Kjønn og Lønn*.
782. Lagt fram Meld. St. 6 (2010-2011) Likestilling for likelønn. Meldingen belyser lønnsforskjeller mellom kvinner og menn og drøfter tiltak for å utjevne lønnsforskjellene.
783. Inkorporert FNs kvinneediskrimineringskonvensjon i menneskerettsloven.
784. Nedsatt et offentlig utvalg for å utrede norsk likestillingspolitikk med utgangspunkt i livsløp, etnisitet og klasse. Hege Skjeie leder utvalget. Utvalget har frist til 1.august 2012.
785. Opprettet et kvinnepanel bestående av 31 kvinner. Målsettingen med panelet var å få innspill, engasjere og sette dagsorden i forhold til dagens likestillingspolitiske utfordringer. Kvinnepanelet, ledet av Loveleen Brenna, leverte sin rapport høsten 2010.

786. Opprettet en komité som skal planlegge feiring av 100-års jubileet for alminnelig stemmerett i 2013. Komiteen ledes av Kirsti Kolle Grøndahl.
787. Lagt fram en stortingsmelding om menn, likestilling og mannsroller som trakk opp perspektivet for å inkludere gutter og menn i det framtidige likestillingsarbeidet. Denne inneholder 70 tiltakspunkter. For å bidra til offentlig debatt og innspill til stortingsmeldingen, ble det satt ned et mannspanel, som avleverte en rapport våren 2008.
788. Fulgt opp kravet om 40 prosent kvinneandel i ASA-styrer.
789. Satt i gang utredning om krav til kjønnsbalanse i styrer i store aksjeselskap.
790. Fra 1. januar 2009 innført en aktivitets- og rapporteringsplikt i diskrimineringsloven (etnisitet, religion mv.) og i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (nedsatt funksjonsevne). Det vil si at arbeidsgivere, offentlige myndigheter og arbeidslivets organisasjoner er pålagt å jobbe aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering.
791. Lagt fram en ny handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering for perioden 2009-2012.
792. Regjeringen har lagt fram et eget informasjons- og utviklingsprogram for å motvirke diskriminering og fremme deltakelse for utviklingshemmede. Viktige temaområder i programmet er bolig, helse- og sosialtjenester, utdanning, arbeid og fritid.
793. Den nye diskriminerings- og tilgjengelighetsloven har fått en bestemmelse om at all IKT rettet mot allmennheten skal utformes universelt.

Urfolk og nasjonale minoriteter

794. Finnmarkslovens bestemmelser om Finnmarkseiendommen, med overtakelse av grunnarealene fra Statskog SF, trådte i kraft 1. juli 2006.
795. Opprettet Finnmarkskommisjonen i mars 2008, med sekretariat i Tana, som skal kartlegge eksisterende bruks- og eierrettigheter som samer og andre har opparbeidet seg i Finnmark. De første rapportene forventes ferdig innen utgangen av 2011.
796. Lagt fram St. meld nr. 28 (2007-2008) Samepolitikken, som legger vekt på samiske mangfold, samiske språk, samiskspråklig informasjon og den praktiske integreringen av samiske hensyn i politikktutforming, forvaltning og tjenesteyting.

797. Lagt frem Handlingsplan for samiske språk i 2009. Handlingsplanen er oppdatert i 2011 med status for 2010 og videre innsats i 2011 og inneholder 78 ulike tiltak. Målet er å få flere aktive samiske språkbrukere, med særlig fokus på nord-, lule- og sørsamisk. Over Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets budsjett er det bevilget 23 millioner kroner til oppfølgingen av handlingsplanen i perioden 2009-2011.
798. Igangsatt forhandlinger med Finland og Sverige om en nordisk samekonvensjon. Sametinget har foreslått to av fem medlemmer i den norske delegasjonen.
799. Satt i gang arbeid med gjennomgang av samelovens språkregler.
800. Bevilgningen til kultur under Sametinget er økt med over 35 millioner kroner i perioden 2006-2011. Økningen skal bidra til at Sametinget kan føre en aktiv kulturpolitikk.
801. Tre nye kommuner, Tysfjord, Snåsa og Lavangen, er innlemmet i forvaltningsområdet for samiske språk siden 2006. Tospråklighetstilskuddet til kommuner og fylkeskommuner som forvaltes av Sametinget er økt med 14 millioner kroner siden 2006.
802. Økt bevilgninger til samiske formål fra 2005-2011 med 233,6 millioner kroner til ca. 828,8 millioner kroner. Økt bevilgningen til Sametinget fra 2005-2011 med ca. 120,8 millioner kroner, til ca. 360 millioner kroner. Tallene er inklusive Samefolkets fond.
803. Utarbeidet veiledere for konsultasjoner med Sametinget og eventuelle andre øvrige samiske interesser (2005). Det gjennomføres årlig ca. 30 konsultasjoner med Sametinget. I de fleste sakene oppnås det enighet.
804. Bidratt til prosjektet Divvun, som har utviklet samiske språkverktøy i form av elektronisk stavekontroll, korrekturprogram og pedagogisk programvare for ulike samiske språk. For å sikre nord-, lule- og sørsamisk som levende bruksspråk er det bevilget 4,7 millioner kroner fra 2011 til etableringen av en drifts- og utviklingsorganisasjon rundt Divvun.
805. Etablert en fast oversettingstjeneste for samiske språk på www.regjeringen.no.
806. Lansert samisk versjon av Minside.
807. Regjeringen har bidratt til realiseringen av flere samiske kulturbygg. Østsamisk museum i Neiden står ferdig med et tilskudd på 42 millioner kroner og Senter for nordlige folk (tidligere Ája Samisk Senter) i Kåfjord ble åpnet for publikum juli 2011 (tilskuddsramme 22 millioner kroner). Nye lokaler for Saemien Sijte i Snåsa er under prosjektering, og det arbeides med nye lokaler for en avdeling for samisk

billedkunst ved RidduDuottarMuseat i Karasjok. Samisk vitenskapsbygg i Kautokeino ble offisielt åpnet november 2009 og er i full drift.

808. Festivalen Riddu Riddu har fått knutepunktstatus for musikk fra 2009 og får statlig tilskudd på 1,6 millioner kroner.
809. Lagt til rette for to samiske dagsaviser, som utkommer på henholdsvis nordsamisk (*Ávvir*) og norsk (*Ságat*), gjennom å øke bevilgningen til samiske aviser med ca. 8 millioner kroner. Støtter sørsamiske avissider i avisa *Snåsningen* og lulesamiske avissider i avisa *NordSalten*.
810. Gjort urfolksdimensjonen til ett av sju satsingsområder i regjeringens nordområdesatsing *Nye byggesteiner i nord*. Jevnlig tatt opp urfolksspørsmål i det bilaterale samarbeidet med Russland og Canada, og innenfor regionale samarbeidsordninger som Barentssamarbeidet og Arktisk råd.
811. Fastsatt ny valgordning for sametingsvalget med større og færre valgkretser som forenkler avviklingen av sametingsvalget. Målet er økt valgdeltakelse, samt større legitimitet og status for Sametinget.
812. Bidratt til at Statistisk sentralbyrå siden 2006 har utgitt *Samisk statistikk* annethvert år og til at Samisk høgskole siden 2008 har utgitt den årlige publikasjonen *Samiske tall forteller - kommentert samisk statistikk*. Gjennom dette er kunnskapsgrunnet om utviklingstrekk i det samiske samfunnet vesentlig styrket.
813. Erstattet det samiske forskningsprogrammet med et nytt program Samisk forskning II fra 2007, som er utvidet fra fem til ti år. Bevilgningen er siden 2009 styrket med 1,6 millioner kroner til forskning på lule- og sørsamisk språk.
814. Styrket arbeidet med tradisjonell kunnskap, bl.a. gjennom støtte til det treårige pilotprosjektet *Árbediehtu* – kartlegging, bevaring og bruk av samisk tradisjonell kunnskap i regi av Samisk høgskole. Foreslått bevilgning i 2012 er på 1 million kroner.
815. Samrettsutvalgets NOU 2007: 13 Den nye sameretten, som inneholder en rekke forslag om ny lovgivning og endringer i eksisterende lover om samers rett til disponering og bruk av land og vann i samiske bruksområder utenfor Finnmark har vært på høring. Det er etablert en interdepartemental arbeidsgruppe for oppfølgingen under ledelse av Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet og Justisdepartementet i fellesskap med deltakelse fra berørte departementer. Det første politiske møtet med Sametinget er gjennomført i februar 2011. Det er også gjennomført møte med berørte fylkeskommuner.
816. Kystfiskeutvalget for Finnmark har utredet samer og andres rett til fiske i havet utenfor Finnmark (NOU 2008:5 *Retten til fiske i havet utenfor Finnmark*). 9. mai 2011

kom Fiskeri- og kystdepartementet og sametingsrådet fram til enighet om et sett med lovendringer samt enkelte andre forslag til tiltak i oppfølgingen av kystfiskeutvalgets utredning, som et flertall i Sametinget ga sin tilslutning til 9. juni 2011. Regjeringen vil legge saken fram for Stortinget på egnet måte.

817. Satt ned et utvalg som la fram enstemmige forslag som skal gi rettighetshavere og lokalbefolkning størst mulig innflytelse over fiskeforvaltningen i Tanavassdraget. Konsultasjoner med Sametinget om oppfølgingen av rapporten ble gjennomført høsten 2010. Forskrift om lokal forvaltning av fisk og fiske i Tanavassdraget trådte i kraft fra februar 2011.
818. Gitt Sametinget rett til å fremme innsigelse etter plan- og bygningsloven dersom en plan får ”vesentlig betydning for samisk kultur eller næringsutøvelse”.
819. Sammen med Sametinget fastsatt nærmere retningslinjer for konsultasjoner i saker om utarbeidelse av verneplaner.
820. Lagt fram forslag til ny naturmangfoldlov hvor Sametinget er konsultert i spørsmål som berører samiske interesser. Sametinget sluttet seg til lovforslaget. Loven trådte i kraft 1. juli 2009, med unntak for lovkapittel IV om fremmede organismer.
821. Bidratt til at Norges Vassdrags- og energidirektorat (NVE) og Sametinget i mars 2009 undertegnet en samarbeidsavtale om konsultasjoner i konsesjonssaker ved bl.a. vind- og vannkraftutbygging i samiske områder.
822. Etablert Verdiskapingsprogram for næringskombinasjoner og reiseliv med 6,5 millioner kroner i 2008 og styrket Sametingets budsjett med ytterligere 2 millioner kroner i 2009. Programmet skal fremme levedyktige virksomheter og bidra til en bærekraftig utvikling i samiske samfunn. Programmet forvaltes av Sametinget.
823. Nasjonal rekrutteringsstrategi for samisk høyere utdanning 2011-2014 er vedtatt (28.01.11) og det er utarbeidet en tiltaksplan for 2011. Årlige tiltaksplaner vil bli utarbeidet i hele strategiperioden (2011-2014).
824. Arbeidsgruppen som vurderte ulike utfordringer ved samisk fag- og timefordeling leverte sin rapport i januar 2011. Rapporten er overlevert Sametinget, Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet. Vesentlige punkter i rapporten sendes på høring fra Udir i løpet av vinteren 2011/2012.
825. Studenter som tar inntil 60 studiepoeng i samisk språk (individuell) eller som del av en lærerutdanning kan søke om å få ettergitt inntil kroner 50 000 av sitt studielån.
826. Det er oppnevnt et utvalg ledet av Nils Butenschøn (UiO) som skal se samisk forskning og høyere utdanning i et bredt regionalt, nasjonalt og internasjonalt perspektiv. Utvalget skal klargjøre på hvilken måte forskning og høyere utdanning

kan være premissleverandør for og bidra til samisk samfunnsutvikling. Utvalget avgir sin innstilling 31. desember 2011.

827. Foreslår et tilskudd på 2,763 mill. kroner til Internasjonalt samisk filmsenter for 2012.
828. Lagt fram Handlingsplan for å bedre levekårene for rom der de viktigste tiltakene er å gjøre allerede etablerte offentlige ordninger innen utdanning, sysselsetting, helse og bolig, mer tilgjengelig for rom. Gjennomført første samråd med rom i 2010, nytt samråd vil holdes i 2011. Det er etablert en veiledningstjeneste for rom på Voksenopplæringscenteret på Skullerud.
829. Støttet markeringen av den internasjonale rom-dagen, som første gang ble markert i Norge i 2010 og 2011.
830. Gitt støtte til oppbygging og utvikling av de nasjonale minoritetenes organisasjoner. I 2011 bevilget 4,75 millioner kroner i grunnstøtte og ca. 1,1 millioner kroner i prosjektstøtte.
831. Gitt støtte til Storfjord språksenter siden 2009. Språksenteret jobber med kvensk, finsk og samisk språk.
832. Gjennomført en større konferanse om kvensk språk i Skibotn i 2010.
833. Nedsatt et utvalg som skal kartlegge de faktiske forhold når det gjelder politikk og tiltak overfor romanifolket fra norske myndigheter, organisasjoner og virksomheter siden midten av 1800-tallet og frem til i dag.

Kapittel 16: Mer trygghet – mindre kriminalitet

Politi og påtalemyndighet

834. Økt politibudsjettet fra 8,2 milliarder kroner i 2005 til 12,2 milliarder kroner i 2011. En økning på om lag 48, 8 prosent i perioden 2005-2011 (4 milliarder kroner nominelt).
835. Fått på plass en arbeidstidsavtale for politiet som sikrer økt politikraft, større tilstedeværelse og økt trygghet gjennom anslagsvis 230 nye politiårsverk - ved at 9 000 ansatte jobber én time ekstra i uka.
836. Det rekordhøye opptaket på 720 studenter ved Politihøgskolen i 2010 og 2011 opprettholdes også i 2012, en tredobling av de lave opptakene under Bondevik II-regjeringen.

837. Økt politibemanningen. Det er ca. 1 700 flere årsverk i politi- og lensmannsetaten enn da regjeringen tiltrådte høsten 2005. Vi har kartlagt bemanning og kompetanse i politiet gjennom Politidirektoratets rapport "Politiet mot 2020".
838. Opprettet 460 nye sivile stillinger i politiet, noe som har frigjort politiutdannet personell til operativt arbeid. Dette er nesten halvparten av de 1000 sivile stillingene Politidirektoratet anbefaler i rapporten "Politiet mot 2020".
839. Sørget for at det finnes midler til å ansette de nyutdannede politistudentene i budsjettet de siste årene. I budsjettforslaget for 2012 foreslår regjeringen å sette av 88,9 millioner kroner til dette – som tilsvarer 202 årsverk.
840. Foreslår å styrke beredskapstroppen ved Oslo politidistrikt med 25 millioner kroner i 2012 slik at den kan fornye utstyret sitt. Dette kommer i tillegg til bevilgningen på 20 millioner kroner i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett i 2011.
841. Satt Forsvarets helikopterskvadron på Rygge i militær beredskap for at den kan gi Beredskapstroppen transportstøtte ved anmodning. I tillegg har vi lagt til rette for at også Sea King-redningshelikopter enklere kan benyttes til transport av politiets mannskaper ved prekære behov.
842. Foreslår å øke bevilgningen til politihelikoptertjenesten med 29,7 millioner kroner i 2012.
843. Gjennomført målrettet innsats mot den åpenlyse narkotikaomsetningen i Oslo, Hordaland, Rogaland og Sør-Trøndelag politidistrikter, noe som også har ført til at flere er pågrepet og kriminelle asylsøkere har fått sin asylsøknad raskt avgjort for deretter å bli uttransportert.
844. Etablert en egen innsatsstyrke ved Kripos til bekjempelsen av mobil vinningskriminalitet. Denne innsatsen har allerede oppnådd svært gode resultater flere steder i landet med en sterk reduksjon av grove innbrudd fra bolig.
845. Igangsatt en resultatreform i politiet for å sikre en mer effektiv og målrettet utnyttelse av tilgjengelige ressurser. Arbeidet med resultatreformen vil pågå frem til 2013. Det arbeides med en stortingsmelding.
846. Bedret forebyggingen, blant annet ved å lansere den kriminalitetsforebyggende handlingsplanen "Gode krefter", fordi et nært og sterkt politi krever at politiet forebygger bedre og i samarbeid med andre aktører.
847. Styrket samarbeidet mellom kommunene og politiet ved å opprette og videreutvikle lokale politiråd.

848. Lagt til rette for styrket og mer samordnet rus- og kriminalitetsforebyggende arbeid i kommunene.
849. Styrket innsatsen mot gjengkriminalitet. Enheten for gjengsatsningen i Oslo har fokus på konfliktdempende tiltak. Det er satsset betydelige ressurser på både proaktive og reaktive tiltak, herunder beslag av skytevåpen. Hittil i år er det beslaglagt 22 skytevåpen, og totalt 151 siden oppstarten av prosjektet. Det planlegges for at dette samarbeidet skal opprettholdes og utvikles i 2012.
850. Prioritert kampen mot økonomisk kriminalitet og lagt frem ny handlingsplan mot økonomisk kriminalitet i 2011.
851. Tatt miljø- og kulturminnekriminalitet på alvor ved å styrke med flere årsverk til dette arbeidet i 2010.
852. Investert i verneutstyr til politiet for å møte dagens trusselbilde og beskyttelsesbehov.
853. Fått på plass en ny våpenforskrift som innebærer strengere kontroll med skytevåpen i privat eie, noe som gir økt sikkerhet og mer trygghet.
854. Sørger for en ny våpenlovgivning som tilpasses dagens samfunnssituasjon og fremtidig utfordringer. Et regjeringsoppnevnt utvalg jobber med å modernisere lovverket og skal legge stor vekt på forebyggende og trygghetsskapende tiltak. I etterkant av 22. juli har Politidirektoratet inntil videre bedt alle landets politidistrikt stille alle søknader om erverv av halvautomatiske rifler i bero.
855. Bedret kontrollen med private vaktelskaper og hevet nivået på vektertjenester gjennom endringer i vaktvirksomhetsloven.
856. Avviklet forsøk med privat fangetransport, gjennomgått lovverket rundt private vaktelskaper og gitt tydelige signaler om at maktutøvelse er og skal være et politiansvar.
857. Vedtatt en egen forskrift for Politiets utlendingsinternat på Trandum som gir tydelige og presise regler om rettigheter og fastsetter klare rammer for politiets kontroll- og maktbruk.
858. Fått på plass et tettere samarbeid mellom PST og E-tjenesten for å være bedre rustet til å møte trusselen fra internasjonal terrorisme.
859. Styrket PST med budsjett, bemanning metoder og lovverk knyttet til kontraterror for å sørge for at tjenesten er i stand til å håndtere stadig større utfordringer når det gjelder omfang og kompleksitet på oppdragene, herunder knyttet til livvaktjeneste

og spaningskapasitet. I budsjettforslaget for 2012 foreslår Regjeringen å styrke PST med ytterligere 46,44 millioner kroner.

860. Vedtatt et nytt straffebud mot oppfordring, rekruttering og opplæring til terrorhandlinger i straffeloven. Det har gjort det mulig for Norge å ratifisere og sette i kraft Europarådets konvensjon om forebygging av terrorisme.
861. Lagt frem en egen handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Handlingsplanen med 30 tiltak vil gjelde fra 2010 til 2013 og har fire innsatsområder: Økt kunnskap og informasjon, styrke myndighetenes samhandling, styrket dialog og økt involvering, og støtte til sårbare og utsatte personer.
862. Fått på plass lovendringer for å gjennomføre EUs datalagringsdirektiv i norsk rett. Det vil gi politiet et verktøy for å bekjempe alvorlig kriminalitet, samtidig som personvernet styrkes. Loven vil tre i kraft 1. juli 2012.

Kriminalomsorg

863. Økt bevilgningen til Kriminalomsorgen med om lag 2 milliarder kroner.
864. Redusert soningskøen. 657 nye fengselsplasser er opprettet eller under etablering, 251 av dem i toppmoderne Halden fengsel. Dette innebærer at kapasiteten i kriminalomsorgen er økt tilsvarende 872 plasser i perioden 2006-2011.
865. Styrket innholdet i soningen. Blant annet er det etablert opplæringstilbud i de fengsler hvor det vurderes som hensiktsmessig. I tillegg er det oppfølgingsklasser ti steder i landet. I løpet av 2011 vil det også være etablert et fullverdig bibliotektilbud i alle fengsler med mer enn 25 innsatte. Arbeidet med oppføring av nytt aktivitetsbygg ved Oslo fengsel er igangsatt.
866. Økt bruken av alternative straffereaksjoner og alternative straffegjennomføringsformer.
867. Økt opptaket til fengselsutdanningen for å sikre tilgang på fagutdannet personell i kriminalomsorgen, og startet arbeidet med å få fengselsbetjentutdanningen godkjent til å inngå i en grad i høgskolesystemet.
868. Arbeider med å innføre en tilbakeføringsgaranti for innsatte. I løpet av 2011 vil det bli 25 tilbakeføringskoordinatorer.
869. 13 rusmestringsenheter er etablert eller under etablering.
870. Økt bruk av soning i institusjon for innsatte med blant annet rusmiddelproblemer, lettere psykiske problemer, atferdsforstyrrelser og tilpasningsproblemer.

871. Igangsatt en prøveordning i Oslo og Bergen for narkotikaprogram med domstolskontroll som innebærer at enkelte rusmisbrukere dømmes til å gjennomgå et rehabiliteringsprogram som vilkår for betinget dom.
872. Styrket bemanning ved friomsorgskontorene, noe som har ført til at køen av samfunnsstraffdommer kan anses som avviklet.
873. Fått på plass rask igangsettelse av soning for domfelte med korte dommer – for domfelte medfører ordningen at flere kan sone på et egnet tidspunkt samtidig som ledig kapasitet i fengslene fylles.
874. Gjort det straffbart å ikke møte til soning, slik at fengslene enklere kan planlegge kapasitetsutnyttelsen.
875. Sørgt for at innsatte foreldre får mer kvalitetstid med egne barn, blant annet ved å etablere egne besøksleiligheter og besøkshus.
876. Foreslått en ny straffart, ungdomsstraff, for å øke bruken av alternative reaksjoner overfor barn som begår kriminalitet. Hensikten er å bedre unge lovbruyteres rettsstilling ved pågrepelse, varetektsfengsling, fastsettelse av tilpasset straffereaksjon og under straffegjennomføringen.
877. Profesjonalisert eiendomsforvaltningen og styrket vedlikehold av fengselsbyggene ved at Statsbygg har overtatt ansvaret for forvaltning og drift.
878. Utvidet bruk av Promilleprogrammet til å omfatte andre former for ruspåvirket kjøring.
879. I ferd med å fjerne siste form for gjeldsfengsel ved at bøteteneste er lovfestet som et alternativ til fengsel for de som ikke kan betale bøter.
880. Økt antallet soningsoverføringer til hjemlandet og undertegnet soningsoverføringsavtaler med Romania, Latvia og Litauen.

Hurtig, rettssikker straffesakskjede

881. Prøvd ut oppfølgingsteam for unge lovbruytere tilknyttet SLT i Oslo, Kristiansand, Stavanger og konfliktrådet i Sør-Trøndelag. Basert på evalueringen av prøveprosjektet, er det opprettet oppfølgingsteam ved konfliktrådene i Haugaland og Sunnhordaland, Hedmark, Telemark og Troms. I budsjettforslaget for 2012 foreslår regjeringen å etablere ytterligere åtte oppfølgingsteam.
882. Gjennomført en omfattende DNA-reform som har ført til en kraftig økning i antall hverdagskriminalitetssaker som politiet sender inn for DNA-analyse.

883. Lagt fram nye lovbestemmelser om terror og krigsforbrytelser som gjør at de groveste handlingene kan straffes med fengsel inntil 30 år og foreldes aldri. Forslaget er vedtatt, men ikke trådt i kraft.
884. Lagt frem ny politiregisterlov som sikrer at behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten skjer i samsvar med de strenge krav til personvern.
885. Lagt til rette for økt bruk av konfliktråd både i sivile saker og straffesaker og innført kompetanse på- og tilbud om stormøter ved alle konfliktråd.
886. Investert i videokonferanseutstyr i domstolene i for å gjøre straffesaksbehandlingen mer effektiv og domstolene mer tilgjengelige.

Omsorg for ofre

887. Sørget for en betydelig skjerping av straffenivåene i alvorlige voldssaker og for seksuallovbrudd.
888. Styrket ofrenes stilling i straffesaker, blant annet ved å utvide retten til bistandsadvokat og lovfeste retten til kontaktperson i politiet.
889. Doblet voldsoffererstatningen, fra 20 ganger folketrygdens grunnbeløp til 40 ganger grunnbeløpet. Med virkning fra 1. januar 2011 øker den øvre grensen til 60 ganger grunnbeløpet.
890. Hatt på høring et forslag til endring av bestemmelsene om klagebehandlingen i voldsoffererstatningssaker for å gjøre saksbehandlingen av krav om voldsoffererstatning mer effektiv.
891. Opprettet Statens barnehus i Bergen, Hamar, Kristiansand, Trondheim, Tromsø, Stavanger og Oslo for å gi et mer helhetlig og bedre samordnet tilbud til barn som har vært utsatt for overgrep. I 2012 etableres det barnehus i Ålesund.
892. Innført etterforskningsplikt fra 1. juli 2011 når barn under 18 år dør plutselig og uventet. Dette er ledd i regjeringens arbeid med å avverge og avdekke tilfeller av vold og overgrep mot barn, og vil være et viktig bidrag i å styrke barns rettssikkerhet.
893. Vedtatt en ny straffelov som er bedre tilpasset tiden vi lever i, og som bl.a. gir kvinner og barn forsterket strafferettslig vern.
894. Har skjerpet strafferammen for vold i nære relasjoner fra tre til fire års fengsel. For grov vold er strafferammen 6 år. I ny straffelov av 2005 skjerpes strafferammen ytterligere. Strafferammen for vold i nære relasjoner økes til 6 år, og for grov vold til 15 år (Straffeloven av 2005 er ikke trådt i kraft).

895. Skjerpet minstestrafen for voldtekt fra 2 til 3 år.
896. I 2011 vil det startes et forskningsprosjekt for å vurdere de samfunnsmessige kostnadene knyttet til vold i nære relasjoner.
897. Ansatt familievoldskoordinatorer i full stilling i alle politidistrikt for å styrke innsatsen mot vold i nære relasjoner.
898. Etablert egne team for etterforskning av vold og seksuelle overgrep i de største politidistriktene.
899. Fulgt opp forslagene til voldtektsutvalget, blant annet ved å etablere et eget etterforskingsmiljø på Kripos som skal jobbe med denne typen kriminalitet. I 2012 vil det være totalt 16 stillinger knyttet til dette.
900. Lagt frem et lovforslag om såkalt omvendt voldsalarm som innebærer at overgriper må bære byrden av egne handlinger.
901. Etablert gratis støttetelefon for kriminalitetsofre, 800 40 008.
902. Etablert landsdekkende behandlingstilbud til voldsutøvere, for å forebygge volden før den finner sted.
903. Utvidet varslingsplikten, slik at fornærmede og etterlatte informeres bedre om blant annet løslatelse og gjennomføring av straff utenfor fengsel.
904. Gitt tilbud til samtlige krisesentre og Dixisentre i landet om deltakelse i en ordning med gratis juridisk bistand i tilknytning til sentrene, og flere av sentrene har i dag etablert ordningen.
905. Oppfordret alle landets ordførere til å utarbeide lokale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner, og å prioritere et tverretatlig samarbeid for å forebygge denne typen overgrep.
906. Gjort hatkriminalitet til en skjerpende omstendighet i straffeutmålingen for ethvert lovbrudd som er forårsaket av slike forhold. Forslaget er vedtatt, men ikke trådt i kraft.
907. Skjerpet og utvidet avvergingsplikten, noe som innebærer at man har en plikt til å kontakte politiet eller på annen måte forsøke å avverge en alvorlig straffbar handling hvis man holder det som mest sannsynlig at det vil bli begått.
908. Fått på plass nytt straffebud mot "grooming", for å beskytte barn mot overgrep planlagt via internett.

909. Intensivert innsatsen mot internettrelaterte overgrep av barn ved å etablere Kripos' "politistasjon" på nett.
910. Lagt frem den tredje handlingsplanen mot vold i nære relasjoner: «Vendepunkt». Handlingsplanen inneholder 50 tiltak, og utløper i 2011. Handlingsplanen vil videreføres.
911. Lagt fram handlingsplanen "Sammen mot menneskehandel" for perioden 2011-2014 med 35 tiltak for å bekjempe alle former for menneskehandel nasjonalt og internasjonalt.
912. Videreført arbeidet mot menneskehandel i opprinnelsesland for ofre og gjennom styrking av regelverk i FN. Menneskehandel er prioritert under det norske formannskapet i Østersjørådet og innenfor ny EØS-finansieringsordning.
913. Økt strafferammen for kjønnslemlestelse og en ny handlingsplan mot denne typen kriminalitet er under arbeid. Det er også innført en rett til gratis juridisk bistand til å vurdere anmeldelse av saker om kjønnslemlestelse.
914. Kriminalisert kjøp av seksuelle tjenester.
915. Utarbeidet nettportalen barnebortføring.no for å forbedre informasjonen omkring barnebortføringer.
916. Utarbeidet ny lov om kommunale krisesentertilbud som trådte i kraft 1. januar 2010. Lovens formål er å sikre at kvinner, menn og barn som er utsatt for vold eller trusler om vold i nære relasjoner får et godt og helhetlig krisesentertilbud.
917. Igangsatt kampanjen "Fotball mot vold" for å bringe kampen mot vold inn på mannsarenaer. Kampanjen har som mål å skaffe mannlige rollemodeller i fotballmiljøet som tar avstand fra vold mot kvinner.

Sivilrettslige tiltak

918. Redusert gebyrer ved tvangsinn drivelse av misligholdt gjeld. Samlet betyr dette en nedgang i gebyrinntektene for staten på over 230 millioner. Reduksjonen er et viktig tiltak for å redusere fattigdom.
919. Redusert skyldnerens ansvar for inkassokostnader og redusert inkassosatsene med mellom 20 og 50 prosent, avhengig av størrelsen på kravet.
920. Gjennomgått dagens rettshjelpordning, og lagt frem St.meld. nr. 26 (2008-2009) Om offentlig rettshjelp - rett hjelp. Meldingen drøfter etableringen av en ny førstelinjetjeneste der alle, uavhengig av inntekt, kan få inntil én times gratis juridisk bistand hos advokat eller rettshjelper uavhengig av sakstype.

921. Foreslått en ny vergemålslov som skal gi sårbare grupper økt rettssikkerhet. Loven ble vedtatt av Stortinget 11. mars 2010. Det er ikke besluttet når loven skal tre i kraft, men det følger av budsjettforslaget for 2012 at regjeringen tar sikte på at loven skal tre i kraft fra 1. juli 2013. Ikrafttredelsen medfører at fylkesmennene blir ny lokal vergemålsmyndighet og at det etableres en sentral vergemålsmyndighet på Hamar.
922. Satt i gang pilotprosjekt i Rogaland og Buskerud samt i fem kommuner i Lindesnesregionen der alle, uavhengig av inntekt, kan få inntil én times gratis juridisk bistand hos advokat eller rettshjelper uavhengig av sakstype.
923. Styrket rettigheter til samboere med felles barn og gitt dem et arverettslig vern som er unikt i europeisk sammenheng.
924. Oppnevnt et utvalg som skal vurdere arveloven. Hensikten er å lage en ny arvelov tilpasset utfordringene i dagens samfunn.
925. Fått på plass en ny tvistelov som vil gi en mer effektiv sivil rettspleie med raskere, billigere og enklere tvisteløsning.
926. Gjort det enklere å etablere nye samvirkeforetak.
927. Fremsatt forslag til og satt i kraft ny lov om varemerker.
928. Vedtatt endringer i allmennaksjeloven som gir eierne i allmennaksjeselskaper et redskap for å hindre at det utvikler seg en grådighetskultur knyttet til bonuser, opsjoner, aksjeprogrammer og andre incentiver.

Samfunnssikkerhet og beredskap

929. Sørget for døgnkontinuerlig tilstedevakt ved helikopterbasene på fastlandet og derved hevet kvaliteten på tjenesten og redusert responstiden betydelig over hele landet.
930. Etablert et eget prosjekt for anskaffelse av nye redningshelikoptre som skal erstatte dagens Sea King-flåte. Vi foreslo før sommeren 2011 å anskaffe inntil 16 nye helikoptre. Saken ble behandlet i Stortingets høstsesjon 2011.
931. Doblet tilskuddet, økt refusjonssatsene og tegnet yrkesskadeforsikring for de frivillige i redningstjenesten.
932. Etablert nytt avlyttingssikkert radiosamband – Nødnett - for politi, brannvesen, helsetjenesten og andre beredskapssetater. Nødnett er hittil tatt i bruk i seks politidistrikt rundt Oslofjorden. Videre utbygging i hele Fastlands-Norge er vedtatt

av Stortinget og vi foreslår å øke bevilgningen til Nødnett med 1,5 milliarder kroner i 2012 for å bygge ut nødnett i hele landet.

933. Fått vedtatt forbud mot raketter med styrepinner, for å redusere skader på helse og materielle verdier.
934. Styrket lokalt tilsyn med elektriske anlegg og installasjoner for å sikre liv, helse og materielle verdier.
935. Styrket brann- og eksplosjonsvernlovens regler knyttet til sikring mot at farlige stoffer kommer på avveie.
936. Fulgt opp tiltak i stortingsmeldingen om brannsikkerhet.
937. Videreført ordningen med et stort brannhelikopter i fast beredskap fra 15. april til 15. august.
938. Styrket det forebyggende arbeidet mot skogbrann i samarbeid med kommunene, lokale/regionale skogfaglige myndigheter, skogeierne og fylkesmannsembetene.
939. Lovfestet kommunal beredskapsplikt for at kommunene skal vurdere samfunnssikkerhet i et mer helhetlig perspektiv.
940. Styrket ordningen med redningsinnsats til sjøs (RITS) med tre brannvesen (Tromsø, Ålesund og Sør-Rogaland) slik at ordningen nå omfatter 7 brannvesen.
941. Iverksatt branntilsyn med gamle bygårder med risiko for mange omkomne ved brann.
942. Nedsatt utvalg som gjennomgår det samlede utdanningsbehovet i brannvesenet
943. Nedsatt utvalg som gjennomgår brannsikkerheten til særskilte risikogrupper.
944. Arbeidsgruppe har gjennomgått dagens ordninger for informasjon, tilsyn og kontroll med brannsikkerhet i boliger.
945. Skolevirksomheten i Sivilforsvaret er i tråd Stortingets tilslutning omstilt fra tre kompetansesentre til ett kompetansesenter på Starum, Østre Toten fra 1.8.2011.
946. Den operative styrken i Sivilforsvaret er redusert fra 10 000 til 8000 tjenestepliktige i tråd med Stortingets tilslutning. Samtidig er krigsreserven redusert vesentlig, fra om lag 35 000 til om lag 8000. Sistnevnte styrke forutsettes ikke utdannet eller øvet. Sivilforsvarets samlede styrke utgjør i dag om lag 16 000 mannskap mot om lag 52 000 tidligere.

947. Foreslått å øke bevilgningen til Sivilforsvaret med 30 millioner kroner i 2011. Økningen skal gå til modernisering av utstyr, noe som vil styrke Sivilforsvarets evne til å håndtere store hendelser.

Internasjonalt justissamarbeid

948. Satt vold i nære relasjoner på den internasjonale dagsorden gjennom deltakelse i globalt nettverk mot vold mot kvinner i regi av FNs generalsekretær Ban Ki Moon.

949. Inngått en rekke justispolitiske samarbeidsavtaler med EU for å sikre at norsk politi og påtalemyndighet kan benytte viktig EU-regelverk for kriminalitetsbekjempelse.

950. Deltatt aktivt for å fullføre det omfattende arbeidet med neste generasjons Schengen-informasjonssystem (SIS II), herunder også regelverk, noe som er et avgjørende virkemiddel for deltakelse i Schengen, både når det gjelder politisamarbeid og ytre grensekontroll.

951. Sørget for at lokale politidistrikter, grenseoverganger og flyplasser nå har direkte tilgang til å søke nasjonale og internasjonale registre fra sine tjenestesteder.

952. Inngått en avtale om forsterket politisamarbeid med EU, det såkalte Prüm-regelverket, som innebærer at norsk politi får mulighet til å søke i EU-landenes DNA-, fingeravtrykks- og motorvognregistre i etterforskningen av kriminalsaker. Østfold politidistrikt ble blant annet styrket med 30 stillinger til en "grensepakke" i 2010.

953. Inngått en avtale med EU om overlevering av lovbrøttere. Avtalen bygger på prinsippene i den europeiske arrestordre og forenkler prosedyrene for utlevering.

954. Sørget for at justissektoren er et prioritert område i de nye EØS-finansieringsordningene.

955. Foreslått en mer effektiv utleveringsordning innenfor EØS-området (arrestordre). Det gjør det mulig for Norge å samarbeide raskere og tettere med EU-stater om strafforfølgning på tvers av landegrenser.

956. Blitt enig om styrket nordisk samarbeid mot overgrep på internett.

957. Tatt felles nordisk initiativ mot vinningskriminalitet og for økt soningsoverføring.

958. Inngått avtale om nordisk arrestordre som gir et mer effektivt system for strafforfølgning over landegrensene.

959. Sluttet seg til Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk.

960. Innhentet Stortingets samtykke til ratifikasjon av Europarådets menneskerettskonvensjon.
961. Ratifisert FN-konvensjonene mot narkotika, grenseoverskridende organisert kriminalitet med tilleggsprotokollene om menneskehandel, menneskesmugling og våpen, og korrupsjon.
962. Signert avtale med Russland om grensepasseringsstedet Storskog – Boris Glebsk.

Svalbard

963. Lagt frem en stortingsmelding om Svalbard hvor målene i svalbardpolitikken videreføres.
964. Bevarer Svalbards særegne villmarksnatur og videreutvikler øygruppen som plattform for klimaforskning. Regjeringen har igangsatt arbeidet med å utarbeide forvaltningsplaner og nødvendige forskriftsendringer for alle de store verneområdene på Svalbard.
965. Innført forbud mot bruk av tungolje for skip innenfor de store naturreservatene på Øst-Svalbard og de store nasjonalparkene på Vest-Svalbard.
966. Miljøovervåkingen på Svalbard er styrket med 4,5 millioner kroner. I budsjettet for 2011 er miljøovervåkingen for Svalbard og Barentshavet styrket med ytterligere 2 millioner kroner.
967. Innført nytt skattesystem som bidrar til å tilrettelegge for et robust familiesamfunn i Longyearbyen.
968. Bidratt til etablering av et nytt reservekraftverk i Longyearbyen gjennom en bevilgning på 20 millioner kroner i 2007.
969. Vi foreslår å bevilge 14,6 millioner kroner i 2012 til å starte bygging av renseanlegg ved Longyearbyen kullkraftverk.
970. Økt svalbardbudsjettet med 10 millioner kroner i 2010, bl.a. for å rehabilitere sysselmannens representasjonsbolig, styrke feltinspektørtjenesten samt politi- og beredskapsarbeidet på øygruppen. Økningen er videreført i 2011.
971. Foreslått å styrke redningsberedskapen på Svalbard ved at Sysselmanen fra 2014 skal ha to store helikoptre og ved at responstiden bedres. I dag har Sysselmanen ett stort og ett mellomstort helikopter. Arbeidet med en ny leieavtale for tjenesten startet sommeren 2011.

Kapittel 17: Innvandring og integrering

Arbeidsinnvandring

972. I 2008 la Regjeringen frem en stortingsmelding om arbeidsinnvandring (St.meld. nr. 18 (2007-2008)). I oppfølgingen av denne ble det utformet en ny utlendingslov, som trådte i kraft fra 1. januar 2010. Den nye utlendingsloven gjør det enklere for arbeidsgivere å ansette arbeidstakere fra land utenfor EØS-området. Det er bl.a. innført en ordning med tidlig arbeidsstart, som innebærer at faglærte utlendinger kan starte å arbeide når de har levert en fullstendig søknad om oppholdstillatelse. Endringene har også gjort kortere saksbehandlingstid mulig.

Flyktning- og asylpolitikk

973. Styrket saksbehandlingskapasiteten betydelig i UDI og UNE i 2008-2010. Median saksbehandlingstid var 197 dager i 2010, men er nede i 107 pr. 31. juli 2011. Antallet ubehandlede saker i UNE har økt. I budsjettforslaget for 2012 legges det opp til at antall ubehandlede saker skal reduseres i UDI.

974. EFFEKT-programmet har en kostnadsramme på 330 millioner kroner per 1.05.2010. Det ble i 2011 bevilget 176 millioner kroner til investeringer, og den resterende delen av investeringsprogrammet skal i all hovedsak være gjennomført i løpet av 2012. Løsningen innebærer blant annet søknad på nett, felles elektronisk arkiv for utlendingsforvaltningen, ny dokumentløsning og elektronisk utveksling av informasjon med andre etater.

975. 1.06.2011 ble det iverksatt flere endringer i den innledende asylsaksbehandlingen, herunder ble Politiets Utlendingsenhet og UDIs oppgaver samordnet i større grad. Formålet er å få en mer effektiv håndtering av den innledende asylsaksbehandlingen og bedre utnyttelse av etatenes kjernekompetanser.

976. Stimulert flest mulig til å reise tilbake til hjemlandet frivillig, gjennom ulike incentivordninger. Bevilgningen knyttet til arbeidet med assistert, frivillig retur og tilbakevending ble i 2011 økt med 42,7 millioner kroner, noe som gir rom for i overkant av 1 700 frivillige returer i 2011 og i 2012.

977. Opprettet Nasjonalt ID-senter (NID) 15. november 2010. NID vil bidra til en mer effektiv klarlegging av identitet, noe som vil gi raskere og flere uttransporteringer samt dempe presset på mottaksapparatet.

978. Styrket Politiets arbeid på utlendingsområdet. I budsjettforslaget for 2012 foreslår regjeringen å videreføre måltallet på 4 600 tvangsreturer.

979. Regjeringen har lagt frem et lovforslag (Prop. 138 L (2010-2011)) som vil utvide politiets adgang til å benytte tvangsmidler overfor utlendinger som skjuler sin identitet, unndrar seg utsendelse eller begår kriminalitet.

980. Gjennomført en rekke tiltak på asylområdet for å redusere antall personer uten behov for beskyttelse som kommer til landet. I 2009 ble det registrert 17 226 asylsøkere, i 2010 var tallet 10 064 – en nedgang på 42 prosent.
981. Berge-utvalget, som har vurdert organiseringen av og tilbudet til personer som søker asyl i Norge, la frem sin utredning 6. juni 2011. Utredningen er sendt på høring med frist 15. januar 2012.
982. Økt kvoten for overføringsflyktninger fra 1000 til 1200 fra 2007. I revidert nasjonalbudsjett 2011 ble det bevilget midler til en ekstraordinær økning av kvoten for 2011 med 250 plasser som en følge av flyktnings situasjonen i Nord-Afrika.
983. Mæland-utvalget, som vurderte organiseringen av klagesaksbehandlingen på utlendingsfeltet, la frem sin utredning 29. november 2010. Utredningen har vært på høring med frist 1.10.2012. Justisdepartementet vurderer videre oppfølging med grunnlag i høringsforslaget og høringssvarene.
984. Innført et krav om at personer som selv er flyktninger, har opphold på humanitært grunnlag eller har opphold på grunn av familieinnvandring, må ha fire års arbeid eller utdanning i Norge før det kan gis oppholdstillatelse for familieetablering.
985. Innført regler om meldeplikt og bestemt oppholdssted for utlending som utgjør en trussel mot grunnleggende nasjonale interesser.
986. Fått på plass en ny utlendingslov- og forskrift som blant annet innfører et nytt flyktningbegrep og strammet inn adgangen til familieinnvandring.
987. Inngått en trepartsavtale med Afghanistan og UNHCR som sikrer fortsatt samarbeid ved returer til Afghanistan. Dette er et viktig ledd i arbeidet for å etablere omsorgssentre for mindreårige asylsøkere i Afghanistan.

Inkludering

988. Gjennomført en handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen 2007 til 2010. Innsatsen videreføres i 2011.
989. Satt ned et Inkluderingsutvalg som har utredet hvordan integreringsarbeidet som gjøres virker, og løftet fram utfordringer og muligheter i et flerkulturelt Norge. Med bakgrunn i dette, har utvalget foreslått tiltak i integreringspolitikken. Utvalget ble ledet av Osmund Kaldheim og leverte sin innstilling 14. juni 2011. Utredningen er sendt på høring.
990. Velferds- og migrasjonsutvalget (Brochmannutvalget) leverte sin utredning, NOU 2011:7 Velferd og migrasjon, 10. mai 2011. Utvalget har analysert velferdsmodellens økonomiske bærekraft, og drøfter mulige tiltak og strategier innenfor innvandringspolitikk, arbeidslivs- og integreringspolitikk og generell

velferdspolitik for å gjøre velferdsstaten og arbeidslivet mer robust for å takle migrasjon. Utredningen er sendt på høring. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil, i samarbeid med bla. Arbeidsdepartementet, følge opp utredningen

991. Regjeringen arbeider med en stortingsmelding om integrerings- og inkluderingspolitikken. Meldingen vil blant annet ta utgangspunkt i innstillingene fra Inkluderingsutvalget og Velferds- og migrasjonsutvalget og drøfte flere av problemstillingene og tiltakene som er fremmet der.
992. Gjennomført fire folkemøter om integrering i 2010. Hensikten var å skape et engasjement og en faktabasert debatt. Møtene hadde ulike temaer som utdanning, arbeid, betydningen av å ta kompetanse i bruk og bokonsentrasjon. Mer en 1200 personer deltok totalt, hvorav omtrent halvparten hadde innvandrerbakgrunn.
993. Styrket arbeidet med språkopplæring, kvalifisering og arbeid, blant annet gjennomført arbeidet med en kartlegging av barrierer for godkjenning av yrkeskvalifikasjoner for personer med yrkesutdanning fra utlandet, utredet igangsetting av et kvalifiseringsprogram etter samme modell som introduksjonsprogrammet, men uten introduksjonsstønning, til personer som ikke omfattes av introduksjonsprogrammet. Kvinner fra ikke-vestlige land vil være hovedmålgruppe.
994. Kvaliteten på opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere er styrket gjennom etter- og videreutdanning for lærere, og styrket norskundervisning i små og mellomstore kommuner gjennom økt tilskudd (grunntilskudd). Det gis tilbud om etterutdanning hvert år der ca. 2000 lærere deltar. Universitetet i Bergen gir videreutdanning i norsk som annet språk.
995. Gjenninnført norskundervisning til asylsøkere fra 1. september 2007.
996. Det er i 2011 avsatt midler til å utvikle obligatoriske avsluttende prøver i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere. Arbeidet med å utvikle digitale prøver i norsk og samfunnskunnskap videreføres i 2012.
997. Utvidet rett og plikt til norskopplæring for voksne innvandrere fra 300 til 600 timer fra 2012.
998. Gründervirksomhetene blant innvandrere i Norge er et positivt bidrag til verdiskapingen i samfunnet. Regjeringen har foreslått å styrke arbeidet med å legge til rette for innvandrere som entreprenører. Erfaring tyder på at innvandrere kan ha særlige utfordringer når de skal etablere egen bedrift fordi de kan ha vanskeligheter med å få lån, samt manglende kjennskap til norske rutiner og prosesser. I 2010 fikk Integrerings- og mangfoldsdirektoratet i oppgave å lede en arbeidsgruppe for å

utrede behov for tiltak, herunder en permanent ordning som kan legge til rette for at innvandrere lettere kan etablere bedrift.

999. Utarbeidet en ny handlingsplan mot etnisk diskriminering.

1000. Lagt fram handlingsplan mot tvangsekteskap 2008-2011. Tiltakene rettes både inn mot forebygging og beskyttelse av dem som utsettes for slike overgrep.

Handlingsplanen har et særlig fokus på skolens rolle, utenriksstasjonene, behovet for trygge bosteder og en styrket offentlig samhandling og kompetanse. Planen er følgeevaluert. Evalueringen blir brukt i videreføringen av arbeidet etter 2011.

Regjeringen la i november 2011 fram nye handlingsplaner mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse for 2012.

1001. Lagt fram en handlingsplan mot kjønnslemlestelse 2008 - 2011. Handlingsplanen omfatter 41 tiltak. Planen er følgeevaluert. Evalueringen blir brukt i videreføringen av arbeidet etter 2011. Regjeringen vil videreføre og videreutvikle arbeidet mot kjønnslemlestelse og la i november 2011 fram nye handlingsplaner mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse for 2012.

1002. Videreført kravet til alle statlige virksomheter om å kalle inn kvalifiserte søkere med innvandrerbakgrunn til intervju, og i samråd med KS, Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon oppfordret alle kommuner til å innkalle en søker med innvandrerbakgrunn til jobbintervju.

1003. Satt ned Østbergutvalget som har foretatt en bred gjennomgang av språkopplæringen for minoritetsspråklige barn, og leverte sin innstilling juni 2010 (NOU 2010: 7).

1004. Prosjektene "Språkløftet" og "Utviklingsprosjektet" (flere ressurser til grunnskoler og videregående skoler med mer enn 25 prosent minoritetsspråklige elever) har pågått siden 2007 og skal avsluttes i 2011.

1005. Læreplanene i grunnleggende norsk og morsmål for språklige minoriteter ble innført høsten 2007.

1006. Igangsatt forsøk med gratis kjernetid i barnehage i områder med høy andel minoritetsspråklige barn. Det pågår forsøk i seks bydeler i Oslo (Alna, Bjerke, Grorud, Stover, Søndre Nordstrand og Gamle Oslo), to bydeler i Drammen (Fjell og Strømsø) og i én bydel i Bergen (Årstad). Hovedformålet er, gjennom økt deltakelse i barnehage, å forberede barna på skolestart, å bedre norskkunnskapene for minoritetsspråklige barn og å bidra til sosialiseringen generelt.

1007. Igangsatt områdesatsinger i Groruddalen i Oslo og i Oslo sør og i Årstad i Bergen. Formålet med en områdesatsing er å bedre levekårene til utsatte grupper i avgrensede geografiske områder i større bysamfunn. En områdesatsing er som

regel et samarbeidsprosjekt mellom flere sektormyndigheter på kommunalt og sentralt nivå.

Stimulere til økt bosetting i kommunene

1008. Bidratt til å stimulere til økt bosetting, herunder økt bosetting av enslige, mindreårige flyktninger under 18 år.
1009. Et prosjekt med direkteplassering av enslige mindreårige asylsøkere gjennomføres i perioden høsten 2011 til sommeren 2013. Prosjektet prøver ut bosetting til en kommune direkte fra transittmottak for å redusere barnas oppholdstid i mottak og redusere antall flyttinger.
1010. Husbankens tilskudd til utleieboliger er styrket for ytterligere å øke tilgangen på utleieboliger til flyktninger.
1011. Foreslått å etablere et forprosjekt for nye IKT-løsninger for et effektivt bosettings- og tilskuddsforvaltningssystem.
1012. Styrket arbeidet med integrering blant annet gjennom forslag om å øke integreringstilskuddet til kommunene for enslige, voksne flyktninger og gi integreringstilskudd også for barn som er født inntil 6 måneder etter at mor er bosatt i en kommune.
1013. Gjenninnført integreringstilskudd for familiegjenforente.

Kapittel 18: Kirke-, religions- og livssynspolitikk

1014. Inngått et bredt forlik i Stortinget om forholdet mellom stat og kirke
1015. Gjennomfører demokratireformen i Den norske kirke med utprøving av nye valgordninger ved kirkevalgene i 2009 og 2011.
1016. Trappet opp bevilgningen til kirkens trosopplæring til 197 millioner kroner i 2011, med forslag om 203 millioner kroner i 2012.
1017. Gjennomført prostereformen som innebærer en ny organisering av prestedtjenesten, økte bevilgninger til flere prestestillinger og en styrking av rekrutteringen til prestedtjenesten.
1018. Styrket Bispemøtets presesfunksjon ved opprettelse av et tolvte bispeembete i Trondheim.

1019. Den samlede investeringsramme for statlig rentekompensasjon til istandsetting av kirkebygg er utvidet fra 500 millioner kroner i 2005 til 2,9 milliarder kroner i 2012.

1020. Gjennomført endringer i gravferdslovgivningen for bedre å ivareta minoritetene.

KAPITTEL 2: INTERNASJONAL POLITIKK

Hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk ligger fast, herunder sterk oppslutning om FN og folkeretten, medlemskapet i NATO, EØS-avtalen og at Norge ikke er medlem av EU. Regjeringen vil arbeide for å styrke det nordiske samarbeidet.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Norsk utenrikspolitikk skal ivareta norske interesser og verdier i en verden i rask forandring. En moderne utenrikspolitikk som skal ivareta norske interesser må både ha fokus på nærområdene og på de store internasjonale utfordringene, som klima, internasjonal terrorisme, fred og forsoning og kampen mot fattigdom. Denne Regjeringen satser på begge deler. Vi fortsetter satsingen i nord og opprettholder vårt rekordhøye bistandsbudsjett på over 1 prosent av BNI.

Regjeringen vil:

- *basere vår nordområdepolitikk på regjeringens nordområdestrategi og "Nye byggesteiner i Nord". Vi vil sikre norsk suverenitetshevdelse, bidra til god ressurs- og miljøforvaltning, lavspenning og sikre full gjennomføring av havretten. Regjeringen legger til grunn at nordområdesatsingen også skal legge vekt på næringsutvikling på land*

I mars 2009 ble "Nye byggesteiner i nord" fremlagt. Den inneholder en rekke konkrete satsinger som over 10-15 år skal bidra til konkretisering og oppfølging av regjeringens nordområdesatsing. Regjeringen vil ytterligere styrke nordområdepolitikken, og har lagt fram en ny stortingsmelding i november 2011.

Regjeringen foreslår en økning på 190 millioner kroner til satsingen på nordområdene i 2012-budsjettet. Totalt vil regjeringen bruke om lag 1,5 milliarder kroner til nordområdetiltak i 2012.

Nordområdesatsingene de siste årene har blant annet bestått av: bevilgning til rådighet for Nordnorsk Reiseliv AS til profilering og markedsføring av landsdelen i utlandet, midler til markedsføring av Nord-Norge som reisemål gjennom Innovasjon Norge, midler til Svalbard Reiseliv AS, Forskningsløft i nord, ARKTEK (utviklingsprosjekt for underleverandører) og støtte til unge entreprenører. Mulighetene for utvinning av metaller og industrimineraler i de tre nordligste fylkene er også synliggjort gjennom geologisk oversiktskartlegging. Videreutvikling av olje- og gassvirksomheten i nord gjennom seismikkinnstilling, kunnskapsinnhenting og konsekvensutredning utgjør en viktig del av nordområdesatsingen.

Regjeringen utvikler nå et helhetlig overvåkings- og varslingsystem for nordområdene (BarentsWatch), det satses på utvikling av mineralbasert næringsvirksomhet og på

marin bioprospektering. I tillegg etableres en værradar i Øst-Finnmark og et nytt polarforskningsprogram i Norges forskningsråd. Det internasjonale samarbeidet om ressursforvaltning er styrket, bl.a. gjennom videreutvikling av samarbeidet med Russland i Den blandede kommisjon.

Regjeringen har hatt et sterkt og tydelig engasjement i de regionale samarbeidsorganene i nord, herunder Barentsrådet, Nordlig Dimensjon og Arktisk Råd og ENPI Kolarctic (EUS naboskapsprogram med Russland). Vi har bidratt til å styrke Arktisk råd som det eneste sirkumpolare samarbeidsorgan. Vedtaket på utenriksministermøtet i Nuuk i mai 2011 om å opprette et permanent sekretariat for Arktisk råd i Tromsø vil bidra til dette. Inngåelsen av en folkerettslig bindende avtale om søk og redning undertegnet etter initiativ fra Arktisk råd er i denne sammenheng en viktig milepæl. En arbeidsgruppe ledet av USA, Russland og Norge arbeider nå med å fremforhandle et instrument om oljevernberedskap i Arktis.

Regjeringen har videre bidratt til stabilitet og sikkerhet i nordområdene og arbeidet for å sikre full gjennomføring av havretten: Oppfølging av Ilulissat-erklæringen om at Havretten gjelder i Polhavet og at kyststatene skal samarbeide om felles saker, bekreftelse av erklæringen på kyststatsmøtet i Ottawa, styrket utadrettet kommunikasjon på alle nivåer om at havretten gjelder i Polhavet og at det ikke er noe kamp om ressursene i Arktis.

Evnen til myndighetsutøvelse til havs øker gjennom innfasing av nye fartøy og nytt materiell. Økt kapasitet og aktivitet i Kystvakt og Sjøforsvar i 2011 prioriteres til nordområdene.

Samarbeidet med Russland i nord er gjort enklere gjennom at vi har fått på plass forenkling av visumordninger og grensekryssing gjennom bilateral visumavtale, lettelser i visumpraksis for søkere bosatt i Murmansk og Arkhangelsk og ordning for midlertidig arbeidstillatelse for russere fra Barentsregionen. Erklæringen om styrket grensenært samarbeid sikrer oppfølging av arbeidet med ytterligere å forenkle og styrke samarbeidet på sentrale områder som grensepassering, toll og arbeidsmigrasjon. Avtalen om grenseboerbevis forventes å tre i kraft første halvdel av 2012.

Norsk- russiske kulturforum er opprettet, med representantene fra lokale norske og russiske myndigheter i Barentsregionen, større regionale festivaler og kulturinstitusjoner. Støtten til det sivile samfunn i Russland er videreført gjennom bistand til samarbeidsprosjekter mellom norske og russiske frivillige organisasjoner, sosiale bevegelser, mediainstitusjoner og andre interesseorganisasjoner.

Det er inngått et bredt spekter av bilaterale samarbeidsavtaler med Russland, bl.a. innen justissektoren, kultur, miljøvern, forskning og utdanning. Utvidet energidialog på grunnlag av MoU om energieffektivisering og bruk av fornybare energikilder.

Det er inngått avtale med Russland om grensen mellom våre kontinentalsokler og soner i Barentshavet og Polhavet, og avtale er trådt i kraft. Avtalen skaper klarhet i rettigheter og ansvar, legger til rette for ny aktivitet, styrker grunnlaget for samarbeidet med Russland og bidrar til å gjennomføre havretten i dette området.

Det er inngått partnerskap om modernisering av de økonomiske forbindelsene. Det økonomiske samarbeidet med Russland er styrket gjennom en tettere dialog i Norsk-russisk økonomisk kommisjon og prosjektbistand for å styrke muligheter for norske bedrifters markedsføring og etablering i det russiske markedet, herunder gjennom samarbeid med INTSOK i anledning mulighetene den fremtidige utbyggingen av Stockmann-feltet åpner for.

- *følge opp stortingsmeldingen om Svalbard*

Regjeringen la våren 2009 frem en ny stortingsmelding om Svalbard - St.meld. nr. 22 (2008-2009).

Vi ønsker å bevare et stabilt og robust norsk familiesamfunn i Longyearbyen på Svalbard for å sikre norsk nærvær i nordområdene gjennom styrking av Longyearbyen lokalstyre og Sysselmannen.

Lokalstyret er de to siste årene budsjettmessig styrket for å håndtere utfordringene som befolkningsøkningen i Longyearbyen har gitt, særlig innenfor barnehage- og skolesektoren. Regjeringen har endret rutinene for prisjustering av Svalbardbudsjettet slik at hele budsjettet nå blir prisjustert, og Svalbardbudsjettet er styrket på en rekke departementers ansvarsområder. Sysselmannens driftsbudsjett er styrket for å videreføre feltinspektørtjenesten, styrke politi- og beredskapsarbeidet, dekke økte utgifter til transport, og å tydeliggjøre Sysselmannens rolle som regjeringens øverste representant på Svalbard. Regjeringen har avsatt i alt 3,4 millioner kroner til reparasjon og rehabilitering av Sysselmannsboligen for å sikre gode representasjonslokaler i en tid der Svalbard og nordområdene får økt oppmerksomhet. I regjeringsperioden er det bevilget 20 millioner kroner til bygging av nytt reservekraftverk i Longyearbyen for å sikre kraftforsyningen.

Regjeringen har videre reversert skatteendringene som kom som en følge av budsjettforslaget fra regjeringen Bondevik II for 2005-2006. Skattesatsen på lønnsinntekt er nå 8 prosent mens det for særskilt høye inntekter skal trekkes 22 prosent skatt. Skattesatsen for alminnelig inntekt på Svalbard (selskaps- og næringskatt) er satt til 16 prosent.

- *arbeide for ett NATO som har fokus både på alliansens kjerneoppgaver og internasjonalt medansvar for fred og sikkerhet. Vi vil engasjere oss aktivt i alliansens arbeid med et nytt strategisk konsept: Vi vil ta initiativ til en diskusjon i NATO om hvordan alliansen kan bidra til å realisere målet om en verden uten atomvåpen gjennom forpliktelser som omfatter alle land.*

Spørsmålet om atomvåpnens rolle i alliansen vil være en viktig del av dette arbeidet

Regjeringen har gitt støtte til omforming og tilpasning av NATO til nye utfordringer og behov. Vi har bidratt med innspill til arbeidet med nytt strategisk konsept i NATO, med vekt på alliansens kjerneoppgaver og utfordringer i nærområdene. Dette gjenspeiles godt i det nye strategiske konseptet som ble vedtatt på NATO-toppmøtet i Lisboa 19.-20. november 2010.

Vi har bidratt til økt vektlegging av nedrustning, samt kvinners sikkerhet og deltakelse, som del av sikkerhetspolitikken i NATO. Norge arrangerte NATOs årlige konferanse om bekjempelse av masseødeleggelsesvåpen i Bergen 16.-17.juni d.å. for å ytterligere styrke NATOs innsats på dette feltet.

Regjeringen legger stor vekt på å fremme samarbeid med Russland om kjernevåpen. Norge fremmet, sammen med Nederland, Polen og Tyskland, forslag til samarbeid med Russland om økt åpenhet og informasjonsutveksling om korttrekkende kjernevåpen. Målet er å få fjernet denne kategorien våpen fra Europa.

- *styrke det nordiske samarbeidet om utenriks- og sikkerhetspolitikken*

Regjeringen har vært en pådriver i arbeidet med å styrke det nordiske samarbeidet om utenriks- og sikkerhetspolitikken. Thorvald Stoltenbergs rapport, som ble utarbeidet for de fem nordiske utenriksministrene i 2009, har preget samarbeidet siden den ble fremlagt. Enigheten om en nordisk solidaritetserklæring (april 2011) er uttrykk for de nordiske lands vilje til å gå videre i arbeidet med å fordype det utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeidet og bidrar til ny dynamikk. Erklæringen sier at de nordiske land vil samarbeide i en solidarisk ånd for å møte utfordringer på det utenriks- og sikkerhetspolitiske området. Det vises spesielt til natur- og menneskeskapt katastrofer, digitale angrep og terroristangrep. I første omgang vil erklæringen bli fulgt opp med et nordisk samarbeid mot digitale angrep.

Landenes ulike tilknytning til NATO og EU er ikke en begrensning for det forsvars- og sikkerhetspolitiske samarbeidet i Norden. Samarbeidet videreutvikles løpende med utgangspunkt i landenes felles interesser og nytteverdi. Oppfølging av Stoltenberg-rapporten er en viktig kilde til inspirasjon og konkrete tiltak. Luftovervåking over Island, samtrening Norge-Sverige-Finland på Nordkalotten og norsk-dansk-svensk deltakelse i Kontaktgruppen for Libya, i tillegg til styrket nordisk samordning av opplæring av sivilt personell for innsats i krisehåndtering og stabilisering, er gode eksempler på dette.

Samarbeidet mellom de nordiske utenriktjenestene er blitt styrket ytterligere. Det foregår nå et bredt arbeid i de nordiske hovedsteder og lokalt ved utenriksstasjonene for å videreutvikle og utdype aktuelle samarbeidsområder, utvide samarbeidet til nye fagfelt og definere områder som peker seg ut for nordisk "arbeidsdeling".

- *søke nye internasjonale allianser gjennom økt samarbeid med nye fremvoksende stater som får økt betydning*

Regjeringens Kina-strategi ble utarbeidet i 2007, India-strategien i 2009 og Brasil-strategien i 2011. Det stadig tettere samarbeidet med Indonesia ble i 2010 markert gjennom utformingen av et felles dokument om strategisk partnerskap. Det er innledet et arbeid for å oppnå norsk medlemskap i det europeisk-asiatiske samarbeidsforumet Asia Europe Meeting (ASEM).

Global sårbarhet og sikkerhet på helseområdet er i økende grad vevd sammen med tradisjonelle sikkerhetsutfordringer. Regjeringen har sammen med Brasil, Frankrike, Indonesia, Senegal, Sør-Afrika og Thailand tatt et initiativ som løfter fram folkehelseperspektiv i internasjonale relasjoner og forhandlinger. Helsedimensjonen ved konflikt og fredsbyggingsbestrebelse, menneskerettigheter, humanitær innsats, kriseberedskap og forhandlinger om tjenestehandel er eksempler som skaper muligheter for nye arenaer og allianser i utenrikspolitikken på tvers av andre skillelinjer. Initiativet har bidratt til å sette global helse og utenrikspolitikk på dagsordenen i Hovedforsamlingen i FNs generalforsamling. Fagmiljø, utenriksministere og diplomater fra en rekke land har vist interesse for å delta i dialog. Arbeidet gir uformelle bidrag til pågående forhandlinger og gjøres i nært samarbeid med WHO og med løpende kontakt til Generalsekretærens kontor i New York. Det er i 2011 igangsatt et forskningssamarbeid innen utenrikspolitikk og global helse, og det er tatt initiativ til å opprette en kommisjon innen "Global governance for health" som skal rapportere til 7-landsgruppen.

- *føre en aktiv Europa-politikk, jobbe målrettet for å ivareta norske interesser i forhold til EU*

Regjeringen har bidratt til en oppdatert europapolitikk på grunnlag av St.meld. nr. 23 (2005-2006) Om gjennomføring av europapolitikken og St.meld. nr. 15 (2008-2009) Interesser, ansvar og muligheter. Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk og Regjeringens politiske plattform er fulgt opp gjennom ulike initiativ, herunder bl.a. en tiltaksplan for styrking av EU/EØS-innsatsen, oversettelse av Lisboa-traktaten til norsk og publisering av en ny utgave av EU/EØS-håndboken. Dette skal etter planen foreligge høsten 2011.

Utenriksdepartementet har arrangert ulike fora, bl.a. nasjonalt europaforum om EØS-midlene og europakonferansen om EUs utvikling med presidenten for Det europeiske råd med Herman van Rompuy som hovedtaler. Tilrettelagt for møter med EU-formannskapsland og EUs institusjoner, inkludert flere møter med høyrepresentant for utenriks- og sikkerhetspolitikken Catherine Ashton.

Det er etablert et informasjonsløft om EØS og Norges forhold til Europa hvor en rekke tiltak knyttet til kunnskap, åpenhet og dialog om europaspørsmål rettes mot næringsliv, forvaltning, barn og unge, presse, organisasjoner og mottakergrupper i EU.

En tiltaksplan er igangsatt for styrking av EØS-arbeidet i forvaltningen. Ett element i denne er årlige EØS-konferanser for forvaltningen.

Regjeringen har videreutviklet EØS-notatbasen som et redskap for utarbeiding av norske posisjoner på et tidlig stadium.

Det er gjennomført endringer i EØS/EFTA-strukturen for å oppdatere, tilpasse og effektivisere arbeidet på underkomité- og arbeidsgruppenivå.

Nye avtaler for EØS-midler for perioden 2009-2014 ble undertegnet i 2010 med en budsjetttramme på omlag 14 milliarder kroner. Bidraget går til økonomisk og sosial utjevning i 15 mottakerland i EU.

Tjenstedirektivet ble gjennomført i norsk rett fra 28. desember 2009 da lov om tjenestevirksomhet med forskrift trådte i kraft. Regjeringen følger opp området ved å delta i prosessen med gjensidig evaluering av gjennomføringen av direktivet. Som ledd i oppfølgingen av dette arbeidet vil Norge delta i Kommisjonens funksjonstesting av det indre marked for tjenester.

Regjeringen har gitt innspill til EUs arbeid med en ny vekst og sysselsettingsstrategi (Europa 2020) i form av brev fra statsminister Stoltenberg til presidenten for Det europeiske Råd van Rompuy 19. mars 2010 og brev fra statsråd Giske til Europakommisjonen 22. januar 2010. Statsråd Giske har også gitt et innspill til Europakommisjonens arbeid med ny strategi for det indre marked (Single Market Act) i brev av 2. september 2010, sist i brev av 9. mars 2011. Statsråd Giske har videre drøftet Singel Market Act og andre spørsmål relatert til utviklingen av det indre marked i møter med kommissær Michel Barnier og Malcolm Harbour, som leder Europaparlamentets komité for det indre marked og forbrukerspørsmål. Norges innspill i prosessen er godt ivaretatt i den endelige versjonen av Singel Market Act som ble fremmet av Kommisjonen 13. april 2011. Det er også levert norske innspill til EUs veikart for lavkarbonøkonomi frem mot 2050 og EUs strategi for naturmangfold frem mot 2020.

Norge har videreført deltakelsen i Nordic Battle Group, med 150 soldater som stod på beredskap fram til 30. juni 2011. Samarbeidsavtalen med EDA (det europeiske forsvarsbyrået), som ble inngått i 2006, gir verdifulle bidrag til utviklingen av norske militære kapabiliteter.

- *nedsette et forskningsbasert, bredt sammensatt offentlig utvalg som skal foreta en grundig og bredest mulig gjennomgang av EØS-avtalen og konsekvensene av avtalen på alle samfunnsområder*

Utenriksdepartementet har oppnevnt et utvalg som skal gjennomgå EØS-avtalen. Det skal også se på erfaringene med Schengen-avtalen og andre norske samarbeidsordninger med EU, for å få belyst bredden i Norges forhold til EU. Det er

videre etablert en referansegruppe med bred deltakelse fra arbeidsliv, næringsliv, organisasjoner og politiske partier, som vil være et konsultasjons- og diskusjonsforum gjennom hele prosessen.

- *bygge videre på Schengen-samarbeidet*

Regjeringens politikk bygger på Schengen-samarbeidet og andre tilknytninger til deler av EUs justis- og innenrikspolitiske samarbeid. Regjeringen har ivaretatt løpende forpliktelser på dette feltet.

- *ikke søke om norsk EU-medlemskap*

Regjeringens politikk legger til grunn at Norge ikke er medlem av EU.

- *støtte opp om en FN-ledet verdensorden, arbeide for reform av FN og FNs sikkerhetsråd*

Norge har et internasjonalt lederskap i FN-reformarbeidet. Oppfølgingen av anbefalingene fra FNs reformpanel, som statsminister Jens Stoltenberg var med og ledet, står sentralt. Norge spiller en pådriverrolle for reformprosessen, med særlig vekt på likestilling, miljø, rettigheter og gjennomføring av "Ett FN".

Gjennom "Ett FN" på landnivå har FN allerede i betydelig grad endret måten å jobbe på, noe som har ført til at FN er mer effektiv, mer relevant og at mottakerlandene får et sterkere nasjonalt eierskap. Norge støtter dette arbeidet gjennom forhandlinger i Generalforsamlingen og gjennom arbeidet i de ulike FN-organisasjonenes styre. Norge har bidratt til finansiering gjennom en sentral finansieringsmekanisme for "Ett FN" og direkte på landnivå. For å sikre FN langsiktige bidrag har Norge selv innført forutsigbare, flerårige bidrag til sentrale FN-organisasjoner.

Verdens helseorganisasjon (WHO) er, som en av FNs største særorganisasjoner, en sentral arena for Norges helsepolitiske og helsefaglige engasjement. Norge er i perioden 2010–2013 valgt inn i WHO's globale styre. Det er utarbeidet en norsk strategi for styreperioden som fastsetter overordnede mål og prioriteringer for det norske WHO-arbeidet. Norge vil i styreperioden spesielt arbeide for: å bedre WHO's budsjett og styringsmekanismer, å fremme global helseforskning som grunnlag for kunnskapsbasert politikk, å styrke helsesystemer, herunder tilgang på helsepersonell, å styrke WHO's arbeid med ikke-smittsomme sykdommer, å styrke WHO's arbeid med smittsomme sykdommer og helsesikkerhet.

Norge arbeider for at FN-organisasjonene skal bli mer relevante og mer effektive aktører på landnivå og for at organisasjonene skal bedre sin rapportering om resultater. Samtidig har arbeidet i styrende organer for FNs største fond og programmer på utviklingssiden blitt betydelig styrket. Stikkordene er påvirkning, kontroll og resultater.

Norge spilte en aktiv rolle for å få opprettet den nye likestillingsenheten UN Women. Enheten skal sørge for styrking og bedre koordinering av det internasjonale

likestillingsarbeidet, og er en viktig del i oppfølgingen av anbefalingene fra FNs reformpanel.

For å følge opp målet om FN-reform opprettet Utenriksdepartementet i 2009 et prosjekt kalt FN-2015. Målet var å foreta en bred gjennomgang av vårt engasjement i FN-reform, å se på hvilke hovedutfordringer FN-systemet vil bli stilt overfor i årene som kommer, og å komme med forslag om hva Norge kan gjøre for å fremme videre reformer. Rapporten fra prosjektet ble lagt fram i september 2011 og vil utgjøre et grunnlagsdokument for oppfølgingsprosesser i FN-systemet. Den vil også utgjøre en del av grunnlaget for en stortingsmelding om FN-politikken som etter planen vil bli fremlagt våren 2012.

Norge støtter FNs reformarbeid på det humanitære området. Regjeringen la i 2009 fram en stortingsmelding om norsk humanitær politikk. Norge er en betydelig bidragsyter til humanitær bistand i konfliktområder og etter naturkatastrofer, og arbeider aktivt for å styrke FNs sentrale rolle i dette arbeidet. En betydelig del av midlene til humanitær bistand og menneskerettigheter kanaliseres gjennom FNs humanitære organisasjoner og Røde Kors. Samtidig arbeider Norge aktivt for å styrke samarbeidet mellom FN og frivillige organisasjoner, hvor FNs kontor for koordinering av humanitær bistand (OCHA) spiller en sentral rolle. Norge er blant de største bidragsytere til FNs nødhjelpsfond. Norge har prioritert arbeidet for beskyttelse av kvinner og barn mot seksuelle overgrep og styrket FNs og andre humanitære aktørers kjønns sensitivitet i humanitært arbeid. St.meld. nr. 9 (2007- 2008) om Norsk politikk for forebygging av humanitære katastrofer har bidratt til styrket forebygging og økt lokal deltakelse i humanitære kriser. Vi har vært en pådriver i arbeidet med humanitær nedrustning. Foruten en avgjørende norsk innsats for å få på plass et forbud mot klaseammunisjon, har Norge arbeidet aktivt for implementering av Minekonvensjonen.

Norge støtter tiltak for å styrke FNs evne til å forebygge væpnet konflikt, blant annet gjennom konkret økonomisk og praktisk støtte til FNs kontor for fredsmekling (Mediation Support Unit). Økt fokus vil være rettet mot en styrking av kvinners deltakelse og perspektiver i fredsprosesser i tråd med regjeringens handlingsplan for kvinner, fred og sikkerhet.

Gjennom ledervervet og senere medlemskapet i FNs fredsbyggingskommisjon har Norge bidratt både til fredsbygging i Burundi og til å konsolidere en viktig FN-reform som vil gjøre verdensorganisasjonen bedre i stand til å håndtere den viktige overgangen fra konflikt til varig fred.

Regjeringen har bidratt til å styrke FNs fredsbevarende arbeid bl.a. gjennom diverse styrkebidrag til FN-ledede operasjoner samt i form av støtte til å videreutvikle FNs evne til å planlegge og gjennomføre operasjoner.

FNs ressurser utnyttes mer effektivt gjennom bedre integrering av militære, politiske, humanitære og utviklingsmessige kapasiteter og mer helhetlig planlegging og gjennomføring av fredsoperasjoner. Dette øker sjansene for varig stabilisering av skjøre

fredsprosesser. Regjeringen vil derfor fortsette å bidra til å videreutvikle den flerdimensjonale, helhetlige og integrerte tilnærmingen til FNs fredsoperative aktivitet. Som oppfølging av Oslokonferansen i 2005 om FNs flerdimensjonale og integrerte operasjoner har Norge arrangert en serie seminarer på fire kontinenter for å innhente erfaring fra ledende aktører i felt omkring aktuelle problemstillinger knyttet til samordning av det sikkerhetsmessige element, det humanitære engasjement og det langsiktige utviklingspolitiske bidrag i fredsoperasjoner. Seminarrekken ble gjennomført i nært samarbeid med FN-hovedkvarteret. En rapport med konkrete anbefalinger ble overlevert FNs ledelse i oktober 2008. Norge har i oppfølgingen av dette arbeidet lagt vekt på en integrert tilnærming i de årlige drøftingene av fredsoperasjoner i New York, og har arbeidet for økte ressurser til FN for å kunne gjennomføre slik integrert planlegging og gjennomføring.

Regjeringen ønsker å bidra til mer norsk personell i viktige stillinger i FN sentralt og i operasjonene. Dette har blant annet ført til at Norge fra 2006-2009 innehadde den nest høyeste militære stillingen i FN-hovedkvarteret, Deputy Military Adviser. Fra 2009 til 2011 hadde Norge dessuten lederstillingen i FNs observatørmisjon UNTSO, som overvåker våpenhvileavtalen mellom Israel og Egypt, Jordan, Libanon og Syria. 8. juli 2011 ble tidligere utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson utnevnt som FNs generalsekretærs spesialrepresentant for Sør-Sudan og dermed øverste sjef for FN i verdensorganisasjonens 194. medlemsland. Vi har økt norsk politideltakelse i FNs operasjoner i Afrika. Mer enn 20 norske politirådgivere deltar i Liberia og Sudan.

Norge har også bidratt til gjennomføringen av FNs resolusjoner ved å stille militært bidrag til operasjonen i Libya.

- *oppretholde vårt sterke sivile engasjement i Afghanistan. Vi vil bidra til å bygge afghansk kapasitet til egen sikkerhet og utvikling, samt styrke FNs koordinerende rolle. Vi vil opprettholde det militære engasjementet i Afghanistan. I nær dialog med våre allierte, og i lys av utviklingen i Afghanistan kan det bli aktuelt med en gradvis nedtrapping av vårt militære engasjement*

Regjeringen har videreført det militære engasjementet i Afghanistan. Den norske militære innsatsen har i økende grad vært innrettet mot å sette afghanske sikkerhetsstyrker i stand til å overta ansvaret for sikkerheten i landet. Norske styrker har inntatt en mer støttende rolle, samtidig som vi bidrar til opplæring og kapasitetsbygging for afghanske sikkerhetsstyrker. På tross av en forverret sikkerhetssituasjon i den senere tid, øker den afghanske hærens antall og evne til å operere i Faryab provinsen. Når afghanske styresmakter gradvis overtar ansvaret for egen sikkerhet, åpner dette for å endre innretning og etter hvert redusere det norske styrkebidraget.

Regjeringen har de siste årene økt vårt sivile bidrag til 750 millioner kroner i året til bl.a. helsestasjoner, skoler og infrastruktur. Dette har vi gjort, sammen med våre allierte, i erkjennelse av at utvikling krever koordinert militær og sivilinnsats.

- *arbeide for en verden fri for kjernevåpen og andre masseødeleggelsesvåpen gjennom forpliktende avtaler som omfatter alle land. Vi vil mobilisere for å redusere atomvåpnenes rolle gjennom å arbeide for en vellykket tilsynskonferanse i 2010. Dersom denne mislykkes vil vi vurdere en egen konvensjon mot atomvåpen*

Norge har bidratt til å utvikle og styrke normer om at kjernefysisk nedrustning er et felles ansvar, og ikke en sak for kjernevåpenstatene alene, selv om hovedansvaret hviler på disse.

Norge har arbeidet for at humanitære perspektiver må stå sentralt i arbeidet for kjernefysisk nedrustning og at sivilsamfunnet må stå sentralt også i arbeidet for en kjernevåpenfri verden. Norge har gitt økonomisk støtte til en lang rekke initiativer i denne retning, og slik bidratt til å styrke denne utviklingen.

Vi bidro aktivt til å sikre et vellykket utfall av Tilsynskonferansen for Ikke-spredningsavtalen (NPT) i mai 2010, som bekreftet kjernevåpenstatenes nedrustningsforpliktelser og viste til målet om et folkerettslig bindende forbud, og som refererte til at humanitærretten gjelder også for kjernevåpen.

Norge har bidratt sterkt til å styrke International Atomic Energy Agency (IAEA)s evne til å kontrollere medlemsstatenes sivile kjernefysiske programmer. En IAEA-kontrollert brenselsbank ble vedtatt opprettet i 2010, noe vi har støttet både politisk og økonomisk. Norge har også bidratt til IAEAAs fond for kjernefysisk sikkerhet og trygghet.

- *styrke Norges politiske bidrag til fredsbygging og utvikling i sårbare stater og til beskyttelse av sivile og respekt for de humanitære prinsippene i væpnet konflikt*

Gjennom deltakelse i Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) bidrar Norge til fredsbygging og utvikling i sårbare stater, til beskyttelse av sivile og respekt for de humanitære prinsippene i væpnet konflikt, samt til fremme av menneskerettigheter og demokrati. Det er et nært samarbeid med OSSEs institusjoner, deriblant OSSEs høykommissær for nasjonale minoriteter (HCNM), Knut Vollebæk og OSSEs kontor for demokratiske institusjoner og menneskerettigheter (ODIHR). Både HCNM og ODIHR legger i sitt arbeid stor vekt på å samarbeide med frivillige organisasjoner.

Gjennom årlig prosjektstøtte på ca. 330 millioner kroner til ODA-godkjente OSSE-land har regjeringen bidratt til å styrke samarbeidet med landene i Eurasia. Samarbeidet omfatter viktige områder som institusjonsbygging, styrking av demokratiske krefter og det sivile samfunn i landene, energieffektivisering, miljøtiltak, utdanning/forskning og kamp mot korrupsjon. I mars 2009 opprettet Norge ambassade i Kasakhstan.

Etter krigen i Georgia i 2008 har Norge så langt bidratt med noe over 110 millioner kroner til gjenoppbygging og humanitær bistand til internt fordrevne.

Gjennom deltakelse i Europarådet bidrar Norge til styrking av menneskerettigheter og demokrati i organisasjonens medlemsland.

Norge har gitt vesentlige bidrag til FNs arbeid med å bistå medlemslandene i det langsiktige arbeidet for å forebygge terrorisme.

Norge har en ledende rolle internasjonalt i arbeidet med å få slutt på de somaliske sjørøvernes angrep mot internasjonal skipsfart. Gode resultater er oppnådd med norsk militær innsats i beskyttelsen av sivil skipsfart, oppbygging av anti-sjørøver kapasiteter i regionen og preventive tiltak som skipsfarten selv iverksetter. Regjeringen er i ferd med å utarbeide et regelverk for bruk av bevæpnede vakter på norske skip. Den langsiktige innsatsen for å stabilisere Somalia vil fortsette, men er krevende.

Norge har i samarbeid med bl.a. Frankrike, tatt initiativ til en internasjonal prosess med sikte på å øke krigførende parters respekt for humanitærrettens regler om beskyttelse av sivile. Målsettingen er å bidra til å styrke beskyttelsen av sivile gjennom en innskjerping i hvordan de allerede gjeldene reglene fortolkes og gjennomføres. Prosessen vil ha en bred regional forankring. Gjennom løpende samarbeid med humanitære organisasjoner har Norge bidratt til at de humanitære prinsippene fremmes i konfliktsituasjoner. Norge har vært og vil fortsatt være en aktiv pådriver for å styrke FNs mandat og gjennomføringsevne med sikte på å gi sivile økt beskyttelse.

- *følge opp minekonvensjonen, konvensjonen om klaseammunisjon og styrke innsatsen mot væpnet vold, blant annet ved å bidra til en internasjonal regulering av den ukontrollerte spredningen av våpen og ammunisjon. Vi vil arbeide for en sterkere regulering av handel med, og besittelse av håndvåpen*

Norge har i 2010 hatt presidentskapet for Minekonvensjonen og blant annet bidratt til økt fokus på internasjonalt samarbeid og bistand samt assistanse til ofre.

Norge tok initiativ til en konvensjon som forbyr klaseammunisjon. Konvensjonen ble undertegnet i Oslo i 2008 og trådte i kraft i 2010. Regjeringen har arbeidet for full implementering av Konvensjonen om klasevåpen, samt destruert siste rest av egne lagre sommeren 2010. Norge har også hatt en aktiv og ledende rolle i forberedelsene til det første statspartsmøtet for Konvensjonen om klaseammunisjon i Laos i november 2010.

Innenfor området væpnet vold nådde man enighet om Oslo-forpliktelsene på en konferanse i mai som bidro til å sette ytterligere fokus på sammenhengen mellom væpnet vold og utvikling. Norge var en aktiv pådriver i første forhandlingsrunde om en internasjonal våpenhandelsavtale i juli, og fortsatte oppfølgingen av arbeidet med å hindre ulovlig handel med og ukontrollert spredning av håndvåpen og ammunisjon.

Regjeringen har utviklet den årlige meldingen til Stortinget om eksport av forsvarsmateriell, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid, som er

lagt fram siden 1996. Vi har lagt vekt på stadig større åpenhet: mer detaljert informasjon om hva slags materiell som er eksportert i det foregående år, om avslag på søknader om eksportlisens, formidling av forsvarsmateriell mellom to tredjeland, overføring av produksjonsrettigheter og om utførelse av humanitært mineryddingsutstyr. Meldingen er et viktig bidrag i bestrebelsene for at andre land også bør utvise større åpenhet om sin våpeneksport.

Eksportkontrollregelverket er styrket på flere områder. EUs atferdskodeks for våpeneksport ble i 2009 tatt inn i Utenriksdepartementets retningslinjer for behandlingen av søknader om eksport av forsvarsmateriell. Vi har utstrakt samarbeid med nærstående land og i EU-fora om eksportkontrollspørsmål med sikte på å koordinere innsatsen i arbeidet for å fremme høye internasjonale eksportkontrollstandarder.

Norge ledet det multilaterale eksportkontrollregimet for kjernefysiske varer og teknologi (Nuclear Suppliers Group) i 2005-2006. I denne perioden ble de 45 medlemslandene enige om viktige tiltak for å hindre spredning av kjernevåpen.

- *styrke arbeidet for arbeidstakeres rettigheter internasjonalt*

Regjeringen har etablert en sjupunkts strategi for anstendig arbeidsliv med det formål å styrke innsatsen for arbeidstakerrettigheter globalt. Oppfølging og konkretisering av strategien foregår i et samarbeid mellom flere departementer, særlig Nærings- og handelsdepartementet, Utenriksdepartementet, Miljøverndepartementet og Arbeidsdepartementet. Utenriksdepartementet har hatt et eget prosjekt fram til 2011 som har jobbet med å integrere anstendig arbeidsliv i utviklings-, utenriks- og handelspolitikken.

Det er tett dialog med arbeidslivets parter i den norske ILO-komiteen. Det arbeides med et nytt mandat for ILO-komiteen med henblikk på å styrke det norske ILO-arbeidet og arbeidslivets parters rolle i dette.

Strategien skal blant annet styrke oppfølgingen av ILOs "Decent Work-agenda". Norge undertegnet derfor i september 2008 en avtale med ILO om 100 millioner kroner i støtte over to år (2008-2009) til arbeidet for anstendige arbeidsvilkår. I tillegg ble det våren 2009 og i desember 2009 bevilget 30 millioner kroner til ILOs aktiviteter på arbeidstilsyn og kvinner - og likestilling i Brasil, Angola, Kina, Sør-Afrika og India.

Norge inngikk ny toårig programsamarbeidsavtale med ILO i løpet av 2010. Den er på 80 millioner likt fordelt på to år og likt fordelt mellom fond med ubundne midler og "teknisk samarbeid" prosjekter med fokus på sosial dialog, rettigheter, likestilling og "policy coherence". Det vil, gjeldende fra 2012, bli inngått en ny avtale med ILO for 2+2 år (2012-2015).

Vi har styrket kontakten med sivilt samfunn, blant annet gjennom egne kontaktmøter som inkluderer partene i næringslivet.

Opphenting etter finanskrisen har gjort at det er blitt større interesse for anstendig arbeid og muligheten det gir for mer bærekraftig vekst. Norge har benyttet anledningen til å inkludere dette på nye arenaer internasjonal, særlig i de globale finansinstitusjonene, EFTA-sammenheng, og i det bilaterale samarbeidet med en del land. Det er større interesse for de erfaringer Norge har med trepartssamarbeid, universelle velferdsordninger og fokus på høy sysselsetting både blant kvinner og menn. Det er en viktig målsetning for Norge å bedre samarbeidet og samordningen mellom ILO og WTO. Men også samordningen mellom ILO og andre deler av det multilaterale systemet, noe som ble tydeliggjort gjennom en felles ILO og IMF konferanse som ble arrangert i Oslo i september 2010.

1 prosent av den norske EØS-finansieringsordningen går til et fond på 8 millioner euro. Midlene går til prosjekter driftet av arbeidslivets parter i mottakerlandene og Norge.

Regjeringens arbeid med å få referanser til arbeidstakerrettigheter inn i EFTAs handelsavtaler har resultert i en ny plattform for EFTAs forhandlingsutgangspunkt som inkluderer forpliktende bestemmelse om arbeidstakerrettigheter.

Utenriksdepartementet inngikk et samarbeid med Initiativ for etisk handel (IEH) for å utarbeide veilederen "Etisk handel i praksis". Den er rettet mot bedrifter om hvordan de gjennom sin virksomhet og handel med utlandet kan sørge for å fremme plikter og rettigheter også i leverandørkjeden. Veilederen ble lansert i januar 2011 på næringslivets bistandskonferanse. Den er gratis og sees i sammenheng med utarbeidelse av CSR-kompasset som er oppfølging av næringslivets samfunnsansvar.

Regjeringen har styrket Det nasjonale kontaktpunkt for ansvarlig næringsliv og gjort det mer uavhengig. Som medlemsland i OECD er Norge forpliktet til å ha et slikt kontaktpunkt. Det skal legge til rette for å løse klagesaker om påståtte brudd på OECDs retningslinjer for flernasjonale selskap, som fokuserer på næringslivets samfunnsansvar. Dette gjøres gjennom dialog med partene og å utstede en offentlig tilgjengelig slutterklæring. I tillegg til å behandle klagesaker skal kontaktpunktene gjøre retningslinjene kjent.

Forsvarsdepartementet har iverksatt retningslinjer for etisk handel – som følge av dette skal etatene stille krav om etisk adferd til sine leverandører og underleverandører spesielt hva angår forholdet til sine arbeidstakere.

- *aktivt utnytte vårt medlemskap i FNs menneskerettighetsråd, styrke støtten til menneskerettighetsforsvarere og arbeide mot dødsstraff og tortur, fremme ytringsfriheten og bekjempe alle former for diskriminering*

Norge er medlem av menneskerettighetsrådet (MR-rådet) i perioden 2009-2012. Fra høsten 2009 og frem til sommeren 2011 var Norge Vestgruppens representant i MR-rådets byrå og dermed visepresident for MR-rådet.

Norge har i perioden ledet arbeidet med resolusjoner om henholdsvis menneskerettighetsforkjempere, næringslivets menneskerettighetsansvar og internt fordrevne. Vedtaket av et sett med retningslinjer for næringslivets ansvar for å beskytte menneskerettighetene, samt et mandat for videre oppfølging, var et særlig viktig resultat av vårt arbeid i FNs menneskerettighetsråd i 2011.

Fra norsk side har man også deltatt aktivt i rådets arbeid med ytringsfrihet, religionsfrihet samt arbeidet mot rasisme. Norge var også blant initiativtakerne til å styrke arbeidet for å sikre kvinner likebehandling for loven. Regjeringen har bidratt til å styrke MR-rådets behandling av landsituasjoner, både ved selv å delta aktivt i landhøringene (UPR) og ved å ta opp særlig alvorlige situasjoner som Iran, Afghanistan, Burma, Sudan, Cote d'Ivoire, Libya og Syria.

Norge ble 2. desember 2009 hørt under i en landhøring. Norges rapport og høringen fikk anerkjennelse både internasjonalt og nasjonalt. Åpen prosess, involvering av sivil samfunn i prosessen og inkludering av Sametinget i Norges delegasjon vakte positiv oppmerksomhet. Det er fra norsk side besluttet at Norge våren 2012 vil gi en "Mid Term Report" til MR-rådet om arbeidet for å gjennomføre de anbefalingene som ble akseptert av Norge som ledd i høringen.

I perioden 2005-2010 har Norge, flere ganger sammen med EU, protestert overfor enkeltland i konkrete saker der dødsstraff har vært brukt mot barn eller psykisk syke, der dødsstraff er utført på en spesielt grusom måte eller der man anser at det kan ha funnet sted andre brudd på internasjonal rett i forbindelse med bruk av dødsstraff. Slike protester er i denne perioden blant annet blitt fremført overfor Iran, Saudi Arabia, USA og Sudan. Norge deltar i en kjernegruppe av støtteland under 3.komite i FNs generalforsamling. Norges syn på dødsstraff blir også løftet frem i menneskerettighetsdialogene Norge har med Kina, Indonesia og Vietnam. Sammen med hovedarrangør Spania vil Norge i 2013 være en sentral støttespiller for avholdelsen av en ny Verdenskongress mot dødsstraff (Madrid). Fra høsten 2011 går Norge tungt inn i arbeidet frem mot Verdenskongressen for å sikre at denne og en regional forkonferanse i Rabat, Marokko, i 2012 får størst mulig gjennomslag.

På samme måte har Norge i perioden også vært en sterk støttespiller i arbeidet mot tortur, både i internasjonale fora og gjennom økonomisk støtte til sentrale organisasjoner på feltet.

Utenriksdepartementet har sørget for utarbeiding, distribusjon av og opplæring i bruk av en veileder i arbeidet for Norges innsats for menneskerettighetsforkjempere. Veilederen er nå oversatt til engelsk, spansk og arabisk for å sikre enda bredere distribusjon.

Den Globale intermediadiologen sprang ut av menneskerettighetsdialogen mellom Indonesia og Norge. Den første intermediadiologen fant sted på Bali 1.-2. september 2006 og bakteppet for intermediakonferansen var karikaturstriden. Den andre dialogen fant sted i Oslo 4.-5. juni 2007. Den tredje dialogen fant sted 6.-8. mai 2008 i Indonesia. Temaet for Den globale intermediadiologen er ytringsfrihet og mediernes ansvar i en globalisert verden. Hensikten er å skape forståelse og toleranse på tvers av kulturelle og religiøse skillelinjer.

Ytringsfrihetsinitiativet ble lansert våren 2008 som en oppfølging bl.a. Den globale intermediadiologen. Det støttes opp om medier i konfliktområder og der demokratiet er på vikende front. Fokus er rettet spesielt mot å styrke mediene rettslig og faglig, bidra til tilgjengelighet og å styrke lover som fremmer ytringsfrihet og sikkerheten til journalister.

Som følge av den Arabiske Våren er det satt inn ekstra tyngde i arbeidet for å støtte menneskerettighetsforkjempere og for å sikre ytrings- og forsamlingsfrihet i Midtøsten og Nord-Afrika. En stor andel av midlene går til lokale organisasjoner med gode nettverk og nær forståelse av situasjon og behov, gjennom internasjonale og regionale organisasjoner. Også arbeidet for å styrke demokratiske institusjoner og befolkningens mulighet til demokratisk deltakelse, er intensivert, blant annet gjennom støtte til International IDEA og til FNs Høykommissær for menneskerettigheters intensiverte innsats i regionen.

Norge har vært en aktiv forkjemper for seksuelle minoriteter, både i MR-rådet, FNs Generalforsamling og bilateralt. Menneskerettighetsarbeid inkluderer også rettigheter til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner – LHBT. Det er utarbeidet en veileder for utenriksstasjonenes arbeid for seksuelle minoriteter og det gis jevnlig opplæring for egne ansatte i dette arbeidet.

- *aktivt fremme kampen for likestilling og kvinners rettigheter, med utgangspunkt i sikkerhetsrådsresolusjonene 1325, 1820, 1882 og 1888*

Regjeringens handlingsplan for oppfølging av FNs sikkerhetsråds resolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet ble lagt fram i 2006. En strategi for videre oppfølging og oppdatering av handlingsplanen ble lansert 20. januar 2011. Strategien fokuserer på å styrke kvinners deltakelse og er rettet inn mot fredsprosesser; internasjonale operasjoner; postkonflikt og fredsbygging; og seksualisert vold i konflikt. Det er lagt vekt på styrket rapportering og økt ansvarliggjøring gjennom en matrise med konkrete målsetninger, tidsrammer, ansvarlige departement og indikatorer.

I 2010 fortsatte Norge å styrke innsatsen mot seksualisert vold i det krigsherjete Øst-Kongo. Norge har blant annet bidratt med ekspertise og personell til FNs stabiliseringsstyrke (MONUSCO) og støttet organisasjoner som gir rehabiliterende tilbud til overlevende og som arbeider med å endre holdninger Norge har også støttet tiltak mot seksualisert vold i Liberia, Sudan og Colombia. Norge er en betydelig

støttespiller for UN Action, et nettverk som koordinerer arbeidet mot seksualisert vold i konflikt i 13 FN-organisasjoner. FNs spesialrepresentant mot seksualisert vold i konflikt, Margot Wallström, leder nettverket.

Et eget prosjekt i Utenriksdepartementet ble etablert i desember 2009 for å styrke regjeringens oppfølging av SR 1325 og de øvrige resolusjonene om kvinner, fred og sikkerhet samt sikre bedre resultater og økt koordinering. Oppfølging av prosjektmandatet med vekt på politikktutvikling og resultatfokus i samarbeid med særlig UN Action og USA har vært prioritert. Det har også vært en målsetning å styrke dialogen med kvinner fra det globale Sør og støtte opp om deres deltakelse i fredsbygging og i fredsforhandlinger. Området kvinner, fred og sikkerhet er løftet internt i Norge og er blitt en tydeligere del av norsk profil internasjonalt. Det øremerkes hvert år 140 millioner kroner for å implementere SR 1325. Det legges blant annet vekt på å bygge kompetanse blant kvinner og kvinnenettverk i konfliktrammede land, slik at de kan påvirke og delta i fredsbygging og i fredsprosesser.

Regjeringen har bidratt til økt fokus på sikkerhetsrådsresolusjon 1325 i NATO ved at resolusjonen nå er integrert i NATOs militære retningslinjer. En handlingsplan med anbefaling om videre oppfølging av sikkerhetsrådsresolusjon 1325 ble vedtatt i 2010. Norge støtter opp om arbeidet med å utvikle indikatorer.

Norge har bidratt til å styrke kjønnsperspektivet i humanitær innsats globalt, blant annet gjennom krav om kjønnssensitivitet og 1325-rapportering i alle tilsagnsbrev.

Regjeringen har avgitt den 8. rapport om oppfølging av FNs kvinnediskrimineringskonvensjon til FNs kvinnekomité. Rapporten inneholdt for første gang et eget annekset om oppfølging av SR 1325.

Det er etablert kompetansemiljø på Forsvarets høgskole som leder igangsatt arbeid med å integrere SR 1325 i all utdanning og opplæring i forsvaret og styrke kompetansen og evnen til å operasjonalisere resolusjonenes målsettinger i felt.

- *bidra til at utviklingsland kan utvikle fiskeriforvaltning og -kontroll som et ledd i global innsats mot overfiske*

Norge har videreført støtten til Nansen-programmet som siden 1975 har foretatt kartlegging og fremmet bærekraftig utnyttelse av fiskeriressurser langs Afrikas kyst. Norge har også støttet forvaltning av fiskeriressurser bilateralt, regionalt og multilateralt, bl.a. gjennom FNs mat- og jordbruksorganisasjon (FAO).

Brasilianske og norske myndigheter har startet et samarbeid om utviklingen av den brasilianske fiskeri- og akvakulturforvaltningen. Brasil ønsker også samarbeid med Norge om akvakultur i Amazonas som alternativ til kvegdrift og dermed som ledd i arbeidet med å redusere avskoging. Arbeidet er en del av regjeringens Brasilstrategi.

- *oppretholde og videreutvikle et strengt regelverk for norsk våpeneksport. Regjeringen har som mål å innføre sluttbrukererklæring fra alle land, og arbeide for at dette blir norm i NATO. Vi vil arbeide for at merking og sporingsmekanismer for norske våpen og ammunisjon utbedres, og jobbe for tilsvarende systemer internasjonalt*

Med sikte på målet om sluttbrukererklæring på eksportkontrollområdet, har man kartlagt NATO-lands praksis og vi arbeider nå med å løfte saken i NATO. Det er gjennomført møter med norske bedrifter om deres merkings- og sporingssystemer, og Norge har i forhandlingene om en Arms Trade Treaty tatt til ordet for gode merking og sporingssystemer.

- *styrke samarbeidet med frivillige organisasjoner, forskningsmiljøer og andre som jobber med fred og konfliktløsning*

Samarbeidet med frivillige organisasjoner, forskningsmiljøer og andre som jobber for fred og forsoning er systematisert og styrket. Et norsk ressurscenter for fredsbygging, Noref, er opprettet. Senteret skal styrke det norske ressurs- og kompetansemiljøet innen fredsbygging og statsbygging, og støtte opp under FNs kapasitet på området.

Vi har opprettet et forum for fred og forsoning og et forum for religion og utenrikspolitikk som arenaer for utveksling og kompetansebygging om tema innen konfliktløsning. Begge driftes av Noref og har deltakelse fra eksterne fagmiljøer.

Norge har støttet FNs nye strategi for "Gender and Mediation" som skal øke antallet kvinnelige fredsmeklere og styrke lokale kvinners deltakelse i fredsforhandlinger.

Regjeringen har intensivert samarbeidet med nye aktører innen fred og forsoning, slik som Tyrkia og Brasil. Fokus er på informasjonsutveksling, forsknings- og institusjonssamarbeid og felles initiativer innen konfliktløsning.

Etter opprørene i Midtøsten og Nord-Afrika, har vi styrket samarbeidet med frivillige organisasjoner, forskningsmiljøer og andre aktører i det sivile samfunn.

I tillegg har regjeringen arbeidet med:

- *hjelp til nordmenn i utlandet*

1. april 2011 la Utenriksdepartementet frem en stortingsmelding om Bistand til nordmenn i Utlandet (St. 12 (2010-2011).) Denne synliggjør omfanget av og innretningen på dagens konsulære arbeid, påpeker sentrale utviklingstrekk og utfordringer og legger føringer for hvordan arbeidet skal utføres i fremtiden.

Som en oppfølging av denne meldingen er det opprettet et frivillig system for registrering av reiser og opphold i utlandet via www.landsider.no.

Krisehåndteringen i departementet er forbedret og prosessen med å videreutvikle denne fortsetter.

- *styrke internasjonalt kultursamarbeid i et åpent diplomati*

Fri kunstnerisk utfoldelse og et bredt og aktivt kulturliv er tegn på et demokrati i utvikling. Dessuten styrker kulturpresentasjoner og kultursamarbeid Norges synlighet i andre land, og kulturfeltet kan bidra til dialog og gjensidig forståelse. Kulturfeltet må, i tillegg til å ha en viktig egenverdi som norsk utenrikspolitikk vil fortsette å prioritere, forstås som en del av et åpent diplomati som blir stadig viktigere for å ivareta norske interesser. Det vil derfor fortsatt være et prioritert område i norsk utenrikspolitikk.

Utviklingspolitikk og menneskerettigheter

Regjeringen vil:

- *at bevilgningene til utviklingssamarbeid skal holdes over 1 prosent av BNI. Samtidig skal vi fokusere på bistandens kvalitet*

Siden 2005 er bistandsbevilgningene økt med over 10 milliarder kroner, til 27 milliarder kroner.

Norge er ett av knapt en håndfull land som har nådd målet om 1 prosent av BNI til bistand. De aller fleste rike land i vesten strever med å nå til forpliktelse på 0,7 prosent. I foreslått budsjett for 2012 tilsvarer bistanden 1 prosent av BNI. Norge er derfor fortsatt en av verdens desidert største givere. Norge opprettholder et meget høyt nivå på bistandsbudsjettet i en tid der flere rike land velger å kutte dramatisk som en følge av finanskrisen.

- *arbeide for at utviklingsland får større politisk handlingsrom i utforming av nasjonale utviklingsstrategier, og styrke fattige lands kapasitet og mulighet til å fremme sine interesser i IMF, Verdensbanken og WTO. Vi vil videreføre innsatsen for at Verdensbanken og IMF demokratiseres. Utviklingsland må gis langt større innflytelse blant annet ved at stemmeretten ikke utelukkende knyttes til innskutt kapital*

Norge har finansiert utviklingslandenes kjøp av andeler i Verdensbankens fond for de fattigste landene IDA for å sikre disse landene større innflytelse. Videre har en fra norsk side bidratt til å styrke utviklingslandenes kapasitet til å gjøre sine egne sosiale og økonomiske konsekvensanalyser av politikkenringer. Det har også skjedd en overføring av 3 prosent av stemmene til utviklingsland og mellominntektsland i Verdensbanken, og Afrika har fått en tredje styrerepresentant i Verdensbankens styre.

Det globale initiativet for handelsrettet utviklingssamarbeid skal styrke utviklingslandenes eksportevne og forhandlingsposisjon i WTO og andre fora. Norge

har bidratt gjennom FN-systemet og Verdensbanken, særlig til fordel for de minst utviklede landene og for å styrke likestillingsperspektivet.

- *arbeide for å ivareta Norge og Nordens posisjon i Verdensbanken og IMF og bidra til at de nordiske lands interesser blir ivaretatt i de nye globale samarbeidsorganene som er under utvikling*

Den nordisk/baltiske plassen i Verdensbankens styre er foreløpig sikret. En har fra norsk side arbeidet aktivt opp mot G-20, ikke minst ved å være en pådriver for å sikre de nordiske lands interesser.

- *at volum av norsk bistand til Verdensbanken skal gjøres avhengig av bankens resultat i reform- og demokratiseringsprosesser. Utviklingsprogrammer og nødhjelpstiltak i regi av FN-organer skal prioriteres. Norsk multilateral bistand skal ikke gå til programmer som pålegger mottakerne liberalisering eller privatisering av offentlig virksomhet*

Verdensbanken har gjennomført en rekke interne reformer for å gjøre banken mer fleksibel og tilpasset nye utfordringer. Det skal være en mer åpen og kompetitiv prosess ved utvelgelse av ny president, og banken skal i større grad tilpasses utviklingslandenes behov. Utviklingslandene og mellominntektslandene har økt sin stemmeandel i Verdensbanken. Norges bidrag til FNs utviklingsprogrammer og nødhjelpstiltak ligger betydelig over bidragene til Verdensbanken. Regjeringen vil fortsette å følge reform- og demokratiprosessene nøye.

Verdensbankens bruk av kondisjonalitet, som pålegger mottakerne krav om liberalisering eller privatisering av offentlig virksomhet, er blitt redusert de siste årene blant annet som følge av påtrykk fra land som Norge. Vi jobber fortsatt mot bruk av denne type kondisjonalitet i bankens låneprogram.

- *sikre åpenhet om Norges rolle i Verdensbanken og IMF*

Regjeringen fører en politikk for å sikre åpenhet om Norges rolle. Det er praksis å ha jevnlig konsultasjoner med det sivile samfunn om norske politikk overfor Verdensbanken og IMF. Videre har Verdensbanken endret sin holdning til offentliggjøring av dokumenter og hovedregelen er nå full offentlighet med en del unntak.

- *prioritere kvinners rett til helse, utdanning og politisk deltakelse, og kamp mot overgrep mot kvinner. Regjeringen vil arbeide internasjonalt for å sikre kvinners reproduktive helse, for å avkriminalisere abort og styrke det internasjonale arbeidet mot trafficking*

”Jentemilliarden” 2009-2010 innebar en økning i støtten til FNs barnefond Unicef til 500 millioner kroner per år til FN-organisasjonens arbeid for jenters utdanning, samt utdanning for barn i stater rammet av konflikt. Samme høye nivå er videreført i 2010-2011 og man vil fortsette satsingen på jenters utdanning i 2012 med ytterligere 50 millioner. I tillegg gir Norge sterk støtte både substansielt og finansielt til FN-initiativet

for jenters utdanning UNGEI. UNGEI er et globalt partnerskap med bred deltagelse fra FN-systemet, nasjonale myndigheter, giverland, NGOer, sivilt samfunn og private aktører.

Rettighets- og likestillingsperspektiv står sentralt i statsministerens mødre- og barnehelseinitiativ. Norge har sammen med andre land bistått FNs generalsekretær i utarbeidelsen av en global strategi for barne- og kvinnehelse. Norge har vært en pådriver for å sette trygg abort på dagsordenen i denne og andre sammenhenger, bl.a. i forkant av G8-møte i Canada sommeren 2010.

Seksuell og reproduktiv helse og likestilling var hovedtema på et internasjonalt ekspertmøte i Oslo høsten 2009, der Norge var initiativtakere og arrangører i samarbeid med de øvrige nordiske land. Møtet resulterte i et sett anbefalinger som bl.a. oppfordrer Norge og de øvrige nordiske land til å fortsette sin pådriverrolle i kontroversielle tema som trygg abort og rettigheter for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

Norge har aktivt fremmet likestilling som en driver for økonomisk og sosial utvikling. Blant annet fikk barn- likestillings- og inkluderingsminister Audun Lysbakken stor og positiv oppmerksomhet for dette under FNs kvinnekommisjons årlige møte i mars 2010. Norge ga også en frivillig presentasjon under ECOSOC-møtet i juli 2010 med samme hovedbudskap.

Handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestilling i utviklingssamarbeidet videreføres 2010-2013. I den nye fasen legges det større vekt på systematisk iverksetting, dokumentasjon og resultater på landnivå. Det gjennomføres konkrete tiltak for å støtte integrering av likestilling i bl.a. energisektoren og innen klimatilpasning.

Regjeringen har tatt et krafttak i 2011 for å styrke kvinners roller og innflytelse i forvaltningen av sårbare naturressurser og for at kvinner kan være aktive aktører i klimatilpasning og beredskap for klimaendring og naturkatastrofer gjennom å avsette inntil 100 millioner kroner over kvinne- og likestillingsbevilgningen til klimatilpasning.

- *ta et spesielt ansvar for tusenårsmålene 4 og 5 om barnedødelighet og mødrehelse*

Høsten 2010 ble det lansert en samkjørt strategi i regi av FNs Generalsekretær som nå følges opp. En kommisjon for ansvarliggjøring av givere og mottakerland fremla våren 2011 en rapport som en del av oppfølgingen. Politisk og finansiell mobilisering samkjørt med markant resultatfokus og innovasjon, utgjør grunnlaget for å få til den raske framgangen som trengs for å oppnå helsetusenårsmålene. I dette inngår også videreføringen av innsatsen innen hiv og aids samt forsterket fokus på helsesystemer. Videreføring av kjernestøtten til Unicef og UNFPA samt særskilt støtte til Unicefs arbeid for å bedre barns helse og UNFPAs mødrehelsefond, er en viktig del av engasjementet for å fremme tusenårsmål 4 og 5.

Arbeidet med den globale helsepersonellkrisen er forsterket gjennom norsk styremedlemskap i WHO og gjennom styreverv i den globale helsearbeideralliansen GHWA. Norge var sterkt medvirkende til at WHO's helseforsamling i mai 2010 vedtok retningslinjer for internasjonal rekruttering av helsepersonell. I 2011 har vi bidratt aktivt til arbeidet med gjennomføring av retningslinjene. Vi deltar i kapasitetsbygging gjennom samarbeidstiltak med norske institusjoner og samarbeider med Verdensbanken om hvordan land bedre kan kartlegge og ta tak i etterspørsel, tilgang og effektiv bruk av helsearbeidere i hvert land.

Som ledd i arbeidet for å fremme tusenårs mål 4 og 5 tok Norge i 2007 initiativ til å opprette et eget flergiverfond i Verdensbanken for å fremme resultatbasert finansiering for å forbedre barne- og mødre helsen i utviklingsland. I tillegg til Norge støttes fondet av britene. Piloter i til sammen 16 land er nå godkjent.

- *bistå parter i konflikt med å finne veier til fred, forsoning og utvikling. Vi vil videreutvikle Norges engasjement og bidrag til fred i Midtøsten*

Regjeringen har hatt et aktivt engasjement i politiske spørsmål knyttet til Midtøsten og et høyt nivå på giverinnsatsen. Norge har gjennom ledelsen av giverlandsgruppen for palestinerne (AHLC) videreført innsatsen for å bidra til en palestinsk statsdannelse som ledd i en tostatsløsning mellom Israel og palestinerne. Innsatsen det siste året har bidratt til at Verdensbanken nå vurderer palestinske institusjoner i viktige sektorer til å holde høyt nok nivå for en fungerende stat. Regjeringen har også støttet tiltak innenfor demokrati- og rettighetsfremme i andre land i Midtøsten og Nord-Afrika.

Regjeringen har økt fokus på tilretteleggervirksomhet og bidrag til konflikthåndtering i freds- og forsoningsarbeidet. Etter flere års anstrengelser ble fredsforhandlingene mellom den filippinske regjeringen og kommunistbevegelsen NDF, gjenopptatt våren 2011.

Regjeringen har økt fokus på å dokumentere konkrete resultater av innsatsen og samle kunnskap om norske erfaringer. Den uavhengige evalueringen av den norske fredsinnnsatsen i Sri Lanka er et eksempel på dette.

- *arbeide for internasjonale gjeldsslettemekanismer for behandling av illegitim gjeld, et bindende internasjonalt regelverk for ansvarlig långivning og gjennomføre en norsk gjeldsrevisjon. Kostnadene for bilateral gjeldslette skal ikke belastes bistandsbudsjettet, og det skal ikke stilles betingelser om privatisering*

Utkast til internasjonale retningslinjer er utarbeidet og diskutert. Utkastet er laget etter innspill fra eksperter, land og sivilsamfunnet og diskutert på en FN-konferanse i Kina med norsk politisk deltakelse.

Arbeidet med å gjennomføre en norsk gjeldsrevisjon er i gang.

Praksis hvor gjeldslette gis i tillegg til ordinær gavebistand er videreført.

Kostnadene for bilateral gjeldslette belastes ikke bistandsbudsjettet, og det stilles ikke betingelser om privatisering.

- *arbeide for en sterk og rettferdig klimaavtale, utvikle skogsatsingen og satse på ny teknologi. Bidra til å mobilisere midler til klimatilpasning i fattige land*

Regjeringen arbeider for en ambisiøs global klimaavtale med bredest mulig deltakelse, og spilte en aktiv rolle på klimatoppmøtet i Durban i desember 2011.

Et av målene til klima- og skogsatsningen er å inkludere utslipp fra skogsektoren i utviklingsland i en global klimaavtale etter Kyotoprotokollen for raskt å komme i gang med reduksjon av klimagasser fra avskogning og skogforringelse i utviklingsland.

Norges samarbeid med utviklingslandene (som partnerskapene med Guyana, Indonesia og Brasil) skal vise at internasjonalt klima- og skogsamarbeid er mulig. Klima- og skogsatsningen skal også bidra til internasjonal koordinering og diskusjon utenom de formelle forhandlingsprosessene. Norge var vertskap for Klima- og skogkonferansen i Oslo i mai 2010, der giverland og tropiske skogland for første gang ble enige om et formalisert internasjonalt samarbeid for raskt å komme i gang med reduksjon av klimagasser fra avskogning og skogforringelse i utviklingsland (REDD+). Under klimaforhandlingene i Cancún i desember 2010, oppnådde man en historisk enighet om opprette en mekanisme for REDD+. Denne inkluderte viktige elementer, som Norge har kjempet hardt for både i forhandlingene og gjennom klima- og skogsatsningen. Blant annet ble det oppnådd enighet om at tiltak for å redusere klimagassutslipp fra skog også må omfatte et system for å sikre respekt for lokalbefolkningens og urfolks rettigheter, samt bevaring av naturskog og biologisk mangfold.

I 2010 har skogsatsningen ekspandert, blant annet ved at man har inngått samarbeid med Indonesia og utdypet samarbeidet med Guyana. Det multilaterale engasjementet gjennom FN, Verdensbanken og Afrikabanken, samt det bilaterale samarbeidet med Brasil og Tanzania ble styrket. Kongobassenget er verdens nest største regnskogsområde etter Amazonas. Norge ønsker å spille en konstruktiv rolle i arbeidet for bedre koordinering og en mer helhetlig strategi i regionen.

Regjeringen er blitt største bidragsyter til et nytt fond i Verdensbanken for kapasitetsbygging på karbonfangst og lagring (CCS) i u-land og har med det bidratt til at en viktig multilateral finansieringsinstitusjon har begynt å arbeide aktivt for karbonfangst og lagring i mange utviklingsland.

Regjeringen har avsatt penger til karbonfangst og lagring på et mellomstort kullkraftverk i Kina i det som er et samarbeidsprosjekt mellom Kina og EU-kommisjonen, og Norge vil med kunne bidra til realisering av karbonfangst og lagring i et sentralt utslippsland.

Statsministerens innsats i FNs generalsekretærs høynivågruppe et viktig ledd i arbeidet for å mobilisere midler til blant annet klimatilpasning.

Regjeringen øker satsing på klimatilpasning i fattige land på drøyt 159 millioner kroner i forslaget til budsjett for 2012.

- *styrke fattige lands evne til å mobilisere egne ressurser til beste for befolkningen, gjennom olje for utvikling-programmet, skatte- og avgiftsreform, kapitalkontroll og åpenhet om inntekter fra naturressurser. Utviklingspolitikken skal i større grad vektlegge arbeidet med å styrke rettferdig fordeling i fattige land. Vi vil også bistå fattige land i å fastsette deres kontinentalsokkels yttergrenser i tråd med havrettskonvensjonens bestemmelser*

Som en oppfølging av Kapitalfluktutvalgets rapport «Skatteparadis og utvikling» (NOU 2009: 19), lanserte Regjeringen et "Skatt for utvikling" program i 2011 for å øke satsingen på skatteområdet gjennom støtte til nettverket av afrikanske skattemyndigheter (African Tax Administration Forum). I noen utvalgte land vil Norge støtte skatteadministrasjon med sikte på å styrke kompetansen for skattlegging av internasjonale selskaper og utvinningsvirksomhet. Regjeringen har opprettet et nasjonalt forskningsprogram i regi av Norges Forskningsråd for å styrke kompetansen om internasjonale skattespørsmål, kapitalflukt og skatt og utvikling i Norge. Vi tar også sikte på støtte flergiverfond for skattebistand gjennom IMF.

Regjeringen har gjennom Olje for Utvikling-programmet (OfU) bidratt til at ressursrike utviklingsland kan forvalte sine ressurser slik at det kommer fellesskapet til gode. Samarbeidet videreføres i de ni hovedlandene og om lag 15 land med begrenset samarbeid. Det er også igangsatt regionale prosjekter i Øst- og Vest-Afrika.

Norge bistår også en rekke afrikanske land i å fastsette deres kontinentalsokkels yttergrenser i tråd med havrettskonvensjonens bestemmelser, med særlig fokus på Vest-Afrika og Somalia. En rekke samarbeidspartnere er trukket inn i arbeidet (GRID-Arendal, Kartverket, Oljedirektoratet, Havforskningsinstituttet og ambassadene), som førte til signering av en avtale mellom Norge og seks vestafrikanske land i New York 21. september i år om teknisk og finansielt samarbeid knyttet til fastsettelsen av yttergrensen for kontinentalsokkelen utover 200 nautiske mil. Avtalen vil kunne hjelpe landene til å få råderett over bl.a. egen olje og gass.

Det internasjonale initiativet EITI skal bidra til å sikre innsyn i inntektsstrømmene fra utvinningsindustrien i produsentlandene. Innsyn vil hindre korrupsjon og øke folks mulighet til å engasjere seg i hvorledes myndighetene forvalter disse inntektene, som ofte vil være store. Norge er en av prosessens mest sentrale støttespillere og antallet deltakende land har skutt i været de siste årene og teller i mai 2011 35 ressursrike land, hvorav 11 har oppnådd internasjonalt godkjenning av sitt arbeid på området. For å styrke initiativets troverdighet har også Norge, som eneste OECD-land, gjennomført EITIs åpenhetskriterier og fikk prosessen internasjonalt godkjent i mars 2011.

- *bidra til å bygge velfungerende stater ved å støtte opp under demokratiske krefter og et sterkt sivilt samfunn blant annet gjennom støtte til kvinneorganisasjoner, fagbevegelser og sosiale bevegelser*

Det sivile samfunn og deres organisasjoner representerer en viktig kanal for norsk utviklingsbistand. Forankringen deres på grasrota både i Norge og i samarbeidslandene gir disse aktørene en unik mulighet til å nå ut til lokale målgrupper med kompetansebyggende og andre utviklingsfremmende tiltak. Et aktivt sivilt samfunn bidrar til en åpen samfunnsdebatt og til at myndighetene kan holdes ansvarlige for sine handlinger. Uten et sivilt samfunn er det vanskelig å opprettholde et minimum av rettigheter og beskyttelse av sivile. Organisasjonene oppmuntres til innsats på områder der de har særlige forutsetninger for å gjøre en forskjell. Norske og internasjonale frivillige organisasjoner bidrar bl.a. med å bygge nettverk mellom viktige aktører i nord og sør og til kapasitetsutvikling gjennom samarbeid med partnere blant uavhengige medier, menneskerettighetsforkjempere, kulturmiljøer, miljøbevegelse, bondeorganisasjoner, organisasjoner som kjemper mot korrupsjon og andre.

- *styrke samarbeidet med norsk næringsliv for å bidra til økte investeringer i fattige land, og stille klare krav til at ILOs kjernekonvensjoner respekteres og at investeringene bidrar positivt til utvikling. Norge skal være ledende i arbeidet for globale standarder for næringslivets samfunnsansvar*

Dette er konkretisert i punkt 5 i regjeringens sjupunktsstrategi for anstendig arbeidsliv, og er blant annet fulgt opp med St.meld. nr. 10 (2008-2009) om Næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi.

Regjeringen legger stor vekt på å bidra til utvikling av bærekraftig næringsvirksomhet i utviklingslandene, gjennom støtte til reformer for å bedre rammebetingelsene for næringsvirksomhet i samarbeidsland, gjennom bistand til utbygging av ren energi og annen grunnleggende infrastruktur, gjennom tiltak for å styrke utviklingslandenes handelskompetanse og eksport, og gjennom tiltak for å stimulere privat kapital til direkte investeringer i utviklingsland.

Gjennom Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland, Norfund, stiller Norge til rådighet lån og egenkapital til nyopprettede eller ekspanderende selskaper i utviklingsland. De siste årene har Norfund investert 1-1,3 milliarder kroner årlig, konsentrert om sektorene fornybar energi, mikrokreditt og lokale finansinstitusjoner, samt kapital til små- og mellomstore bedrifter. Regjeringen har gjennom tilskudd til fondets grunnkapital i 2012 økt Norfunds investeringskapasitet, der investeringer i produksjon av ren energi vektlegges.

Som ledd i oppfølgingen av Nærings- og handelsdepartementets St.meld. nr. 10 (2008-2009) er det nedsatt en interdepartemental arbeidsgruppe som skal utrede eventuelt behov for innføring av et tilleggskrav for de største regnskapspliktige foretakene om at

de skal opplyse om hvilke etiske retningslinjer eller standarder for samfunnsansvar de følger og hva selskapet har gjort for å følge opp sitt samfunnsansvar.

Regjeringen fremmet våren 2011 en stortingsmelding om statlig eierskap. Meldingen ga skjerpede krav til statlige bedrifters samfunnsansvar.

- *innføre globale skatter som begrenser de negative virkningene av globaliseringen og skaper omfordelingsmekanismer på globalt nivå. Regjeringen vil arbeide for nye globale finansieringskilder som kan medvirke til omfordeling og styrking av globale fellesgoder for eksempel gjennom flyavgift, karbonskatt, skatt på våpenhandel og avgift på valutatransaksjoner*

Norge er blant de mest aktive land som er engasjert i innovativ finansiering, med innsatser på både global helse og for internasjonal avgift på finanstransaksjoner. Innsats på helseområdet har pågått i flere år og resultert i betydelige tilleggsmidler utover vanlig bistand til bl.a. utvikling, innkjøp og distribusjon av vaksiner mot hiv-aids, malaria og tuberkulose. Debatten om innføring av en skatt eller avgift på finanstransaksjoner har skutt fart med finanskrisen og Norge er blant de land som er positive. Fra norsk side fremheves særlig forslag om en avgift på valutatransaksjoner til inntekt for globale fellesgoder, utvikling og klima.

- *jobbe for bedre kontroll med finansstrømmene, bekjempelse av skatteparadis og ulovlige internasjonale pengetransaksjoner*

På dette området har Norge vært svært aktiv i flere år, bl.a. gjennom opprettelse og finansiering av Task Force on Financial Integrity and Economic Development, et internasjonalt initiativ for å fremme åpenhet tverrdepartementalt samarbeid og utvalg, og oppfølging av forslag fremsatt i NOU 2009: 19 *Skatteparadis og Utvikling*.

I tillegg kommer en lang rekke andre enkeltinnsatser;

- Opprettelse av Dialogprosjektet for å skape nasjonal debatt om disse problemstillingene.
- Direkte støtte til ulike prosjekter på forskning, anti-hvitvasking, arbeid mot internasjonal organisert kriminalitet, oppsporing og tilbakeføring av stjålne midler gjennom bl.a. Verdensbanken, Det internasjonale pengefondet (IMF), FNs organisasjon mot narkotika og kriminalitet (UNODC).
- Det internasjonale normative arbeidet mot menneskehandel gjøres innenfor rammen av arbeidet mot organisert kriminalitet og er omtalt i St.meld 7 (2010-2011) Kampen mot organisert kriminalitet. Her har man blant annet prioritert å følge pengesporet gjennom finansiering av en UNODC-studie om penger fra kriminell virksomhet. I tillegg finansierte Norge en UNODC-studie om organisert kriminalitet og ulovlig fiske, hvor det var særlig fokus på menneskehandel i fiskeindustrien. Begge UNODC-studiene har vært lagt til grunn for påfølgende norsk initierte resolusjoner i FN. Regjeringen har

også styrket fokuset på landenes gjennomføring av FN-konvensjonen mot organisert kriminalitet og vil delta aktivt i arbeidsgruppen som er opprettet om dette.

- Ett av de konkrete tiltakene er norsk støtte til et UNODC-prosjekt mot menneskehandel innenfor Den arabiske liga og som blant annet innebærer opplæring i en rekke land i Midtøsten og Nord-Afrika. Rammen er til sammen 6 millioner kroner fordelt over tre år (2010-2012). Prosjektet er del av et større regionalt initiativ mot menneskehandel initiert av Qatar. Fra norsk side legger vi vekt på forpliktende implementering av FN-standarder i kombinasjon med opplæring av førstelinjeaktører i politi, domstol, påtalemyndighet og sentre for mottak av ofre for menneskehandel. I tillegg legger vi vekt på behovet for dialog mellom myndighetene innenfor Den arabiske liga og ofrenes opprinnelsesland i Asia og Afrika. Innenfor rammen av prosjektet har Norge engasjert seg for at Den arabiske liga skal utarbeide en regional konvensjon mot menneskehandel. Denne skal lanseres i Saudi-Arabia i juni. Målsettingen er at konvensjonen skal bli et relevant og forpliktende verktøy på nivå med internasjonale standarder og at den kan bidra til å bekjempe menneskehandel på nasjonalt og regionalt nivå.
 - Engasjement gjennom OECDs arbeid med skatt og utvikling, samt bilaterale, skatterelaterte prosjekter.
 - Støtte til normativt arbeid på internasjonal skattepraksis gjennom FNs skatteekspertkomité.
 - Samarbeid med FNs økonomiske kommisjon for Afrika, Den afrikanske union og Afrikabanken om å begrense ulovlig kapitalflyt fra Afrika.
- *lede an i det internasjonale arbeidet for å innfri alle barns rett til utdanning, og løfte arbeidet med barns rettigheter internasjonalt*

Regjeringen viderefører satsingen på tusenårsmål 2, utdanning. I tråd med den internasjonale arbeidsdelingen har Regjeringen valgt å kanalisere en større del av utdanningsstøtten gjennom multilaterale institusjoner som UNICEF og Verdensbanken. Jenters utdanning er høyt prioritert i alle de norske satsingene. Den største utfordringen er nå å sikre et godt utdanningstilbud og få de barna som fortsatt faller utenfor, inn i skolen. Det vil være et styrket fokus på marginaliserte grupper av barn og støtte til utdanning i sårbare stater og land i konflikt som Afghanistan, Det palestinske området og Sudan, både gjennom frivillige organisasjoner og flergiverfond.

Regjeringen har rapportert til FN på Barnekonvensjonen i 2010. Det gis aktiv støtte til FNs generalsekretærs spesialrepresentant for vold mot barn.

Regjeringen har sendt ut høringsnotat om å få adgang til å plassere barn som kan være ofre for menneskehandel midlertidig på institusjon uten samtykke. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil fremme et forslag om endringer i barnevernloven som skal sikre at disse barna får nødvendig beskyttelse og omsorg. Regjeringen foreslår derfor i statsbudsjettet for 2012 å kompensere Barne-, ungdoms- og

familieetaten og Oslo kommune med til sammen 17 millioner kroner for merutgifter som følge av tilpasninger i institusjonstilbudet.

- *ha nulltoleranse for korrupsjon, og bidra til å styrke fattige lands egen evne til å implementere det internasjonale regelverket mot korrupsjon i nasjonalt lovverk*

De fleste av våre samarbeidsland har svakt utviklede styresett, og mange av dem er preget av korrupsjon. Regjeringen praktiserer selv nulltoleranse for korrupsjon og har opprettet en egen kontrollenhet som håndterer mistanke om misbruk av bistandsmidler eller avdekking av korrupsjon. I tillegg avsetter Norad betydelige ressurser til arbeidet mot korrupsjon i norsk bistandsforvaltning. Samtidig bidrar Norge sammen med internasjonale partnere til å bygge institusjoner, f.eks. på skatteområdet, som skal fremme åpenhet og rettssikkerhet. Bekjempelse av skatteparadis og motarbeidelse av hemmelighold er et viktig tiltak overfor ulovlig kapitalflyt og den globale skyggeøkonomien. Gjennom bl.a. Olje for Utvikling-programmet (OfU) og Kontinentalsokkelinitiativet bidrar Norge til å bygge opp kompetanse om forvaltning av ressurser, samt styrket sivilsamfunnskapasitet på området.

- *være en pådriver for å gjennomføre ILOs decent work agenda*

Regjeringen er en pådriver for å gjennomføre ILOs decent work agenda. Regjeringen har lagt fram en sjupunkts strategi for anstendig arbeidsliv. Norge inngikk en ny toårig programsamarbeidsavtale med ILO for 2010-2011 på 80 millioner. Det planlegges inngått en ny avtale (2+2 år) med ILO fra og med 2012. Vi har styrket kontakten med sivil samfunn, blant annet gjennom egne kontaktmøter som inkluderer partene i næringslivet. Decent Work konferansen i Oslo 2008 ble fulgt opp med et symposium ledet av Utenriksministeren i Geneve i forbindelse med ILOs arbeidskonferanse i juni 2009 der både ILOs og WTOs generaldirektører deltok. Styrking av ILO og bedre sammenheng mellom arbeidet i ILO og WTO, er viktige målsettinger. Det samme er arbeidet for økt sammenheng mellom ILO og andre deler av det multilaterale systemet, noe som ble tydeliggjort gjennom en felles ILO og IMF konferanse som ble arrangert i Oslo i september 2010 med Statsministeren som vert.

Forsvar og sikkerhet

Langtidsplanen for Forsvaret for perioden 2009-2012 ligger til grunn for regjeringens politikk. I plattformen for regjeringen varslet vi at vi ville vurdere om ytterligere enheter og funksjoner kunne lokaliseres til operative enheter ute i landet for å få styrket kompetansemiljøene i Forsvaret ytterligere. Generalinspektøren for Heimevernet med tilhørende stabsfunksjoner er besluttet flyttet til Terningmoen på Elverum, sjefen for Forsvarets informasjonsinfrastruktur med tilhørende stabsfunksjoner har flyttet til Jørstadmoen ved Lillehammer, og sjef for Kystvakten med tilhørende stabsfunksjoner er samlet på Sortland.

Regjeringen vil videreutvikle et moderne og alliansetilpasset forsvar basert på verneplikt. Sesjonsordningen er forbedret. Etter en gjennomført todeling, er sesjonen effektivisert med internettløsninger og hevet i kvalitet med pilotprosjekt i Hamarområdet i 2010, og i resten av landet 2011. Ordningen er også mer kostnadseffektiv og gir høyere kvalitet med hensyn til rekruttering, seleksjon og fordeling.

Forsvarets tilstedeværelse i nordområdene med samtlige forsvarsgrener skal økes, som en del av nordområdestrategien. Regjeringen har modernisert Kystvakten med moderne fartøyer som løser hele oppgavespekteret fra suverenitetshevdelse til myndighetsutøvelse (gjennom bl.a. fiskerioppsyn og miljøberedskap). Marinens tilstedeværelse er styrket i 2009-2011. Innfasingen av nye fregatter og Skjold klasse korvetter gir en svært moderne og styrket marine med betydelig operativ slagkraft og bedret evne til tilstedeværelse i nord. Beredskap langs kysten og Forsvarets rolle i forhold til miljøovervåking og maritimt redningsarbeid skal prioriteres høyt. Stortinget har bifalt Regjeringens forslag i Prop. 110 S (2010-2011) *Investeringar i Forsvaret* om å bygge nye stasjoner til Grensevakten i Sør-Varanger. Det nye konseptet for grensevakttjenesten, med etablering av to nye, store stasjoner, vil bidra til mer rasjonell drift og økt kvalitet på grensevakttjenesten.

Norge har deltatt med en fregatt i EUs antipirat operasjon Atlanta for å beskytte FN-forsyninger og internasjonal skipstrafikk i Aden-bukta. Regjeringen fortsetter sitt engasjement i kampen mot piratvirksomheten og sendte høsten 2011 et maritimt overvåkningsfly til Aden-bukta. Flyet inngår i NATO-operasjonen Ocean Shield.

Regjeringen har prioritert deltakelse i FNs operasjon i Tsjad (2009-2010), og arbeider videre med å se på muligheten for ytterligere styrkebidrag til FN-operasjoner.

Regjeringen vil:

- *sikre at Norge har et moderne forsvar med hær, sjøforsvar, luftforsvar og heimevern som gir relevant evne i hele krisespekteret. En forutsetning for dette er jevnlig trening av soldater og befal. Langtidsplanen skal følges opp*

Regjeringen følger opp langtidsplanen for Forsvaret 2009-2012 og har fullført den bevilgningsopptrappingen planen forutsatte. Økte bevilgninger og intern ressursfrigjøring har bidratt til økte kapasiteter som styrker operativ evne innenfor alle forsvarsgrenene. Trening og øving har blitt gradvis trappet opp.

- *følge opp i St. prp. nr. 36 (2008-2009) Nye kampfly til Forsvaret, og Innst. S. nr. 299 (2008-2009)*

Regjeringen følger opp valget av F-35 Lightning II som Norges fremtidige kampfly som planlagt, korrigert for endringer i det amerikanskledede prosjektets utviklingsfase. Stortinget har støttet Regjeringens forslag i Prop. 110 S (2010-2011) *Investeringar i Forsvaret* om å anskaffe fire F-35 treningsfly med leveranse fra 2016.

- *følge opp St.meld. nr. 38 (2006-2007) Forsvaret og industrien – strategiske partnere. Strategi for de næringspolitiske aspekter ved Forsvarets anskaffelser*

Tiltakene i stortingsmeldingen er i hovedsak implementert, herunder for eksempel tidlig dialog, møteplasser, styrket gjenkjøp og etablering av samarbeidsprosjekter. Under industriprogrammet for kampflyprosjektet var det høsten 2010 kontraktfestede avtaler for norsk industri på ca. 2,2 milliarder kroner.

- *styrke det nordiske forsvarssamarbeidet, også når det gjelder internasjonale operasjoner*

Et omorganisert og forsterket nordisk forsvarssamarbeid er etablert innenfor rammen av NORDEFECO. Samarbeidet om utvikling av kapabiliteter viser en positiv utvikling. Samarbeid om utdanning, trening og øving har fått et betydelig omfang. Materiellsamarbeidet har også gitt gode resultater. Norge har søkt økt samordning mellom nordiske bidrag i Afghanistan, samt nordiske bidrag til afghanske utdanningsinstitusjoner for afghanske sikkerhetsstyrker. Det er initiert forsterket nordisk veteransamarbeid.

- *arbeide for å øke kvinneandelen i Forsvaret. Sesjon for kvinner skal iverksettes fra 2010*

Sesjonsplikt for kvinner ble iverksatt fra januar 2010. Kvinneandelen i Forsvaret er økt fra 8,3 prosent i 2008 til 8,6 prosent i 2009. Regjeringen har intensivert arbeidet med å følge opp tiltak for økt kvinnerekuttering i henhold til St.meld. nr. 36 (2006-2007).

- *styrke oppfølgingen av våre veteraner fra utenlandstjeneste i tråd med St. meld. nr. 34 (2008-2009)*

Regjeringen har styrket oppfølgingen av veteranene. Regjeringens handlingsplan «I tjeneste for Norge», som ble lansert 2. mai 2011, er en direkte oppfølging av Stortingsmelding nr.34 (2008-2009) og følger opp ambisjonene i meldingen om ytterligere å styrke og videreutvikle ivaretagelsen av personellet og deres nærmeste. Planen omfatter bl.a. personell som på vegne av den norske stat tjenestegjør i internasjonale operasjoner. Den er utarbeidet i et tverrfaglig samarbeid mellom seks berørte departement; Forsvars-, Utenriks-, Justis-, Helse- og omsorg-, Arbeids- og Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, og inneholder i alt 126 tiltak for å styrke samfunnets anerkjennelse og ivaretagelse av dette personellet.

Handlingsplanen inneholder tiltak som skal underbygge og fremme en god veteranpolitikk som omfatter Forsvarets personell før, under og etter deltakelse i internasjonale operasjoner. Noen tiltak er allerede iverksatt: Forskningsprosjekter (herunder kartlegge skader og belastninger blant veteraner fra Gulfkrigen), samarbeid med NAV, mer aktiv anerkjennelse for personell fra utenlands operasjoner, for eksempel ved medaljeparader på Akershus festning, mer fokus på økt åpenhet overfor media for å vise hva tjenesten består i og hvilken virkelighet soldatene møter, økt tilskudd til veteranorganisasjoner for bl.a. å drifte "lavterskel" tilbud for veteraner,

etablering av et tverrsektorielt *Pilotprosjekt Østerdalen* for samhandling mellom Forsvaret og Elverum- og Åmot kommune der ulike modeller prøves ut å kunne tilby den enkelte soldat en bedre helsehjelp. Det er inngått en avtale med Helse- og omsorgsdepartementet om at Statens helsetilsyn skal ha tilsyn med sanitetstjenesten for soldater i internasjonale operasjoner. Et tiltak i handlingsplanen er at denne avtalen skal evalueres. Handlingsplanen er fulgt opp med ekstra midler.

Regjeringen vedtok i desember 2010 et nytt dekorasjonssystem, og regjeringen har åpnet for tildeling av høyere krigsdekorasjoner, herunder Krigskorset med sverd. I forbindelse med det nye dekorasjonssystemet er det opprettet et dekorasjonsråd som skal behandle dekorasjonssaker fra 1940 og frem til våre dagers internasjonale operasjoner.

- *styrke personell- og familiepolitikken i Forsvaret*

Forsvaret har styrket familiepolitikken bl.a. gjennom økt familietillegg, tilsetting av familiekoordinatorer, familieweb og rutinemessige familiedager. En dansk barnebok, med formål å gi informasjon til barn med pårørende i utenlandstjeneste, er oversatt til norsk og blir brukt av familier i forbindelse med utenlands operasjoner.

Mange av tiltakene i tiltaksplanen «*I tjeneste for Norge*» går nettopp ut på å styrke personell- og familiepolitikken. Disse tiltakene iverksettes løpende og frem til 2013.

- *videreføre samarbeidet med EU på det forsvars- og sikkerhetspolitiske feltet*

Styrket samarbeidet med EU innenfor sikkerhets- og forsvarspolitikken gjennom deltagelse i EUs stridsgrupper, tett samarbeid med EUs forsvarsbyrå og deltagelse i EUs sivile og militære krisehåndteringsoperasjoner. Det arbeides med å opprette nye kontaktpunkter med EUs institusjoner i lys av Lisboa-traktatens endringer i EUs struktur.

- *fortsette arbeidet med å styrke Hæren, samt etablere en hærreserve*

Regjeringen har fortsatt styrkingen av Hæren i antall årsverk, totalt 1156 nye årsverk fra 2005 til 2011. Tilført Hæren nytt artillerisystem, leveransen startet i 2011. Konseptet for hærreserven er under implementering. Full effekt av hærreserven forventes i 2012/2013.

- *styrke Kystvakten, i tråd med langtidsplanen, for å få flere kystvaktfartøy, økt seiling, samt å kunne medvirke i forbindelse med miljøkriser*

Kystvakten ble i 2011 styrket med et fjortende fartøy. Kystvaktens budsjett er økt gjennom flere år, og mer moderne fartøyer fører til mer effektiv oppgaveløsning og økt evne til suverenitetshevdelse, myndighetsutøvelse og miljøberedskap. Aktiviteten til de havgående fartøyene prioriteres.

- *i størst mulig grad samle IKT-ressursene i Forsvaret i tråd med langtidsplanen og Innst S nr 318 (2007-2008), og vil vurdere om ytterligere IKT-relatert driftsvirksomhet kan lokaliseres til Jørstadmoen*

Sjefen for Forsvarets informasjonsstruktur med tilhørende stabsfunksjoner er flyttet til Jørstadmoen for å styrke Forsvarets systemutviklingsmiljø ved Jørstadmoen og komme nærmere relevante kunnskapsmiljøer. Regjeringen har igangsatt bygging av nye befalsforlegninger og fritidsmesse for å dekke behovet til et styrket IKT-miljø på Jørstadmoen.

I tillegg har regjeringen blant annet arbeidet med:

- *styrke forskningen innenfor HR-området*

Forsvarsdepartementet har etablert et forskningsprogram på HR-området. Det er identifisert to prioriterte områder for forskning som vil inngå i programmet. Disse er militærsosiologi, herunder forskning på kvinner og mangfold, jf. St.meld. nr. 36 (2006-2007), og forskning på veteraner, jf. St.meld. nr. 34 (2008-2009). Et tverrfaglig programråd gir råd til FD knyttet til forskning innenfor disse områdene.

- *styrke arbeidet med holdninger, etikk og ledelse (HEL) i forsvarssektoren*

Det ble i 2006 lagt frem en handlingsplan for holdninger, etikk og ledelse i forsvarssektoren (HEL). Planen ble revidert i 2009. Den inneholder en rekke satsingsområder og tiltak. Blant annet omtales etablering av et etisk råd som et mulig og ønsket tiltak i begge handlingsplanene. I 2011 opprettet Forsvarsdepartementet et uavhengig etisk råd for forsvarssektoren. Målet med rådet er å styrke den etiske bevisstheten og den etiske refleksjonen blant alle ansatte i sektoren.

Handel

Regjeringen vil:

- *arbeide for at det ferdigforhandles en ny WTO-avtale som sikrer norske interesser og gir fattige land bedre adgang til verdenshandelen. Vi vil bidra til en balansert ny WTO-avtale som gir utviklingsland bedre markedsadgang og handlingsrom til å føre en nasjonal politikk tilpasset utviklingsnivå og forutsetninger*

Disse prinsippene ligger til grunn for norske posisjoner i WTO-forhandlingene.

- *prioritere arbeidet med å forhandle frem handelsavtaler som trykker verdiskaping i Norge og ivaretar hensyn til velferd, miljø og arbeidstakerrettigheter. Vi vil i forhandlingene om bilaterale handelsavtaler med Russland, Kina, India og Ukraina utrede behovet for og utforming av bestemmelser om investeringsbeskyttelse med hvert enkelt av disse landene*

Regjeringen har besluttet at det nye kapittel om handel og bærekraftig utvikling med forpliktende bestemmelser om miljø og arbeidstakerrettigheter, som ble presentert på EFTAs ministermøte i juni 2010, også skal legges til grunn i Norges forhandlinger om både fremtidige og pågående handelsavtaler, både bilateralt og i EFTA-regi.

Norge arbeider for at hensynet til miljø og klima ivaretas innenfor rammen av det eksisterende forhandlingsmandatet i WTO. Norge vil arbeide for at målsettingen om anstendig arbeid blir en del av mandatet i en fremtidig forhandlingsrunde.

Norge har i løpet av den siste femårsperioden inngått bilaterale handelsavtaler gjennom EFTA med Albania, Gulf Cooperation Council (Bahrain, De forente Arabiske Emirater, Kuwait, Oman, Qatar og Saudi-Arabia), Serbia, Sør-Korea, SACU (tollunionen for det sørlige Afrika bestående av Sør-Afrika, Botswana, Lesotho, Namibia og Swaziland), Egypt, og Canada. EFTA har undertegnet handelsavtaler med Colombia, Hong Kong, Peru og Ukraina. Norge ønsker bilaterale konsultasjoner med Colombia om arbeidstaker- og menneskerettigheter, og en bilateral dialog om dette vil være en del av prosessen med å ratifisere frihandelsavtalen mellom EFTA og Colombia.

Vi har forhandlet fram vesentlig bedret markedsadgang til EU for sild og reker, som kompensasjon for redusert markedsadgang til land som har gått inn i EU.

De landene regjeringen prioriterer høyest for handelsavtaler er Kina, India og Russland. EFTA er godt i gang med forhandlinger med Russland/Kasakhstan/Hviterussland, Indonesia, Montenegro og Bosnia-Hercegovina. EFTA forbereder forhandlinger med Malaysia og Vietnam. Arbeidet med en forstudie mellom EFTA og Vietnam er ferdigstilt.

Enkelte bestemmelser om investeringsbeskyttelse er inkludert i den nylig inngåtte avtalen med Ukraina. Det er også lagt fram forslag om dette i forhandlingene med India.

- *arbeide i WTO for å fjerne eksportstøtte på landbruksvarer*

Regjeringen har sluttet seg til målsettingen om at all eksportstøtte skal fjernes innen utgangen av 2013 ved en ny WTO-avtale. Dette er vedtatt av WTOs medlemsland under forutsetning av at det blir enighet om en ny WTO-avtale.

- *prioritere det pågående arbeidet i EFTA om utvikling av bestemmelser om miljø og arbeidstakerrettigheter i framtidige handelsavtaler*

EFTA-landene har blitt enige om et kapittel om bærekraftig utvikling med forpliktende bestemmelser om miljø og arbeidstakerrettigheter som et felles utgangspunkt for EFTA i pågående og framtidige forhandlinger om handelsavtaler. Kapitlet inneholder blant annet bestemmelser som viser til ILOs åtte kjernekonvensjoner og sentrale multilaterale miljøavtaler, samt bestemmelser om at partene ikke skal senke sine standarder for å tiltrekke seg handel og investeringer. Kapitlet forplikter partene til å

fremme handel med varer, tjenester og investeringer som er miljøvennlige og bidrar til en bærekraftig utvikling. Denne teksten, som EFTAs handelsministere har anbefalt, blir presentert som et utgangspunkt for motpartene i pågående og framtidige avtaleforhandlinger. De samme bestemmelsene skal presenteres der Norge er i bilaterale forhandlinger om handelsavtaler. Bestemmelser basert på EFTAs modellkapittel ble for første gang inkludert i den ferdigforhandlede avtalen med Hong Kong.

- *forsvare prinsippet om at WTO-regelverket og internasjonale miljøavtaler er likestilt, sidestilt og gjensidig støttende*

Prinsippet om at WTO-regelverket og internasjonale miljøavtaler er likestilt, sidestilt og gjensidig støttende er blitt ivaretatt blant annet forhandlingene under FNs Klimakonvensjon (UNFCCC) og partsmøte i Cancun i desember 2010, og i WTO-forhandlingene om forholdet mellom WTO-regelverket og multilaterale miljøavtaler. I WTO innebærer dette at vi har fremmet eget forslag som svar på forhandlingsmandatet, i andre fora dreier det seg om å ta til motmæle mot tekstforslag som undergraver prinsippet om sidestilte avtaleverk.

- *at man i WTO-forhandlingene anerkjenner retten til produksjon av mat for egen befolkning*

Hensynet til matsikkerhet er innarbeidet både i WTOs landbruksavtale og i mandatet for Doha-runden. Regjeringen har sikret viktige norske landbruksvarer gunstigere behandling med lave tollkutt.

- *ivareta norske interesser innenfor fisk og landbruk i de pågående WTO-forhandlingene*

Dette er fulgt opp. Regjeringen har i WTO-forhandlingene gitt høy prioritet til arbeidet for nedtrapping av toll på fisk, nedbygging av fiskerisubsidier og innstramming av antidumpingregelverket.

- *legge vekt på åpenhet om hvilke anmodninger Norge sender til andre land i GATS-forhandlingene, og så langt som mulig innenfor WTO-regelverket gi offentligheten innsyn i de anmodninger Norge mottar*

Offentligheten er gitt innsyn i krav og tilbud i forhandlingene bl.a. på regjeringens internettsteder.

- *forsvare prinsippet om at WTO-regelverket og internasjonale miljøavtaler er likestilt, sidestilt og gjensidig støttende*

Dette prinsippet ligger til grunn for norske posisjoner.

- *ikke stille krav til MUL-land om liberalisering av tjenestesektoren i GATS-forhandlingene, og at offentlige tjenester ikke må liberaliseres. Det skal ikke stilles krav*

overfor øvrige u-land som berører viktige offentlige tjenester innen utdanning, strøm- og vannforsyning.

Slike krav ble trukket rett etter at Regjeringen tiltrådte i 2005, og ligger til grunn for regjeringens politikk. Norge er pådriver for å etablere et unntak i GATS som gjør det mulig å forskjellsbehandle tjenestehandel til fordel for MUL, tilsvarende det som gjelder for varer under GATT.

- *styrke arbeidet for arbeidstakeres rettigheter internasjonalt og jobbe for at WTO inntar klare mål for anstendig arbeid, sysselsetting og klima*

Se omtale av regjeringens sjupunksstrategi for anstendig arbeidsliv i første del av kapittel 2.

Det er en viktig målsetting for Norge å bedre samarbeidet og samordningen mellom ILO og WTO. Norge arbeider for at hensynet til miljø og klima ivaretas innenfor rammen av det eksisterende forhandlingsmandat i WTO. Norge vil arbeide for at målsettingen om anstendig arbeid blir en del av mandatet i en fremtidig forhandlingsrunde.

- *arbeide internasjonalt for en gjennomgang av effekten av tidligere WTO-runder før forhandlingene utvides til nye områder*

Den pågående forhandlingsrunden i WTO (Doha-runden) skjer på bakgrunn av et mandat som er vedtatt med konsensus av WTOs medlemsland i 2001. Det er ikke en aktuell problemstilling å utvide de pågående forhandlingene til nye områder.

KAPITTEL 3: DEN ØKONOMISKE POLITIKKEN

Målene for den økonomiske politikken skal være arbeid til alle, en bærekraftig utvikling, økt verdiskaping, en mer rettferdig fordeling og styrking av velferdsordningene.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Regjeringer følger handlingsregelen for bruk av oljeinntekter, og dette sikrer en ansvarlig økonomisk politikk. På kort sikt skjermer handlingsregelen statsbudsjettet og fastlandsøkonomien fra svingninger i oljeprisen. På lang sikt innebærer den at statens utgifter holdes innenfor de rammene skatte- og formuesinntektene setter.

Handlingsregelen åpner for å bruke mer enn forventet fondsavkastning i år med tilbakeslag, og mindre i år med høy aktivitet og press i økonomien. Denne handlefriheten ble benyttet i 2009 til å dempe virkningene av finanskrisen på sysselsetting og arbeidsledighet. Under og like etter finanskrisen var hovedoppgaven for den økonomiske politikken å holde sysselsettingen oppe og arbeidsledigheten lav. Dette lyktes vi godt med.

Siden sommeren 2009 har det igjen vært vekst i norsk økonomi, og sysselsettingen har tatt seg opp. Ledigheten har falt og er klart lavere enn gjennomsnittet for de siste 20 årene og langt under nivåene i de fleste andre industriland. Utfordringen framover er å ta vare på disse gode resultatene nå når internasjonal økonomi igjen er i urolig farvann. I 2011 er bruken oljeinntekter lavere enn forventet realavkastning av fondet.

Vi er inne i en periode hvor formuen i Statens pensjonsfond utland kan ventes å vokse. Det gir grunnlag for gradvis å øke bruken av oljeinntekter. I tråd med dette foreslår Regjeringen i budsjettet for 2012 å øke bruken på linje med den gjennomsnittlige veksten i forventet fondsavkastning i den perioden vi er inne i. Målt i forhold til verdiskapingen i fastlandsøkonomien tilsvarer dette ¼ prosent.

Forslaget til budsjett for 2012 er tilpasset den økonomiske situasjonen. Det ligger an til stabil arbeidsledighet og en vekst i fastlandsøkonomien om lag på linje med det historiske gjennomsnittet. Med ny uro i internasjonale finansmarkeder er imidlertid usikkerheten stor. Budsjettforslaget innebærer en bruk av oljeinntekter i underkant av 4-prosentbanen. Det gir handlingsrom til å møte uforutsette hendelser i framtiden.

Regjeringen vil:

- styrke arbeidet for å hindre svart økonomi og skatteunndragelser både nasjonalt og internasjonalt, herunder følge opp forslag fra Skatteunndragelsesutvalget

Regjeringen prioriterer arbeidet mot svart økonomi og skatte- og avgiftsunndragelser høyt. Regjeringen har gjennom oppfølging av forslag i NOU 2009:4 *Tiltak mot skatteunndragelser*, hatt økt fokus på arbeid mot skatte- og avgiftsunndragelser bl.a. som følge av kontantøkonomi. Med virkning fra 1. januar 2011 kan næringsdrivende ikke lenger få fradrag etter skatteloven og merverdiavgiftsloven for vederlag over 10 000 kroner som ikke er betalt via bank. Videre vil kjøper av tjenester (og varer sammen med tjenester) kunne bli medansvarlig for skatt og merverdiavgift som den som leverer tjenesten har unndratt, dersom kjøpesummen overstiger 10 000 kroner og kjøperen ikke har betalt via bank. Utover oppfølgingen av forslagene fra Skatteunndragelsesutvalget, har Finansdepartementet i 2010 også arbeidet med andre saker relatert til innsatsen mot svart økonomi og skatteunndragelser. I forbindelse med statsbudsjettet for 2011 ble det vedtatt at skattemyndighetene kan kreve at arbeidstakere som skal ha id-kort etter reglene i arbeidsmiljøloven, framviser id-kortene under skattekontroller.

I løpet av sommeren og høsten 2009 ble det i enkelte EU-land rapportert om mulige tilfeller av merverdiavgiftssvindel gjennom kjøp og salg av klimakvoter. Videre avdekket skatteetaten i 2009/2010 flere store sakskomplekser med merverdiavgiftssvindel knyttet til omsetning av CO₂-kvoter i Norge. Flere EU-land reagerte på risikoen for svindel ved å gjennomføre endringer i merverdiavgiftssystemet for å forhindre problemet. For å motvirke muligheten for at denne typen svindel skulle flytte seg til Norge etter hvert som flere og flere EU-land endret regelverket, ble det i begynnelsen av 2010 foreslått å endre reglene for oppkreving av merverdiavgift ved omsetning av klimakvoter. For å bedre muligheten for å avdekke merverdiavgiftssvindel på dette området, ble det i tillegg fastsatt forskriftsbestemmelser til merverdiavgiftsloven § 16-15 om opplysningsplikt om ikke-navngitte tredjeparter som har kjøpt eller solgt klimakvoter.

- *følge opp regjeringens forslag for momskompensasjon for frivillig sektor*

Regjeringen følger opp målet om opptrappingen av momskompensasjonen for frivillige organisasjoner med 1 milliard kroner innen 2014. De første 200 millioner kroner ble bevilget i 2010. Dette ble fulgt opp med ytterligere 200 millioner kroner i statsbudsjettet for 2011. Regjeringen foreslår å bevilge 628 millioner kroner til ordningen i statsbudsjettet for 2012. Økningen fra 2010 til 2012 utgjør om lag 430 millioner kroner.

- *arbeide internasjonalt mot skattekonkurranse*

Regjeringen har kommet langt med arbeidet mot skatteunndragelse på internasjonalt nivå. Gjennom nordisk skatteparadisprosjekt har Norge nå undertegnet skatteinformasjonsavtaler med 32 av de 38 land på OECDs skatteparadisliste. Det tas sikte på å undertegne ytterligere avtaler i høst, og målet er å inngå slike avtaler med alle 38. Vi har også inngått avtaler om tilgang til bankopplysninger, eierskapsopplysninger mv med Belgia, Luxembourg, Singapore, Sveits og Østerrike, og andre avtaler er under arbeid. Norske skattemyndigheter melder at innsynsavtalene har

begynt å virke, og at de tror avtalene vil bli effektive verktøy i kampen mot skatteunndragelse over landegrensene.

- *øke fagforeningsfradraget*

Regjeringen hadde som mål å doble fagforeningsfradraget fra 1800 til 3600 kroner i løpet av første stortingsperiode (2005-2009). Det er gjennomført. Fra og med inntektsåret 2010 ble fradraget justert i tråd med anslått prisvekst fra 3600 kroner til 3660 kroner. I 2012-budsjettet foreslås det å øke fradraget ytterligere, til 3750 kroner.

- *legge fram en ny handlingsplan mot økonomisk kriminalitet*

Regjeringen la 15. mars 2011 fram en ny handlingsplan mot økonomisk kriminalitet

- *fortsette omleggingen av bilavgiftene for å stimulere til valg av mer miljøvennlige biler*

Regjeringen har lagt om bilavgiftene i mer miljøvennlig retning. I 2007 ble engangsavgiften for førstegangsregistrering av kjøretøy i Norge lagt om ved at CO₂-utslipp som hovedregel erstattet slagvolum som avgiftsgrunnlag. For å framskynde nedgangen i CO₂-utslippene fra førstegangsregistrerte kjøretøy ble CO₂-komponenten styrket i 2009, 2010 og 2011. CO₂-utslippene fra nye kjøretøy er redusert fra et nivå på 177 g/km i 2006 til 134 g/km i perioden januar-september 2011. Regjeringen foreslår en ytterligere vektlegging av miljøhensyn i engangsavgiften for 2012, både ved å styrke CO₂-komponenten og innføre en egen NO_x-komponent.

For å bidra til mer forutsigbarhet varsler Regjeringen omlegging til en generell veibruksavgift innen utgangen av tiåret. Innen 2020 skal alle drivstoff ilegges veibruksavgifter etter energiinnholdet i drivstoffet. Veibruksavgiften skal dekke eksterne kostnader og ivareta hensynet til statens inntekter. I 2015 skal unntakene fra veibruksavgiften evalueres. Evalueringen skal legge vekt på statens inntekter, klima- og miljøhensyn og næringslivet i distriktene. Regjeringen har ikke planer om å gjøre endringer i veibruksavgiftene for alternative drivstoff før evalueringen i 2015. Regjeringen har heller ikke nå konkrete planer om å endre rammebetingelsene for elbiler. Helheten i rammebetingelsene for elbiler må imidlertid vurderes i årene framover på bakgrunn av utviklingen i salget av slike kjøretøy.

- *forsere arbeidet med å sette en pris på forurensning*

Regjeringen har styrket avgiftene som virkemiddel for å bedre miljøet. Samlet har miljø- og energirelaterte avgifter økt med drøyt 1,5 milliarder kroner fra 2005 til 2012. For å motvirke at gass konkurrerer ut mer miljøvennlige alternativer ble det innført en CO₂-avgift på innenlands bruk av naturgass og LPG til oppvarming av bygg mv. og landbasert transport fra 1. september 2010.

Som en konsekvens av at forbudet mot deponering av biologisk nedbrytbart avfall fra 1. juli 2009 reduserer metangassutslippet fra deponi, ble sluttbehandlingsavgiften på avfall

til deponi redusert fra 1. januar 2010 slik at avgiften bedre avspeiler miljøkostnadene ved avfallsdeponering.

Fra 1. januar 2010 ble det innført veibruksavgift på biodiesel, med halv sats på 1,78 kroner per liter.

For å sikre en avgiftsmessig likebehandling av fyringsolje og elektrisitet, har Regjeringen i 2011-budsjettet økt grunnavgiften på mineralolje tilsvarende påslaget på nettatariffen.

- *ha en grundig evaluering av skattereformen av 2006, med særlig blick på fordelingsvirkningene samt verdiskaping*

Finansdepartementet har gjennom evalueringen av skattereformen 2006 vurdert de økonomiske sidene ved skjermingsmodellene, likebehandling mellom inntektstyper og virksomhetsformer, fordelingsvirkninger av reformen, virkninger på arbeidstilbudet og administrative konsekvenser. En rekke eksterne bidragsytere bidrog i evalueringsprosessen, blant annet Statistisk sentralbyrå (som vurderte aksjonærmodellen og fordelingsvirkninger av reformen), Rambøll Management Consulting AS (som utredet de administrative kostnadene for selskaper, personlige skattytere og skatteetaten), forskere og skatteeksperter samt sentrale aktører i norsk nærings- og samfunnsliv.

Evalueringen tegner et svært positivt bilde av reformens virkninger. Tilpasningsmulighetene i det gamle systemet er i all hovedsak fjernet. Hvor mye man betaler i skatt, er nå langt mindre avhengig av hvordan arbeidsinntekten er opptjent eller virksomheten organisert. De mest velstående betaler vesentlig mer i skatt enn før. Før reformen sank gjennomsnittsskatten med økende inntekt på de høyeste inntektsnivåene. Etter reformen er skattesystemets progressivitet blitt klart styrket ved at gjennomsnittsskatten øker også for dem med høyest inntekt.

Det er i første rekke utbytteskatten og forbedringene i formuesskatten som har bidratt til økt omfordeling. Særlig har fjerningen av aksjerabatten og den særskilte regelen om nedsetting av formuesskatten for personer med svært høy formue og lav inntekt (80-prosentregelen) gjort skattesystemet vesentlig strammere for den mest velstående delen av befolkningen, som stort sett får sine inntekter fra betydelige aksjeformuer. Lavere skatt på arbeid har bidratt til å styrke verdiskapingen gjennom økt tilbud av arbeidskraft.

De administrative kostnadene er moderate, og utbytteskatten ser ikke ut til å ha hatt noen negativ virkning på kapitaltilgangen. Skattesystemet framstår som mer helhetlig enn før reformen.

- *sikre videreføring av differensiert arbeidsgiveravgift også etter 2014*

Differensiert arbeidsgiveravgift er godkjent av ESA med basis i Europakommisjonens og ESAs retningslinjer for regionalstøtte. Disse retningslinjene utløper 31. desember 2013, i likhet med ESAs godkjenning av den norske ordningen. En videreføring av differensiert arbeidsgiveravgift forutsetter at retningslinjene som vedtas for perioden etter 2013, viderefører en åpning for slik støtte, og at ESA, med basis i disse, på nytt godkjenner ordningens utforming. Kommisjonens har innledet arbeidet med nye retningslinjer. I dette arbeidet tas medlemsstatene og EFTA-landene med på råd. For å sikre fortsatt åpning for differensiert arbeidsgiveravgift deltar Regjeringen aktivt i denne prosessen.

- *oppretholde formuesskatten, men arbeide med endringer som bidrar til mer rettferdig fordeling og bedre rammebetingelser for norsk næringsliv*

Formuesskatten er forbedret over flere år ved at bunnfradraget er økt og grunnlagene utvidet, som igjen har ført til bedre fordeling.

Blant annet er aksjerabatten og 80-prosentregelen fjernet. 80-prosentregelen ga nedsatt skatt for skattytere med høy skattepliktig formue relativt til alminnelig inntekt. Ligningsverdiene av boliger/fritidsboliger ble samlet økt med 66 prosent fra 2005 til 2009. Ligningsverdiene av næringseiendom ble økt med 51 prosent fra 2005 til 2008. I 2009 ble det innført et nytt og mer treffsikkert verdsettingssystem for utleid næringseiendom som økte gjennomsnittlig ligningsverdi og medførte sterkere sammenheng mellom lignings- og markedsverdiene. Samme år (2009) ble ligningsverdiene av ikke-utleid næringseiendom økt med 60 prosent.

Samtidig er bunnfradraget økt fra 151 000 kroner i 2005 til 750 000 kroner (1,5 millioner kroner for ektepar) i 2012. Andelen av skattyterne som betaler formuesskatt, har derfor blitt redusert fra 33 prosent i 2005 til anslagsvis 17 prosent i 2012. Dette betyr at antallet som betaler formuesskatt er redusert fra ca. 1,18 millioner 2005, til vel 650 000 personer i 2012.

I 2010 ble det innført et nytt, enklere og mer rettferdig verdsettingssystem for bolig i formuesskatten. Det har vært en systematisk skjevhet i det tidligere systemet med ligningsverdier av bolig. Dyre boliger i sentrale strøk har i gjennomsnitt hatt vesentlig lavere ligningsverdier som andel av markedsverdi enn rimelige boliger i distriktene. Dette nye systemet gir en omfordeling fra by til land, fra vest til øst i Oslo og fra høyinntekts- til lavinntektsgrupper. Om lag 615 000 personer ble anslått å få redusert formuesskatt med det nye systemet, mens 155 000 ble anslått å få økt formuesskatt. Samlet er endringene i 2010, når en også inkluderer at Regjeringen fjerner primærboligen fra formuestillegget i skattebegrensningsregelen, anslått å gi en skattelette på 760 millioner kroner.

- *holde de samlede skattene og avgiftene på samme nivå som i dag*

Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2012 viderefører nivået på samlede skatter og avgifter. Regjeringen brakte i løpet av 2006 og 2007 skattenivået tilbake til 2004-nivå, og har deretter videreført samlede skatter og avgifter på dette nivået. Det har gitt rom for å styrke velferdsordningene med i overkant av 16 milliarder kroner mer årlig, sammenliknet med regjeringen Bondevik sitt budsjettforslag i 2006.

- *i forbindelse med evalueringen av skattereformen vurdere de skattemessige rammevilkårene for enkeltpersons foretak sammenliknet med aksjeselskap*

Skatleggingen av enkeltpersonforetak (foretaksmodellen) bygger i likhet med aksjonærmodellen og deltakermodellen på prinsippet om å ekstrabeskatte avkastning utover det som tilsvarer risikofri rente. Ekstraskatten kommer i tillegg til 28 prosent skatt på alminnelig inntekt. I aksjonærmodellen og deltakermodellen skatlegges slik høyere avkastning på nytt som alminnelig inntekt med 28 prosent ved uttak, mens den i foretaksmodellen skatlegges løpende med trygdeavgift og eventuell toppskatt. Virksomhetsinntekten ut over risikofri avkastning på kapitalen i enkeltpersonforetaket (beregnet personinntekt) vil typisk også omfatte arbeidsavkastning, og på den måten er modellen også en løsning for å skatlegge næringsdrivende som gjennom sin virksomhet har inntekt både fra arbeid og kapital.

Evalueringsrapporten viser at løpende beskatning i foretaksmodellen ikke i seg selv gir høyere skatt over tid enn for aksjonærer som venter med å ta ut utbytte til senere. Skattesystemet er utformet slik at forskjell i tidspunkt for betaling av skatten mellom enkeltpersonforetak og aksjonærer har liten eller ingen økonomisk betydning. Blant annet derfor sa Regjeringen i evalueringsmeldingen at den ikke ville innføre en avsetningsordning for enkeltpersonforetak.

Evalueringsrapporten viser dessuten at likebehandlingen av ulike virksomhetsformer har økt. Unntaket er selvstendig næringsdrivende i primærnæringene, som har kommet bedre ut på grunn av økning i de særskilte næringsfradragene. I tillegg har selvstendig næringsdrivende uten aksjeformue kommet godt ut av endringene i formuesskatten siden 2005. Lettelsen er størst i gjennomsnitt for de selvstendig næringsdrivende i primærnæringene (uten aksjeformue).

KAPITTEL 4: NÆRINGSPOLITIKK

Regjeringen vil føre en næringspolitikk som legger til rette for et nyskapende, kunnskapsbasert og miljøvennlig næringsliv. Strategiske nasjonale satsinger skal bidra til å gjøre Norge til et miljøpolitisk foregangsland og skape arbeidsplasser i hele landet. Vi vil satse videre på de områdene der vi har spesielle forutsetninger for å være gode, som energi og miljø, reiseliv, marin- og maritim sektor, blant annet gjennom satsing på forskning og utvikling.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Regjeringen vil:

- *bidra til gode og konkurransedyktige rammebetingelser for norske bedrifter*

Regjeringen fører en politikk for å sikre gode og konkurransedyktige rammebetingelser for norske bedrifter. Dette har også hatt fokus i regjeringens arbeid med tiltak for å dempe effektene av den internasjonale finanskrisen.

Lovproposisjon om gjennomføring av et nytt direktiv om håndhevelse av offentlige anskaffelser sendes Stortinget så snart direktivet er inntatt i EØS-avtalen.

Regjeringen har oppnevnt et lovutvalg som skal se på behovet for og fremme eventuelle forslag til endringer i konkurranseloven. Utvalget skal fremlegge sin innstilling innen 1. februar 2012.

Fortsatt tilbud om offentlig støttet finansiering til eksportindustrien ble i november 2008 sikret ved at Eksportfinans ble gitt anledning til å låne av staten i 2009 og 2010. Avtalen utløp uten at Eksportfinans trakk på avtalen. I alt utbetalte Eksportfinans 52,1 milliarder kroner i lån som kunne kvalifisert for innlån under avtalen. I tillegg ble det signert låneavtaler for 5,4 milliarder kroner som kunne kvalifisert hvis lånene hadde kommet til utbetaling før utløpet av 2010.

I verftspakken våren 2010 ble det åpnet for å redusere kravet til norsk andel i prosjekter fra 50 til 30 prosent for fastrentelån fra 108-ordningen under Eksportfinans og åpnet for å gi garantier og lån som i betydelig grad fremmer nasjonal interesse. Det innebærer at også andre forhold enn konkrete leveranser fra Norge kan vektlegges i vurderingen av om et prosjekt kvalifiserer for å få lån og garantier.

Rammen for GIEKs alminnelige garantiordning er økt fra 40 milliarder kroner i 2005 til 120 milliarder kroner i 2011, og rammen for GIEKs U-landsordning er økt fra 1,5 til 3,15 milliarder kroner. Regjeringen har foreslått at rammene opprettholdes i budsjettet for 2012.

- *gjennomføre forenklinger for næringslivet, spesielt rettet mot små og mellomstore bedrifter, herunder se på endringer i blant annet regnskapsloven og aksjeloven*

Regjeringen har etablert et strategisk råd for små og mellomstore bedrifter som gir regjeringen innspill til arbeidet med en strategi for små og mellomstore bedrifter.

Regjeringen har satt et konkret forenklingmål. Innen 2016 skal bedriftenes kostnader med å følge opp myndighetspålagte rapporteringskrav og reguleringen reduseres med 10 milliarder kroner.

Regjeringen har allerede gjennomført merkbare forenklinger for næringslivet. Revisjonsplikten er fjernet for små aksjeselskaper som har driftsinntekter på under 5 millioner kroner, en balansesum på under 20 millioner kroner og gjennomsnittlig antall ansatte som ikke utfører mer enn 10 årsverk. Endringen gjelder fra og med regnskapsåret 2011. Små selskaper kan heretter velge om de vil revidere sine regnskaper.

Fra februar 2011 ble det åpnet for forenklet signering av elektroniske meldinger til Enhetsregistret og Foretaksregisteret. Forenklingen innebærer at bare en meldepliktig behøver å signere meldingen, framfor samtlige meldepliktige, og selskapet kan videre peke ut en person til å signere på vegne av selskapet (for eksempel en revisor eller regnskapsfører).

I september 2011 la regjeringen fram en lovproposisjon om forenklinger i aksjeloven, der det blant annet foreslås at kravet til aksjekapital settes ned fra 100 000 til 30 000 kroner. Proposisjonen følger opp sentrale forslag fra advokat Gudmund Knudsens utredning "Forenkling og modernisering av aksjeloven", som ble avgitt i januar 2011.

Regjeringen store satsing på videreutvikling av Altinn- næringslivets dør til offentlige tjenester (Altinn II) – er i rute. Målet er at elektroniske tjenester over tid fullt ut skal erstatte papir i kommunikasjonen mellom næringslivet og offentlig sektor. Regjeringen har oppfordret bedrifter og næringslivsorganisasjoner til å komme med konkrete innspill til forenklingstiltak på nettstedet *enklereregler.no*. Nettstedet skal brukes aktivt i forenklingsarbeidet.

- *legge til rette for langsiktig krafttilgang for industrien på konkurransedyktige vilkår, blant annet gjennom en garantiordning for langsiktige kraftkontrakter, etablering av innkjøpskonsortium, økt tilgang på fornybar kraft og offentlig støtte til energigjenvinning i industrien*

Regjeringen har lagt til rette for langsiktig krafttilgang i industrien gjennom etablering av en ny støtteordning for bedrifter i et innkjøpskonsortium for kraft og gjennom en ny garantiordning for kraftintensiv industris kjøp av kraft. Støtteordningen for bedrifter som går sammen i innkjøpskonsortier for kraft ble etablert i 2009 og forvaltes av Innovasjon Norge. Ordningen foreslås videreført i 2012.

I Prop. 1 S (2009-2010) varslet regjeringen at det skal etableres en ny statlig garantiordning for kraftintensiv industris kjøp av kraft på langsiktige vilkår. Ordningen ble operativ i 2011 etter at EFTAs overvåkningsorgan ESA offentliggjorde 2.3.2011 at de godkjenner at garantiordningen for kraftintensiv industris kraftkjøp er i tråd med EØS-avtalen. Ordningen forvaltes av Garanti instituttet for eksportkreditt (GIEK).

Regjeringen foreslår å videreføre rammen på 20 milliarder kroner for garantiordningen i 2012. Ordningen skal bidra til å gjøre det lettere for industrien å inngå langsiktige kraftkontrakter og bidra til investeringer og trygge arbeidsplasser i norsk industri. Garantiordningen skal omfatte virksomheter innenfor trelast og trevare, treforedling, kjemiske produkter og metaller.

Når det gjelder fornybar kraft, se omtale i kapittel 13: Energipolitikk.

- *videreføre rederiskatteordningen som ble vedtatt i 2007*

Skattefritaket for nye skipsfartsinntekter, som ble innført i 2007, er videreført. Reglene om behandling av latente skatteforpliktelser fra før 2007 er lagt om, etter at Høyesterett i en dom av 12. februar 2010 kom til at reglene som ble vedtatt i 2007 var i strid med Grunnloven. De nye reglene innebærer blant annet at rederiene kan velge en frivillig oppgjørsordning for de latente skatteforpliktelsene.

- *arbeide aktivt i IMO for strengere regelverk for sikkerhet og miljø i skipsfarten*

Skipsfart foregår i stor grad i internasjonale markeder. Derfor er det avgjørende med internasjonal regulering av krav til skip og mannskap uavhengig av hvilke land de kommer fra. Gjennom arbeid i FNs sjøfartsorganisasjon IMO utvikles internasjonalt regelverk for sikkerhets- og miljøhensyn i skipsfart. Internasjonalt regelverk for sjøfolks rettigheter utarbeides gjennom FNs internasjonale arbeidsorganisasjon ILO.

Som en av verdens største maritime nasjoner, er det i Norges interesse å arbeide for høy sikkerhet og helhetlig miljøregelverk. Regjeringen ønsker derfor å være en pådriver i det internasjonale regelverk i IMO. Gode forhold for sjøfolk er svært viktig og Norge ratifiserte i 2009, som første europeiske land, den nye ILO rammekonvensjonen for sjøfolk, Maritime Labour Convention 2006.

Det er oppnådd enighet i IMO om en ny konvensjon om gjenvinning av skip som Norge har vært pådriver for. Det arbeides i IMO for å etablere et klimaregime for skipsfarten.

- *videreføre nettolønnsordningen for sjøfolk*

Nettolønnsordningen for sjøfolk er videreført. Formålet med ordningen er å legge til rette for maritim virksomhet, samtidig som tilskuddet skal sikre norsk maritim kompetanse og rekruttering av norske sjøfolk, samt bidra til at norske rederier får konkurransedyktige vilkår. En evaluering fra 2010 slår fast at ordningen bidrar i samsvar med formålet, sikrer sysselsetting av norske sjøfolk i tillegg til at den er godt

organisert og forvaltet. Ordningen har dessuten en begrenset, men positiv, effekt på øvrige deler av den maritime klynge.

- *følge opp den maritime strategien*

Regjeringen har styrket bevilgningene med til sammen 300 millioner kroner til maritim forskning, innovasjon og kompetanse i etterkant av lanseringen av «Stø Kurs» i 2007. Tiltakene har bidratt til å styrke hele den maritime klyngen, fra verft og utstyrsleverandører til skipsfart og maritime tjenester og vil være ledende for norsk maritim politikk i tiden fremover. Bevilgningene til maritim forskning og innovasjon gjennom virkemiddelapparatet er videreført i forslaget for 2012-budsjettet.

- *videreutvikle den nasjonale reiselivsstrategien bygget på nærhet til natur og norsk kultur som ivaretar satsingen på grønt reiseliv og reiselivsnæringen som distriktsnæring*

Arbeidet med videreutvikling av reiselivsstrategien er igangsatt. Arbeidet gjøres i nært samarbeid med reiselivsnæringen. Prosjektet reiseliv i nord i regi av Innovasjon Norge skal styrke innovasjon, konkurransekraft og lønnsomhet for reiselivsnæringen i de tre nordligste fylkene. Forskningsløft i Nord, i regi av Forskningsrådet, gir støtte til prosjektet "Verdiskaping for turister, reiselivsnæringen og destinasjoner".

- *styrke kunnskapen om Norge som reisemål og forsterke arbeidet med merkevarebygging og markedsføring av Norge som reisemål i inn- og utland*

Satsingen på reiseliv over statsbudsjettet er doblet siden 2005. Nærings- og handelsdepartementet fortsetter satsingen på reiselivsnæringen. I 2012 økes bevilgningen til Innovasjon Norges arbeid med reiselivsnæringen med 2 millioner kroner, til 252 millioner. Bevilgningen på 2,1 millioner kroner til Svalbard Reiseliv videreføres i 2012. Midlene brukes blant annet til merkevarebygging og markedsføring av Norge som reisemål i inn- og utland.

- *øke satsingen på næringsrettet forskning og videreføre Skattefunn-ordningen*

Bevilgningene til næringsrettet forskning (Norges forskningsråd, romvirksomhet og Innovasjon Norges forsknings- og utviklingskontrakter) er i statsbudsjettet for 2012 om lag 2,2 milliarder kroner. Dette er en videreføring fra 2011 og vil sikre et høyt aktivitetsnivå i 2012.

I forslag til budsjett har Regjeringen stort fokus på å stimulere til økt FoU-aktivitet i næringslivet, gjennom de brukerstyrte forskningsprogrammene og nærings-ph.d.-ordningen (rekruttering av forskere til næringslivet) i Norges forskningsråd. Regjeringen foreslår økt næringsrettet forskningsinnsats innenfor bioteknologi og nanoteknologi over Norges forskningsråds budsjett. Videre foreslås økt satsing på kommersialisering av forskningsresultater fra offentlig finansierte forskningsinstitusjoner innenfor programmet FORNY 2020 i Norges forskningsråd.

Skattefunn er videreført og styrket. I forbindelse med regjeringens tiltakspakke, St. prp. nr. 37 (2008-2009), ble taket for kostnadsgrunnlag for skattefradraget hevet fra 4 til 5,5 millioner kroner for egenutført FoU og fra 8 til 11 millioner kroner ved kjøp av FoU. I 2011 ble taket for timelønn i ordningen hevet fra kr 500 til kr 530. Etter nedgang gjennom flere år, har antall prosjekter under ordningen flatet ut de siste årene.

Regjeringen foreslår å styrke administrasjonen av Skattefunnordningen i Norges forskningsråd med 3 millioner kroner. Dette skal bidra til oppgradering av datasystemet for ordningen og til forenkling av bedriftenes rapporteringsoppgaver for deltakelse i ordningen.

- *satse på utvikling og bruk av miljøteknologi gjennom tilskudd og tiltak for å redusere utslipp gjennom miljøavgifter og avtaler med industrien*

Regjeringen la i budsjettet for 2011 frem et forslag om en styrket satsing på kommersialisering av miljøteknologi på 500 millioner kroner. Programmet skal utnytte og supplere eksisterende virkemidler.

Regjeringen bevilget i 2010 140 millioner kroner til en ny miljøteknologiordning under Innovasjon Norge. Målgruppen er bedrifter i Norge med prosjekter som inkluderer pilot- og demonstrasjonsanlegg innen miljøteknologi. I 2012 foreslås det 257 millioner kroner til miljøteknologi gjennom Innovasjon Norges ordning. I tillegg gis det midler over budsjettene til Olje- og energidepartementet og Samferdselsdepartementet. Samlet gir det en satsing på i overkant av 300 millioner kroner til miljøteknologi i 2012.

Miljøverndepartementet inngikk i 2008 en miljøavtale med 14 næringsorganisasjoner om reduksjon av NO_x-utslippene. Det er besluttet å videreføre NO_x-avtalen til og med 2017 på bakgrunn av forhandlinger med organisasjonene.

Det ble i 2009 inngått en avtale mellom Miljøverndepartementet og Norsk Industri om reduserte klimagassutslipp i perioden 2008-2012 fra den ikke-kvotepliktige delen av prosessindustrien. Det er i tillegg inngått en avtale med Norsk Industri med fokus på energi- og klimaeffektive varer og tjenester i medlemsbedriftene.

- *legge til rette for nye bærekraftige arbeidsplasser i tjenesteytende næringer*

I St.meld. nr. 7 (2008-2009) – Et nyskapende og bærekraftig Norge varslet regjeringen en mer systematisk kunnskapsutvikling om tjenesteinnovasjon, med sikte på å utvikle effektive og treffsikre virkemidler. Dette er fulgt opp ved opprettelse av et møteforum for tjenesteinnovasjon med sentrale representanter fra tjenestenæringene og utarbeidelsen av en kunnskapsstatus for innovasjon i tjenester. Dette gir et godt grunnlag for å vurdere nærmere om virkemidlene vi har i tilstrekkelig grad fanger opp utfordringene blant tjenestebedrifter, og om vi kan utvikle nye.

- *oppretholde de statlige eierandelene i viktige statlige selskaper, deriblant Telenor, Norsk Hydro, DnBNOR og Statoil. Statkraft SF, Statnett og Statskog skal fortsatt være heleide statlige selskaper*

Regjeringen har ført en politikk for å opprettholde de statlige eierandelene i disse selskapene, samtidig som vi viser fleksibilitet når det er hensiktsmessig ut fra blant annet hensynet til selskapenes industrielle utvikling.

Regjeringen har gjennom å delta i emisjon bidratt til å styrke kapitalsituasjonen for DnBNOR, samt til å opprettholde statens eierandel i selskapet.

Gjennom å støtte Hydros kjøp av aluminiumsvirksomhet fra Vale og deltakelse i den tilhørende emisjonen sommeren 2010 har staten bidratt til å styrke selskapets internasjonale satsing. Ved Vales inntreden som aksjonær i Hydro har statens eierandel blitt redusert til 34,3 prosent. Regjeringen har fått fullmakt av Stortinget til å kjøpe seg opp mot 40 prosent eierandel i Hydro etter at transaksjonen reduserer den statlige eierandelen.

I forbindelse med nysalderingen av statsbudsjettet for 2010, ble egenkapitalen i Statkraft SF utvidet med 14 milliarder kr. Med kapitalutvidelsen kan Statkraft realisere en rekke prosjekter og styrke sin posisjon innenfor fornybar energi. Planen for de nye investeringene gjelder i sin helhet satsing på miljøvennlig fornybar energi i Norge og internasjonalt.

Regjeringen har, gjennom sin tilslutning kapitalforhøyelse i Statskog SF og til kjøpet av skogeiendommer med et samlet areal på ca. 1,1 millioner dekar, styrket selskapet som skogeier, og gitt økte muligheter for rasjonell drift.

I St.meld. nr. 13 (2006-2009) Aktivt Eierskap – norsk statlig eierskap i en global økonomi, slår regjeringen fast at den vil opprettholde omfanget av statens eierskap på om lag dagens nivå. Stortinget har gitt regjeringen fullmakt til nedsalg i SAS AB, Secora AS og Entra Eiendom AS og at regjeringen kan delta i egenkapitalutvidelser i Kongsberg Gruppen ASA og i Yara International ASA.

- *arbeide for å fremme norsk eksport av fisk og fiskeprodukter samt andre eksportinteresser i de pågående WTO-forhandlingene*

Regjeringen har i WTO - forhandlingene gitt høy prioritert til arbeidet for å oppnå størst mulig reduksjon av særlig industrilandenenes tollsatser for industrivarer, inkludert fisk og fiskeprodukter, nedbygging av fiskerisubsidier og innstramning av antidumpingregelverket.

- *at utslipp fra kraftintensiv industri skal reguleres innenfor EUs kvotesystem*

Regjeringen er nå i forhandlinger med EU-kommisjonen om innføring av det reviderte kvotedirektivet for perioden 2013-2020 i Norge. Det forventes at om lag halvparten av

norske utslipp vil være omfattet av kvotesystemet fra 2013. Det reviderte kvotedirektivet omfatter det alt vesentlige av klimagassutslippene fra kraftintensiv industri.

- *det samlede virkemiddelapparatet rettet mot norsk næringsliv skal gjennomgås for å vurdere hvordan det i større grad enn i dag kan bidra til utvikling av miljøteknologi, fornybar energi og mer miljøvennlig produksjon*

Regjeringen la våren 2011 fram en strategi for miljøteknologi. Regjeringens strategi for miljøteknologi – Næringsutvikling og grønn vekst – vil bidra til en bred styrking av kompetansen på miljøteknologi og til styrket koordinering innen virkemiddelapparatet. Det etableres et programråd som har i mandat å bidra til dialog og gi råd om videreutvikling av virkemidlene og strategien.

I Revidert nasjonalbudsjett i 2010 varslet regjeringen at den ville etablere et Program for miljøteknologi med en samlet ramme på 500 millioner kroner for årene 2011-2013. Dette ble fulgt opp i forslag til statsbudsjettene for 2011 og 2012.

For å styrke kunnskapsgrunnlaget om det statlige næringspolitiske virkemiddelapparatet har regjeringen fått gjennomført eksterne evalueringer av både Innovasjon Norge og SIVA. Begge evalueringene har vært ute på brede og åpne høringer. En av anbefalingene fra evalueringen av Innovasjon Norge var å gjennomføre en egen evaluering av Innovasjon Norges internasjonale virksomhet. Regjeringen har igangsatt en ekstern evaluering av Innovasjon Norges internasjonale tilstedeværelse i utlandet.

Nærings- og handelsministeren vil i 2012 legge frem en stortingsmelding om Innovasjon Norge og SIVA. Meldingen vil blant annet følge opp gjennomførte evalueringer av selskapene.

I tillegg har regjeringen blant annet arbeidet med:

- *LNG som drivstoff i skipsfarten*

LNG er et miljøvennlig drivstoffalternativ i skipsfarten som fjerner svovel-, og partikkel utslipp og som reduserer NO_x-og CO₂-utslipp. Regjeringen bidrar derfor med ulike tiltak for å legge til rette økt bruk av LNG som drivstoff på skip. Dette skjer i forbindelse med offentlig kjøp av fergetjenester, regelverksutvikling, støtte til infrastruktur for distribusjon (ENOVA), fritak for CO₂-avgift, miljøavtale med næringslivet (NO_x-fondet), ulike internasjonale prosesser samt forskning og innovasjonsprosjekter (Innovasjon Norge og Forskningsrådet).

En variert landbruks- og matproduksjon over hele landet

Regjeringen vil:

- *videreutvikle inntekts- og velferdspolitikken i landbruket fra forrige periode*

Jordbruksoppgjøret 2011 videreutvikler inntekts- og velferdspolitikken fra forrige regjeringsperiode. Årets avtale sikrer jordbruket muligheter for en god inntektsutvikling minst på linje med andre grupper. Jordbruksoppgjørene har gitt grunnlag for et inntektsløft på om lag 70 prosent (vel 110 000 kroner) per årsverk fra 2006 til 2011, prognosegrunnlaget fra forhandlingene i 2011. Dette er høyere enn gjennomsnittet for andre grupper, og det største inntektsløftet siden opptrappingen på 1970-tallet.

Regjeringen vil også bedre investeringsmulighetene gjennom endringer i skattereglene fra 01. januar 2012, gjeldende for inntektsåret 2011, jf. St.prp. nr. 1S (2011-2012). Saldoavskrivningene for husdyrbygg og for enkle bygningskonstruksjoner økes og BU-tilskudd vil ikke lenger redusere avskrivingsgrunnlaget innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Bonden kan også bruke driftsmidler i landbruket til tjenester for andre i større grad uten å måtte levere egen næringsoppgave for dette.

Regjeringen vil avvike matproduksjonsavgiften for norsk industri tilsvarende ca. 630 millioner kroner fra 01. januar 2012 jf. St.prp. nr. 1S (2011-2012). Norske jordbruksvarer har betalt om lag 280 millioner kroner av dette. Fra 2012 vil regjeringen også heve trygdeavgiften for jord- og skogbruk, men dette oppveies av at bevilgningen til folketrygden på jordbruksavtalen omdisponeres til andre tiltak og at jordbruksfradraget økes.

De siste års dårlige kornavlinger har skapt utfordringer både når det gjelder tilgang og kvalitet på norsk såkorn. For å bidra til å sikre stabil tilgang på norsk sertifisert såkorn, ble det under jordbruksoppgjøret 2011 vedtatt å etablere en ordning med tilskudd til beredskapslagring av såkorn.

- *gjennomgå landbruks- og matpolitikken i en egen stortingsmelding*

Regjeringen har i desember 2011 lagt fram en stortingsmelding om landbruks- og matpolitikken, Meld. St. 9 (2011–2012).

- *videreføre jordbruksforhandlingene og markedsordningene. Samvirkets rolle som markedsregulator og avtaker av norske råvarer fra hele landet skal sikres*

Regjeringen har videreført jordbruksforhandlingene og markedsordningene. Bevilgningene til frakttilskudd er økt og ordningene gjennomgås for å bedre virkemåten.

- *sikre et landbruk med en variert bruksstruktur over hele landet gjennom en klar distriktsprofil, og videreføre styrking av det grasbaserte husdyrholdet*

Jordbruksavtalen 2011 har klare prioriteringer av de grasbaserte produksjonene, særlig melk. Samtidig styrkes fraktordningene for å legge til rette for likeverdige inntektsmuligheter uavhengig av geografi.

Det grasbaserte husdyrholdet dominerer distriktene. Også denne avtalen innebærer sterkere målretting av virkemidlene mot distriktene ved å bidra til å styrke jordbruket i næringsssvake områder og et aktivt jordbruk over hele landet.

Et viktig element i prioriteringen av melkeproduksjonen er at Regjeringen har åpnet opp for en overgang til prosenttoll for flytende melk og fløte. Dette gir sterkere importvern og større trygghet på hjemmemarkedet.

Regjeringen har hevet den øvre rammen for tillegg for boverdi ved prisvurderingen knyttet til konsesjonsbehandling av landbrukseiendommer med bolighus fra 500.000 kroner til 1,5 millioner kroner. Endringene legger til rette for at flere eiendommer kan komme på salg og bidra til å styrke bosettingen i distriktene.

Regjeringen har gitt nye retningslinjer for praktisering av delingsbestemmelsen i jordloven som innebærer lettere adgang til å selge jordbruksareal som tilleggsjord, fradele våningshus og fradele og selge kårbolig.

- *sikre et sterkt importvern som en viktig forutsetning for opprettholdelse av landbruksproduksjonen og en innovativ og offensiv norsk næringsmiddelindustri i hele landet. Norge skal arbeide internasjonalt for et internasjonalt rammeverk (EØS/WTO) som sikrer dette. Ved en eventuell ny WTO-avtale skal regjeringen ta i bruk alle de virkemidler avtalen gir til å sikre norsk landbruksproduksjon og norsk næringsmiddelindustri. Ved en slik avtale må det gis kompensasjon for tap av inntekt. Eventuell videreutvikling av våre avtaler med EU må utformes på en gjensidig fordelaktig basis innenfor partenes respektive landbrukspolitikk*

WTO-forhandlingene er preget av stillstand siden desember 2008 og det er stor usikkerhet omkring hva som videre vil skje. Regjeringen mener at forhandlingsutkastet fra desember 2008 gir grunnlag for et tilfredsstillende forhandlingsresultat for norsk landbruk og norsk næringsmiddelindustri. Utkastet til ny landbruksavtale med EU oppfyller kravet om en gjensidig fordelaktig avtale innenfor partenes respektive landbrukspolitikk.

- *gjøre landbruket til en del av klimaløsningen ved å følge opp St.meld. nr. 39 (2008-2009). Vurdere virkemidler for å utvikle biogassanlegg og industrielle verdikjeder for bioenergi med basis i landbrukets ressurser står her sentralt*

St.meld. nr. 39 (2008-2009) Klimautfordringene - landbruk en del av løsningen følges opp gjennom en rekke tiltak med grunnlag i statsbudsjettet og jordbruksforhandlingene.

Bioenergiprogrammet, som ble etablert i 2003, og Trebasert Innovasjonsprogram etablert i 2006, er videreført og Bioenergiprogrammet er styrket. Siden oppstart har Bioenergiprogrammet støttet 166 GwH.

Trebasert Innovasjonsprogram etablert i 2006, er videreført og begge programmene er styrket. Trebasert innovasjonsprogram er styrket med 10 millioner kroner i statsbudsjettet for 2012.

I 2009 ble det etablert en ordning med tilskudd til produksjon av skogflis. Ordningen er sentral for utvikling av verdikjeden knyttet til avuttak skogsråstoff til energiflisproduksjon, og har bidratt til en femdobling av produksjonen av skogflis.

Videre tiltak knyttet til biogass vurderes i den kommende klimameldingen med bakgrunn i St.meld. nr. 39 (2008-2009) Klimautfordringene - landbruk en del av løsningen og utredningen "Klimakur 2020".

Satsing på planteforedling er både et tiltak for å øke produksjonsevnen og for å gjøre skogen i stand til å tilpasse seg klimaendringer og til å ta opp mer CO₂.

- *følge opp høringsnotatet om jordvernpolitikken, deriblant vurdere en hjemmel for varig vern av dyrket jord*

Et forslag om en hjemmel i jordloven for varig vern av dyrket mark har vært på bred høring. Som mange av høringsinstansene påpeker i høringen om jordvernhjemmel, er plan- og bygningsloven det viktigste verktøyet for å fremme bærekraftig utvikling og for å sikre dyrka mark for fremtidig matproduksjon. En aktiv bruk av virkemidlene i plan- og bygningsloven gir derfor mulighet for langsiktige løsninger som ivaretar hensynet til samfunnsutviklingen samtidig som omdisponeringen kan holdes innenfor jordvernmålet.

- *stå fast på det unntaket som vi fikk i EØS-avtalen om at det er norske myndigheter som avgjør hvilke genmodifiserte produkter som kan utsettes, markedsføres og selges i Norge. Vi skal videreføre en restriktiv holdning*

Ingen genmodifiserte organismer er godkjent etter genteknologiloven i perioden fra 2005. Regjeringen har for tiden til vurdering to genmodifiserte maislinjer og en rapslinje. Norske myndigheter har etterlyst tilleggsinformasjon fra søkerne for å belyse vurderingskriteriene bærekraft, samfunnsnytte og etikk, men har ikke mottatt tilfredsstillende informasjon. EUs direktiv om utsetting av genmodifiserte organismer (GMO) i miljøet (direktiv 2001/18/EF) ble i 2007 innlemmet i EØS-avtalen med en tilpasningstekst som ivaretar norsk genteknologilovs krav (dvs. samfunnsnytte, etikk

og bærekraft i tillegg til helse og miljø) og som tilsvarer tilpasningsteksten til det gamle utsetningsdirektivet (90/220/EØF).

Når det gjelder GMO som reguleres av EU's mat- og fôrforordning, har det vært arbeidet for å sikre at Norge opprettholder retten til å fatte selvstendige vedtak i spørsmål om godkjenning av genmodifiserte organismer i mat og fôr. Det har i dette arbeidet vært viktig å sikre at Norge kan bruke tilleggshensynene (etikk, bærekraft og samfunnsnytte) i genteknologiloven ved vurdering av levende GMO. Forslag til tilpasning til GMO mat- og forordningen (forordning 1829/2003/EF) drøftes mellom departementene og det har vært et møte med EU-Kommisjonen. Saken er ikke avklart ennå.

- *øke landbruksbistanden for å styrke global matsikkerhet*

I statsbudsjettet for 2011 la Regjeringen opp til en økning på landbruksfeltet, med spesiell vekt på klimarobust landbruk. Denne satsingen er en del av satsningen på klimatilpasning og matsikkerhet. Norge er en sentral aktør i utviklingen av klimarobust landbruk (conservation agriculture (CA)) i Afrika, i samarbeid med lokale bønder og privat sektor. Yara har påtatt seg rollen som en internasjonal pådriver for at privat sektor skal bidra til bla. gjennom Green Revolution for Africa Forum og World Economic Forum. Norge samarbeider med Yara og AGRA (Gates Foundation) om denne satsningen, der CA inngår som en viktig komponent. Samlet sett er dette et betydelig bidrag til å klimasikre afrikansk landbruk – og Norge er antagelig den største og mest tydelige investoren på dette viktige området i sørlige og østlige Afrika. Vi ser trolig starten på en betydelig omlegging av det afrikanske landbruket med basis i disse tidlige norske investeringene. Som et ledd i denne satsningen vil Norge, over en tiårsperiode, bidra med inntil 50 millioner dollar til et initiativ for utvikling av klimarobuste matplanter i regi av Global Crop Diversity Trust (GCDDT), som er en av våre partnere i driften av frøhvelvet på Svalbard. Initiativet skal gjennomføres i samarbeid med bl.a. FAO og flere av Den rådgivende gruppen for internasjonal landbruksforskning (CGIAR - Consultative Group for International Agricultural Research) sine forskningsentre. CGIAR er en av de mest sentrale aktørene og fora for arbeid med klimatilpasset landbruk, og har vært en sentral partner for Norge i en årrekke.

- *sikre en livskraftig reindriftsnæring i balanse med beiteressursene, og som medvirker til å opprettholde samisk egenart. Vi vil evaluere reindriftsforvaltningen*

Det er gjennomført en intern evalueringsprosess og en omdømmeevaluering av den offentlige forvaltningen av reindriften. Det pågår et arbeid med effektivisering og forenkling av den offentlige forvaltningen av reindriften. Dette innebærer bl.a. at det gjennomføres en administrativ virksomhetsoverføring ved at områdekantorene under dagens reindriftsforvaltning i Alta overføres til fylkesmannen. Den sentrale forvaltningen i Alta videreføres og får betegnelsen Statens reindriftsforvaltning. Videre går regjeringen inn for å legge ned områdestyrene.

Stortinget har vedtatt et reindriftsoppgjør for 2011 på 102 millioner kroner.

Det pågår arbeid med å få fastsatt bruksregler for alle reinbeitedistriktene innen utgangen av 2011. Dette innebærer også at nye reintall fastsettes. Landbruks- og matdepartementet har opphevet noen reindriftsvedtak av Reindriftsstyret fordi disse ble ansett for ikke å være økologisk bærekraftig. Som en konsekvens av dette har Reindriftsstyret fastsatt nye, lavere reintall for de aktuelle distriktene. Disse er gjennomgått av Landbruks- og matdepartementet som har gjort en endring ved å fastsette disse som midlertidige i to år. Etter to år gjennomføres det kontroll av øvre reintall og måloppnåelse.

- *at det skal være et mål at 15 prosent av matproduksjonen og matforbruket i 2020 skal være økologisk*

Gjennom jordbruksavtalen i 2011 er tilskuddene lagt til rette for å stimulere utvikling i hele verdikjeden fra produksjon til marked. Manglende produksjon av norsk korn anses som en flaskehals og er spesielt prioritert.

- *stimulere til økt satsing innenfor vare- og tjenesteproduksjon, matspesialiteter, grønt reiseliv, utmarksnæringer og "Inn på tunet"*

Regjeringen har satt i gang et treårig prosjekt rettet mot kommunene knyttet til Inn på turet, samt et arbeid med en nasjonal strategi for Inn på tunet. Det er avsatt midler over jordbruksavtalen til kvalitetssikring, kompetanseheving og utvikling innenfor "Inn på tunet".

Regjeringen har gjennom jordbruksavtalen opprettet et utviklingsprogram for lokalmat.

Regjeringen iverksatte i 2007 et utviklingsprogram for Grønt reiseliv med mat, natur- og kulturopplevelse langs de nasjonale turistveiene.

- *sikre grunnutdanning og videreutdanning i landbruket og øke konkurranse og innovasjonsaktiviteten i hele verdikjeden for mat og andre landbruksbaserte næringer gjennom økt satsing på kunnskap og forskning*

Regjeringen har igangsatt en gjennomgang av Landbruks- og matdepartementets underliggende virksomheter med tanke på rolledeling.

Forskningspolitikken har en sentral rolle i arbeidet med å øke verdiskapingen i landbruks- og matsektoren. Regjeringen har igangsatt et arbeid med å øke innovasjons- og kommersialiseringsaktiviteten innenfor sektoren.

Regjeringen har i 2009 og 2010 bevilget 50 millioner kroner til forskning på fornybar energi- og lagring av karbon i jord- og skog.

I 2010 bevilget regjeringen 3 millioner kroner til den brede klimaforskningen.

Regjeringen styrket den næringsrettede forskningen med 8 millioner kroner i statsbudsjett for 2011.

Fiskeri- og havbrukspolitikk

I regjeringens politiske plattform er det slått fast at det skal legges til rette for vekst i havbruksnæringen innenfor bærekraftige rammer. Strategien for bærekraftig havbruk skal legges til grunn. Arbeidet med å redusere lakselus og rømming vil bli høyt prioritert. Dette følger regjeringen opp.

Det er tildelt 69 nye tillatelser for oppdrett av laks, ørret og regnbueørret (2009 og 2010). Blant annet ble mindre aktører som drev videreføring prioritert i tildelingen. Deler av vederlaget for de nye konsesjonene ble tildelt fylkeskommunene (195 millioner kroner). Lakse- og ørretoppdretterne i Finnmark og Troms har fått anledning til å utvide kapasiteten i sine akvakulturtillatelser med 5 prosent i 2011. Geografisk fordeling av og størrelsen på den økte produksjonskapasiteten har vært avgjort ut fra miljø- og distriktpolitiske hensyn.

Det er iverksatt en rekke tiltak for å følge opp regjeringens strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring, blant annet tiltak mot lakselus og tiltak mot rømming. Ny forskrift om teknisk standard på flytende oppdrettsanlegg er fastsatt, og vil gjelde fra 1. januar 2012.

Regjeringen vil:

- *sikre en bærekraftig forvaltning av de marine ressursene*

Det gjennomføres årlige forhandlinger om det totalkvantum som kan fiskes og om fordelingen med andre land. Forvaltningen er basert på langsiktige høstingsregler i tråd med føre-var-prinsippet.

Det er innført nasjonale regulerings tiltak for å bygge opp og styrke enkelte fiskebestander, herunder en strengere kysttorskforvaltning.

Det er iverksatt en rekke tiltak for å følge opp regjeringens strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring, blant annet tiltak mot lakselus og tiltak mot rømming. Ny forskrift om teknisk standard på flytende oppdrettsanlegg er fastsatt, og vil gjelde fra 1. januar 2012.

- *sikre god ressurskontroll i fiskeriene og bekjempe ulovlig, uregulert og urapportert fiske, blant annet gjennom Kystvaktens nærvær og flyovervåkning*

Økt innsats fra norske og russiske myndigheter har gjort at ulovlig, uregulert og urapportert fiske av torsk er redusert fra over 100.000 tonn til at det i 2009 og 2010 ikke ble avdekket noe ulovlig overfiske av torsk og hyse.

Slepebåtkapasiteten i nord er styrket og dette bidrar til at Kystvakten kan sette inn større ressurser til ressurskontroll i Barentshavet.

Ressurskontrollen og arbeidet for bekjempelse av det ulovlige fisket er styrket gjennom økning i Fiskeridirektoratets budsjetter og opprettelsen av Fiskeriforvaltningens analysenettverk (FFA). FFA skal sikre et tettere samarbeid mellom ulike etater og bidra med oppdaterte, tverrsektorielle analyser innenfor saksområdet UUU-fiske.

- *arbeide for et internasjonalt forbud mot utkast av fisk*

Det ble etter et norsk initiativ i november 2009 vedtatt et utkastforbud i Den nordøst-atlantiske fiskerikommisjon (NEAFC).

Norge har tatt initiativ til og bidratt med ressurser i en prosess i FNs mat- og jordbruksorganisasjon (FAO) for å utvikle internasjonale retningslinjer for å redusere bifangst og utkast. Retningslinjene ble vedtatt av FAO i februar 2011. For å unngå utkast av fisk har vi etablert et system for lukking av områder i Nordsjøen.

- *sikre en desentralisert mottaksstruktur gjennom avsetning til føringsordninger og mottaksstasjoner der det ikke er andre alternativer for levering*

Ordningen med føringstilskudd til fartøy og fiskeindustri er styrket, og det er etablert en ordning med tilskudd til mottaksstasjoner.

- *oppretholde deltakerloven og råfiskloven*

Deltakerlov og råfiskloven er opprettholdt.

- *ha fokus på at verdiskapingen innen sjømatnæringen kan økes gjennom bedre samhandling i hele verdikjeden*

Fiskeri og kystdepartementet har etablert samarbeid for arbeid i sjømatnæringen, hvor representanter for næringens organisasjoner og andre medlemmer ga råd til fiskeri- og kystministeren om regjeringens visjon "Norge - verdens fremste sjømatnasjon".

Gjennom bifangstordningen i torskefisket er det lagt til rette for verdiskaping i perioden mot slutten av året, når det vanligvis kan være problemer med råstofftilgang.

Det er gjennomført en innovasjonsanalyse av sjømatnæringen som ble levert Fiskeri- og kystdepartementet i august 2010. En utredning av verdiskaping i havbruksnæringen er gjennomført våren 2011.

Regjeringen har videreført det marine verdiskapingsprogrammet.

- *styrke den marine forskningen*

I 2010 er marin forskning styrket med 30 millioner kroner over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett. Dette nivået er videreført i 2011 og foreslås videreført i 2012.

Det er gjennomført ekstern kvalitetssikring av prosjektet "Nytt isgående forskningsfartøy".

Det er igangsatt evaluering av Havforskningsinstituttet og, og det forberedes en evaluering av Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning.

- *styrke kunnskapen om hvilke effekter klimaendringer vil ha på havets økosystemer og det kystbaserte næringslivet*

Havforskningsinstituttet innarbeider effekter av havforsuring i sitt overvåkningsprogram, og er aktivt med i Framsenteret i Tromsø som har havforsuring, effekter av klimaendringer og fjord- og kystøkologi i nord som viktige forskningsområder.

- *forebygge arealkonflikter og legge til rette for sameksistens mellom de ulike aktørene som benytter kystsonen*

I september 2009 ble det opprettet et utvalg som fikk i mandat å fremme forslag til en ny og overordnet arealstruktur, samt legge til rette for sameksistens mellom de ulike aktørene som benytter kystsonen. Utvalget la fram sin rapport i februar 2011, og rapporten har vært på høring. Departementet arbeider nå med å vurdere hvordan utvalgets arbeid skal følges opp videre.

Regjeringen har lagt fram helhetlige forvaltningsplaner for Barentshavet og områdene utenfor Lofoten og Norskehavet. Forvaltningsplanen for Barentshavet og områdene utenfor Lofoten ble oppdatert våren 2011. Forvaltningsplan for Nordsjøen/Skagerrak skal legges frem 2013.

- *styrke den nasjonale satsingen på fangstbasert havbruk og oppdrett av nye arter*

Fiskeri- og kystdepartementet finansierer senter for levendelagring av fisk som har som formål å bidra til at forbrukerne og bearbeidingsindustrien får bedre tilgang på ferskt råstoff av god kvalitet gjennom hele året.

Torsk i oppdrett er prioritert innenfor marint verdiskapingsprogram, og gjennom videreføring av avlsprogrammet ved Nofima i Tromsø.

- *følge opp regjeringens strategi for marin bioprospektering*

Regjeringens strategi for marin bioprospektering fremlagt i 2009 er fulgt opp gjennom økte avsetninger over Fiskeri- og kystdepartementets og Nærings- og handelsdepartementets budsjett i 2010 og ytterligere styrket over Nærings- og

handelsdepartementets budsjett for 2011. Bevilgningen foreslås videreført i 2012. Marbank som nasjonal marin biobank er styrket.

Fiskeri- og kystdepartementet og Miljøverndepartementet samarbeider om å utarbeide en felles forskrift om uttak og utnytting av genetisk materiale hjemlet i havressursloven og naturmangfoldloven.

- *ikke tillate torskeoppdrett i gyteområde for villtorsk*

Fiskeri- og kystdepartementet har forskriftsfestet at det ikke skal tillates torskeoppdrett i gyteområder for villtorsk.

Forbrukerpolitikk

Regjeringen vil:

- *gjennomgå boligkjøpernes rettigheter ved kjøp av ny og brukt bolig, jf. blant annet NOU 2009: 6*

I Prop. 130 L (2009-2010) er det foreslått en skjerping av garantireglene etter bustadoppføringslova, og det er foreslått en regulering av avtaler om videresalg av kontraktsposisjoner til boliger i boligprosjekter før ferdigstillelse. Videre arbeides det med oppfølging av NOU 2009: 6 der formålet er å øke bruken av tilstandsrapporter ved salg av bolig i forbrukerforhold.

- *arbeide for å sikre forbrukernes rettigheter ved kjøp av håndverkertjenester*

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har sammen med Husbanken og Byggenæringens landsforbund frikjøpt 14 standardkontrakter for håndverkertjenester som nå ligger fritt tilgjengelig på Standard Norges hjemmesider. Formålet med tiltaket er å forebygge tvister ved å få flere til å bruke skriftlige kontrakter.

- *bidra til å videreutvikle nøytrale informasjonskanaler for pris og kvalitet, for eksempel gjennom flere prisportaler*

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har igangsatt et arbeid med sikte på samordning og fellesløsninger for offentlige markedsportaler rettet mot forbrukerne. Forbrukerrådet har på oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet satt i gang et arbeid for å etablere en prisportal for tannlegetjenester, og bevilgningen til Forbrukerrådet er derfor foreslått økt med 2 millioner kroner i statsbudsjettet for 2012.

- *videreutvikle finansportalen som den sentrale forbrukerveiledningen innenfor finansielle tjenester og produkter*

Finansportalen, som ble lansert i en første versjon i januar 2008, er videreutviklet med en rekke nye tjenester. Portalen driftes av Forbrukerrådet.

- *foreta en helhetlig gjennomgang av forbrukervernet innen finansområdet og særlig styrke tilsyn og kontroll med produktutvikling og markedsføring av finansielle produkter overfor forbrukerne*

Det er vedtatt omfattende endringer i finansavtaleloven i forbindelse med gjennomføringen av betalingstjenestedirektivet og forbrukerkredittdirektivet i norsk rett (jf. Ot.prp. nr. 94 (2008-2009) og Prop. 65 L (2009-2010)).

- *gjennomføre en utredning om styrkeforholdene i verdikjeden for mat som skal bidra til åpenhet om innsyn, samt sikre forbrukerinteressene og en tilfredsstillende samfunnsmessig kontroll*

Matkjedeutvalget la fram sin utredning 13. april 2011 (NOU 2011:4 Mat, makt og avmakt – om styrkeforholdene i verdikjeden). Regjeringen ved LMD, BLD og FAD har i fellesskap ansvar for oppfølgingen av utredningen. Innstillingen har vært på høring fram til 1. desember 2011.

- *oppretholde dagens forbud mot politisk reklame på TV*

Den Europeiske Menneskerettighetsdomstolens dom i sak om politisk reklame er fulgt opp ved en presisering av NRK-plakaten, slik at alle samtlige partier over en viss størrelse normalt skal omtales i den redaksjonelle valgdekning. I tillegg har departementet inngått avtale med Frikanalen. Tiltakene bidrar til at forbudet mot politisk reklame i fjernsyn kan opprettholdes.

KAPITTEL 5: SAMFERDSEL

Regjeringen vil sikre gode kommunikasjoner i hele landet og øke satsingen på samferdsel slik at tiltakene i Nasjonal transportplan blir gjennomført og målene nådd. Derfor gjennomfører vi et taktskifte i samferdselspolitikken. Vi vil ruste opp infrastrukturen for å gjøre hverdagen enklere for folk, for å bedre miljøet, gjøre samfunnet mer inkluderende og tilgjengelig for alle og for å styrke næringslivets konkurransekraft.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Regjeringen er i rute med å følge opp løftene i Nasjonal transportplan 2010-2019 om å bevilge 100 milliarder kroner eller 45 prosent mer til transportinfrastrukturen i hele planperioden enn lagt til grunn i forrige planperiode.

Veger, jernbane og fergetransport

Regjeringen vil:

- *gjennomføre et løft for transport og kommunikasjon ved å følge opp Nasjonal transportplan (2010-2019) i de årlige budsjetter, herunder følge opp den store satsingen på vedlikehold og nyinvesteringer på vegnettet*

Regjeringen har lagt frem nasjonal transportplan for perioden 2010-2019 som er 100 milliarder kroner (2009-kroner) mer ambisiøs, en økning på 45 prosent, sammenliknet med nasjonal transportplan for perioden 2006-2015. Gjennom opptrapping av bevilgningene i 2010 og 2011 og med forslaget om ytterligere økning i 2012 ligger regjeringen godt an til å følge opp de økonomiske rammene i planen for den første fireårsperioden 2010-2013.

Inkludert de økte bevilgningene knyttet til at 2/3 av riksvegnettet ble overført til fylkeskommunene fra 1. januar 2010, har bevilgningene til veg økt med om lag 7,6 milliarder kroner fra 2005 til 2012. Dette tallet er justert for prisvekst, og forslag i budsjettet for 2012 er tatt med.

Regjeringen foreslår i statsbudsjettet å bevilge 16,3 milliarder kroner samlet til vegformål i 2012. Det er en økning på om lag 1,2 milliard kroner fra året før.

Til samlede riksveginvesteringer foreslås det 7,0 milliarder kroner. Dette er en økning på 622 millioner kroner eller 9,7 prosent i forhold til saldert budsjett 2011.

For 2012 foreslår regjeringen å bevilge om lag 5,4 milliarder kroner til drift og vedlikehold av riksvegnettet. Dette er en økning på om lag 300 millioner kroner, eller 6,6 prosent i forhold til saldert budsjett for 2011. Aktivitetsnivået innen vedlikehold i

2012 forutsettes å bli om lag som i 2011. Det er satt av om lag 700 millioner kroner til vedlikehold av vegdekker og vegfundament i 2012 slik at forfallet ikke skal øke.

For budsjettåret 2010 ble det etablert en ordning hvor fylkeskommunene kan få refundert sine kapitalkostnader knyttet til investeringer i vegnettet. Ordningen kompenserer slike utgifter for en årlig investeringsramme på 2 milliarder kroner. Det foreslås en rentekompensasjon på 175 millioner kroner i 2012 for å dekke rentekostnadene på lån som ble tatt opp i 2010 og 2011, og tilsvarende ordning i 2012.

- *styrke fylkeskommunenes frie inntekter blant annet for å øke fylkeskommunenes muligheter til å utvikle tiltak på samferdselsområdet*

Fylkene fikk for budsjettåret 2010 en økning i rammeoverføringen på 1 milliard kroner i direkte tilknytning til overføringen av betydelige deler av det tidligere statlige vegnettet.

- *øke satsingen på rassikringstiltak i tråd med Nasjonal transportplan*

Det foreslås bevilget 536,9 millioner kroner til rassikringstiltak på riksvegnettet i 2012. Dette er en økning på 12,1 millioner kroner eller 2,3 prosent i forhold til saldert budsjett for 2011. I tillegg foreslås det bevilget 538,4 millioner kroner som tilskudd til rassikringstiltak på fylkesvegnettet for 2012.

- *styrke kontrollvirksomheten og sikkerhetsarbeidet på vegene*

Nasjonal tiltaksplan for trafikksikkerhet 2010-2013 ble utarbeidet av Statens vegvesen, Politiet, Helsedirektoratet, Utdanningsdirektoratet og Trygg Trafikk, og legger opp til en opptrapping av trafikksikkerhetstiltak rettet mot trafikanter, kjøretøy og veg.

Den langsiktige ulykkesutviklingen viser nedgang i antall drepte og hardt skadde. I 2010 omkom 208 personer i vegtrafikkulykker og antall hardt skadde var 729, mot respektive 212 og 751 i 2009. Delmålet fra Nasjonal tiltaksplan for trafikksikkerhet på maksimalt 950 drepte og hardt skadde innen 2014 ble dermed oppnådd allerede etter første året i planperioden. 170 mistet livet på norske veger i 2011, det viser Statens vegvesens foreløpige ulykkestall. De offisielle ulykkestalla fra SSB blir ikke klare før i mai. Dette er det laveste tallet på 58 år, samtidig som trafikkveksten har vært svært stor. Trafikksikkerhetsarbeid er høyt prioritert i NTP-perioden 2010-2019.

Målinger for 2010 sammenligna med 2009 viser også at gjennomsnittsfarten for 85 prosent av alle kjøretøy har sunket, flere bruker bilbelte og sykkelhjelmer, flere barn (0 til 10 år) er lovlig sikret og flere tunge kjøretøy har godkjente bremsesystemer. Målt uttekningskontroll, bilbeltekontroll og kontroll av bremsesystemer på tunge kjøretøy står sentralt for å redusere antallet drepte og hardt skadde i vegtrafikken.

Kjøring i ruspåvirket tilstand fra andre rusmidler enn alkohol er et økende trafikksikkerhetsproblem. Endringer i vegtrafikkloven ble derfor vedtatt i desember

2010 som i større grad likebehandler rus fra alkohol og andre rusmidler. I 2012 vil en ny forskrift tre i kraft som definerer faste grenser for påvirkning av et 20-talls andre rusmidler enn alkohol svarende til 0,2, 0,5 og 1,5 promille. Disse faste rusgrensene har tilsvarende strafferamme som for alkohol. Norge er i dette henseende unik i verden.

Prikkbelastningsordningen ble strammet inn i juni 2011. Mens åtte prikker beholdes som maksimalt antall, innebar de allerede eksisterende overtredelsene flere prikker enn tidligere, samtidig som nye overtredelser også kan kvalifisere til prikkbelastning. Føreren mister også automatisk sin førerrett ved oppnåelse av maksimalt antall tillatte prikker.

Vegtrafikkulykker er den viktigste dødsårsaken blant norsk ungdom i alderen 16-24 år. For å komme denne trenden til livs, formulerer både den nye ruslovgivningen og prikkbelastningsordningen spesifikt skjerpede krav til førere i prøveperioden (2 år etter oppnådd førerprøve). I prøveperioden illegges et dobbelt antall prikker for samme forseelser, samtidig som ruskjøring med nivåer tilsvarende 0,2-0,4 promille kvalifiserer til tap av føreretten.

I august 2011 ble det fremmet en proposisjon med forslag om å endre vegtrafikkloven for å legge til rette for en forskrift med krav til sikringstiltak for barn i skolebuss.

I 50 prosent av alle dødsulykker er for høy fart en medvirkende faktor. Statens vegvesen har i 2011 redusert fartsgrensene på nærmere 500 km ulykkesutsatt veg (fra 90 til 80 km/t og fra 80 til 70 km/t). I Norge beregnes dette å spare 10 liv i året. Samtidig innføres fotobokser som måler gjennomsnittshastigheten (strekings-ATK) til kjøretøy på en gitt strekning. Over tre år vil strekings-ATK innføres på inntil 40 nye strekninger, hvorav 11 av dem utplasseres i 2011.

Møteseparerte veger beregnes å redusere ulykkesrisikoen med 80 prosent. Siden 2009 er det bygget ut 43,4 km møteseparert veg. Dette er i tråd med målsettingen som sikter på at Norge innen 2014 vil ha 750 km med møteseparert veg. Statens vegvesen har i 2010 forsert sin utbygging av forsterket midtoppmerking ("rumlefelt") slik at 138,4 km av planlagte 183 km veg er forbedret. Etter hvert som ulykkestallene faller, vil det være vanskeligere å finne enkelttiltak som får store effekter. Ytterligere reduksjoner i antall døde og hardt skadde vil derfor kreve flere og mer radikale trafikksikkerhetstiltak.

- *innføre en ordning med fraktutjamning på drivstoff*

Saken har tatt lengre tid å utrede enn først antatt fordi det måtte utarbeides et helt nytt forslag til utformingen av ordningen. Det arbeides fortsatt med praktiske og EØS-rettslige konsekvenser, og regjeringen vil komme tilbake til saken.

- *øke frekvens og kapasitet på riksvegferjer, og legge til rette for at det samme kan skje på fylkesvegferjer*

Regjeringen har siden 2005 gradvis økt rabattsatsen på sone- og verdikort med riksvegferjer fra 40 til 50 prosent. Kommunal- og regionaldepartementet har satt i gang et prøveprosjekt med gratis ferjer på to fylkeskommunale samband. Forsøket går over tre år fra og med 2010.

Regjeringen legger i Nasjonal transportplan 2010-18 opp til at både frekvens og åpningstid kan økes for de fleste samband i planperioden. Minst 98 prosent av trafikantene skal få plass på planlagt avgang. I dag er dette kravet 97 prosent (bortsett fra for riksveg over 1 500 personbilenheter per døgn der kravet tilsvarer 98 prosent).

Den viktigste endringen på riksvegsambandene blir flere turer per døgn og utvidede åpningstider på lavtrafikkerte samband. Samferdselsdepartementet foreslår at samband på riksvegnettet med over 2 500 personbilenheter per døgn får 38 avganger per døgn, mot 35 i dag. Samband med mindre trafikk får 36 avganger, mot 30 i dag.

Regjeringen legger opp til en gradvis innfasing av det nye tilbudet i takt med nye utlysninger av anbud i disse sambandene.

Transportplanen foreslår også forbedringer i langsiktige standardmål for fylkesvegferjene. Det er likevel fylkeskommunene som avgjør tilbudet for disse ferjesambandene.

- *øke andelen gassferjer*

Regjeringen har stilt krav om gassdrift i fem ferjesamband som vil driftes av 11 fartøy, og ellers inngått avtale om ekstra gassferje over Boknafjorden. Til sammen er det gjort vedtak som fører til at 17 gassferjer er eller vil komme i drift de nærmeste årene, i sju ferjesamband.

- *styrke satsingen på jernbanen gjennom en økt satsing på vedlikehold og nyinvesteringer i tråd med Nasjonal transportplan og gjennom et økt statlig kjøp av togjenester*

Regjeringen foreslår å bevilge 12,5 milliarder kroner til jernbaneformål for 2012. Dette er en økning på om lag 1 milliard kroner eller 8,7 prosent i forhold til saldert budsjett 2011. Av dette utgjør bevilgningen til Jernbaneverket samlet 9 948,2 millioner kroner som er en økning på 681,8 millioner kroner eller 7,4 prosent sammenlignet med saldert budsjett 2011. Regjeringens budsjettforslag for 2012 innebærer at den totale planrammen til jernbane i NTP 2010-2013 blir fulgt opp.

Budsjettforslaget for 2012 er en betydelig satsing på å forbedre driftsstabiliteten i jernbanenettet og innebærer derfor en høyere prioritering av drift og vedlikehold enn investeringer i linjen i forhold til Nasjonal transportplan 2010–2019. For årene 2010,

2011 og 2012 er det bevilget ca. 1,3 milliarder kroner mer enn det planrammen i NTP 2010-2013 skulle tilsi og innebærer en oppfølgingsgrad på 82 prosent for de tre årene.

Budsjettforslaget for 2012 innebærer en forsert opptrapping av bevilgningsnivået for oppfølging av de økonomiske planrammene i NTP 2010-2013 til jernbane, jf. at saldert budsjett 2011 var basert på en oppfølging av planrammene med lik årlig økning i perioden 2011-2013.

Viktige investeringsprosjekter som er gjennomført eller igangsatt:

- Dobbeltsporet Sandvika-Asker (åpnet 2005)
- Dobbeltspor Stavanger-Sandnes (åpnet høsten 2009)
- Nytt radiokommunikasjonssystem (GSM-R) innført på hele det norske jernbanenettet i 2007
- Ny Lysaker stasjon ferdigbygget og tatt i bruk i 2009
- Bygging av dobbeltspor Lysaker-Sandvika er i gang og er ferdigstilt i 2011
- Bygging av dobbeltspor Barkåker-Tønsberg er i gang og vil være ferdigstilt i 2011
- Bygging av dobbeltspor Gevingåsen tunnel er i gang og vil være ferdigstilt i 2011
- Bygging av dobbeltspor Holm-Nykirke tunnel er i gang og vil være ferdigstilt i 2015/2016
- I 2012 starter arbeidene på nytt dobbeltspor Langset-Kleverud på Dovrebanen som et fellesprosjekt med ny E6.
- Ny jernbanestrekning mellom Farriseidet-Porsgrunn på Vestfoldbanen startes opp i slutten av 2012.
- Store prosjekter under planlegging er bl.a.: Dobbeltspor Oslo-Ski.

For 2012 er det avsatt totalt 619 millioner kroner til tiltak for å forbedre publikumsrettede fasiliteter på stasjoner og knutepunkter for å forbedre kundeinformasjon, sikkerheten, universell utforming og tilgjengelighet for alle. De mest omfattende ombyggingsarbeidene pågår på Voss stasjon, Holmlia stasjon og Trondheim stasjon

For 2012 er det satt av totalt 235 millioner kroner til en rekke tiltak for å bedre sikkerheten og miljøtiltak rundt jernbanenettet. Dette omfatter en rekke tekniske tiltak og barrierer mot menneskelige feilhandlinger, rassikring, sikring og sanering av planoverganger og tunnelsikkerhet.

Kjøp av persontransport med tog (omfattes ikke av Nasjonal transportplan)

I 2012 foreslås bevilget 2 516,7 millioner kroner som er en økning på 296,6 millioner kroner eller 13,4 prosent i forhold til saldert budsjett 2011. Økningen har i stor grad sammenheng med innfasingen av 50 nye togsett som en del av forberedelsen til innføringen av ny grunnrutemodell på Østlandet. Innfasingen av nye togsett er en viktig del av regjeringens satsing på å styrke kollektivtransporten i de tettest befolkede områdene i Norge. Det pågår dessuten planlegging av en rekke større og mindre

infrastrukturtiltak på jernbanenettet som må være på plass før den nye grunnrutemodellen kan gjennomføres i slutten av 2014.

- *tilrettelegge for at mer gods kan flyttes fra veg til bane*

I NTP 2010-2019 er det lagt opp til en offensiv godsstrategi. Det legges opp til en dobling av kapasiteten til å frakte gods på jernbanen innen 2020.

Ny godsterminal i Stavanger-området, Ganddal godsterminal, ble ferdigstilt og tatt i bruk 2008.

Kapasiteten på Alnabru godsterminal er økt med over 20 prosent gjennom en rekke utbygningstiltak.

Brattøra godsterminal i Trondheim er ombygget.

Bodø godsterminal er under ombygging for å øke kapasiteten og bedre logistikkflyten. Utbygging av fjernstyring på Nordlansbanen mellom Grong og Bodø er nødvendig for å øke kapasiteten for fremføring av godstog.

Strekningen Grong-Eiterstraumen er ferdigstilt.

Strekningen Eiterstraumen-Bodø er stoppet på grunn av at Jernbaneverket nå har sagt opp kontrakten med ABB om levering av et nytt signal- og sikringsanlegg (Merkur) på grunn av manglende leveranser. JBV vurderer nå anskaffelse av et alternativt sikringsanlegg til erstatning for Merkur.

En støtteordning for utbygging av private sidespor og godsterminaler er godkjent av ESA og er nå på plass og gir en tilsagnsfullmakt om statlige tilskudd begrenset til 50 prosent av kostnaden og tilsagn om støtte med inntil 5 millioner kroner for det enkelte år. Ordningen forvaltes av Jernbaneverket.

- *legge fram et beslutningsgrunnlag om høyhastighetsbane som har bygging som siktemål - utredningene vil vise om det er mulig å nå dette siktemålet*

Samferdselsdepartementet ga 19. februar 2010 Jernbaneverket et mandat for videre utredning av høyhastighetsjernbane i Norge. Jernbaneverket skal gi råd om langsiktige strategier for langdistanse persontogtransport. Jernbaneverket skal levere utredningen innen 1. februar 2012.

Kollektivtransport

Regjeringen vil:

- *i de store byene bidra til at det i større grad benyttes kollektive transportmidler og sykkel til arbeidsreiser*

Se omtale av belønningsordningen for bedre kollektivtransport samt satsing på sammenhengende sykkelnett i punktene under.

- *doble midlene til belønningsordningen for bedre kollektivtransport og mindre bilbruk i løpet av fireårsperioden - midlene er reservert byområder som inngår flerårige avtaler med staten om bruk av virkemidler som gir redusert biltrafikk*

Det er foreslått bevilget 411 millioner kroner til Belønningsordningen i 2012. Forslaget tilsvarer mer enn en tredobling sammenlignet med bevilgningen i saldert budsjett for 2005. Bevilgningen skal dekke utgifter i forbindelse med allerede inngåtte fireårige avtaler med Kristiansandsområdet, Trondheimsområdet, Buskerudbyen og Bergensområdet. I tillegg vil Samferdselsdepartementet evaluere ordningen med fireårige avtaler i løpet av 2012.

- *følge opp målsetningen om et mer universelt utformet kollektivsystem*

Det arbeides kontinuerlig og målbevisst med å gjøre transportsystemet tilgjengelig for alle. Blant annet har Statens vegvesen og Jernbaneverket utarbeidet nye håndbøker for universell utforming av veger, gater og jernbanestrekninger.

- *legge til rette for nye ekspressbussruter og tilførselsruter*

Det er igangsatt et konsulentoppdrag med sikte på å utarbeide en statusrapport om ekspressbussmarkedet etter liberaliseringen av dette markedet i 2003. Oppdraget skal etter planen ferdigstilles i løpet av 2011 og kan eventuelt følges opp med en evaluering av ekspressbusspolitikken.

- *satse på utbygging av sammenhengende sykkelnett i byområder og tettsteder - samtidig må byggingen av gang- og sykkelveger prioriteres langs trafikkfarlige veger som også er skolevei*

For 2012 foreslår regjeringen å bevilge 302 millioner kroner over vegbudsjettet til tiltak for gående og syklende. Dette er en økning på 72 millioner kroner i forhold til saldert budsjett 2011. I tillegg til disse midlene er det lagt til grunn om lag 75 millioner kroner i ekstern finansiering. Midlene vil i hovedsak bli benyttet til å etablere sammenhengende sykkelnett i byer og tettsteder, samt utbygging av strekninger knyttet til skoleveger. I 2012 legges det opp til å tilrettelegge 33 kilometer veg for gående og syklende.

- *legge til rette for å øke elev- og studentrabatten*

Regjeringen har til vurdering hvordan dette punktet skal følges opp.

Klima og miljø

Regjeringen vil:

- *styrke Transnova og etablere det som permanent organ for å redusere utslippene i transportsektoren*

I henhold til Klimaforliket, ble Transnova-prosjektet evaluert høsten 2010. Evalueringen konkluderer med at Transnova fyller en unik rolle i arbeidet for mer miljøvennlig transport. Gitt visse justeringer, ble det tilrådd å videreføre Transnova etter dagens modell. Regjeringen foreslår derfor å bevilge 74,8 millioner kroner til Transnova-prosjektet i 2012. Av dette er 20 millioner del av regjeringens miljøteknologiprogram. Bevilgningen er om lag på samme nivå som i saldert budsjett for 2011.

- *vedta en tiltaksplan for raskere innføring av kjøretøyer med lave eller ingen utslipp*

Tiltaksplanen er under utarbeidelse.

Regjeringen har lagt om bilavgiftene i mer miljøvennlig retning. Se omtale i kapittel 3.

- *fortsatt støtte utbyggingen av ladesteder for elbiler*

Transnova-prosjektet har ansvaret for å støtte utbygging av ladepunkter. I budsjettforslaget for 2012 er det foreslått om lag samme bevilgning til Transnova som i 2011. Transnova har så langt støttet utbygging av om lag 1800 ladepunkter. Våren 2011 lanserte Transnova en egen støtteordning for hurtiglading.

- *være pådriver internasjonalt for innføring av et sertifiseringssystem for biodrivstoff*

Norge har deltatt i EUs arbeid for å lage bærekraftskriterier som nå er nedfelt i fornybardirektivet og i direktivet om drivstoffkvalitet.

- *sette bærekraftskrav til andre generasjons biodrivstoff, og fortsatt bidra til at slikt drivstoff kan produseres i Norge*

Blant annet over Norges Forskningsråds RENERGI-program blir det bevilget penger til forskning og utvikling av miljøvennlig transport. Det ble også bevilget 140 millioner kroner i 2010 til Innovasjon Norges satsing på miljøteknologi, hvorav 100 millioner kroner ble satt av til pilot- og demonstrasjonsprosjekter for 2. generasjons biodrivstoff.

- *innlemme norsk luftfart i EUs kvotehandelssystem og arbeide for at internasjonal luftfart skal omfattes av neste internasjonale klimaavtale*

Norge sluttet seg til EUs vedtak om at klimagassutslipp fra luftfart skal inn i kvotesystemet fra 2012. Dermed blir det satt en pris på utslipp fra alle flygninger til og fra flyplasser i Norge og EU. Relevant regelverk er allerede gjennomført i norsk rett.

- *i tråd med føringene i Nasjonal transportplan føre en svært restriktiv linje i omdisponeringen av dyrket jord*

Dette følges opp løpende. I alle konseptvalgutredninger blir det lagt sterk vekt på jordvern.

Den digitale allemannsretten

Regjeringen vil:

- *fortsatt bidra til å øke mobildekningen*

Gjennom markedsregulering og forvaltning av frekvensressurser legger regjeringen til rette for økt konkurranse, nye tjenester og ytterligere utbygging av mobilnettene i Norge, herunder bedre dekning for mobiltelefoni og mobilt bredbånd.

- *fortsette arbeidet for å tilrettelegge for bredbånd med tilstrekkelig kapasitet til å møte fremtidige behov innen skole, helse, næringsliv og husholdninger i hele landet*

Regjeringen har så godt som nådd målet om at hele landet skal ha tilgang til bredbånd. I august 2004 var den nasjonale bredbåndsdekningen ca. 81 prosent mens den nå er ca. 99,7 prosent.

Tilbyderne i markedet investerer fortsatt betydelige summer i utbygging av raskere bredbånd basert på fiber og kabelnett, samt raskt mobilt bredbånd over hele landet.

Siden 2005 er det bevilget nær en milliard offentlige kroner til bredbåndformål over hele landet.

Regjeringen er nå i ferd med å forberede en auksjon av deler av den såkalte digitale dividenden (ledige frekvenser etter overgang til digital kringkasting) som gjøres tilgjengelig for mobilt bredbånd.

Regjeringen har videreført en markedsbasert utbyggingsstrategi av bredere bredbånd og vil arbeide for at offentlig sektor som planmyndighet og grunneier legger godt til rette for videre utbygging f.eks. gjennom fremføring av fiberkabler i offentlig vei og plassering av basestasjoner for mobilkommunikasjon.

Regjeringen har avsatt viktige frekvensressurser til mobilt bredbånd og legger til rette for videre kommersiell utbygging av bredere bredbånd i det faste nettet gjennom offentlig støtte over Kommunal- og regionaldepartementets budsjett.

- *Arbeiderpartiet vil implementere datalagringsdirektivet forutsatt at det i utredningen ikke framkommer klare negative konsekvenser for personvernet. Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil av personvernmessige hensyn gå mot implementering av EUs datalagringsdirektiv i norsk rett. SVs og SPs statsråder og stortingsrepresentanter stilles fritt i denne saken*

Stortinget har vedtatt å innlemme datalagringsdirektivet i norsk rett.

Et godt flytilbud

Regjeringen vil:

- *opprettholde det regionale flyplassnettet med mindre det er oppslutning lokalt om å gjøre endringer ut fra innretningen av det totale transporttilbudet i området*

I St.meld. nr. 16 (2008-2009) Nasjonal transportplan 2010-2019 er en nedleggelse av Narvik lufthavn, Framnes, satt som en forutsetning for finansieringen av ny bru over Rombakfjorden. Dette er i tråd med lokalpolitiske vedtak i Narvik kommune. Byggingen av Hålogalandsbrua vil redusere reisetiden mellom Narvik og Harstad/Narvik lufthavn, Evenes. Dette vil sammen med en avvikling av Narvik lufthavn, Framnes, styrke trafikkgrunnet på Evenes, noe som kan gi grunnlag for flere ruter, høyere frekvens og lavere priser slik at det samlede transporttilbudet for regionen styrkes.

Regjeringen ba i forbindelse med Retningslinje 1 for etatenes og Avinors arbeid med Nasjonal transportplan 2014-2023, etatene og Avinor om å legge frem en oversikt over lokale initiativ der nedlegging av en eller flere lufthavner, kombinert med utvikling av annen infrastruktur, vurderes å bidra til å gi området et bedre transporttilbud samlet sett. Som oppfølging av de initiativene som har kommet fram i utredningsfasen har Regjeringen i Retningslinje 2 gitt etatenes og Avinor i oppdrag å utrede lokale initiativ knyttet til lufthavnstrukturen. Denne utredningen vil være en del av grunnlaget for helhetlige vurderinger av den framtidige lufthavnstrukturen i Nasjonal transportplan 2014-2023 som skal legges fram i 2013.

- *videreføre ordningen med kjøp av ulønnsomme flyruter for å sikre et godt flyrutetilbud i hele landet. Regjeringen vil arbeide for større konkurranse om rutene, blant annet gjennom lengre anbudsperioder. I områder med spesielle avstandsutfordringer, særlig i Nord-Norge, vil regjeringen arbeide for å forbedre tilbudet*

Regjeringen fortsetter å sikre et godt flyrutetilbud i hele landet gjennom kjøp av regionale flyruter. Kostnadene til driften av disse rutene har vokst betydelig de siste årene, og bevilgningene til dette området har økt tilsvarende. I anbudet på regionale flyruter i Finnmark og Nord-Troms, som tok til å gjelde fra 2007, sørget Regjeringen for at den maksimale billettprisen ble redusert med 20 prosent. Den reduserte maksimaltaksten ble videreført i anbudet for perioden 2010-2013. Et nytt anbud på

regionale ruteflyginger som skal gjelde fra 1. april 2012 er lyst ut med økt kapasitet på mange ruter, på grunn av økt trafikk.

I forbindelse med gjennomføringen av nytt EU-regelverk på området (revisjon av tredje luftfartspakke), har Regjeringen forhandlet frem mulighet for lengre kontraktsperioder for kjøp av flyruter. Det er fra juli 2011 mulig å inngå kontrakter for fem år i de fire nordligste fylkene og for fire år i resten av landet. Dette bidrar til å styrke konkurransen om rutene.

- *sikre at utviklingen av flyplasser utenfor Avinor-systemet ikke svekker muligheten til å opprettholde et desentralisert flyplasstilbud over hele landet. Regjeringen vil vurdere tiltak for å sikre finansieringen av Avinors lufthavner*

Regjeringen vil i reguleringen av lufthavner utenfor Avinor ta hensyn til den viktige rollen Oslo lufthavn, Gardermoen, har i finansieringen av det desentraliserte lufthavnettet i Norge.

Posttjenester i hele landet

Regjeringen vil:

- *legge fram forslag til ny postlov for å opprettholde et likeverdig tilbud av posttjenester i hele landet til lik pris*

Regjeringen arbeider med en ny postlov der enhetsporto for enkeltsendinger er et viktig prinsipp. Loven vil ikke bli lagt frem for Stortinget før etter at prosessen som følger at Norge har reservert seg mot å innlemme EUs postdirektiv er avsluttet.

- *at enhetsporto skal opprettholdes*

Regjeringen arbeider med en ny postlov der enhetsporto for enkeltsendinger er et viktig prinsipp. Loven vil ikke bli lagt frem for Stortinget før etter at prosessen som følger at Norge har reservert seg mot å innlemme EUs postdirektiv er avsluttet.

- *utsette implementeringen av EUs tredje postdirektiv. Regjeringen vil innhente kunnskap og utrede konsekvenser av en eventuell implementering av direktivet*

Regjeringen har valgt å si nei til innføring av EUs tredje postdirektiv i Norge for å opprettholde et godt og likeverdig posttilbud til like priser i hele landet.

Saken vil nå følge de regler og prosedyrer som følger av EØS-avtalen. Regjeringen har innledet uformelle samtaler med EU-kommisjonen om saken.

Samferdselsdepartementet har fått utredet konsekvensene av direktivet i fem rapporter:

- Bred utredning av konsekvensene, rapport og tilleggsrapport (Samfunns- og næringslivsforskning)

- Konsekvenser for statlig kjøp av ulønnsomme posttjenester (Oslo Economics)
- Konsekvenser av å benytte reservasjonsretten (Kluge Advokatfirma)
- Effekter på lønns- og arbeidsvilkår i land som har liberalisert postmarkedet (Copenhagen Economics)

Sjøvegen

Regjeringen vil:

- *følge opp planrammen og prioriteringene i Nasjonal transportplan 2010-2019 og med det øke bevilgningene til fiskerihavner og maritim infrastruktur*

Den årlige rammen til sjøtransport og maritim infrastruktur ble økt med 77 prosent i NTP 2010-2019 sammenliknet med NTP 2006-2015. Det er med dette lagt til grunn en årlig statlig ramme for Kystverket på 1080 millioner kroner i fireårsperioden 2010-2013. Planrammen inkluderer statlige bevilgninger til fiskerihavner og farleier, tilskudd til kommunale fiskerihavneprosjekter, navigasjons- og meldingssystem, fartøy, sjøtrafikksentraler og transportplanlegging, kystforvaltning og administrasjon. Etter tre år av planperioden 2010-2013 er oppfølgingen av planrammen 70,1 prosent.

Kystavgiften er redusert fra å dekke 34 prosent av statens utgifter i 2009 til å dekke 20 prosent i 2011, og det er foreslått å redusere andelen kystavgiften skal dekke ytterligere til 10 prosent i 2012.

Med budsjettforslaget for 2012 er det f.o.m. 2010 bevilget 203 millioner kroner til nye fartøy i Kystverket. Dette vil bidra til effektivisering av anleggs- og vedlikeholdsvirksomheten i etaten.

- *styrke overvåknings- og varslingsystemet for havområdene og beredskapen mot forurensning til sjøs*

I 2010 budsjettet ble bevilgningen til utskiftning av utstyr ved sjøtrafikksentralene økt med 25 millioner kroner. Bevilgningen er økt med ytterligere 1,7 millioner kroner budsjett for 2011 og foreslås videreført i 2012.

- *arbeide med å etablere seilingsleder langs hele kysten og styrke den statlige slepebåtbereidskapen*

Regjeringen har styrket sjøsikkerheten ved å etablere seilingsleder utenfor territorialfarvannet utenfor Vestlandet og Sørlandet. De nye rutesystemene trådte i kraft 1. juni 2011, og det er med dette etablert seilingsleder langs hele kysten.

Det er etablert en statlig slepebåtbereidskap i Nord-Norge, Sørlandet og for Vestlandet.

- *fortsette arbeidet med å styrke oljevernberedskapen, slik at den utvikles i tråd med miljørisikoanalyser, utstyrsvurderinger og trafikkutviklingen langs kysten*

Kystverkets rapport fra 2006 om utskiftning av oljevernmateriell i statlige depot er oppfylt i 2010.

I 2011-budsjettet ble bevilgningen til beredskap mot akutt forurensning økt med 25 millioner kroner.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til beredskap mot akutt forurensning med 15 millioner kroner i 2012. Økningen skal bidra til å følge opp anbefalingene i Kystverkets nye miljørisiko- og beredskapsanalyse, og skal blant annet gå til å styrke grunnberedskapen langs kysten.

- *utvikle havnene til effektive knutepunkt i godstrafikken*

Ny havne- og farvannsløst trådte i kraft 1. januar 2010. Loven legger til rette for effektiv havnedrift, god fremkommelighet, trygg ferdsel og forsvarlig bruk av farvannet.

- *redusere gebyrene fra sjøtransporten for å stimulere til økt godstransport på sjø*

Kystavgiften er redusert fra å dekke 34 prosent av statens utgifter i 2009 til å dekke 20 prosent i 2011, og det er foreslått å redusere andelen kystavgiften skal dekke ytterligere til 10 prosent i 2012. Havnesikkerhetsavgiften ble avvirket i 2010. Samlet innebærer dette til nå en redusert avgiftsbelastning på om lag 89 millioner kroner.

Kystverkets loseffektiviseringsprosjekt er fulgt opp. Nye forskrifter trådte i kraft 1. januar 2011, og det er anslått at endringene vil gi en kostnadsreduksjon for skipsfartsnæringen på 29 millioner kroner.

- *opprettholde Hurtigruta*

Det er inngått avtale mellom Hurtigruten ASA og staten om kjøp av sjøtransporttjenester med helårlige, daglige seilinger på strekningen Bergen - Kirkenes for perioden 2012 – 2019.

Etter avtalen skal vederlaget for denne tjenesten utgjøre 640 millioner 2011-kroner i gjennomsnitt pr. år i avtaleperioden.

KAPITTEL 6: FOLKESTYRE, LOKALSAMFUNN OG REGIONALPOLITIKK

Regjeringen vil at alle skal ha reell frihet til å bosette seg der de vil. Vi vil sikre likeverdige levekår og ta ressursene i hele landet i bruk.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Folkestyre

Regjeringen vil:

- *at endringer i kommunestrukturen skal være basert på frivillighet. Der det er lokal tilslutning til endring dekkes de faktiske kostnadene knyttet til sammenslåingsprosessen av staten*

Dette følges opp i regjeringens gjeldende politikk. For å legge til rette for langsiktige og stabile rammevilkår for kommuner som ønsker å slå seg sammen, er perioden for fullt inndelingstilskudd forlenget fra 10 til 15 år. Deretter trappes tilskuddet ned over en femårsperiode som tidligere.

- *legge til rette for å styrke samhandlingen mellom kommunesektoren og frivillig sektor*

Mange kommuner har tradisjon for å jobbe tett opp mot frivillige krefter i lokalsamfunnet. Kommunene er viktige for frivillig sektor på flere måter, eksempelvis gjennom tildeling av ulike økonomiske støtteordninger, ved å stille bygg eller anlegg til disposisjon for lokalt foreningsliv, ved involvering i arbeid med kommunale planer eller gjennom ulike partnerskapsprosjekt. Frivillige organisasjoner kan på sin side bidra på viktige områder, for eksempel i arbeid med barn og unge, forebygging, integrering og på kulturfeltet. Videre er det mange enkeltpersoner som ønsker å bidra, for eksempel gjennom besøkstjenesten for eldre.

Regjeringen har iverksatt tiltak for å forenkle samhandlingen mellom det offentlige og frivillig sektor. Frivillighetsregisteret er etablert, og utvikles videre for å forenkle og avbyråkratisere samhandlingen mellom det offentlige og frivillig sektor. Kulturdepartementet arbeider videre med forenkling, og har satt av ressurser til dette.

- *gjennomføre forsøk med stemmerett ved lokalvalget i 2011 for ungdom som fyller 16 eller 17 år i valgåret*

Ved kommunestyrevalget i 2011 ble det gjennomført forsøk med nedsatt stemmerettsalder til 16 år i 20 kommuner. Alle landets fylker, bortsett fra Oslo, var representert. Det vil også bli gjennomført et forsøk ved valget til Longyearbyen lokalstyre. Evalueringen av forsøket utføres av Institutt for samfunnsforskning i samarbeid med Rokkansenteret. Utredningen vil foreligge i 2013.

Regjeringen har satt ned et offentlig utvalg som skal utrede unges makt og deltakelse. Utredningen ble levert til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet i desember 2011.

- *legge til rette for økt deltakelse i politisk virksomhet og sørge for bred representasjon i offentlige utvalg, styrever og råd*

Regjeringen prøver i perioden 2007-2011 ut ulike tiltak som skal gi kjønnsbalanse i kommunestyrene, særlig i ledende verv, gjennom satsingen "Utstillingsvindu for kvinner i lokalpolitikken". Det er satt i verk lokalt styrte prosjekter i 22 kommuner. Hver av prosjektkommunene prøver ut ulike tiltak med sikte på å få kjønnsbalanse i sine kommunestyrever og i ledende verv. Konferanser med alle prosjektkommunene er blitt arrangert hvert år. Hele satsingen - hvilke resultater som blir oppnådd og hvilke av tiltakene som har effekt, blir evaluert av valg- og lokaldemokratiforskere ved Rokkansenteret. Sluttevalueringen vil foreligge tidlig 2012. Før lokalvalget 2011 er det flere kvinnelige toppkandidater og flere kvinner enn landsgjennomsnittet på listene i utstillingsvindukommunene.

Regjeringen har hatt på høring forslag til tiltak for å styrke lokaldemokratiet og tydeliggjøre det politiske nivåets lederrolle i kommunene og fylkeskommunene. Det ble lagt fram en lovproposisjon for Stortinget høsten 2011.

Regjeringen gjennomførte forsøk med elektronisk stemmegivning i 10 kommuner ved kommunestyre- og fylkestingsvalget 2011. Gjennomføringen av forsøket ble fulgt av et ekspertteam fra OSSE. Forsøket skal evalueres av nasjonalt og internasjonalt forskningsmiljø, og det tas sikte på å legge fram en evalueringsrapport for Stortinget høsten 2012. Forsøket omfattet utvikling og etablering av en løsning for elektronisk stemmegivning, samt et valgadministrativt datasystem. Det planlegges for full innføring av det valgadministrative datasystemet i alle kommunene ved valget i 2013

Ved stortings- og sametingsvalget 2009 ble OSSE for første gang invitert til å observere valget. I oppfølgingen av OSSEs evalueringsrapport har regjeringen i samarbeid med OSSE etablert en egen "norsk modell" for oppfølging av denne type observasjoner og evalueringer.

Det er undertegnet en samarbeidsavtale mellom Kommunal- og regionaldepartementet og det indiske departementet for regional- og distriktsutvikling, Panchayati Raj, om utveksling av erfaringer mellom de to landene for bl.a. å styrke lokaldemokratiet gjennom bedre rekruttering og representasjon av kvinner i lokalstyre og stell.

- *være positiv til at kommunene legger til rette for økt deltakelse fra innbyggerne i lokalpolitiske saker, herunder deltakende budsjettering*

Dette er en del av regjeringens gjeldende politikk. Bydel St. Hanshaugen har søkt om støtte til og fått tilsagn på 900 000 kroner til å gjennomføre et prosjekt med deltakende budsjettering.

Levende lokalsamfunn

Kommunesektoren skal i all hovedsak være rammefinansiert. I 2011 ble hoveddelen av de øremerkede tilskuddene til barnehagesektoren innlemmet i rammetilskuddet og fordelt gjennom inntektssystemet. Det innebar en betydelig styrking av rammefinansieringen og en kraftig reduksjon i andelen av inntekter fra øremerkede tilskudd. Etter innlemmingen anslås frie inntekter, inkludert kompensasjon for merverdiavgift, å utgjøre om lag 80 prosent av kommunesektorens inntekter, mens øremerkede tilskudd er redusert fra 12 til 4 prosent av samlede inntekter.

Regjeringen vil:

- *i samråd med kommunesektoren sikre en robust og bærekraftig kommuneøkonomi. De samlede ressursene skal brukes slik at tjenestetilbudet kan styrkes, kvaliteten forbedres og vedlikeholdet ivaretas. Alle nye statlige pålegg eller reformer fullfinansieres*

I perioden 2005-2011 har realveksten i kommunesektorens samlede inntekter vært vel 49 milliarder kroner (2011-kroner), eller vel 17 prosent. Det tilsvarer en årlig realvekst på 2,7 prosent. Om lag halvparten av inntektsveksten har kommet som frie inntekter.

I statsbudsjettet for 2012 legger regjeringen opp til ytterligere reell inntektsvekst på 5 milliarder kroner. I tillegg overføres det 5,6 milliarder kroner fra de regionale helseforetakene knyttet til de nye oppgavene for kommunene i forbindelse med samhandlingsreformen. Det økonomiske opplegget for kommunesektoren i 2012 legger til rette for et fortsatt høyt aktivitetsnivå i kommunesektoren.

Fra 2005 til 2010 har det blitt om lag 48 000 flere avtalte årsverk i kommunesektoren. Det tilsvarer en vekst på om lag 15 prosent.

Regjeringen har gjort endringer i inntektssystemet for kommunene fra og med 2009 og fra og med 2011. Ny kostnadsnøkkel i utgiftsutjevningen fra og med 2011 gir bedre utjevning av variasjoner i ufrivillige kostnader mellom kommuner, mens øvrige endringer i inntektssystemet gir en jevnere fordeling, større stabilitet og forutsigbarhet i kommunenes inntekter, og regionale utfordringer ivaretas på en bedre måte. Fra 2012 er kostnadsnøkkel for kommunene oppdatert for å ta hensyn til samhandlingsreformen, og overføringen av midler til kommunal medfinansiering og kommunalt betalingsansvar for utskrivningsklare pasienter.

- *at samkommunemodellen skal utredes og vurderes lovfestet*

Regjeringen har lagt frem en lovproposisjon for Stortinget om å lovfeste samkommunemodellen.

- *iverksette samhandlingsreformen for å sikre flere, bedre og tidligere helsetjenester der folk bor*

Se omtale av samhandlingsreformen i kapittel 9.

- *sikre kommunenes kapasitet og kompetanse for å håndtere de nye plan- og miljøoppgavene*

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging ble vedtatt ved kongelig resolusjon i juni 2011. Dokumentet samler Regjeringens viktigste forventninger til kommunal og regional planlegging. Med dokumentet vil Regjeringen bidra til at planleggingen blir mer målrettet og ikke mer omfattende enn nødvendig.

Det er gjennomført et større opplæringsopplegg for kommuner, fylkeskommuner og fylkesmannsembetene om plandelen av ny Plan- og bygningslov. Dette er gjort gjennom møter, seminarer, veiledning, nettverk der ulike tema er brakt opp og belyst gjennom eksempler.

Det er også gjennomført et større opplæringsopplegg i samarbeid med fylkesmannsembeter og kommuner i forbindelse med innføring av nye byggesaksregler i plan- og bygningsloven. Kommunal- og regionaldepartementet viderefører opplegget. Det er også etablert flere interkommunale tilsynsenheter for byggsektoren, der flere kommuner går sammen om felles tilsyn.

Miljøverndepartementet har støttet et 5-årig samarbeidsprogram med KS – Livskraftige kommuner - der kommunene arbeider i læringsnettverk med andre kommuner om konkrete miljøtemaer. Over 200 kommuner har deltatt i programmet; nesten alle har arbeidet med klima og energi som et av temaene. Følgeevalueringen viser at samarbeid i læringsnettverk styrker kommunenes evne og vilje til å drive plan- og miljøarbeid.

Gjennom programmet Framtidens byer samarbeider Miljøverndepartementet med de 13 største byene om å redusere klimagassutslippene og gjøre byene miljøvennlige. Det vil bli lagt stor vekt på formidling og læring overfor andre kommuner fra dette arbeidet.

Det er etablert opplæringsteam i alle fylkene der fylkesmenn og fylkeskommunene deltar. Disse har som hovedoppgave å lære opp kommunene i ny plan- og bygningslov. I samarbeid med KS er det igangsatt etterutdanningskurs for kommunene i reguleringsplanarbeid. Det er også gitt støtte til noen høyskole- og universitetsmiljø for å utarbeide skreddersydde etterutdanningstilbud til kommunene.

Det er flere veiledere under utarbeiding, både generelle veiledere om reguleringsplan, kommuneplan, kommunal planstrategi, regional planstrategi og konsekvensutredning.

Det er nå igangsatt et prosjekt med en mer systematisk kartlegging av kommunenes basisoppgaver på plan- og miljøområdet. Denne skal danne grunnlag for konkretisering av tiltak utover allerede eksisterende tiltak.

Miljøverndepartementet er i gang med etablering av en ny nettportal med veiledning for kommunene på hele plan- og miljøområdet. Portalen vil få navnet www.miljokommune.no og har som formål å få kommunene til å bruke myndigheten de er tillagt etter forurensningsloven, plan- og bygningsloven, naturmangfoldloven, kulturminneloven og annen miljølovgivning bedre og mer effektivt enn i dag, samt å gjøre myndighetsutøvelsen enklere for kommunene. Alle etater under Miljøverndepartementet bidrar med innhold til nettstedet, som vil inneholde veiledninger (eksisterende og nye), maler for vedtak, sjekklister og eksempler, samt en oversikt over alle oppgaver kommunen har innenfor miljøområdet. Første dellansering av www.miljokommune.no finner sted tidlig i 2012. Det vil bli flere dellanseringer i 2012 og 2013.

- *at trepartssamarbeidet som er etablert i kvalitetskommuneprogrammet skal utvikles videre*

Kvalitetskommuneprogrammet, som var et samarbeid mellom regjeringen, KS og de ansattes organisasjoner, la til rette for et forpliktende samarbeid om kvalitetsutvikling og reduksjon av sykefravær innen omsorg og oppvekst. Involvering av ansatte, særlig i førstelinje, folkevalgte og tillitsvalgte, bidro til gode prosesser og økt kvalitet i mange av deltagerkommunene.

Kvalitetskommuneprogrammet ble avsluttet første halvår 2010, og det er viktig at erfaringene fra Kvalitetskommuneprogrammet nyttiggjøres og videreutvikles.

Regjeringen har derfor inngått en samarbeidsavtale med KS og hovedsammenslutningene på arbeidstakersiden, *Saman om ein betre kommune*. Samarbeidet er en videreføring av intensjonene i Kvalitetskommuneprogrammet. Hovedtemaene for samarbeidet vil være sykefravær, kompetanse og rekruttering, heltid/deltid og omdømme. Programmet er planlagt å vare til 2015. De første kommunene ble tatt opp i september 2011. Det tas sikte på nytt opptak i 2012.

Saman om ein betre kommune skal støtte opp om det gode utviklingsarbeidet lokalt, og programmets hovedaktivitet vil bestå av lokale prosjekter. Det sentrale samarbeidet skal stimulere og bidra til å utvikle lokalt initierte prosjekter og tiltak.

Deltakerkommunene vil få bistand til sitt arbeid med å redusere sykefraværet og det uønskede deltidsarbeidet, videreutvikle sitt arbeid med kompetanseutvikling og rekrutteringen og bedre sitt omdømme.

Deltakerkommunene skal selv velge innretningen og organiseringen av arbeidet i de lokale prosjektene. En forutsetning for å delta er at det er god lokal forankring, der folkevalgte, administrative ledere og medarbeidere/tillitsvalgte i alle arbeidstakerorganisasjonene lokalt er involvert i utformingen og rapporteringen fra prosjektet.

Åpenhet, offentlighet, ytringsfrihet og personvern

Regjeringen vil:

- *verne om enkeltmenneskets rett til privatliv og til politisk organisering uten innsyn fra myndighetene*

Dette er en del av regjeringens gjeldende politikk.

- *beskytte ansattes og tillitsvalgtes rett til å uttale seg til offentligheten*

Nye regler om varsling om kritikkverdige forhold på arbeidsplassen ble innført i 2007.

- *sikre personvernet gjennom å fortsatt styrke Datatilsynets arbeid*

Regjeringen har bevilget betydelige midler til kampanjen dubestemmer.no som har som mål å styrke barn og unges oppmerksomhet og kunnskap om personvern.

Regjeringen har inntatt egen bestemmelse i personopplysningsforskriften for å sikre arbeidstakere mot at arbeidsgiver skaffer seg unødig innsyn i arbeidstakers e-post.

I tillegg har regjeringen arbeidet med:

- *møteoffentlighet*

Regjeringen har fremmet lovforslag om skjerping og klargjøring av reglene om møteoffentlighet i folkevalgte organer i kommuner og fylkeskommuner. Forslagene er vedtatt av Stortinget, og trer i kraft 1. juli 2011.

- *offentlig elektronisk postjournal*

Regjeringen har i 2010 lansert Offentlig elektronisk postjournal som gir alle muligheter for innsyn i brev og dokumenter til og fra staten.

- *regjeringen.no*

Regjeringen har innført løsninger på nettstedet regjeringen.no som gjør det lettere å finne fram til saker som har vært på høring og lettere å abonnere på disse. EØS-saker er også lettere tilgjengelige.

Lokal vekstkraft

Regjeringen vil:

- *føre en offensiv politikk for å utvikle distriktenes ressurser, kvaliteter og muligheter*

Regjeringen har videreført styrkingen av bevilgningene til de særskilte distrikts- og regionalpolitiske virkemidlene. Regjeringen foreslår en bevilgning på 2,68 milliarder kroner i 2012. Holdes kompensasjon for differensiert arbeidsgiveravgift utenom, er bevilgningen økt nominelt med 718 millioner kroner (om lag 53,6 prosent) fra 2005 til 2012.

Videreføring av differensiert arbeidsgiveravgift i Distrikts-Norge utgjør sammen med ordningen med kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift en distriktpolitisk innsats på om lag 13,6 milliarder kroner i 2012.

Regjeringen har styrket bevilgningen til kommunale og regionale næringsfond fra 100 millioner kroner i 2006 til 225 millioner kroner i 2012.

Regjeringen har siden 2006 bevilget mer enn 1 milliard kroner til bredbånd over hele landet, hvorav ca. 633 millioner kroner over Kommunal- og regionaldepartementets budsjett og ca. 371 millioner over Fornyings- administrasjons- og kirkedepartementets budsjett.

Regjeringen har satt i gang et nytt næringshageprogram fra 1.7.2011. Programmet skal gå over 10 år. Hovedmålet for programmet er å bidra til økt verdiskaping gjennom å legge til rette for utvikling av kunnskapsarbeidsplasser i distriktene. Regjeringen foreslår å sette av 40 millioner kroner til programmet i 2012, som er en dobling fra 2010.

Regjeringen har satt i gang en landsdekkende mentorordning for unge gründere i alderen 18 – 35 år.

Regjeringen har etablert Kompetansesenter for distriktsutvikling, Distriktssenteret. Distriktssenteret skal aktivt medvirke til kompetansebygging om distriktsutfordringer, og ha en rolle som landsdekkende kompetanseorgan, rådgiver og bidragsyter overfor myndigheter og ildsjeler.

Regjeringen har videreført regjeringsutvalget for distrikts- og regionalpolitikken som sikrer at distriktpolitiske hensyn ivaretas på sektorpolitikkområder.

- *gjennomføre et bolystprogram som skal øke attraktiviteten til steder som sliter med fraflytting*

Regjeringen har satt av 120,7 millioner kroner i perioden 2010 og 2012 til Bolyst, inkludert forslaget til budsjett 2012. 73 prosjekt har fått støtte så langt i satsingen.

Programmet skal legge til rette for at kommuner innenfor det distriktpolitiske virkeområdet blir attraktive å bo i og flytte til.

Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2012 at det opprettes en treårig forsøksordning med et nytt tilskudd som skal stimulere til økt tilbud av ulike typer boliger i kommuner med små og usikre boligmarkeder. Det foreslås en bevilgning på 20 millioner kroner i 2012.

- *forsterke kompetansen i kommunene til å drive utviklingsarbeid*

Satsingen "Lokal samfunnsutvikling i kommunene" (LUK) er iverksatt. Budsjettet er på 30 millioner kroner i 2010 og i 2011. Satsingen skal gi kommunene bedre vilkår for å planlegge, mobilisere, samarbeide og gjennomføre utviklingstiltak i. Satsingen skal styrke samarbeid mellom kommuner, og mellom kommuner og fylkeskommunene i arbeidet med å utvikle attraktive lokalsamfunn.

Regjeringen har i gang og videreført Førstelinje for utvikling av næringsliv i kommunene (FUNK). Programmet er nå en integrert del av arbeidet på Innovasjon Norges distriktskontorer. FUNK bidrar til å styrke kommunenes kompetanse innen entreprenørskap og småskala næringsutvikling.

- *styrke og videreutvikle fylkeskommunen som regional samarbeidspart og støttespiller for kommuner som arbeider med å utvikle attraktive lokalsamfunn . Vi vil utvikle virkemidler for å sikre at også fylker med flere eller alle kommuner utenfor det distriktpolitiske virkeområdet skal ha grunnlag for å drive regionalt utviklingsarbeid i hele fylket*

Gjennom forvaltningsreformen, iverksatt 1.1.2010, fikk fylkeskommunene overført virkemidler som legger grunnlag for i sterkere grad å spille rollen som en sentral utviklingsaktør. Det er opprettet regionale forskningsfond i 2010 i til sammen 7 fondsregioner med 6 milliarder kroner i fondskapital. Fondene skal styrke regionenes forskningsinnsats og støtte opp under regionens prioriterte innsatsområder. Fylkeskommunene fikk overført 49 prosent av eierskapet i Innovasjon Norge. Fylkene fikk også et utvidet ansvar for bygging og vedlikehold av veier, det vil si 80 prosent av veiene som var klassifisert som "øvrige riksveier".

- *styrke fylkeskommunenes rolle i kommunale omstillingsprosesser*

Omstillingsmidlene er behovsvurdert. For tiden er det moderat etterspørsel etter statlige omstillingsmidler.

- *at det ved etablering av nye statlige virksomheter legges generelt til grunn at disse skal lokaliseres utenfor Oslo. Unntak fra dette skal begrunnes særskilt. Det er et mål at også nye funksjoner som etableres som egne enheter i tilknytning til eksisterende statlige virksomheter lokaliseres utenfor Oslo*

Regjeringen har fulgt opp målsetningen om at nye statlige virksomheter skal lokaliseres utenfor Oslo. Siden 2005 er om lag 600 statlige arbeidsplasser nyopprettet eller flyttet ut fra Oslo.

Regjeringen har revidert retningslinjene for lokalisering av statlige arbeidsplasser og statlig tjenesteproduksjon og tydeliggjort kriterier for lokalisering av arbeidsplasser og krav til dokumentasjon og utredninger ved endringer i arbeidsplasser og tjenester.

- *at det skal foretas en ekstern gjennomgang for å fremme konkrete forslag til tiltak for å sikre at kompetansearbeidsplasser og nye statlige arbeidsplasser spres utover hele landet. Også tiltak for å sikre rekruttering til kompetanse-arbeidsplasser i distriktene skal vurderes*

Regjeringen satte ned et offentlig utvalg som gikk igjennom dette og foreslo ulike tiltak for å sikre at kompetansearbeidsplasser og nye statlige arbeidsplasser spres utover hele landet. Utredningen NOU- 2011:3 Kompetansearbeidsplasser – drivkraft for vekst i hele landet ble lagt fram 9. mars 2011. Rapporten har vært på høring, og forslag fra utvalget vil bli vurdert i kommende stortingsmelding om distrikts- og regionalpolitikken.

- *føre en offensiv politikk for å utvikle byens kvaliteter og muligheter*

Regjeringen samarbeider med de store byene om programmet Framtidens byer i perioden 2008-2014 for å utvikle byområder med lavest mulig klimagassutslipp og godt bymiljø. Ett av hovedtemaene i satsingen er energibruk i bygg. Kommunal- og regionaldepartementet, Husbanken og Statens bygningstekniske etat er involvert i samarbeidet som Husbanken støtter med inntil fem millioner kroner i 2011 for å fremme gode forbildebygg. Husbanken støtter FutureBuilt (By- og boligutstillingen Oslo – Drammen) for å fremme forbildeprosjekter som gode eksempler på klimavennlig byutvikling og arkitektur.

Regjeringen har ledet plansamarbeid mellom Oslo kommune og Akershus fylkeskommune fram til en felles planstrategi for areal- og transportløsninger i regionen. Oslo og Akershus vil selv lede gjennomføringen av planarbeidet i 2011/2012.

- *følge opp satsingsområdene i Groruddalen og i Oslo Sør, og i andre byområder i Norge med tilsvarende utfordringer*

Regjeringen og Oslo kommune har en felles satsing i Groruddalen for å bidra til bærekraftig byutvikling, synlig miljøopprustning, bedre livskvalitet og samlet sett bedre levekår. Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) har i årene 2007-2010 årlig bevilget 43 millioner kroner til satsing på områdeløft for å bedre bomiljøer i

levetårsutsatte områder. I budsjettet for 2011 ble ordningen utvidet med 3 millioner kroner til områderettede tiltak i levetårsutsatte områder i Bergen. I forslag til statsbudsjett for 2012 foreslås det en samlet bevilgning til områdesatsing på 47,5 millioner kroner over KRDs budsjett, hvorav 40 millioner kroner skal gå til satsingen i Groruddalen i Oslo, 6 millioner kroner til styrking av arbeidet med områder i Bergen med dårlige levetår og 1,5 millioner kroner til oppstart av områderettet arbeid i områder i Trondheim med dårlige levetår.

KAPITTEL 7: ET ARBEIDSLIV MED Plass TIL ALLE

Arbeid til alle er et hovedmål for vår politikk. For den enkelte er arbeid en kilde til inntekt, økonomisk trygghet, selvrespekt og selvrealisering. Samtidig vil deltakelse i arbeidslivet bidra til å sikre velferdsstaten på kort og lang sikt, redusere sosiale forskjeller og hindre fattigdom. For innvandrere som kommer til Norge, er arbeidslivet den viktigste arena for integrering.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Arbeidsmarked

Regjeringen vil:

- *ha et høyt nivå på tiltaksplasser, tilpasset situasjonen på arbeidsmarkedet*

Arbeidsmarkedstiltakene er sentrale virkemidler i regjeringens satsing på å få flere i arbeid. Det er viktig å kunne tilby arbeidsrettet bistand til arbeidsledige og personer med nedsatt arbeidsevne som trenger dette for å komme raskere over i jobb.

Tiltaksnivået tilpasses situasjonen på arbeidsmarkedet. Finanskrisen i 2008 førte til økt arbeidsledighet. For å møte økningen i ledigheten, ble det i St.prp. nr. 37 (2008-2009) bevilget midler til 6 000 ekstra tiltaksplasser for helt ledige for 2009. Sammen med en bevilgning til ytterligere 1 000 nye tiltaksplasser i Revidert nasjonalbudsjett, økte tiltaksnivået med til sammen 7000 tiltaksplasser for helt ledige i gjennomsnitt for 2009. Det totale tiltaksnivået i 2009 var på om lag 75 000 plasser. Det høye tiltaksnivået ble videreført i 2010, men ble redusert noe i 2011 blant annet som følge av en mer stabil situasjon på arbeidsmarkedet.

Det er i statsbudsjettet for 2012 foreslått en bevilgning som under visse forutsetninger om tiltakenes priser og sammensetning vil gi rom for om lag 71 200 plasser i gjennomsnitt. Av disse vil om lag 17 000 plasser være for ledige, og om lag 54 200 plasser være for personer med nedsatt arbeidsevne. Regjeringen foreslår å styrke tiltaksnivået for personer med nedsatt arbeidsevne med om lag 1 000 plasser, hvorav 500 tiltaksplasser knyttes til jobbstrategien, samt å redusere nivået for ledige med om lag 1 250 plasser. Prognosen for personer med nedsatt arbeidsevne tilsier at det vil være et stort behov for arbeidsrettet bistand for denne gruppen i 2012. Reduksjonen i tiltaksnivået for ledige har sammenheng med et bedret arbeidsmarked. Ungdom, innvandrere, langtidsledige og personer med nedsatt arbeidsevne skal prioriteres ved inntak til arbeidsmarkedstiltak.

- *ha høy tiltaksinnsats for ledige med sammensatte behov*

Arbeidsmarkedstiltakene har til hensikt å bedre arbeidssøkerens muligheter til å komme i arbeid gjennom blant annet oppfølging, kvalifisering og arbeidserfaring, og bedring av arbeidsevnen. Tildeling av tiltak skjer på bakgrunn av en behovs- eller arbeidsevnevurdering. For å styrke den enkelte brukers rett til å få en vurdering av behovet for arbeidsrettet bistand, er det innført en rettighetsfesting av de sentrale elementene i oppfølgingen av den enkelte bruker, jf. NAV lovens § 14a, som ble innført 1. februar 2010.

Brukerne har ulike hindringer og bistandsbehov for å komme i arbeid. Dette gjør at tiltakene må være fleksible og tilpasses den enkeltes individuelle behov. Personer med sammensatte bistandsbehov, vil som regel ha nedsatt arbeidsevne. For å bidra til at personer med nedsatt arbeidsevne skal bedre sine sjanser for å komme i arbeid, har Regjeringen økt tiltaksnivået overfor denne gruppen.

En viktig del av NAV-reformen er at brukere med sammensatte behov skal få én kontaktperson som kan gi individuell veiledning og oppfølging med sikte på mer varig deltakelse i arbeidslivet. For å bedre tilbudet til personer med sammensatte behov i gråsonen mellom arbeid og helse ble tiltaket arbeidsrettet rehabilitering innført i 2009. Tiltaket skal bidra til å styrke den enkeltes arbeidsevne og bidra til mestring av helserelaterte og sosiale problemer som kan være til hinder for deltakelse i arbeidslivet.

Fra 2012 vil Regjeringen iverksette en jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne for at flere skal komme i lønnet arbeid. Regjeringen foreslår at 500 tiltaksplasser blir spesielt avsatt til strategiens målgruppe i 2012.

- *øke satsingen på tilrettelagt arbeid i ordinært arbeidsliv og skjermet sektor*

I januar 2010 ble det nedsatt et offentlig utvalg, Utvalg for arbeidsrettede tiltak, som skal vurdere rollen skjermede virksomheter har i bistanden som gis til personer med nedsatt arbeidsevne (Brofoss-utvalget). Utvalget skal foreslå endringer med sikte på å forbedre tilbudet med mål om overgang til ordinært arbeidsliv. Utvalget skal også vurdere fordelingen av deltakere i tiltak i skjermede og ordinære virksomheter, og foreslå endringer med sikte på å forbedre tilbudet til brukere som har behov for en varig tilrettelagt arbeidsplass.

Det er igangsatt et nytt traineeprogram med 24 traineer i 17 statlige virksomheter våren 2011. I dialog med virksomhetene vil det bli vurdert økt bruk av praksisplasser i statlig sektor, som del av Jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne.

- *bruke lønnstilskudd som alternativ til trygd for utsatte grupper*

Forslag om å sette i gang et forsøk med tidsubestemt lønnstilskudd (TULT) ble lagt frem for Stortinget i St.prp. nr. 1 (2006-2007). Per april 2011 deltok 2 367 personer på ordningen.

Forsøksordningen er evaluert to ganger. Den første evalueringen ble gjennomført av AFI (Arbeidsforskningsinstituttet), og rapporten ble avgitt i oktober 2008. Den andre evalueringen ble gjennomført av Oxford Research AS i samarbeid med AFI og NIFU STEP. Endelig rapport ble avlevert i september 2010. TULT videreføres som en forsøksordning i 2012.

- *arbeide for å begrense antall nye uføre, og få flere uføre tilbake i arbeid*

Regjeringen arbeider med tiltak for å begrense antall nye uføre og få flere uføre tilbake i arbeid. Regjeringen har lagt fram Prop. 130 L (2010-2011) Ny uføretrygd og alderspensjon til uføre.

Regjeringen la i forbindelse med statsbudsjettet 2012 en egen jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne. Jobbstrategien er forankret i den politiske plattformen for flertallsregjeringen 2009-2013, og bygger også på delmål 2 i ny IA-avtale for 2010-2013 om å øke sysselsettingen blant personer med nedsatt funksjonsevne. Hovedmålgruppen for strategien er personer med nedsatt funksjonsevne under 30 år som har behov for arbeidsrettet bistand for å komme i jobb.

Målet om at flere med nedsatt funksjonsevne skal komme i ordinært lønnet arbeid krever en langsiktig innsats. Regjeringen foreslår at 500 tiltaksplasser knyttes til jobbstrategien i 2012. I tillegg bevilges det samme år 25 millioner kroner til et forsøk med tilretteleggingstilskudd for arbeidssøkere med nedsatt arbeidsevne, og 10 millioner kroner til et utvidet forsøk med funksjonsassistanse i arbeidslivet. Det vil bli opprettet en mentorordning for å styrke oppfølgingen av målgruppen for strategien ute i virksomhetene. Arbeids- og velferdsetaten vil også få økte ressurser knyttet til jobbstrategien.

- *videreføre ungdomsgarantien for alle under 25 år*

Garantien om tilbud om arbeidsmarkedstiltak for ungdom under 20 som står utenfor arbeid og utdanning videreføres også i 2012. Det samme gjelder oppfølgingsgarantien for unge arbeidssøkere i alderen 20-24 år, som skal motivere til aktiv jobbsøking og egenaktivitet for de som har vært ledige de siste tre månedene eller lenger. Tiltaksgarantien, som skal sikre tilbud om arbeidsmarkedstiltak for 20-24 åringer som har vært ledige i seks måneder eller mer, videreføres også i 2012.

Det har vært et økt fokus på gjennomføring og måloppnåelse under garantiordningene i 2011. Arbeidsdepartementet vil gjennomgå garantiene for ungdom med sikte på en bedre innretning og gjennomføring. Formålet er å få en bedre forståelse knyttet til gjennomføringen av garantiordningene, og hva som kan gjøres for å sikre en bedre måloppnåelse.

I 2012 videreføres Kunnskapsdepartementet og Arbeidsdepartementets felles innsats rettet mot ungdom i alderen 16-19 år, som faller ut av videregående opplæring, og blir stående utenfor arbeid og utdanning. Satsingen innebærer blant annet at

Kunnskapsdepartementet styrker innsatsen innenfor oppfølgingstjenesten, og at Arbeids- og velferdsetaten bistår oppfølgingstjenesten ved å tilby målgruppen hensiktsmessige arbeidsrettede virkemidler.

- *fortsette norsk praksis ved ILO- 94 ved all kontraktsinngåelse i offentlig sektor*

ILO-94 er gjennomført i forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter. ESA mener at forskriften er i strid med EØS-avtalen og har åpnet formell sak mot Norge. Regjeringen har gjort enkelte endringer i forskriften for å klargjøre hvilke krav som skal stilles når det utføres arbeid i offentlig regi.

Arbeidstakerrettigheter og et godt arbeidsmiljø

Regjeringen la i 2011 fram en stortingsmelding om arbeidsforhold, arbeidsmiljø og sikkerhet i norsk arbeidsliv. St.meld. nr. 29 (2010-2011) ”Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv” inneholder en drøfting av grunnleggende forhold og utfordringer i det norske arbeidslivet, og av en rekke aktuelle arbeidslivsspørsmål og hvordan de kan følges opp. Tilstandsbeskrivelsen viser at de aller fleste jobber under gode og forsvarlige arbeidsforhold, men den identifiserer også utfordringer. De viktigste hovedutfordringene i arbeidslivet slik Regjeringen ser det, er at enkelte bransjer, for eksempel rengjøringsbransjen og restaurantbransjen, preges av mange useriøse virksomheter og sosial dumping. Videre er deler av arbeidslivet preget av høyt langtidssykefravær og utstøting, for eksempel innenfor helse- og omsorgssektoren og transportsektoren. I tillegg kommer faren for at useriøsitet og sosial dumping skal bre om seg i det norske arbeidslivet, og svekke den utjevne arbeidslivsmodellen vår og grunnlaget for et effektivt næringsliv. Regjeringen vil ta tak i disse utfordringene ved:

- Forsterket medvirkning og partssamarbeid
- Bransjeretting av innsatsen
- En aktiv gjennomføring av IA-avtalen
- Større ansvar, særlig for store og mellomstore arbeidsgivere
- Sterkere offentlige tilsyn
- Mer kunnskap om arbeidslivsspørsmål
- Fremdeles stor oppmerksomhet mot sosial dumping
- Arbeid med særskilte HMS-utfordringer, som for eksempel nattarbeid og kjemikalier

Meldingen presenterer en rekke tiltak som svar på hovedutfordringene. Disse følges opp i egne prosesser. Regjeringen vil:

- Sette i gang en bred og helhetlig utredning om håndheving av alvorlige brudd på arbeidsmiljøregelverket.
- Sende på høring et forslag der det vurderes å innføre administrative gebyr for brudd på arbeidsmiljøregelverket og et forslag om å gi Arbeidstilsynet

tilsynskompetanse etter forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter (ILO 94).

- Utarbeide et høringsnotat der det blir vurdert å innføre et ”utvidet HMS-ansvar” i konsern- og franchiseforhold.
 - Vurdere å gi tilsynene en mer formell rolle i kartleggingen av om det er grunnlag for allmenngjøring av lønnsvilkårene i en bransje.
 - Sette i gang en rekke tiltak for å bedre registrering og statistikk for arbeidsulykker, arbeidsskadedødsfall og yrkessykdommer, der situasjonen i dag klart er utilfredsstillende.
 - Sammen med partene i arbeidslivet vil regjeringen foreslå å gjennomføre et informasjons- og opplæringsarbeid innenfor arbeidsmiljøområdet.
- *opprettholde arbeidstakernes rettigheter i sykelønnsordningen og videreutvikle avtalen om inkluderende arbeidsliv for å forebygge utstøting og fremme inkludering i arbeidslivet*

Regjeringen og partene i arbeidslivet ble 24. februar 2010 enige om å videreføre og videreutvikle samarbeidet om å øke inkluderingen og forebygge utstøting og frafall fra arbeidslivet i en ny avtale om inkluderende arbeidsliv (IA). I tillegg til ny IA-avtale ble det undertegnet en egen protokoll med en rekke tiltak for raskere og tettere oppfølging av sykmeldte som skal gjelde for hele arbeidslivet og bidra til å redusere sykefraværet. De tre delmålene på nasjonalt nivå fra tidligere IA-avtaler er videreført. Disse målene er:

- reduksjon i sykefraværet med 20 prosent i forhold til nivået i andre kvartal 2001. Dette innebærer at sykefraværet på nasjonalt nivå ikke skal overstige 5,6 prosent.
- økt sysselsetting av personer med redusert funksjonsevne. De konkrete målene fra tidligere tilleggsavtaler videreføres.
- yrkesaktivitet etter fylte 50 år forlenges med seks måneder. Med dette menes en økning sammenlignet med 2009 i gjennomsnittlig periode med yrkesaktivitet (for personer over 50 år).

Den nye IA-avtalen er blitt mer målrettet og stiller tydeligere krav til aktivitet og rapportering. Avtalen bygger på det man vet virker; tett oppfølging av den sykmeldte fra sykmelder, Arbeids- og velferdsetaten og arbeidsgiver, samt økt tilrettelegging for nærvær. I tillegg understrekes i større grad betydningen av forebyggende innsats og systematisk HMS-arbeid i virksomhetene.

Det er i den nye avtalen etablert et omfattende oppfølgingsarbeid i samarbeid med arbeidslivets parter.

Om lag 95 prosent av statlige virksomheter er tilsluttet IA-avtalen. Staten har etablert nettverk for IA-kontakter, og fylkesmennene representerer statlig tariffområde i regionale IA-råd. Det gjennomføres 3 eller 4 konferanser i 2011. Sammen med

hovedsammenslutningene har Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet. et arbeid på gang for å prøve ut ordninger som kan redusere sykefraværet, bidra til ansettelse av flere med nedsatt funksjonsevne og heve forventet avgangsalder. Det vises ellers til IA-rapport av 7. april 2011.

Regjeringen har på grunnlag av protokoll av 24. februar 2010 mellom partene i arbeidslivet og myndighetene om felles innsats for å forebygge og redusere sykefraværet og styrke inkluderingen foreslått og fått vedtatt endringer i arbeidsmiljøloven og folketrygdloven vedrørende raskere oppfølging og sanksjonering av brudd på regelverket ved arbeidstakers sykdom, jf. Prop 89 L (2010-2011).

Samtidig er det utviklet tiltak rettet mot sykmelder (faglige veiledere og system for regelmessig tilbakemelding til sykmelder om egen praksis).

På bakgrunn av Stoltenberg-utvalgets innstilling høsten 2006, ble ordningen tilskudd til kjøp av helse- og rehabiliteringstjenester (raskere tilbake) iverksatt. Det har i løpet av denne relativt korte tiden blitt bygget opp behandlingstilbud for sykemeldte over hele landet. Fra oppstarten i 2007 til utgangen av 2009 var om lag 60 000 sykemeldte blitt henvist til ulike helse- og rehabiliteringstjenester gjennom regionale helseforetak og Arbeids- og velferdsetaten. Ordningen videreføres i 2012.

- *arbeide for økt organisasjonsgrad og mer medbestemmelse i arbeidslivet*

Regjeringen satte i 2009 ned et partssammensatt offentlig utvalg om medvirkning og medbestemmelse i arbeidslivet, som avgav innstilling i mars 2010. Innstillingen 2010/2010 er fulgt opp i Meld. St. 29 (2010-2011) Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv.

- *styrke innsatsen mot ufrivillig deltid og for retten til heltid, og vurdere nye lovendringer for å få til dette*

Det er et mål for regjeringen å redusere ufrivillig deltid, og at de som ønsker det får arbeide heltid.

I Meld. St. 29 (2010-2011) Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv ble ulike tiltak som inngår i et krafttak mot ufrivillig deltid lagt frem. Regjeringen foreslår blant annet:

- å utrede et forslag om rett til større stillingsprosent for arbeidstakere som over tid har arbeidet utover avtalt arbeidstid,
- å sende et forslag om drøftingsplikt med tillitsvalgte om bruk av deltid sendes på høring,
- at Arbeidsdepartementet skal se nærmere på hvordan arbeidsplanene kan brukes som et verktøy mot ufrivillig deltid, og
- at fortrinnsretten for deltidsansatte skal evalueres med sikte på at den skal være reell.

Helseministeren har i møter med de regionale helseforetakene krevd at helseforetakene, i samarbeid med arbeidstakerorganisasjonene, reduserer andelen deltid med minst 20 prosent i løpet av 2011. Andelen deltid skal rapporteres månedlig og i årlig melding.

Nye regler om gradvis kompensasjon for ubekvem arbeidstid (aml. § 10-4 sjette ledd) trådte i kraft 1. januar 2010. Skift-turnus-utvalget pekte på at disse reglene vil kunne gjøre det mer attraktivt for arbeidstakere med tredelt turnus i helse- og omsorgssektoren å jobbe i helgene. Dette vil igjen kunne redusere behovet for å ansette ekstra arbeidstakere for å dekke helgene og dermed kunne føre til at behovet for deltidsstillinger og den ufrivillige deltiden reduseres.

Regjeringen bevilget 25 millioner kroner i 2011 til en særskilt treårs satsing for å fremme prosjekter som reduserer uønsket og unødvendig deltid. Det er aktuelt å gi tilskudd til bl.a. forsøk med endret organisering av arbeidet, kunnskapsspredning om gode forsøk og tilskudd til etter- og videreutdanning. Det er opprettet en rådgivende partssammensatt arbeidsgruppe for arbeidet med fordeling av midlene. En oversikt over prosjekter som har fått støtte i 2011 finnes på www.nav.no.

- *arbeide videre for å sikre at fast ansettelse er hovedregelen og begrense midlertidige ansettelser*

Regjeringen har foreslått og fått vedtatt nye regler i arbeidsmiljøloven om plikt for arbeidsgiver til å drøfte virksomhetens bruk av midlertidige ansettelser, som gir Arbeidstilsynet myndighet til å føre tilsyn med at drøftingsprosessen gjennomføres, og presiseres bestemmelser som gir rett til fast ansettelse etter fire år i midlertidig stilling, slik at fravær ikke skal komme til fradrag ved beregning av sammenhengende ansettelsestid. Endringene trådte i kraft 1. juli 2010.

- *skjerpe innsatsen for et godt arbeidsmiljø, blant annet ved å fortsette styrkingen av Arbeidstilsynet*

Arbeidstilsynet har fått ytterligere styrket sine ressurser, blant annet med 10 millioner kroner i RNB 2011 som videreføres i 2012 og 20 millioner kroner i 2012.

I Meld. St. 29 (2010-2011) Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv foreslås det ulike tiltak som tar sikte på å styrke Arbeidstilsynet som for eksempel å:

- sette i gang en bred og helhetlig utredning om håndheving av alvorlige brudd på arbeidsmiljøregelverket
- sende på høring et forslag der det vurderes å innføre administrative gebyr for brudd på arbeidsmiljøregelverket og
- sende på høring et forslag om å gi Arbeidstilsynet tilsynskompetanse etter forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter (ILO 94).

- *arbeide videre med å kartlegge årsakene til sykemelding og uførhet*

I tilknytning til samarbeidet med partene i arbeidslivet om gjennomføring av IA-avtalen og andre tiltak for å redusere sykefraværet, er det etablert en partssammensatt faggruppe som drøfter utviklingen i IA-målene, økonomiske og administrative konsekvenser av virkemiddelbruken på disse områdene og metodiske spørsmål i disse forbindelser.

Etter oppdrag fra regjeringen opprettet Norges forskningsråd i 2007 Program om årsaker til sykefravær og utstøting fra arbeidslivet. Programmet er en langsiktig satsing som skal gå over 10 år fram til 2016, og det er bevilget 312 millioner kroner til dette.

Høsten 2011 ble programmet etter initiativ fra Arbeidsdepartementet og partene i arbeidslivet revidert til også å skulle ivareta forskning om arbeid og helse og arbeidsmiljø. Målene for programmet er etter den reviderte programplanen *å skape forutsetninger for godt arbeidsmiljø og -helse og høy arbeidsmarkedsdeltakelse ved å framskaffe forskningsbasert kunnskap om:*

- sykefravær, uførhet, frafall og utstøting fra arbeidslivet
- samspillet mellom arbeid, arbeidsmiljø og -helse
- effektive virkemidler for å forebygge og redusere sykefravær, uførhet og arbeidsrelatert sykdom og fremme godt arbeidsmiljø og -helse.

Aldring og arbeid og eldres forhold i arbeidslivet er også et prioritert forskningsområde for programmet.

Som en del av IA-avtalen er det etablert en faggruppe mellom Arbeidsdepartementet og partene i arbeidslivet som skal drøfte utviklingen i IA-målene, økonomiske og administrative konsekvenser av virkemiddelbruken på disse områdene og metodiske spørsmål i disse forbindelser. Herunder skal faggruppa vurdere konsekvenser for tolkningen av utviklingen av konjunktursvingninger, utviklingen i samlet sysselsetting og endringer i sammensetningen av sysselsettingen som endringer i andelen seniorer og andelen kvinner. Faggruppen har avgitt rapporter basert på tilgjengelig statistikk pr. november 2010 og pr. april 2011.

- *gjennomgå reglene for yrkesskadeerstatning*

I dag er det to ordninger på yrkesskadeområdet; folketrygdlovens yrkesskaderegler, hvor Arbeids- og velferdsetaten treffer vedtak, og yrkesskadeforsikringsloven der arbeidsgivers forsikringsselskap avgjør krav om erstatning. Full erstatning ved yrkesskade forutsetter utbetaling under begge ordninger.

I 2001 ble Yrkesskadeutvalget nedsatt, bl.a. for å se på muligheten for å slå sammen ordningene. I NOU 2004: 3 *Arbeidsskadeforsikring* foreslo flertallet at dagens regelverk samles i en arbeidsskadeforsikringslov administrert av forsikringsnæringen. Som en

oppfølging av innstillingen og påfølgende høring, hadde Arbeidsdepartementet i 2007 på høring et nytt forslag om organiseringen av yrkesskadeområdet, som bl.a. innebærer at det opprettes en frittstående og uavhengig enhet i offentlig regi som skal avgjøre krav om erstatning ved yrkesskade. Forslaget ble nærmere utdypet og konkretisert, og sendt på ny høring i 2009.

Som yrkesskade regnes skade, sykdom eller dødsfall forårsaket av arbeidsulykke. I tillegg er det gitt forskrifter der visse sykdommer som på nærmere vilkår kan likestilles med yrkesskade, kalt yrkessykdomslisten. I NOU 2008: 11 *Yrkessykdommer* har et medisinsk ekspertutvalg foreslått endringer i dagens yrkessykdomsliste, bl.a. enkelte nye sykdommer. Innstillingen er hørt sammen med det utdypede forslaget til ny organisering av yrkesskadeområdet.

Arbeidsdepartementet arbeider nå med oppfølging av høringene. Arbeidstilsynet har iverksatt informasjonstiltak for å gi arbeidsgivere og arbeidstakere bedre informasjon om rettigheter og plikter etter yrkesskadeforsikringsordningen.

- *arbeide for at strukturendringer i næringslivet følges mest mulig effektivt opp med nødvendige lovendringer for å sikre arbeidstakernes rettigheter og andre viktige hensyn*

Det er innført flere tiltak som fanger opp utfordringer knyttet til en utvikling der oppdrag i større grad enn tidligere settes ut til underleverandører eller der arbeid utføres av innleide arbeidstakere.

Det er innført nye regler om påseplikt og solidaransvar for lønn og feriepenger etter allmenngjøringsforskrifter. Det innebærer at en oppdragstaker som velger å sette ut hele eller deler av et oppdrag til underleverandører, er ansvarlig for å påse at lønns- og arbeidsvilkårene for arbeidstakere som utfører arbeidet er i tråd med forskriftene, og kan bli ansvarlig for utbetaling av lønn og feriepenger til arbeidstakerne, dersom arbeidsgiver ikke betaler. Reglene skal bidra til å sikre at oppdragsgiver ikke indirekte kan profitere på at underleverandørens arbeidstakere ikke får betalt etter forskriftene fordi det fører til lavere kostnader, og at de i større grad følger opp underleverandørene. Dette vil føre til at underleverandørene overholder sine forpliktelser overfor arbeidstakerne, og at oppdragsgiverne i større grad velger seriøse underleverandører for å minimere risikoen for å komme i ansvar.

Det er også vedtatt regler om innsynsrett for tillitsvalgte hos oppdragsgiver, slik at de kan sjekke at lønns- og arbeidsvilkårene til arbeidstakere hos underleverandører er i overensstemmelse med forskrifter om allmenngjøring av tariffavtale. Innsynsretten gjelder for tillitsvalgte som representerer organisasjonen som er part i den allmenngjorte tariffavtalen.

Videre er det innført en registreringsordning for bemanningsforetak, forbud mot å bruke arbeidskraft fra uregistrerte virksomheter, samt gjort innstramminger i adgangen til inn- og utleie av arbeidskraft mellom produksjonsbedrifter fra 1. juli 2008.

Sosial dumping

Regjeringen vil:

- *gjennomføre handlingsplanene mot sosial dumping og vurdere ytterligere tiltak*

Tiltakene i handlingsplanene mot sosial dumping er i hovedsak gjennomført. Arbeidstilsynet har høy oppmerksomhet rettet mot sosial dumping og driver løpende informasjonsarbeid og tilsyn, særlig mot nye bransjer.

Fafo har evaluert regjeringens tiltak mot sosial dumping i perioden mars 2010 til november 2011. Nå foreligger sluttrapporten fra evalueringen. Den konkluderer med at tiltakene i handlingsplanene utgjør en godt integrert tiltakskjede, med totalt sett en positiv virkning.

Det er nedsatt en partssammensatt arbeidsgruppe som skal vurdere problemstillinger knyttet til sosial dumping og andre regelbrudd i offentlig sektor. Gruppen skal legge frem sin rapport innen utgangen av 2011.

Det er etablert en ordning med regionale verneombud i renholdsbransjen og i hotell- og restaurantbransjen.

- *styrke Arbeidstilsynets muligheter til kontroll og vurdere ytterligere sanksjonsmidler*

Fra 1. januar 2010 har Arbeidstilsynet fått tilsynskompetanse knyttet til bl.a. allmenngjøringsloven og kan gi pålegg og beslutte stansing og tvangsmulkt, etter arbeidsmiljølovens regler. Meld. St. 29 (2010-2011) Felles ansvar for eit godt og anstendig arbeidsliv foreslås det ulike tiltak som tar sikte på å styrke Arbeidstilsynet som for eksempel å:

- sette i gang en bred og helhetlig utredning om håndheving av alvorlige brudd på arbeidsmiljøregelverket
 - sende på høring et forslag der det vurderes å innføre administrative gebyr for brudd på arbeidsmiljøregelverket og
 - sende på høring et forslag om å gi Arbeidstilsynet tilsynskompetanse etter forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter (ILO 94)
- *sikre at allmenngjøring av tariffavtaler kan skje der det er behov, og følge opp og vurdere om innsynsretten er hensiktsmessig utformet*

Allmenngjøringsloven ble endret våren 2009 for å gjøre den mer effektiv. Det ble blant annet klargjort at den som begjærer allmenngjøring må dokumentere at det er grunn til å tro at vilkårene for allmenngjøring er oppfylt, mens det er Tariffnemnda som må undersøke om det virkelig er tilfellet. Endringen er gjort for å klargjøre at terskelen for å kreve allmenngjøring ikke er så høy som den tilsynelatende har vært, og vil bidra til at det i praksis kan bli enklere å fremme en begjæring om allmenngjøring.

- *følge opp lovbestemmelsene om solidaransvar i allmenngjøringsloven, jf. Ot.prp. nr. 88 (2008-2009)*

Lovbestemmelsene om solidaransvar trådte i kraft 1. januar 2010. De første tilbakemeldingene tyder på at reglene virker etter hensikten.

- *ytterligere styrke felleskontroller fra ulike offentlige myndigheter for å hindre sosial dumping, skatteunndragelser og andre straffbare forhold*

Det er etablert tre servicesentra som har styrket samhandlingen med politi, UDI og skattemyndighetene. Arbeidstilsynet har videreutviklet samarbeidet med andre etater, særlig nevnes brannetaten, kommunal plan- og bygningstjeneste og Kystvakten. Det gjennomføres flere kontroller av arbeidsplasser og bedrifter hvor Arbeidstilsynet, Politi, Mattilsyn og skatteetaten samarbeider.

- *ta et krafttak i bransjer som er særlig utsatt for useriøsitet, sosial dumping og utstøttings- og arbeidsmiljøproblemer gjennom treparts bransjeprogrammer*

Det er tatt konkret initiativ overfor partene i arbeidslivet for å etablere treparts bransjeprogram. Det er besluttet å starte opp med bransjeprogram i renholdsbransjen. Et første, viktig tiltak vil være en godkjenningsordning for renholdsvirksomheter som inkluderer id-kort. Et forslag om dette har vært på høring med høringsfrist 7. oktober 2011. Det tas sikte på å innføre godkjenningsordningen i 2012.

- *bygge ut og gjennomføre strategien for anstendig arbeidsliv i andre land*

Se omtale av regjeringens sjupunktsstrategi for anstendig arbeidsliv i første del av kapittel 2.

EFTA-landene har blitt enige om et kapittel om bærekraftig utvikling med forpliktende bestemmelser om miljø og arbeidstakerrettigheter.

Det er videre en målsetting å utnytte norske erfaringer for å bidra til å forbedre arbeidsmiljøovervåkingen i andre land. Arbeidsdepartementet var i samarbeid med STAMI og ILO vert for et internasjonalt seminar om overvåking av arbeidsmiljø 9. juni 2011 i tilknytning til ILOs 100. internasjonale arbeidskonferanse i Genève.

Den norske regjering vil være vertskap for ILOs europeiske regionale arbeidslivskonferanse våren 2013. Norges vertskap for konferansen må formelt godkjennes i ILOs styre i november 2011. Konferansen finner sted hvert fjerde år og samler normalt rundt 500 deltakere fra 52 land. Arbeidslivskonferansen er en sentral arena for diskusjon av arbeidslivsspørsmål. Konferansen i 2013 kan bli relevant for eksempel for å diskutere europeiske utfordringer knyttet til den økonomiske krisen, spørsmål om respekt for faglige rettigheter, ungdomsledighet og utfordringer for arbeidsmarkedet knyttet til aldring av befolkningen i Europa.

KAPITTEL 8: SOSIAL RETTFERDIGHET

Rettferdig fordeling og utjamning er grunnleggende verdier for regjeringen. En sterk offentlig sektor har vært og er en forutsetning for utjevning og likeverdige vilkår for alle. For å redusere ulikheter i levekår vil regjeringen utjevne økonomiske og sosiale forskjeller og bekjempe fattigdom. Velferdssamfunnet bygger på universelle tilbud. Det er viktig for at marginalisering og ekskludering ikke skal gå i arv.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Regjeringen vil:

- *øke innsatsen mot fattigdom*

Regjeringen la sammen med statsbudsjettet for 2007 fram en handlingsplan mot fattigdom. Handlingsplan mot fattigdom er fulgt opp med tiltak og styrkinger i de årlige statsbudsjettene, og omfatter tiltak under flere departementer. Tiltakene er rettet inn mot handlingsplanens mål om at alle skal gis muligheter til å komme i arbeid, at alle barn og unge skal kunne delta og utvikle seg og å bedre levekårene for de vanskeligst stilte. Handlingsplanen mot fattigdom videreføres i 2012. Kvalifiseringsprogrammet er et av mange tiltak som har bidratt til bedre muligheter og levekår for enkeltpersoner og deres familier. Andre eksempler på tiltak videreført i 2012 er:

- Gratis leksehjelp etter obligatorisk skoletid på 1.-4. trinn. Som et ledd i å øke motivasjon og bedre læringsresultater innføres valgfag på 8. trinn fra høsten 2012.
- Program for basiskompetanse i arbeidslivet bidrar til grunnleggende lese-, skrive-, regne- og IKT-ferdigheter blant voksne arbeidstakere og arbeidssøkende.

Satsingen på tiltak for å øke gjennomføringen i videregående opplæring gjennom partnerskapet i Ny GIV videreføres og styrkes i 2012. Kommunesektoren har fått et betydelig økonomisk løft under denne regjeringen. Dette, sammen med en omorganisering av velferdstjenestene gjennom NAV-reformen, er viktige ledd i innsatsen for bedre fordeling og mot fattigdom. Gjennom økte inntektsrammer også i 2012, legger Regjeringen forholdene til rette for videreføring av det høye aktivitetsnivået.

- *forsterke en målrettet innsats for at flest mulig kan leve av arbeidsinntekt*

Regjeringen fører en politikk for arbeid til alle. Arbeids- og velferdsforvaltningen er et viktig redskap for å få utsatte grupper inn i arbeidsmarkedet. Regjeringen har gjennomført en målrettet innsats gjennom kvalifiseringsprogrammet (se omtale under).

- *i forbindelse med behandlingen av Fordelingsutvalgets innstilling legge fram for Stortinget tiltak for bedre fordeling og bekjempelse av fattigdom, spesielt legge fram tiltak som kan redusere fattigdom blant barn*

Regjeringen har som en oppfølging av Fordelingsutvalgets innstilling (NOU 2009:10) lagt fram en stortingsmelding om fordelingspolitikken. I Meld. St. 30 (2010-2011) presenterer Regjeringen en bred politikk for en mer rettferdig fordeling. Den brede fordelingspolitikken omfatter virkemidler og innsatsområder som også er grunnleggende i helhetlig og langsiktig innsats for å forebygge lavinntekt og fattigdom. Regjeringens politikk for å bekjempe fattigdom inneholder langsiktige tiltak og et sterkt forebyggende perspektiv.

- *sikre at kommunene har et godt tilbud om økonomisk rådgivning*

Arbeids- og velferdsdirektoratet følger opp innsatsen for å øke kvalitet, kompetanse og tilgjengelighet til økonomisk rådgivning i kommunene i samarbeid med fylkesmennene. Det er blant annet etablert en landsdekkende økonomirådstelefon (800GJELD) som skal gjøre økonomisk rådgivning lettere tilgjengelig og bidra til at personer med økonomiske problemer kommer raskere i gang med å finne en løsning.

- *bruke kvalifiseringsprogrammet for å få flere over fra passiv sosialhjelp til deltakelse i arbeidslivet*

Som et ledd i å få flere i arbeid og bedre oppfølgingen av personer som er avhengige av økonomisk sosialhjelp over lengre tid innførte regjeringen kvalifiseringsprogrammet fra 1. november 2007. Fra 1. januar 2008 til utgangen av april 2011 var det registrert nærmere 23 800 søknader om deltakelse og fattet om lag 18 600 vedtak om innvilgelse av program. Ved utgangen av april 2011 deltok i overkant av 8 000 personer i kvalifiseringsprogram og mottok en tilhørende kvalifiseringsstønad.

Kvalifiseringsprogrammet er en lovpålagt oppgave for kommunene. Forvaltningen av programmet er lagt til NAV-kontoret hvor ordningen ble landsdekkende 1. januar 2010.

- *at alle brukere av sosialtjenestene må sikres individuell plan*

Individuell plan er en lovfestet rett etter lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen §§ 28 og 33. Individuell plan tilbys etter loven til personer som har behov for langvarige og koordinerte tjenester, og til alle som deltar i kvalifiseringsprogrammet. Individuell plan er et verktøy for å koordinere individuelle tjenester fra flere etater og kriteriene for rett til individuell plan er de samme i helse- og velferdslovene. Forskrift om individuell plan ble fastsatt 19. november 2010, og trådte i kraft samme dato. I forskriften presiseres det at tjenestemottakerens behov skal kartlegges i forbindelse med utarbeidelse av individuell plan. Dette skal sikre tjenestemottakeren et helhetlig, koordinert og individuelt tilpasset tjenestetilbud.

- *at barn i familier som lever på sosialstønad skal ha selvstendig rett til aktivitetsstøtte*

Regjeringen varsler i St.meld. nr. 30 (2010-2011) Fordelingsmeldingen at den vil utrede hvordan aktivitetsstøtte til barn og unge i familier berørt av fattigdomsproblemer kan ivaretas.

- *sikre at flere får tilgang til bostøtte, gjennom oppfølging av St.prp. nr. 11 (2008-2009)
Ei styrkt bustøtte*

Som en del av regjeringens fattigdomssatsing ble bostøtten vesentlig styrket fra 1. juli 2009. Ordningen ble styrket både gjennom økte ytelser til dem som fikk støtte før omleggingen og ved at det ble åpnet for nye grupper av mottakere. Ved tildelingen i juni 2011 var gjennomsnittlig utbetalt bostøtte per husstand 7 prosent høyere enn samme måned før omleggingen (juni 2009), samtidig som 19 prosent flere husstander fikk støtte (129 516). En evaluering av omleggingen av bostøtten, som ble ferdigstilt i januar 2011 (NOVA-rapport 2/11), anslår at potensialet for nye mottakere som følge av nytt regelverk til 35 000. Husbanken fortsetter arbeidet med å gjøre det nye regelverket for bostøtten kjent blant potensielle mottakere, saksbehandlere i kommunene, ansatte ved lokale nav-kontor og andre samarbeidspartnere.

- *videreutvikle samarbeidet med og øke støtten til brukerorganisasjoner og andre frivillige organisasjoner som gjør en stor innsats for velferdssamfunnet*

Bevilgningen over statsbudsjettet til frivillig arbeid er økt for å styrke og videreutvikle dialogen med frivillige organisasjoner og representanter for vanskeligstilte. Det ble i 2008 etablert et kontaktutvalg mellom regjeringen og representanter for sosialt og økonomisk vanskeligstilte. Det er etablert et samarbeidsforum for organisasjonene som deltar i kontaktutvalget. Det er etablert en tilskuddsordning for tilskudd til drift av organisasjoner som arbeider mot fattigdom og sosial eksklusjon og til prosjekter/aktiviteter i regi av frivillige organisasjoner. Formålet er å styrke mulighetene for egenorganisering, selvhjelpsaktiviteter, brukerinnyttelse og interessepolitisk arbeid. Det er høsten 2011 lyst ut midler for å stimulere til utvikling av et sosialt entreprenørskap og sosiale entreprenører som retter sin virksomhet mot bekjempelse av fattigdom og sosial eksklusjon.

Folketrygd og pensjon

Regjeringen har fulgt opp Stortingets pensjonsforlik fra 2005 og 2007, og ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) er det innført nye regler for opptjening og beregning av alderspensjon i folketrygden.

Viktige endringer trådte i kraft fra 2011, herunder fleksibel alderspensjon i folketrygden fra 62 år, og muligheter for å kombinere arbeid og pensjon uten avkortning.

Regjeringen og partene i trygdeoppgjøret har sammen blitt enige om opptrapping av folketrygdens minstepensjoner. Dette er nå gjennomført, og folketrygdens minstepensjon for enslige utgjør 157 639 kroner fra 1. mai 2011. Minstepensjonen for en enslig har fra 2006 til 2011 økt med over 44 000 kroner, en realvekst på 26 prosent.

Arbeidsdepartementet har lagt fram lovproposisjon om ny uføretrygd og alderspensjon til uføre med sikte på ikrafttredelse i 2015 (Prop. 130 L (2010-2011)). Det legges i proposisjonens meldingsdel opp til en fornyet arbeidslinjestrategi som skal bidra til at flere kan ta i bruk sine evner og ressurser i inntektsgivende arbeid. Det er et mål at flere skal kunne kombinere gradert uførepensjon med arbeid. Regjeringen vil vurdere fordeler og ulemper med ulike løsninger som kan bidra til å nå disse målene, herunder ulike former for lønnstilskudd, og komme tilbake til Stortinget om denne problemstillingen på en egnet måte.

Tilpasning av offentlige tjenstepensjoner som følge av lønnsoppgjøret 2009 er fulgt opp, og Stortinget vedtok lovendringene for offentlig tjenstepensjon og avtalefestet pensjon (AFP) i offentlig sektor i juni 2010, jf. Innst. 360 L (2009-2010), lovvedtak 85-86 (2009-2010).

Lovene skal gjelde fullt ut for årskull til og med 1953, og vil bli fulgt opp med tilpasninger for nye årskull.

Lovverket for private tjenstepensjonsordninger er tilpasset nye regler om opptjening og fleksibelt uttak i folketrygden fra 1. januar 2011.

Arbeidsdepartementet har gitt Norges forskningsråd i oppdrag å evaluere pensjonsreformen.

Arbeids- og velferdsforvaltningen

Regjeringen vil:

- *videreutvikle NAV-kontorene ved bruk av brukerundersøkelser, universell utforming og reduksjon av køer*

For å fange opp brukernes vurderinger og erfaringer med Arbeids- og velferdsetatens tjenesteyting, gjennomføres det jevnlig brukerundersøkelser representativt utvalg av etatens brukere inngår. Resultatene fra brukerundersøkelsene danner grunnlag for utviklingen av tjenestetilbudet i forvaltningen, herunder bedre og mer effektiv service til brukerne.

I arbeids- og velferdsforvaltningsloven er det nedfelt at NAV-kontoret ”skal så langt det er mulig og rimelig utformes ut fra prinsippet om universell utforming”. I samarbeid med kommunene arbeides det med å sikre at arbeids- og velferdsforvaltningens lokaler ivaretar kravene til universell utforming.

NAV-reformen har lagt grunnlaget for en helhetlig, effektiv og brukerrettet arbeids- og velferdsforvaltning. Dette er et godt utgangspunkt for å yte bistand til personer som har behov for et bredt spekter av statlige og kommunale tjenester for å komme i arbeid og aktivitet. Arbeids- og velferdsforvaltningens ansvarsområde er også noe redusert ved at ansvaret for helserefusjoner og pasientreiser er overført til helseforvaltningen.

Sosial boligpolitikk

Regjeringen vil:

- *arbeide for å avskaffe bostedsløshet ved å skaffe flere kommunalt disponerte utleieboliger, boliger med oppfølgingstjeneste og ikke-kommersielle utleieboliger*

Arbeidet mot bostedsløshet har høyest prioritet innenfor Husbankens virksomhet, og tiltak som kan bidra til å forebygge og bekjempe bostedsløshet har førsteprioritet innenfor Husbankens låne- og tilskuddsordninger. Husbanken arbeider strategisk mot de kommunene som har størst boligsosiale utfordringer, slik at flere som sliter skal få den hjelpen de trenger. I tillegg til kunnskapsinnhenting, kompetanseutvikling og erfaringsoverføring, er tilskudd til utleieboliger viktig i arbeidet. I boligprosjekt der det foreligger helhetlige oppfølgingstjenester, kan Husbanken gi økt tilskudd (opptil 40 prosent).

- *at de som kommer ut av rus- og psykiatri-institusjoner eller fengsel skal tilbys et egnet varig boligtilbud*

Det er lagt opp til økt samarbeid mellom kommuner, kriminalomsorgen og Justis- og politidepartementet, og Husbanken og Helsedirektoratet har blant annet avholdt felles konferanse om utfordringer knyttet til bosetting etter opphold i institusjon. Dette er et eget innsatsområde i 2011.

- *gi flere leiere i kommunale boliger mulighet til å kjøpe boligen*

Flest mulig skal få mulighet til å eie sin egen bolig. I den grad det er hensiktsmessig gjelder dette også personer med svak økonomi eller andre vanskeligstilte på boligmarkedet. Leiere i kommunale boliger bør ha en mulighet til å komme seg videre i boligkarrieren. Ved hjelp av startlån, tilskudd til etablering og bostøtte kan et boligkjøp for enkelte være mulig. I stor grad vil den mest egnede boligen sannsynligvis finnes i det ordinære boligmarkedet. Ved en kombinasjon av Husbankens økonomiske ordninger er det tilrettelagt for en ordning med "leie før eie". Dette kan være hensiktsmessig der det er usikkert om personen vil mestre det å eie og forvalte egen bolig. Boligutvalget som leverte NOU 2011: 15 *Rom for alle* i august 2011 har blant annet sett på boligbehov og utfordringer for vanskeligstilte på boligmarkedet, og subsidiebruken rettet inn mot den kommunale utleiesektoren.

- *vurdere en leieprisindeks som gjør det mulig for leietakere og utleiere å finne gjengs leiepris*

Regjeringen har vurdert spørsmålet om leieprisindeks. Statistisk sentralbyrå (SSB) har vurdert mulighetene for en utvidelse av dagens leiemarkedsundersøkelse. SSB konkluderte med at en slik utvidelse både vil bli svært kostbar og at det vil innebære store metodiske utfordringer. Kommunal- og regionaldepartementet har i 2011 bedt Husbanken ta ny kontakt med SSB for å vurdere å styrke leiemarkedsundersøkelsen.

- *utvide ordningen med husleietvistutvalg til å omfatte flere byer*

Foruten å gjelde for Oslo og Akershus, ble ordningen utvidet til Bergen og Trondheim i 2010. Det foreslås at virkeområdet utvides til Hordaland og begge Trøndelagsfylkene i 2012.

- *videreutvikle Startlån-ordningen slik at flere unge får mulighet til å eie egen bolig*

Kommunal- og regionaldepartementet har gjennomgått startlånsordningen. En viktig konklusjon var at låneordningen i hovedsak fungerer bra, og at det ikke er behov for systemendringer. ECON-rapport "God praksis med startlån" peker på ytterligere potensial for kommunene i å benytte ordningen. De mest hensiktsmessige tiltakene for økt måloppnåelse er bedre informasjon og kunnskap om ordningen. Startlån har høyest prioritet i Husbankens låneramme, og kommunene får de midlene de ber om. Regjeringen har styrket lånerammen i Husbanken og den er i 2011 på 20 milliarder kroner. Det foreslås at lånerammen i Husbanken blir på 15 milliarder kroner i 2012.

- *gjøre nødvendige tilpasninger for å forebygge problemer med lavinnskuddsborettslag*

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om endringer i burettslagslova mv. (Innst. 326 L (2009-2010), ble vedtatt i Stortinget 10. juni 2010. Lovendringen innebærer blant annet at kjøper sikres informasjon om totalpris ved kjøp av borettslagsbolig. Videre er det fastsatt en øvre grense på 75 prosent for borettslagets fellesgjeld på stiftelsestidspunktet, samt gitt nye regler til frivillig sikring mot tap av felleskostnader i borettslag. Tilhørende forskrifter ble vedtatt i desember 2010.

- *bidra gjennom boligstilskuddet til at flere funksjonshemmede og eldre kan bli boende lenger hjemme*

Tilskudd til tilpasning av bolig skal bidra til å gjøre boligen bedre egnet til å ivareta behovene til personer med nedsatt funksjonsevne. Ordningen er økonomisk behovsprøvd. I tillegg til skjerpede heiskrav i plan- og bygningsloven, er Husbankens grunnlån, kompetansetilskudd og prosjekteringstilskudd til heis viktig for å nå denne målsetningen.

I 2012 tas fradrag for blant annet utgifter til ombygging av bolig ut av ordningen med særfradrag for store sykdomsutgifter. De frigjorte midlene brukes til å styrke eksisterende ordninger. Tilskudd til tilpasning av bolig styrkes derfor med 23 millioner kroner i 2012.

Det foreslås videre at det i 2012 settes av inntil 10 millioner kroner innenfor ordningen med tilskudd til etablering og tilpasning av bolig til prosjektering av og investering i heis i eksisterende boligbygg.

KAPITTEL 9: HELSE OG OMSORG

Gode helsetilbud til alle

Regjeringen vil ha en helsetjeneste som ligger i front både medisinsk og teknologisk. Regjeringen har som mål å redusere sosiale helseforskjeller. Alle skal ha et likeverdig tilbud av helsetjenester uavhengig av diagnose, bosted, personlig økonomi, kjønn, etnisk bakgrunn og den enkeltes livssituasjon. Når sykdom rammer skal folk oppleve at de får tilbud om behandling og pleie med kort ventetid og med størst mulig nærhet til brukeren.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Regjeringen gjennomfører en styrket satsning på kvalitet og pasientsikkerhet.

- Lovfestet krav til systematisk arbeid med kvalitetsforbedring og pasientsikkerhet for hele helse- og omsorgstjenesten.
- Startet treårig nasjonal pasientsikkerhetskampanje "I trygge hender". Målet med kampanjen er å redusere omfanget av uønskede hendelser på kjente risikoområder og legge grunnlaget for bedre pasientsikkerhetskultur og strukturer for bedre pasientsikkerhet.
- Flyttet meldeordningen knyttet til uønskede hendelser i spesialisthelsetjenesten fra Helsetilsynet til Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten (jf. endringer i spesialisthelsetjenesteloven § 3-3). Ordningen tilpasses internasjonale anbefalinger og internasjonal kunnskap om hva som fremmer gode meldesystem med læring og forbedring som formål.
- Innført varslingsplikt for helseforetakene angående særlig alvorlige uønskede hendelser, og etablert utrykningsenhet i Statens Helsetilsyn knyttet til disse hendelsene (jf. nytt punkt § 3-3 a. i spesialisthelsetjenesteloven).
- Flere nye kvalitetsindikatorer er utviklet og offentliggjort i 2011. Nytt styringssystem for høyspesialisert behandling (nasjonale- og flerregionale behandlingstjenester og nasjonale kompetansetjenester).
- Nytt system for innføring og oppfølging av nye metoder i spesialisthelsetjenesten.
- Varslet at vi vil legge frem en stortingsmelding om kvalitet og pasientsikkerhet i 2012.

Regjeringen vil:

- *styrke sykehusenes økonomi, slik at flere pasienter behandles og ventetidene holdes lave*

Regjeringen har siden 2005 økt bevilgningene til pasientbehandling med i alt 9,9 milliarder kroner. Fra vår side har dette vært en nødvendig og bevisst satsing. Både for dem som venter på behandling og for resten av samfunnet er det viktig at ventetiden frem til behandling blir så kort som mulig. Ingen er tjent med at folk ikke kan jobbe eller er avhengig av hjelp over lang tid. Budsjettet for 2011 legger til rette for at sykehusene kan øke pasientbehandlingen med om lag 1,4 prosent fra 2010. Dette skal gjøre det mulig å fjerne fristbrudd og redusere ventetidene.

Vi behandler stadig flere. God tilgjengelighet er en viktig del av et godt helsevesen. Regjeringen gjør grep for å redusere ventetiden og øke kvaliteten. Vi kommer til å følge sykehusene tett fremover i dette arbeidet og gjøre kvalitetsresultatene på hvert enkelt sykehus tilgjengelig for alle.

Ventetidene måles månedlig fra januar 2011. Ventetiden for pasienter som fikk behandling har vist en nedgående kurve i 2011.

- *gjennomføre samhandlingsreformen i tråd med St.meld. nr. 47 (2008-2009)*

Regjeringen la i april 2009 fram St.meld. nr. 47 (2008-2009) – Samhandlingsreformen. Ved stortingsbehandlingen av meldingen ble det gitt stor tilslutning til hovedlinjene i reformen. Reformen er nå ytterligere konkretisert ved at regjeringen har lagt fram forslag til nytt lovverk, nye økonomiske virkemidler og stortingsmelding om Nasjonal helse og omsorgsplan (2011-2015) jf. Prop. 90 L (2010-2011) forslag til lov om folkehelsearbeid, Prop. 91 L forslag til lov om kommunale helse- og omsorgstjenester og Meld. St. 16(2010-2011) Nasjonal helse- og omsorgsplan (2011-2015).

Blant de mest sentrale virkemidlene som foreslås:

- Økt innsats på folkehelsearbeid og forebygging i helse- og omsorgstjenesten
- Lovpålagt samarbeidsavtale mellom kommuner og regionale helseforetak
- Kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten
- Kommunalt betalingsansvar for utskrivingsklare pasienter
- Ny kommunal plikt til å tilby døgnopphold til pasienter og brukere med behov for øyeblikkelig hjelp.

Reformen skal gjennomføres over tid fra 1. januar 2012 og første implementeringsfase følger Nasjonal helse- og omsorgsplan (2011-2015). Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester og lov om folkehelsearbeid konkretiserer de rettslige virkemidlene i reformen og erstatter og harmoniserer dagens lovverk.

De økonomiske virkemidlene skal sørge for bedre pasientbehandling ved å støtte målene om bedre arbeidsfordeling, gode pasientforløp og løsninger på riktig omsorgsnivå. Et viktig grep i reformen har vært å etablere virkemidler som motiverer spesialisthelsetjenesten og kommunene til å samarbeide.

Samtidig skal det satses mer på helsefremmende arbeid, både i helse- og omsorgstjenesten, samt inn mot arbeidsliv, skole og barnehage. Gjennom den nye folkehelse-loven får kommunene et tydelig ansvar for befolkningens helse. Dette betyr at kommunene må skaffe seg oversikt over helsetilstanden til kommunens innbyggere, fastsette mål og strategier for å møte lokale folkehelseutfordringer, samt iverksette nødvendige tiltak i egen kommune. Det skal gjennomføres en følgeevaluering av reformen.

- *at legetjenestene i kommunene skal styrkes*

En styrket allmennlegetjeneste er viktig for å nå målene i samhandlingsreformen. I 2011 er det bevilget 5 millioner kroner til et forsøk med utdanningsstillinger i allmennmedisin. Målet er å bidra til kompetanseheving samt til bedret rekruttering til og stabilitet i legetjenesten i kommunene gjennom å sikre like vilkår for leger under spesialisering i kommunehelsetjenesten som for leger under spesialisering i spesialisthelsetjenesten. I statsbudsjettet for 2012 foreslår regjeringen å bevilge 50 millioner for å styrke fastlegeordningen.

Regjeringen gir årlig tilskudd til stimuleringstiltak for å styrke rekruttering og stabilitet i legetjenesten i distriktskommuner. Antall legeårsverk i kommunehelsetjenesten økte med 467 årsverk fra 2006 til 2010, fra 4 281 til 4 748. Antallet legeårsverk i sykehjem har økt med nærmere 40 prosent fra 2006 til 2010.

- *at lokalmedisinske sentra skal videreutvikles for å sikre koordinerte helsetjenester i samarbeid mellom kommune- og spesialisthelsetjenesten*

Tilskuddsordningen for å etablere lokalmedisinske sentre og kommunesamarbeid er styrket fra 73 millioner kroner i 2010 til 131 millioner kroner i 2011. Ordningen skal fases ut i tråd med at reformens ordinære virkemidler fases inn. For 2012 er det foreslått 81,6 millioner kroner til tilskuddsordningen. Midlene er foreslått flyttet til prosjekter knyttet til å styrke kommunenes gjennomføringsevne, herunder informasjonsarbeid og real styrking av primære helsetjenester. Ordningen har kommet hele landet til gode.

- *styrke fødselsomsorgen og bygge ut differensierte fødetilbud*

Regionale helseforetak har i samarbeid med berørte kommuner utarbeidet flerårige regionale planer for svangerskaps-, fødsels- og barselomsorg. Sykehusene, i samarbeid med kommunene, skal gi en helhetlig og god omsorg tilpasset den enkeltes behov. Helsedirektoratet har laget nye kvalitetskrav som bidrar til å styrke kvaliteten på

fødselsomsorgen. Norges mor og barn helse er blant de beste i verden og fortsetter å utvikle seg i positiv retning.

- *at regionale helseforetak iverksetter tiltak for å redusere ventetidene for behandling og diagnostikk. Ledig kapasitet i de offentlige sykehusene skal utnyttes. Avtaler mellom helseforetak og private kommersielle sykehus skal ikke ha et omfang som undergraver pasientgrunnlaget for de små sykehusene*

Det er stilt krav om at regionale helseforetakene fra 2011 skal rapportere månedlige ventetidsdata til Helse- og omsorgsdepartementet. Departementet har bedt om at de regionale helseforetakene retter en særskilt oppmerksomhet på den polikliniske virksomheten for å redusere ventetidene til behandling. I 2010 ble det gjennomført en informasjonskampanje om Fritt sykehusvalg. Informasjonskampanjen hadde som formål å øke kunnskapen om hvilke rettigheter man har når man henvises til undersøkelse eller behandling i spesialisthelsetjenesten og bedre utnyttelse av den samlede kapasiteten.

Det er stilt krav om at de regionale helseforetakene må opptre forutsigbart og langsiktig i sitt samarbeid med private tjenesteytere, og at en blant annet utviser et særlig hensyn til de ideelle institusjonenes behov for langsiktighet i avtalerelasjoner. Det er inngått nye avtaler med en rekke ideelle aktører innfor blant annet rusbehandling og rehabilitering. De regionale helseforetakene skal gjennomføre en ekstern evaluering av anskaffelsene på helseområdet blant annet med tanke på forutsigbarhet og avtalelengde.

- *etablere sterkere nasjonal koordinering på e-helse området, tidsfrister for utviklingsmål og etablere en nasjonal kjernejournal for alle innbyggere. Informasjonssikkerhet skal prioriteres høyt slik at personvernet ikke utfordres*

Det ble i juni 2009 satt ned et utvalg ledet av Kåre Hagen for å utrede nye innovative løsninger for å møte framtidens omsorgsutfordringer. Utvalget leverte sin endelige utredning og innstilling 16. juni 2011. NOUen er på høring med frist 15. november.

Norsk Helsenett SF ble etablert i 2009. Det er også etablert en nasjonal eHelsegruppe, som skal bidra til bedre samordning, koordinering og prioritering av IKT-tiltak i helse- og omsorgssektoren.

Den 1. juni 2010 ble ordningen med automatisk frikort innført. Før hadde den enkelte selv ansvar for å samle kvitteringer og søke om frikort hos NAV. Med den nye ordningen kommer nå frikortet automatisk i posten innen tre uker etter at frikortgrensen er passert. Som følge av endringen får nå flere frikort, andelen økte med 36 prosent i 2010.

eResept er en ordning som innebærer at legen sender resepten elektronisk til et sentralt mottak (Reseptformidleren). I september ble tilsvarende pilot startet i Larvik. Så langt er tilbakemeldingene positive. Piloteringen av e-reseptløsningen startet i Os

kommune utenfor Bergen i mai 2010, og fortsatte i Larvik høsten 2010. Piloteringen av løsningen var vellykket. Nasjonal utbredelse av eResept startet 6. juni 2011 i Sunnhordland, med målsetning om utbredt løsning i Hordaland og Vestfold fylker ved utløpet av 2011. Det tas sikte på at ordningen skal rulles ut i hele landet i løpet av 2012-2013.

Helse- og omsorgsdepartementet har satt i gang arbeid med en ny bestemmelse i helseregisterloven for etablering av nasjonal kjernejournal. Forslaget er sendt på høring. Det tas sikte på fremleggelse av lovproposisjon vår 2012. Forskrift om informasjonssikkerhet og tilgang til helseopplysninger ble vedtatt 24. juni 2012. Det foreslås 85 millioner til utviklingen av nasjonal kjernejournal i 2012.

Regjeringen har varslet en egen stortingsmelding om e-helse.

- *sikre god organisering og tilgang på data fra nasjonale helse- og kvalitetsregistre, biobanker og de store befolkningsundersøkelsene for å styrke forskning og kunnskapsutvikling i helsetjenesten samtidig som personvern hensyn ivaretas*

For å styrke og samordne helseregisterfeltet er det vedtatt en strategi for modernisering og samordning av sentrale helseregistre og medisinske kvalitetsregistre (2010-20102020) "Gode helseregistre – bedre helse". I 2010 vedtok Stortinget å etablere et helseregister for hjerte- og karlidelser. Utkast til forskrift om innsamling og behandling av helseopplysninger i nasjonalt register over hjerte- og karlidelser er sendt på høring.

- *at Nasjonal helseplan skal videreutvikles til å bli et mer operativt redskap for prioriteringer innenfor de samlede helse- og omsorgstjenestene. Den skal sikre god politisk styring gjennom å være et strategisk styringsdokument for helsetjenesten. For å sikre en reell prioriteringsdebatt skal fylkeskommunene involveres i en høringsrunde*

Nasjonale helse- og omsorgsplan 2011-2015 er et strategisk styringsdokument for helsetjenesten. Det er valgt ut prioriterte innsatsområder med tydelige resultatmål. Nasjonal helse- og omsorgsplan ble fremmet som stortingsmelding 14. juni 2011. Regjeringen gjennomførte en bred høringsprosess i forkant av meldingen med blant annet netthøring der alle kunne gi innspill. I tillegg har det vært 4 regionale høringskonferanser der helse- og omsorgsministeren har tatt imot innspill fra befolkningen. Meldingen konkretiserer virkemidlene i samhandlingsreformen, som skal tre i kraft fra 2012.

- *at foretaksmodellen innenfor spesialisthelsetjenesten videreføres*

Foretaksmodellen er videreført, og brukes aktivt for å styrke pasienttilbudet. Samtidig vil regjeringen se på muligheter for å gjøre forbedringer i foretaksmodellen.

- *i forbindelse med det videre arbeidet med samhandlingsreformen og i lys av internasjonale og nasjonale erfaringer gjennomgå finansieringen av spesialisthelsetjenesten*

SINTEF Helse har på oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet gjennomgått finansieringsformene i spesialisthelsetjenesten i et utvalg om skattefinansierte helsesystemer (bl.a. nordiske land, England og Skottland). Dette er omtalt i Prop. 1 S (2011 – 2012).

- *bygge ut lavterskeltilbud som skolehelsetjenesten og helsestasjonene for å kunne behandle barn og ungdom på et tidlig tidspunkt*

Det er bevilget 230 millioner kroner i 2010 til forebyggende helsetjenester i form av frie inntekter til kommunene. Bevilgningen er videreført i 2011. Under denne regjeringen har antall årsverk i skolehelse- og helsestasjonstjenesten økt fra 3 146 i 2005, til 3 687 i 2010.

I årene 2008-2010 er det til sammen bevilget 16 millioner kroner til skolehelsetjenesten i kommuner med store sosiale helseforskjeller. I 2011 bevilges 9 millioner kroner til dette tiltaket.

- *sikre at voksne får et lavterskeltilbud for å forebygge alvorlige psykiske lidelser*

Regjeringen har videreført de overordnede mål og verdigrunnlaget fra Opptrappingsplanen for psykisk helse, hvor forebyggende arbeid og nærhet til tjenestene er sentrale elementer.

Regjeringens forslag til lov om kommunale helse- og omsorgstjenester tydeliggjør kommunens ansvar for nødvendige og forsvarlige helse- og omsorgstjenester til personer med psykiske lidelser. Videre gir regjeringens forslag til ny folkehelselov kommunen plikt til å identifisere sine folkehelseutfordringer, og iverksette nødvendige tiltak - med alle de virkemidler kommunen har for å fremme helse og forebygge psykisk og somatisk sykdom. Lovforslagene fastsetter viktige premisser for en styrking av det kommunale ansvaret for mennesker med psykiske problemer og lidelser.

Kommunene har de seneste årene blitt tilført betydelige midler i frie inntekter. I tillegg er det bevilget øremerkede midler over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett for å sikre videreutvikling av lavterskeltilbud. For å bidra til økt kompetanse, utrednings- og behandlingsskapasitet i kommunene ytes det øremerkede midler til utprøving av modeller for psykologer ansatt i kommunene. Økt rekruttering av psykologer vil være et viktig tiltak for å sikre videreutvikling av lavterskeltilbud. Tilskuddet er styrket med 10 millioner kroner årlig siden oppstarten i 2009, og er på til sammen 40 millioner kroner i 2011. Inkludert forslag om videreføring av 40 millioner kroner for 2012 er det bevilget totalt 130 millioner kroner i perioden 2009 - 2012 til ansettelse av psykologer i kommunene.

I tillegg ytes det tilskudd til samhandlingsprosjekter og oppsøkende behandlings- og støtteteam (ACT-team), som skal bidra til å bedre tilbudet til de som har utviklet alvorlig psykisk lidelse og som i mindre grad nyttiggjør seg av de ordinære tilbudene.

Regjeringen har for 2012 foreslått å bevilge 10 millioner kroner til et pilotprosjekt, Rask psykisk helsehjelp, bygd på den britiske modellen *Improving Access to Psychological Therapies (IAPT)*. Målet er å gjøre behandling for angst og depresjon raskt tilgjengelig for folk flest.

Regjeringen oppnevnte i mai 2010 et utvalg som skal utrede regler om tvang innen psykisk helsevern. Utvalget har nå levert sin utredning NOU 2011: 9 *Økt selvbestemmelse og rettsikkerhet, Balansegangen mellom selvbestemmelsesrett og omsorgsansvar i psykisk helsevern*. Denne er sendt på høring med frist 3. januar 2012.

- *vi vil fullføre omstillingen av psykisk helsevern, styrke arbeidet med å redusere og kvalitetssikre bruk av tvang, samt videreutvikle trygge oppfølgings- og behandlingsmodeller. Vi vil prioritere tilbudet til barn og unge. Brukermedvirkning skal være det bærende prinsippet i organisering av det psykiske helsevernet, noe som innebærer at individuell plan må bli mer utbredt.*

Omstillingsprosessen i psykisk helsevern er videreført og kommer til bl.a. til uttrykk ved at det er etablert ca. 150 ambulante team innen psykisk helsevern og rus-området siden 2005, de aller fleste lokalisert til DPS. Parallelt med dette er antall døgnplasser redusert med ca. 100 per år i perioden. Omstillingen i retning av økt vekt på lokalbaserte tiltak fortsetter.

Omfanget av bruk av tvang er ikke redusert som forutsatt. Regjeringen har derfor varslet en ny nasjonal strategi for redusert og riktig bruk av tvang, som bygger på planer på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. NOU 2011:9 *Økt selvbestemmelse og rettsikkerhet* er sendt på høring med frist jan 2012.

Barn og unge har vært prioritert i opptrappingsplanen på begge nivåer. Innen psykisk helsevern for barn og unge gis det nå tilbud til ca. 5 prosent av befolkningen under 18 år, i tråd med målsetningen i opptrappingsplanen.

Det er gitt tydelige signaler om brukermedvirkning til alle nivåer i tjenesten. Brukerråd og liknende er gjennomgående opprettet og ulike systemer for tilbakemeldinger fra brukere og pårørende er i bruk.

- *styrke behandlingstilbudet til pasienter med spiseforstyrrelser, med særlig fokus på barn og unge*

Barn og unge skal fortsatt prioriteres. Om lag 54 000 barn og unge ble behandlet i psykisk helsevern for barn og unge i 2010. Det er en økning på 43,6 prosent fra året før. Helsedirektoratet har kartlagt tilbudet til mennesker med spiseforstyrrelser. Ifølge

kartleggingen som ble oversendt departementet i juni 2010, er tilgjengeligheten til tjenestetilbudene både i kommunene og i spesialisthelsetjenesten gjennomgående god, mens kvaliteten på tilbudene er varierende. Målsettingen er at en revidering av nasjonale retningslinjer for spiseforstyrrelser som Helsedirektoratet igangsatte høsten 2010, skal bidra til et mer likeverdig og kunnskapsbasert tjenestetilbud.

- *sikre tilgjengeligheten til tannhelsetjenester og følge opp stortingsmeldingen om framtidens tannhelsetjenester, St.meld. nr. 35 (2006-2007). Vi har som mål at det offentlige gradvis skal ta et større ansvar på tannhelsefeltet, og utrede ulike modeller med sikte på at det etableres et tak på hvor mye den enkelte selv skal dekke av utgifter til nødvendig tannbehandling. Vi vil innføre gratis tannhelsekontroll for eldre over 75 år*

For å sikre tilgjengelighet til tannhelsetjenester er utdanningskapasiteten av tannpleiere økt fra 57 til 92 opptaksplasser per år. I Tromsø ble opptak av tannlegestudenter økt til 40 fra og med 2007. Tilskudd til spesialistutdanning av tannleger er økt betydelig, og det er etablert et integrert løp for dobbeltkompetanse for tannleger som innebærer utdanning både som forsker og tannlegespesialist. En ny spesialitet i klinisk odontologi er under utprøving i Tromsø, og regionale odontologiske kompetansesentre under oppbygging i Nord- og Sør-Norge. Kompetansesentre i Øst- og Vest-Norge er under planlegging. Kompetansesenteret i Vest etableres i nytt odontologibygget ved Universitetet i Bergen sommeren 2012.

Det er igangsatt et arbeid med revisjon av lov om tannhelsetjenesten og et utredningsarbeid om finansiering av tannbehandling herunder egenandelstak for tannbehandling. En markedsportal for tannhelsetjenester er under etablering. Det er startet et arbeid for å innføre trygderefusjon for behandling hos tannpleier.

Regjeringen har fått utarbeidet materiale til bruk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten angående tannhelse hos barn og unge i minoritetsbefolkningen.

I 2006 fikk alle rusavhengige under kommunal rusomsorg rett til gratis tannhelsehjelp i fylkeskommunen. I 2008 fikk rusavhengige under LAR de samme rettighetene. Det er under oppbygging behandlerteam med tannlege/psykolog som kan gi et tannhelsetilbud til personer som har vært utsatt for tortur og overgrep og til personer som har angst for tannbehandling.

Trygghet og valgfrihet i omsorgen

Regjeringen vil:

- *følge opp Eldreforliket i Stortinget om Omsorgsplan 2015, blant annet ved å*
 - *styrke eldres rettigheter gjennom endringer i kommunehelsetjenesteloven og fastsetting av ny forskrift om en verdig eldreomsorg*

Regjeringen har vedtatt forskrift om en verdig eldreomsorg (verdighetsgarantien) med virkning fra 1. januar 2011. Forskriften skal sikre en riktig prioritering av innsatsen i omsorgstjenesten og er en tydeliggjøring av den enkeltes rett til å motta et verdig omsorgstilbud.

- *ha som mål å etablere 12 000 årsverk i pleie- og omsorgstjenesten i perioden 2008-2015*

Tall fra SSB viser en vekst på om lag 5 000 årsverk i de to første årene av målperioden. Om lag 80 prosent av denne årsverksveksten besto av personell med helse- og sosialfaglig utdanning. Andelen personell med helse- og sosialfaglig utdanning har økt.

Regjeringen hadde i sin første regjeringsplattform et mål om å øke bemanningen i de kommunale omsorgstjenestene med 10 000 årsverk innen utgangen av 2009, ut fra nivået i 2004. For perioden 2004–2009 viser tall fra SSB at antall årsverk økte med om lag 14 800. Om lag 80 prosent av årsverksveksten besto av personell med helse- og sosialutdanning. Andelen personell med helse- og sosialfaglig utdanning er økt. Samlet sett vurderer departementet at målet om 10 000 nye årsverk allerede var realisert ved utgangen av 2008. Reviderte tall fra SSB per 15. juni viser en vekst på om lag 2700 årsverk i 2010.

Det ble i desember 2009 oppnevnt et utvalg som skal utrede spørsmål knyttet til utstøting og sykefravær i helse- og omsorgssektoren. Utvalget ble ledet av Kolbjørn Almlid og leverte sin rapport 14. desember 2010.

- *sikre full sykehjemsdekning innen 2015 ved at alle som trenger sykehjemsplass eller omsorgsbolig skal få dette. Vi vil gi tilskudd til 12 000 sykehjemsplasser og heldøgns omsorgsplasser innen utgangen av 2015 for å sikre nok kapasitet, og utvide rammene ytterligere dersom søknadsinngangen fra kommunene tilsier det*

Regjeringen har som mål å gi tilsagn til bygging og renovering av 12.000 heldøgns omsorgsplasser i sykehjem og omsorgsboliger innen utgangen 2015.

Tilskuddsordningen er i 2011 styrket med om lag 2,5 milliarder kroner, gjennom en økning i det statlige tilskuddet fra i snitt 25 prosent per boenhet til i snitt 35 prosent per boenhet. Ordningen er også endret slik at kommunene står fritt til å velge om de ønsker å samarbeide med andre aktører, som ideelle organisasjoner og boligbyggelag, ved fremskaffelse av heldøgns omsorgsplasser. Kriteriet om å prioritere kommuner med størst behov er opphevet fra 1. januar 2011, slik at alle kommuner som ønsker å bygge eller renovere heldøgns omsorgsplasser i tråd med ordningens øvrige kriterier nå kan få tilskudd.

- *gjennomføre Kompetanseløftet 2015 slik at lederutdanning og videre- og etterutdanningstilbudene utvides og ufaglærte får tilbud om fagutdanning*

Kompetanseløftet 2015 videreføres. Årsverksveksten de siste årene har i hovedsak bestått av personell med helse- og sosialfaglig utdanning. Om lag 15 700 personer har fullført grunnutdanning, etter- og videreutdanning eller annen opplæring med tilskudd fra Kompetanseløftet 2015 de fire første årene av planperioden. Som en del av "eldreforliket" ble det satt som mål at det skulle utdannes 10 geriater per år.

- *innføre en lovfestet plikt for kommunene til å tilby dagtilbud for demente*

Regjeringen vil styrke innsatsen for demente gjennom oppfølgingen av Demensplan 2015. Regjeringen har som mål å innføre en lovfestet plikt til å tilby dagaktivitetstilbud til demente når tilbudet er bygget videre ut. Regjeringen har varslet en ny, øremerket ordning som skal bidra til utbygging av dagtilbud til mennesker med demens. Regjeringen vil i 2012 bevilge penger til kommunene slik at 5000 mennesker med demens kan få et aktivitetstilbud deler av uken. Tilbudet vil være viktig for de som rammes av sykdommen og som avlastning for pårørende. Dette skal følges opp og bygges videre ut i årene som kommer, frem mot en lovfesting av tilbudet.

- *styrke kulturtilbudet for de eldre gjennom den kulturelle spaserstokken*

Den kulturelle spaserstokken ble i 2010 styrket med totalt 8 millioner kroner fra 2009 til 28 millioner kroner. Bevilgningen blir videreført i 2012.

- *styrke innsatsen til forsknings- og utviklingsarbeid innenfor pleie- og omsorgstjenesten*

Det er bevilget 34 millioner til omsorgsforskning i budsjettet for 2010/2011, herunder 2 millioner til en fireårig evaluering av Omsorgsplan 2015. Det er opprettet fem regionale sentre for omsorgsforskning i tilknytning til høyskoler som utdanner helse- og sosialpersonell.

- *innføre en rett til inntil 10 dager permisjon per år for å yte omsorg for nære pårørende*

Det er fra 1. juli 2010 innført en ny rett for arbeidstakere til inntil ti dagers permisjon uten lønn hvert kalenderår for å gi nødvendig omsorg til foreldre og ektefelle, samboer eller registrert partner. Retten til permisjon gis også ved nødvendig omsorg for funksjonshemmet eller kronisk sykt barn over 18 år som arbeidstakeren har hatt omsorgen for. Retten til permisjon og pleiepenger ved pleie av nære pårørende i terminalfasen ble også utvidet fra 20 til 60 dager.

- *gjennomgå ordningen for omsorgslønn*

Regjeringen har oppnevnt "Offentlig utvalg om ytelser til pårørendeomsorg som erstatter kommunale tjenester" som skal se nærmere på omsorgslønnsordningen og pleiepengeordningen. Utvalget leverte sin utredning oktober 2011.

Innsats mot rusavhengighet

Regjeringen vil:

- *evaluere og gjennomgå erfaringene fra Opptrappingsplanen for rusfeltet som utløper i 2010. Vi vil følge opp enigheten i Stortinget om å styrke innsatsen ytterligere i årene fremover*

Regjeringen har gjennom Opptrappingsplanen for rusfeltet styrket innsatsen med over 1 milliard kroner, sammenliknet med 2005. Regjeringen har vedtatt å forlenge opptrappingsplanen med to år, altså ut 2012. Som del av Opptrappingsplanen for rusfeltet er det i 2011 bevilget 407 millioner kroner til tilskudd til kommunalt rusarbeid, herav 70 millioner kroner som er en styrking i forhold til i 2010. Det skal legges fram en stortingsmelding om ruspolitikken i løpet av 2012. Stortingsmeldingen vil gi en helhetlig gjennomgang av rusmiddelfeltet, oppsummere erfaringer med dagens opptrappingsplan og følge opp Stoltenberg-utvalgets rapport.

- *at rusavhengige skal få innfridd sine pasientrettigheter og sikres rett til behandling på riktig nivå og til rett tid ut fra en individuell vurdering*

Alle rusmiddelavhengige har etter rusreformen de samme pasientrettigheter som øvrige pasientgrupper i spesialisthelsetjenesten. Alle som blir henvist til vurdering for rett til nødvendig helsehjelp blir vurdert ut fra Helsedirektoratet sin veileder "Vurdering av henvisninger til tverrfaglig spesialisert rusbehandling" IS-1505 som ble utgitt høsten 2008. Alle rusmiddelavhengige som henvises skal også vurderes om de har behov for andre tjenester innen spesialisthelsetjenesten – og da i særlig grad psykisk helsevern. Forskriften for legemiddelassistert rehabilitering (LAR) (som trådte i kraft 1. januar 2010) legger opp til at LAR i større grad skal styrke pasientrettighetene til mennesker med rusmiddelavhengighet, ved at dagens rundskriv med innskrivnings- og utskrivningskriterier bortfaller. Innskrivning i LAR, og utskrivning, skal foretas på grunnlag av en individuell, faglig vurdering av den enkelte pasients tilstand og behov for helsehjelp, og ikke på grunnlag av alder.

- *vurdere etablering av rusakutt i de større byene*

Det er åpnet en rusakutt med 12 sengeplasser på Aker i Oslo 30. august 2010 og midler over tilskudd til kommunalt rusarbeid til rusakuttenhet ved legevakten, herunder rusakutt for ungdom. En tilsvarende rusakutt ble åpnet i Bergen, i regi av Bergen kommune høsten 2010. Helse Bergen HF, del av rusakutten vil bli åpnet i løpet av 2012. Høsten 2010 etablerte Helse Midt-Norge Rus-akuttenheter – en i Trondheim og en i Ålesund. Det er også bevilget midler til akutttiltak til Drammen kommune.

- *overvåke situasjonen med overdose- og rusrelaterte dødsfall og skaffe mer kunnskap om årsak til slike dødsfall med sikte på å forbedre overlevelsesprognosen for rusavhengige*

Både Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) og Senter for rus og avhengighetsforskning (Seraf) har arbeider på gang for å framskaffe mer kunnskap om overdoser. Tiltak som allerede er igangsatt som antatt vil kunne ha betydning for overdoser er blant annet: LAR, bedre oppfølgingsrutiner ved drop-out og etter endt behandling, satsing på rusakutter, styrking av kommunenes lavterskeltilbud og oppsøkende virksomhet m.m.

- *at personer med både rusavhengighet og psykiske problemer får et bedre og mer samordnet tilbud*

Alle rusmiddelavhengige skal ved henvisning til vurdering i spesialisthelsetjenesten også vurderes for sine eventuelle psykiske og/eller somatiske lidelser. Ved alle distriktpspsykiatriske sentra (DPS) skal det også være etablert tilbud til rusmiddelavhengige, enten som en integrert del innen det psykiske helsevesenet eller som en egen del av DPS ved en egen ruspoliklinikk.

- *gi bedre oppfølging til pårørende til rusavhengige, herunder støtte til pårørendesentre*

Helsepersonell skal fra 1. januar 2010 bidra med oppfølging og informasjon til barn av psykisk syke, rusmiddelavhengige eller alvorlig somatisk syke eller skadde pasienter. Spesialisthelsetjenesten skal også ha barneansvarlig personell.

Helsedirektoratet etablerte i 2011 en nettbasert portal med informasjon om tilbud og rettigheter til pårørende og evt. brukere. Det vil videre bli utarbeidet en opplæringspakke i involvering av pårørende, rettet mot tjenestene i 2011/2012.

- *ha flere rusmestringsenheter i fengslene, rusbehandling ved løslatelse og mer soning i institusjon (§12)*

Det er etablert flere nye rusmestringsenheter, og fra 2012 er det i alt 14 slike enheter i norske fengsler.

KAPITTEL 10: BARN, UTDANNING OG FORSKNING

Regjeringen har som en av sine viktigste prioriteringer å satse på utdanning og kunnskap. Gjennom sosial læring, utdanning, dannelse og medvirkning skal barn og unge tilegne seg kunnskaper og ferdigheter, lære å få ansvar, vise omsorg, utvikle kritisk sans og selvtillit.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Barn og familie

Regjeringen vil:

- *målrette og styrke en ordning med kontantstøtte til ettåringer. Vesentlige endringer i kontantstøtteordningen vil bli varslet i god tid.*

Regjeringen foreslår å legge om kontantstøtteordningen, slik at ordningen avvikles for toåringer fra 1. august 2012 og at det fra samme tidspunkt innføres aldersdifferensierte satser for ettåringer. Satsen for barn i alderen 13-18 måneder foreslås økt til 5 000 kroner per måned, mens for barn i alderen 19-23 måneder foreslås at dagens sats på 3 303 kroner per måned videreføres. Som kompensasjon for økt barnehageetterspørsel som følge av omleggingen økes rammetilskuddet til kommunene med 91,9 millioner kroner i 2012. Helårseffekten for rammetilskuddet er beregnet til å bli 220,5 millioner kroner i 2013.

- *ha som mål å utvide fedrekvoten fra ti til 14 uker, og den samlede permisjonstiden til 48 uker, jf. St.meld. 8 (2008-2009)*

Fedrekvoten er utvidet til 12 uker fra 1.juli 2011. Den samlede permisjonstiden blir 47 eller 57 uker avhengig av om foreldrene velger 100 eller 80 prosent lønnsdekning. Fedrekvoten er utvidet fra fem til 12 uker under denne regjeringen. Den samlede stønadperioden er utvidet med fire uker siden 2005.

- *utrede hvordan ordningen med den to uker lange omsorgspermisjonen for far ved fødsel eller omsorgsovertakelse kan gjøres bedre*

Regjeringen har utredet hvordan 2 ukers omsorgspermisjon for far ved fødsel kan bli bedre. Et høringsnotat om ulike modeller for rett til lønn under omsorgspermisjon ved fødsel og adopsjon og under ammeferie har vært på høring.

- *sikre flere fedre selvstendige opptjeningsrettigheter til fedrekvote*

Regjeringen har sikret flere fedre rett til fedrekvote. Dette gjelder tilfeller hvor både mor og far har opptjent rett til foreldrepenger, men mor har tjent opp rett i mindre enn halv stilling fra 1. juli 2010. Regjeringen har videre gjennomført at

arbeidsavklaringspenger gir opptjening til foreldrepenger fra 1. mars 2010. Fedre med egen opptjening har fra 1.juli 2011 fått rett til foreldrepenger i et uketall tilsvarende fedrekvoten når mor mottar uførepensjon.

- *arbeide for å gjøre det enklere å adoptere barn*

Regjeringen har gjennomført en høring av NOU 2009: 21 *Adopsjon – til barnets beste*. Utredningen foretar en fullstendig gjennomgang av adopsjonsfeltet og kommer med forslag til forbedringer. Regjeringen arbeider med å følge opp høringsuttalelsene.

I tillegg har regjeringen arbeidet med:

- *endringer i barneloven*

Lovproposisjon om endringer i barneloven har blitt fremmet og vedtatt. Loven tydeliggjør at all form for vold mot barn er forbudt. Definisjonen av vanlig samvær er utvidet og det er innført en varslingsplikt dersom en av foreldrene skal flytte. Barneloven gir ingen føringer på hvor barnet skal bo etter fast samlivsbrudd, og det er åpnet for at domstolen kan idømme delt bosted. Lovendringene er trådt i kraft. Rundskriv og brosjyremateriell er ajourført.

Styrket innsats for utsatte barn og unge

Regjeringen vil:

- *samarbeide med KS om en plan for styrking av barnevernet i kommunene. Kompetansen skal bedres, og vi har som mål å øke antall ansatte*

Regjeringen har inngått samarbeidsavtale mellom staten og KS om *Videreutvikling av barnevernet*. Avtalen går ut 2011. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og KS evaluerer nå avtalen og diskuterer hvordan samarbeidet skal videreføres.

Fra 2011 har regjeringen innført en øremerket tilskuddsordning til kommunene på 240 millioner kroner til styrking av barnevernet. Midlene har bidratt til 400 nye stillinger og ulike kompetansetiltak. Regjeringen foreslår å videreføre disse midlene i 2012, og en ytterligere styrking på 50 millioner kroner, som vil gi en økning på 70 nye stillinger som skal komme barneverntjenester med størst behov til gode.

Regjeringen vil innføre veiledet førsteår for nyutdannede og nytilsatte i barnevernet. I 2012 vil det bli satt i gang et arbeid med å opprette et videreutdanningstilbud for å kvalifisere erfarne ansatte i barnevernet til å gi profesjonell veiledning til nytilsatte kollegaer.

Regjeringen følger opp NOU 2009:8 *Kompetanseutvikling i barnevernet*, Befringutvalget. Dette utvalget har tatt for seg kvalifisering til arbeid i barnevernet.

- *arbeide for at utsatte barn og unge og deres familier skal få bedre samordnet bistand fra ulike deler av hjelpeapparatet*

Regjeringen satte i 2010 i gang *Losprosjektet* for å gi bedre tilrettelagt og samordnet hjelp til ungdom med sammensatte vansker. I prosjektet får ungdom en støtteperson – en los – som støtter ungdom og bidrar til at ungdommen får rett hjelp. Prosjektet skal styrke ungdommens tilknytning til skole og arbeid.

I 2010 startet evalueringen av Barnevernsreformen fra 2004. Evalueringen vil se på ansvarsdelingen og samhandlingen mellom kommunene og staten, institusjonstilbudet, faglig/økonomisk styring og oppgave- og finansieringsansvar. Delrapporter vil foreligge høsten 2011, men sammenstillingen med en overordnet analyse vil foreligge i 2012.

Regjeringen har gjennomført en høring av NOU 2009: 22 *Det du gjør, gjør det helt* av Flatø-utvalget. Utvalget har drøftet og kommet med forslag til hvordan det kan bli en bedre samordning av tjenester til utsatte barn og unge. Videre oppfølging av forslagene vurderes.

Regjeringen har sendt ut høringsnotat om endring i rettighetsforskriften for barneverninstitusjoner.

Lovproposisjon om endringer i adopsjonsloven om åpen adopsjon er vedtatt. Dette innebærer at det vil være begrenset adgang til kontakt mellom barnet og biologiske foreldre etter adopsjon.

- *gi støtte til ordninger med ferie og fritidstilbud for barn av foreldre med dårlig økonomi*

Regjeringen har gjennomført en særskilt satsing rettet mot barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer, innenfor tilskuddsordningen ”Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn” (kap. 857, post 737360). Satsingen økte med 10 millioner, fra 21, 5 millioner kroner i 2006 til 31, 5 millioner kroner i 2007. Tilskudd til tiltak mot fattigdom er siden videreført på samme nivå. I revidert nasjonalbudsjett 2011 ble støtten foreslått økt med 5 millioner kroner til ferietilbud for barn, unge og familier med dårlig økonomi. I tillegg er det gitt en engangsbevilgning i 2009 øremerket til utviklingen av Grorud flerbrukshall på 15 millioner kroner.

- *utvikle tiltak for å identifisere rusproblemer hos barn og unge og utvikle tilbud til barn av rusmisbrukende og psykisk syke foreldre*

I 2010 fortsatte regjeringen å styrke det forebyggende arbeidet i barnevernet, slik at man kan komme tidlige inn med tiltak og slik unngå problemutvikling i familier. Et ledd i dette arbeidet er modellkommuneprosjektet. Her utarbeides modeller for tverrfaglig samarbeid, tidlig intervensjon, forebyggende tiltak og helhetlig og systematisk langsiktig oppfølging av barn av psykisk syke og/eller rusmiddelavhengige foreldre. Barna skal følges opp fra mors graviditet til skolealder.

Regjeringen har gitt støtte til utredning av et lavterskel rusforebyggende tilbud som skal kunne identifiserer barn som er i faresonen og gi behandling ved behov i aldersgruppen 10-20 år.

Regjeringen har iverksatt et systematisk arbeid for bedre kartlegging av ungdoms livssituasjon og rusproblemer, gjennom opplæring og bruk av et internasjonalt anerkjent kartleggingsverktøy.

- *arbeide for å utvikle et tilbud som bedre kan ta hensyn til ungdom med sammensatte problemer der rusmisbruk er en del av problemene*

Regjeringen arbeider med å utvikle et differensiert institusjonstilbud med høy kvalitet. Det er opprettet to enheter som gir et skreddersydd tilbud til rusbelastet ungdom.

Regjeringen har videre utviklet og distribuert en *kompetansepakke* til alle barneverninstitusjoner som skal heve kompetansen om ungdom og rus.

- *bidra til at barn med nedsatt funksjonsevne kan delta i fritidsaktiviteter*

Regjeringen har fått vedtatt ny diskriminerings- og tilgjengelighetslov og utarbeidet Regjeringens handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet (2009-2013). Begge vil bidra til at de fysiske barrierene knyttet til fritidsaktiviteter blir redusert, fordi det største hinderet for at barn og unge med nedsatt funksjonsevne kan delta i fritidsaktiviteter er manglende tilgjengelighet.

Regjeringen har styrket tilskuddet til ferie- og velferdstilbud i regi av funksjonshemmedes organisasjoner med 4,8 millioner kroner i 2010. En stor del av tilskuddet går til barn og unge. Det er gitt midler til prosjektet "fritid for alle" hvor fokus rettes mot barn og unge med nedsatt funksjonsevne.

I forbindelse med storbytiltak for barn og unge er barn og unge er det mulig å søke tilskudd til tiltak som fremmer deltakelse og likeverdige muligheter for barn og unge. Støtteordningen "Mangfold og inkludering" ble opprettet i 2008. Ordningen har ca. 1,1 million kroner til fordeling til inkluderingstiltak blant barn og unge.

- *etablere flere Barnehus*

Det er etablert en landsdekkende ordning med minst ett barnehus i hver helseregion. I 2007 ble det etablert barnehus i Bergen og Hamar, i 2008 i Kristiansand, og i 2009 i Tromsø, Trondheim og Oslo. Høsten 2010 skal det etableres barnehus i Stavanger. Neste år etableres det barnehus i Ålesund. I barnehusene kan barn som har vært utsatt for overgrep bli medisinsk undersøkt, få hjelp og behandling, og det kan gjennomføres dommeravhør.

I tillegg har regjeringen arbeidet med:

- *tvisteløsningsnemnd*

Regjeringen har opprettet en egen tvisteløsningsnemnd for å avklare ansvarsforhold i kompliserte saker som gjelder hjelp til barn og unge. Dette er et samarbeid med KS.

- *barnessakkyndig kommisjon*

Regjeringen har etablert en Barnesakkyndig kommisjon. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet ivaretar sekretariatsfunksjonen. Denne kommisjonen gjennomgår alle sakkyndige rapporter bestilt av barneverntjenesten, fylkesnemndene, domstoler og private parter. Hensikten er å bedre barn og foreldres rettsikkerhet.

Et godt barnehagetilbud til alle barn

Regjeringen har redusert maksimalprisen fra 2 750 til 2 330 kroner siden 2005. Det er en reell reduksjon på 1050 kroner, eller om lag 31 prosent. I statsbudsjettet for 2012 er det foreslått å videreføre maksimalprisen nominelt. Regjeringen vil fryse maksimalprisen hvert år helt til den utgjør 1 750 kroner (2005-kroner).

Det er nedsatt et foreldreutvalg for barnehager i 2010. Utvalget skal arbeide for at foreldre blir hørt og være et rådgivende organ for departementet i saker som gjelder samarbeid mellom barnehage og hjem.

Regjeringen vil:

- *sikre fortsatt full barnehagedekning*

Målet om full barnehagedekning er nådd og i 2009 ble det innført en lovfestet rett til barnehageplass. Om lag 67 000 barnehageplasser er etablert siden 2005, noe som har gitt plass til 54 000 flere barn i barnehage. Dekningsgraden for barn ett til fem år var ved utgangen av 2010 89,3 prosent.

- *har som mål å oppfylle dagens pedagognorm, og arbeide for at en større andel av de ansatte har barnefaglig kompetanse*

Kompetansen til personalet er den viktigste ressursen i barnehagen, og en forutsetning for et barnehagetilbud med høy kvalitet.

I 2009 økte antall studieplasser med til sammen 940 plasser til ordinær førskolelærerutdanning, deltidsutdanninger og etter- og videreutdanning for styrere, førskolelærere og assistenter. Denne satsingen ble videreført i 2010, og bidro til å heve den formelle kompetansen i sektoren. Økningen omfattet arbeidsplassbasert førskolelærerutdanning (ABf) som er en deltidsutdanning rettet mot assistenter og

barne- og ungdomsarbeidere som arbeider i barnehage. I 2010 ble første kull studenter fra den 4-årige ABf-utdanningen ved Høgskolen i Oslo, uteksaminert.

Videreutdanning i barnehagepedagogikk for personer med annen pedagogisk utdanning ble styrket med 190 plasser i 2009 og ble videreført i 2010. I 2011 er det tildelt ytterligere 90 plasser. Fra 2011 får alle nyutdannede, nytilsatte førskolelærere tilbud om veiledning det første året i yrket. Høsten 2011 blir det startet opp en deltids lederutdanning for styrere. Det var i utgangspunktet lagt opp til 240 studieplasser, men på grunn av stor søkning ble antall studieplasser økt til 300 etter tilleggsbevilgning i revidert nasjonalbudsjett 2011.

Assistentene utgjør den største gruppen av ansatte i barnehagene, og behovet for å øke deres formelle kompetanse er stort. Assistentene viser også stor interesse for kompetansegivende skoling, men er avhengige av støtte til dekning av kostnader. Kunnskapsdepartementet har derfor i 2011 satt i gang kompetansetiltak for assistenter i alle fylker.

- *styrke innsatsen for kvalitets- og kompetanseutvikling i barnehagene*

Bevilgningene til kvalitetsfremmende tiltak i barnehagene økte med 35 millioner kroner i 2010 og 25 millioner kroner i 2011. I 2012 vil det bli benyttet over 120 millioner kroner til kvalitets- og rekrutteringstiltak. I 2010 ble det innført ny formålsparagraf, og rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver har blitt revidert som følge av dette. Alle barnehageansatte har mottatt den reviderte utgaven. Kunnskapsdepartementet arbeider med en stortingsmelding om fremtidens barnehage.

- *utrede et pedagogisk tilbud til alle barn i førskolealder, og øke satsingen på gratis kjernetid i barnehagen i områder med mange minoritetsspråklige barn*

Regjeringen nedsatte i 2009 et offentlig utvalg, Brennautvalget, som har sett på ulike pedagogiske tilbud til alle førskolebarn. Utvalget leverte sin innstilling 1. oktober 2010.

Gratis kjernetid i barnehagen er per 1. august 2011 i seks bydeler i Oslo, i to område i Drammen og i tre skolekretser i Bergen. Målgruppa for forsøket er i hovedsak alle fire- og femåringer i forsøksområda, unntatt i Drammen, der forsøket også gjelder treåringer og i bydel Gamle Oslo, der målgruppen er fireåringer. Rapporteringen fra forsøkskommunene sier at gratis kjernetid har medvirket til at tallet på minoritetsspråklige barn i barnehage har økt. Ved inngangen til 2011 hadde nesten alle fire- og femåringer i Groruddalen og Søndre Nordstrand erfaring fra barnehage. Også i Drammen, Bergen og i bydel Gamle Oslo i Oslo har barnehagedeltakelsen økt.

- *utrede barnehagesektoren*

Regjeringen har oppnevnt et offentlig utvalg som skal gjennomgå og vurdere behovet for endring i barnehageloven. Dette skal bidra til å sikre at regelverket er godt nok tilpasset fremtidens barnehagesektor. Kjell Erik Øie er leder av det offentlige utvalget.

- *videreføre statlig støtte til bygging av barnehager*

Investeringsstilskuddet og tilskuddet til midlertidige lokaler ble videreført i 2011. Siden full barnehagedekning er oppnådd er det ikke lenger behov for øremerkede tilskudd til etablering av nye barnehageplasser. Regjeringen foreslår derfor i statsbudsjettet for 2012 å avvikle investeringsstilskuddet og tilskuddet til midlertidige lokaler.

- *for å sikre økonomisk likebehandling trappe opp bevilgningene til ikke-kommunale barnehager i en periode på inntil fem år*

Minimumstilskuddet til ikke-kommunale barnehager ble økt fra 88 til 91 prosent av det de kommunale barnehagene i gjennomsnitt mottar i offentlig finansiering 1. august 2011. Regjeringen har i budsjettet for 2012 foreslått å bevilge 28,5 millioner kroner til å øke minimumstilskuddet videre fra 91 til 92 prosent fra 1. august 2012.

- *legge til rette for likeverdige lønns- og arbeidsvilkår i kommunale og private barnehager*

Tilskuddene til ikke-kommunale barnehager trappes opp. Det legger til rette for mer likeverdige lønns- og arbeidsvilkår mellom ansatte i private og kommunale barnehager.

- *styrket satsingen på forskning om og for barnehager*

Både det nye forskningsprogrammet *Praksisretta utdanningsforskning 2010–2014 (PRAKUT)* og *Utdanning 2020 (2009–2018)* har store utlysinger i 2011 der vi kan forvente flere nye forskningsprosjekter med relevans for barnehager. Det er satt av 20 millioner kroner i perioden 2011-2015 til kvalitet i barnehagen.

Frafallet skal bekjempes

Regjeringen vil:

- *legge til rette for flere lærere gjennom styrket kommuneøkonomi og ved å endre opplæringsloven for å sikre en maksimumsgrense for tallet på elever per lærer på hver skole*

Kunnskapsdepartementet har 3. oktober 2011 sendt på høring et forslag om endring i opplæringsloven og privatskoleloven om en maksimumsgrense på elever per lærer.

- *fortsette satsingen på etter- og videreutdanning i skolen*

Strategi for videreutdanning av lærere er inne i sitt tredje år. Rapporteringen viser at de aller fleste deltakerne er svært godt eller godt fornøyd med skolens tilrettelegging (nedsatt leseplikt/dekket studiekostnader). Lærerne er i stor grad tilfreds med det faglige og fagdidaktiske innholdet, og rapporterer at det faglige innholdet i videreutdanningen holder høyt nivå. Kunnskapsdepartementet og

Utdanningsdirektoratet samarbeider med partene, KS, leder- og lærerorganisasjonene og Nasjonalt råd for lærerutdanning om endringer i strategien. Målet er å bidra til større fleksibilitet lokalt, styrke samarbeidet med de nye lærerutdanningsregionene og forenkle søknads- og opptaksprosedyrene slik at flere lærere lettere vil få anledning til å benytte tilbudet. En ny strategiperiode vil gjelde fra høsten 2012.

En egen rektorutdanning for nytilsatte rektorer ble etablert i 2009. Tilbudet skal bygges ut fram mot 2011. Målet med tiltaket er at den enkelte rektor skal bli bedre i stand til å utføre lederjobben i den praktiske hverdagen. Gjennom utdanningen vil rektor ha en klarere forståelse av sin lederrolle og få økt styrke til å stå i rollen, dessuten kompetanse og redskaper til å løse de viktigste utfordringene som en rektor vil stå overfor i tiden fremover. Ca. 380 rektorer har deltatt skoleåret 2010/2011. Fra høsten 2011 er det planlagt for en kapasitet på i alt 400 nye deltakere.

- *legge til rette for at mer av lærernes tid kan frigjøres til undervisning*

St.meld. nr. 19 (2009–2010) *Tid til læring - oppfølging av Tidsbrukutvalgets rapport* ble lagt fram 11. juni 2010. Meldingen inneholder forslag til tidsbesparende tiltak på nasjonalt-, kommunalt- og skolenivå.

- *videreføre privatskoleforliket*

Regjeringen vil beholde dagens lovverk og videreføre godkjenningspraksis i tråd med forliket. Ny finansieringsmodell for private grunnskoler innføres fra og med 2011.

- *styrke timetallet på barnetrinnet*

Regjeringen har til nå styrket timetallet med totalt seks undervisningstimer henholdsvis fra høsten 2008 og høsten 2010. I tillegg har det blitt innført to timer fysisk aktivitet for 5.-7. trinn fra høsten 2009.

- *styrke kvaliteten i det spesialpedagogiske støtteapparatet*

Med utgangspunkt i Midtlyngutvalget (NOU 2009: 18 *Rett til læring*) er St.meld. nr. 18 (2010-2011) *Læring og fellesskap* lagt fram for Stortinget. Meldingen omhandler tidlig innsats og gode læringsmiljøer for barn, unge og voksne med særlige behov.

- *sikre at alle skoler arbeider systematisk mot mobbing*

Regjeringen har fulgt opp arbeidet med Manifest mot mobbing for å forebygge og arbeide mot mobbing blant barn og unge. I januar 2011 undertegnet regjeringen sammen med sentrale nasjonale parter et nytt manifest for perioden 2010-2014. Partene vil forankre manifestet lokalt og har invitert alle landets kommuner til å delta som manifestpart gjennom å undertegne på egne lokale manifeste. Over to tredjedeler av landets kommuner har meldt seg på. Det vil lanseres årlige kampanjer mot mobbing i regi av partene i Manifest mot mobbing. I høst lanserte manifestepartene den første av

disse kampanjene, hvor materiell om veiledning og råd til hvordan kommuner og skoler kan sette fokus på digital mobbing.

Det er ført nasjonalt tilsyn med skolenes psykososiale miljø i 2010 og 2011. Tilsynet vil bli gjennomført over en lenger periode og i flere faser, med vekt på målrettet oppfølging og koordinering. For høsten 2010 indikerte resultatene at skolene er på vei til å skaffe seg de nødvendige planer og rutiner (de aller fleste skoler har dette). Likevel er det fortsatt nødvendig med et løft for å bedre planene og gjennomføre dem i praksis. Kunnskapsdepartementet har gitt Utdanningsdirektoratet i oppdrag å utvikle maler for skoler og foreldre som kan brukes når det gjelder klager på det psykososiale miljøet. Det vil også utvikles sjekklister for skolene som de kan følge i arbeidet med skolens psykososiale miljø. Utdanningsdirektoratet har også utviklet en ny veileder til arbeidet mot mobbing som er sendt til alle landets skoler.

Kunnskapsdepartementet vil som et ledd i arbeidet mot mobbing styrke Barneombudet med 2,5 millioner kroner fra 2012 slik at ombudet også kan arbeide med saker som gjelder det psykososiale skolemiljøet til elevene. Styrkingen er en oppfølging av en utredning som Universitetet i Oslo har gjort på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet om regelverket knyttet til mobbing, og et eventuelt behov for en ordning med elevombud. Kunnskapsdepartementet vil arbeide videre med andre deler av utredningen.

Satsningen "Bedre læringsmiljø" ble lansert i desember 2009 for å støtte skolene i å tilby alle elever et godt og inkluderende læringsmiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Som del av satsingen er det utviklet et omfattende veiledningsmateriell som tar for seg sentrale områder i arbeidet med læringsmiljøet. Gjennom satsningen har 86 skoler blitt tildelt midler til lokale prosjekter for bedre læringsmiljø.

Kunnskapsdepartementet vil videreutvikle *Bedre læringsmiljø* og prioritere satsing på klasseledelse for å utvikle og opprettholde gode læringsmiljøer som bidrar til personlig, sosial og faglig læring hos elevene. Støtten til programmer med dokumentert effekt på læringsmiljøet blir videreført, men støtten vil lyses ut etter fastsatte kriterier fra 2012.

- *intensivere arbeidet med å redusere frafallet i videregående skole i tråd med St.meld. nr. 44 (2008-2009) Utdanningslinja*

Kampanjen Ny GIV (Gjennomføring I Videregående opplæring) er lansert høsten 2010.

Det er satt i gang treårig prosjekt hvor staten og hver enkelt fylkeskommune går i dialog om å fastsette mål for bedre fullføring for å forsterke og koordinere innsatsen mot frafall.

I innsatsen for å redusere frafall på videregående inngår styrking av kvaliteten på ungdomstrinnet (etterutdanningstilbud for lærere på ungdomstrinnet i lese- og regneopplæring, klasseledelse, opplæring av minoritetsspråklige elever, styrking av praksiselementene på ungdomstrinnet m.m.), bedre tilrettelegging av overgangen til

videregående opplæring (tettere oppfølging av elever med svake grunnleggende ferdigheter, utprøving av ulike samarbeidsmodeller mellom kommunene og fylkeskommunene m.m.), bedre yrkesretting av videregående opplæring (forskriftsfesting av yrkesretting av fellesfag fra høsten 2010, justeringer i læreplanene for å sikre dette, midler til kompetanseutvikling for yrkesretting m.m.), tiltak for flere lære plasser, tiltak i forhold til læreplaner og kvalitetsvurdering, kompetanseutvikling og forsøk med praksisbrev.

Det blir videre lagt opp til en felles innsats i regi av Kunnskapsdepartementet og Arbeidsdepartementet rettet mot ungdom som faller ut av videregående opplæring og blir stående utenfor arbeidsliv og utdanning. Innsatsen innebærer at Kunnskapsdepartementet styrker innsatsen innenfor oppfølgingstjenesten, og at Arbeids- og velferdsetaten samarbeider med oppfølgingstjenesten om målgruppen med hensiktsmessige arbeidsrettede tiltak. Det skal også utredes hvordan praksisnære alternative opplæringsarenaer kan tas i bruk. For utdypende omtale av tiltak for økt gjennomføring, se Prop. 1 S (2010-2011) for Kunnskapsdepartementet.

En melding om ungdomstrinnet er lagt fram for Stortinget i 2011, Meld.22 (2010-2011) Motivasjon-Mestring-Mulighet. Flere av de sentrale tiltakene meldingene foreslår omfatter tiltakene beskrevet ovenfor.

- *utrede hvordan en kan lovfeste rett til lære plass, supplert med et forsterket alternativt løp i skole. Vi vil forsterke samarbeidet med partene i arbeidslivet for å få nok lære plasser og stille krav til offentlige virksomheter om å ta inn lærlinger*

Utdanningsdirektoratet fikk på oppdrag fra KD ansvaret for å utrede hvordan en rett til lære plass og/eller fireårig opplæring/forsterket opplæring på Vg3 eventuelt kan gjennomføres. Professor emeritus Henning Jakhelln har avgitt en juridisk vurdering av spørsmålet om rett til lære plass. Jakhelln skriver at lovfesting av rett til lære plass synes å være inngripende og vanskelig å gjennomføre. Direktoratet støtter denne vurderingen. Utredningen er p.t. til vurdering i Kunnskapsdepartementet.

Regjeringen vil samarbeide med aktuelle parter for å fornye samfunnskontrakten om å opprette lære plasser og vil utarbeide en strategi for lære plasser i offentlige virksomheter, jf. St.meld. nr. 44 (2008–2009) *Utdanningslinja*. Innholdet i samfunnskontrakten vil bli utformet i nært samarbeid med partene i arbeidslivet. I tillegg er det viktig at det blir opprettet flere lære plasser i offentlig sektor.

Statlige myndigheter som arbeidsgiver, må på lik linje med arbeidsgiverorganisasjonene, ta ansvar for å skaffe lære plasser for framtidige fagarbeidere. Alle departement og underliggende etater og virksomheter i statsforvaltningen har kartlagt hvilke lærefag som er aktuelle for inntak av lærlinger, og har vurdert potensialet for å øke antallet lærlinger. Regjeringen fastsatte våren 2010 et mål om å øke antallet lærlinger i staten med 10 prosent innen utgangen av 2012. Det enkelte departement forplikter seg til å øke antallet innenfor egen sektor.

- *videreføre arbeidet med å prøve ut nye evaluerings- og eksamensformer*

Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å foreslå utvikling av nye vurderingsformer, eksempelvis bruk av mapper. Formålet med utprøvingen av alternative vurderings- og eksamensformer vil være å finne flere måter å vurdere elevenes kompetanse på for å gi en bedre og rettferdig prøving av elevenes kompetanse enn gjeldende ordninger. Mange skoler har brukt og bruker allerede i dag f.eks. mapper som grunnlag både for underveis- og sluttvurdering. Forskning viser at det heller bør satses på kvalitetssikring av skolens og lærernes underveisvurdering og standpunktvurdering. Det er derfor behov for kompetanseutvikling for lærere og klare ordninger og verktøy for standpunktvurdering framfor utprøving av nye eksamensformer. Slike tiltak vil gi en mer prinsipiell tilnærming til vurderingsspørsmål framfor å satse store ressurser på utprøvinger og forsøk med enkelte vurderingsformer, som f.eks. mapper eller "hjemmeeksamen". På denne bakgrunn er det derfor ikke satt i gang slike utprøvinger. Imidlertid er eksamensoppgavene endret og fått god tilbakemelding fra sektoren.

- *beholde karakterene på ungdomstrinnet, men samtidig forbedre vurderingssystemet og lærernes kompetanse til å vurdere*

Karakterene på ungdomstrinnet er beholdt. For å oppnå et klarere regelverk om vurdering er nye bestemmelser i forskrift til Opplæringsloven om underveis – og sluttvurdering fastsatt fra og med skoleåret 2009-2010. I tillegg er det utgitt et rundskriv som klargjør og forklarer de nye bestemmelsene. Fra høsten 2010 er også prosjektet "Vurdering for læring" videreført gjennom satsningen "Vurdering for læring". Satsingen går over fire år og skal styrke skolens og lærebedriftenes vurderingspraksis og lærernes kompetanse i å vurdere slik at elever og lærlinger får gode, relevante og individuelt tilpassede tilbakemeldinger.

- *ta sikte på å innføre et praktisk valgfag i ungdomsskolen, dersom forsøkene med et slikt fag er vellykket*

Det er satt i gang et prosjekt med et nytt og mer praktisk fag – arbeidslivsfag – på ungdomstrinnet. Faget er et alternativ til valg av 2. fremmedspråk og norsk (samisk)/engelsk fordypning. Kompetansemålene hentes fra de yrkesfaglige utdanningsprogrammene og tilpasses ungdomstrinnets nivå. Faget skal evalueres. Det er ferdigstilt en første kartlegging, som viser at både elever og lærere er positive til tiltaket. 16 skoler startet i forsøket fra høsten 2009. Faget er et tilbud til alle elever på 8. trinn på disse skolene. Fra skoleåret 2010–11 skal totalt 81 kommuner med rundt 130 skoler og to privatskoler i gang med forsøk. Det har vært stor interesse for å delta i forsøket. Fra høsten 2011 vil alle skoler som ønsker det kunne tilby arbeidslivsfaget. Innføring av faget skal evalueres før det tas stilling til om faget skal innføres på alle skoler.

- *videreutvikle praksisveien til fagbrev og gjøre den tilgjengelig for flere elever*

Forsøk med Praksisbrevet startet i 2007. I 2008 ble alle fylkeskommunene invitert til å bli med på ordningen og det er utarbeidet forsøkslæreplaner for 16 forskjellige lærefag. Evalueringen av praksisbrevet viser at forsøket har vært vellykket. Halvparten av de som har deltatt i forsøket hadde strykkarakter eller ikke vurdert i ett eller flere fag fra grunnskolen. Elever i denne gruppen har vanligvis stor sannsynlighet for å avbryte videregående opplæring. I praksisbrevet har 80 prosent fullført de to første årene og bare i overkant av 5 prosent er utenfor opplæring. 75 prosent av de som fullførte har fått læreplass med sikte på å ta fullt fagbrev. Kunnskapsdepartementet vil drøfte videre oppfølging av praksisbrevet med partene i arbeidslivet.

- *styrke rådgivningstjenesten*

Retten for elever i skolen til sosialpedagogisk rådgiving er skjerpet i ny forskrift. Videre er det utarbeidet yrkes- og utdanningsveiledning, anbefalte kompetansekrav og veiledende kompetansekriterier for de som arbeider med rådgiving i skolen.

I videreutdanningssatsingen er rådgiving et av de prioriterte områdene.

Partnerskap for karriereveiledning er opprettet i alle fylker, med en målsetning om samordning mellom skole og arbeidsliv. Samarbeidsavtaler er inngått mellom fylker, kommuner, NHO, LO, Arbeids- og velferdsetaten, KS, og Nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk (Vox).

Pilotprosjekt med individuell digital utviklingsplan i 3 fylker har gått i tre år. Planen bidrar til en systematisk, sammenhengende og målrettet database som hver elev kan nytte også i samarbeid med rådgiver. Departementet vurderer videreføring av prosjektet etter piloteringen.

For ytterligere å styrke kvaliteten i rådgivingsarbeidet deltar Norge i internasjonale samarbeidsprosjekter. Disse har som mål å bistå EU og EØS sine medlemsland og Europakommisjonen i å fremme europeisk samarbeid knyttet til livslang veiledning innenfor både utdannings- og arbeidssektoren.

SINTEF har på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet foretatt en evaluering av skolens rådgivning. Departementet vurderer ulike tiltak for styrking av rådgivningen i skolen på bakgrunn av denne evalueringen.

- *gi elevene tilgang på læremidler på begge målformer, til samme tid og pris*

Mange fylkeskommuner har innført nye rutiner for å følge opp det ansvaret de ifølge opplæringsloven har for å sørge for at læremidlene som kjøpes inn foreligger på bokmål og nynorsk til samme tid og pris. 17 fylkeskommuner oppgir at dette kontrolleres, men

at det er skoleledelsens ansvar å utføre kontrollen. Dette viser en betydelig forbedring fra året før.

Departementet ga våren 2009 ut en veileder om innkjøp av læremidler. Veilederen presiserte blant annet hvilke konsekvenser opplæringsloven § 9-4 har for læremiddelinnkjøp.

Ny forskrift om nynorske læremidler ble fastsatt 1. juli 2010. Endringene innebærer en klargjøring av regelverket ved lovtekniske endringer, samt omformuleringer og presiseringer av gjeldende regelverk. Det er særlig lagt vekt på at det må komme tydelig frem at kravet til parallellutgaver også gjelder digitale læremidler, siden det har vært uklarerhet om dette tidligere blant skoleeiere og forlag.

- *bedre seksualundervisningen og prevensjonsveiledningen, og styrke arbeidet mot kjønnsbasert mobbing og seksualisert trakassering*

Utdanningsdirektoratet tilbød høsten 2009 nytt materiell til hjelp for lærere og helsesøstre i seksualundervisningen: "Undervisning om seksualitet. Et ressurshefte for lærere i grunnsopplæringen". Prevensjonsveiledning, kjønnsbasert mobbing og seksualisert trakassering er blant temaene som tas opp i heftet. Det reviderte materialet som har fått navnet "Seksualitet og kjønn - Et ressurshefte for lærere i grunnskolen" var ferdig til skolestart høsten 2011. Målet med heftet er at det skal fungere som en faglig ressurs når dere tar opp temaer knyttet til seksuell trakassering og kjønnsrelatert mobbing. Heftet henvender seg til lærere.

Etter oppdrag fra Kunnskapsdepartementet har Utdanningsdirektoratet gjort undervisningsopplegget Uke sex tilgjengelig for skolene i Norge i 2011. Uke Sex 2011 ble en landsomfattende undervisningskampanje med 442 påmeldinger fra trinnlærere og skolehelsetjenester i alle landets fylker. Oppgitt antall elever som skulle få undervisning fra Uke Sex var ca. 34000.

- *innføre en gratis time SFO hver dag for å legge til rette for leksehjelp, fysisk aktivitet og mulig samarbeid med kulturskolen. Regjeringen vil utrede nasjonale kvalitetsstandarder og vurdere tiltak for å begrense foreldrebetalingen*

Fra og med høsten 2010 er det innført 8 uketimer leksehjelp for 1.-4. trinn. Det gjenstår da 12 uketimer for å nå målsetningen.

Kulturskoleutvalget leverte sin rapport "Kulturskoleløftet – Kulturskole for alle" 7. september. Utvalgets mandat har blant annet vært å se på mulighetene for et styrket samarbeid mellom grunnskolen, SFO og kulturskolen, og komme med forslag til hvordan ulike kulturskoleaktiviteter og andre kulturaktiviteter bedre kan legges inn i tilknytning til skoledagen. Departementet vil følge opp rapporten. Det ble i 2010 bevilget 40 millioner kroner fra Kulturløftet II i stimuleringstilskudd til kulturskoler/kulturskoleaktivitet i skolen. Midlene er videreført også i budsjettet for 2011 og i forslaget til statsbudsjett for 2012.

- *gjennomføre rentekompensasjonsordningen innenfor en investeringsramme på 15 milliarder kroner til oppussing og bygging av skoler og svømmeanlegg fra 2009-2016*

Det foreslås at det i 2012 vil fases inn ytterligere 2 milliarder kroner i investeringsrammen. Med dette vil 9 milliarder kroner av investeringsrammen være innfaset i budsjettet (3 milliarder kroner i 2009, 2 milliarder kroner i 2010, samt 2 milliarder kroner i 2011), noe som gjør at regjeringen er godt i rute til målsetningen om en investeringsramme på 15 milliarder kroner innen utgangen av 2016.

Livslang læring

Regjeringen vil:

- *styrke informasjonsarbeidet, slik at flere blir kjent med sine muligheter for etter- og videreutdanning*

En nasjonal enhet for karriereveiledning for å bidra til faglig koordinering og informasjons- og kunnskapsspredning skal opprettes i 2011. Dette er et tiltak for å motvirke feilvalg og omvalg, som er belastende både for den enkelte og for samfunnet.

- *øke den offentlige støtten til voksenopplæring*

Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA) skal medvirke til å styrke lese-, skrive-, regne- og IKT-ferdigheter blant voksne arbeidstakere og arbeidssøkere. Bedrifter og offentlige virksomheter kan få tilskudd til å gi ansatte opplæring i grunnleggende ferdigheter.

BKA ble styrket med 40 millioner kroner i 2010-budsjettet sammenlignet med 2009-budsjettet. Ytterligere 10 millioner kroner ble bevilget i revidert nasjonalbudsjett for 2010, og denne økningen ble videreført i 2011-budsjettet. Tilskuddsordningen har i forslag til statsbudsjett for 2012 en budsjetttramme på 83,8 millioner kroner.

Støtten til studieforbundene er videreført på samme nivå som i 2009.

- *styrke fagskolenes rolle som tilbyder av yrkesrettet videreutdanning for fagarbeidere. Fagskolene skal sikres finansiering som gir forutsigbare rammer*

Lovproposisjon om endring av fagskoleloven ble fremmet høsten 2010 (Prop. 161 L (2009–2010)). Hovedinnholdet er en forskriftsfesting av et fremtidig nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk. Dette er under arbeid i 2010 og 2011.

For å sikre forutsigbare rammer for de tidligere 6A-skolene (skoler under kap. 6A i privatskoleloven) foreslås de ført tilbake til Kunnskapsdepartementets rammer fra og med 2011.

Det skal fra høsten 2011 etableres en Database for statistikk om fagskoleutdanning, hvor alle private og offentlige fagskoler vil rapportere sine utdannings- og studentdata.

Det er etablert et nasjonalt fagskoleråd i 2010, som skal fungere som et overordnet organ som kan tale på vegne av fagskolesektoren.

Det er satt i gang en prosess for å etablere en studentorganisasjon for fagskolestudenter.

- *utvikle forsøk med videregående opplæring for voksne arbeidsløse innen regelverket for arbeidsmarkedsopplæringen*

Det er satt i gang utvikling av og forsøk med videregående opplæring for voksne arbeidssøkere. Fylkeskommunene ble invitert til å søke om å delta i forsøket. 15 fylker søkte, og Finnmark, Sogn og Fjordane, Oppland og Oslo ble valgt ut til delta. Disse fire fylkene vil årlig få tildelt 2 millioner kroner hver i en treårsperiode fra og med 2010.

- *styrke ordninger for etterutdanning i arbeidslivet*

Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA) gir støtte til bedrifter og offentlige virksomheter som gir opplæring i grunnleggende ferdigheter som regning, lesing, skriving og bruk av IKT på grunnskolens nivå.

BKA ble styrket med 40 millioner kroner i 2010-budsjettet sammenlignet med 2009-budsjettet. Ytterligere 10 millioner kroner ble bevilget i revidert nasjonalbudsjett for 2010, og denne økningen er foreslått videreført i 2011-budsjettet. Tilskuddsordningen har i forslag til statsbudsjett for 2012 en budsjetttramme på 83,8 millioner kroner.

Lik rett til høyere utdanning

Regjeringen vil:

- *styrke basisbevilgningene til universiteter og høyskoler for å øke utdanningstilbudet, herunder etter- og videreutdanning og desentralisert utdanning, og øke antall studieplasser*

I Revidert nasjonalbudsjett (RNB) 2009 (St.prp. nr. 67 (2008–2009)) ble det opprettet 3000 nye studieplasser, herav 1000 til lærerutdanning, 850 til helse- og sosialfag, 550 til MNT-fag og 600 andre til prioriterte og foreslåtte fag fra institusjonene selv. Det ble også opprettet 480 studieplasser innen lærerutdanning i statsbudsjettet for 2009 (St.prp. nr. 1 (2008–2009)).

I forbindelse med RNB 2009 ble det opprettet 800 plasser til desentralisert utdanning og etter- og videreutdanning.

I statsbudsjettet for 2011, jf. Prop. 1 S (2010-2011) og Innst. 12 S (2010-2011) ble det opprettet om lag 2 200 nye studieplasser innenfor lærerutdanning, realfag og teknologi, helse- og sosialfag, juss, samt strategiske studieplasser.

Med opptrappingseffekt innebærer bevilgningene til studieplasser under denne regjeringen totalt om lag 19 300 nye studieplasser fram mot 2016. I årene 2009-2012 innebærer dette en varig økning på over 800 millioner kroner i grunnbevilgningen til universiteter og høyskoler.

Universitetene og høyskolene fikk i 2009 reversert kuttet i basisbevilgningen fra to år tidligere. I statsbudsjettet for 2010 ble det bevilget om lag 80 millioner til økte rammer i sektoren, som ble benyttet til husleiekompensasjon, oppstart av trafikkflygerutdanning i Tromsø, og støtte til prosesser med målsetninger om samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon (SAK).

I 2011 startet et pilotprosjekt med eCampus, et program for utbygging av ny og moderne IKT-infrastruktur i universitets- og høyskolesektoren. Programmet innebærer utbygging av en felles overordnet arkitektur med standardiserte løsninger og felles grensesnitt, og vil gi bedre tilgang på fleksibel og desentralisert utdanning av høy kvalitet over hele landet. Regjeringen foreslår å bevilge 12 millioner kroner for å starte opp i de nordlige fylkene i 2012.

- *styrke utdanningsstøtten for studenter med funksjonsnedsettelse og studenter med barn*

Regjeringen foreslo i statsbudsjettet for 2011 å utvide støtteperioden fra ti til tolv måneder og gi ekstra månedlig stipend til studenter som på grunn av nedsatt funksjonsevne ikke er i stand til å arbeide ved siden av utdanningen eller i sommerferien. Dette gjennomføres f.o.m undervisningsåret 2011/2012.

Videre vil studenter som blir forsinket i mer enn ett år som følge av funksjonshemming i studiesituasjonen få basisstøtten omgjort til stipend. Allerede fra undervisningsåret 2009/2010 fikk denne gruppen utvidet muligheten for ordinær støtte ved forsinkelse. Definisjonen av nedsatt funksjonsevne ble også utvidet til å gjelde flere ved at man fjernet vilkår om støtte fra folketrygden.

Studenter med barn fikk utvidet foreldrestipendperioden fra 42 til 44 uker fra og med studieåret 2009/2010.

- *ha mål om å bygge 1000 studentboliger i året*

Det er gitt tilsagn om totalt 5279 studentboliger fra 2006-2011, herav 1 592 i 2009, 983 i 2010 og 1054 i 2011. Det foreslås en videreføring av nivået på antall nye tilsagn i 2012.

I tillegg har regjeringen arbeidet med:

- *satse på rekruttering av lærere og fortsette å bygge opp lærernes kompetanse gjennom en omlegging av lærerutdanningen*

Kunnskapsdepartementet fastsatte i 2010 forskrift om rammeplan for ny todelt grunnskolelærerutdanning rettet mot henholdsvis trinn 1-7 og trinn 5-10. Regjeringen har ambisiøse mål for de nye grunnskolelærerutdanningene knyttet til høye faglige kvalitetskrav, relevans, kvalitet i praksis og forskningsforankring. For å nå disse målene er de nye grunnskolelærerutdanningene innplassert i en høyere kategori i finansieringssystemet for universiteter og høyskoler enn den tidligere allmennlærerutdanningen. Dette innebærer at institusjoner som tilbyr utdanningene vil få en varig økning på over 100 millioner kroner i årene 2011-2014. Det har i 2008, 2009 og 2010 blitt satt av 100 millioner kroner årlig for blant annet å etablere forskerskoler for lærerutdanningene og tilby veiledning av nyutdanna lærere.

Forskning

Regjeringen vil:

- *fortsette å øke forskningsbevilgningene i årene framover, i tråd med Forskningsmeldinga*

Regjeringen har med forslag til statsbudsjett for 2012 økt forskningsfinansieringen med reelt 5,2 milliarder kroner i perioden 2005–2012 (inkludert skattefunn). Veksten tilsvarer en gjennomsnittlig årlig realvekst på ca. 3,5 prosent. Regjeringen har hevet nivået på den offentlige forskningsfinansieringen til 25,5 milliarder kroner i 2012. Dette utgjør 0,92 prosent av anslått BNP i 2012.

Regjeringen foreslår at avkastningen fra Fondet for forskning og nyskaping gjøres om til ordinære bevilgninger på egne poster i statsbudsjettet for å sikre langsiktige og forutsigbare forskningsbevilgninger. Dette innebærer at fondsmekanismen ikke blir videreført og at bevilgningene vil bli justert i takt med lønns- og prisutviklingen. Regjeringen har opprettet Regionale forskningsfond med en kapital på 6 milliarder kroner, som gir en årlig avkastning på om lag 219 millioner kroner.

Regjeringen har gitt om lag 45 millioner kroner til et nytt program for polarforskning som en oppfølging av Det internasjonale polaråret. Satsingen er en del av oppfølgingen av Svalbardmeldingen, Klimaforliket og Nordområdestrategien. Forskning knyttet til Svalbard skal ha særlig vekt innenfor det nye polarforskningsprogrammet.

Regjeringen har fulgt opp og styrket satsingen på utdanningsforskning i tråd med Forskningsmeldinga gjennom Forskningsrådets programmer Utdanning 2020 og Praksisrettet FoU for barnehage, grunnopplæring og lærerutdanning, samt opprettelsen av Kunnskapssenter for utdanningsforskning.

- *gjennomføre opptrappingsplanen for klimaforskning, jf. Klimaforliket*

Regjeringen har økt bevilgningene til forskning om fornybar energi og karbonfangst og -lagring med om lag 600 millioner kroner i perioden 2008-2010 i tråd med klimaforliket.

Øvrig klimaforskning ble styrket med 50 millioner kroner i 2010. Av dette ble 20 millioner kroner bevilget til Universitetet i Bergen for etablering av Senter for klimadynamikk ved Bjerknessenteret, som samarbeider med Uni Research, Nansen senteret og Havforskningsinstituttet.

- *styrke grunnforskningen*

Regjeringen har økt innsatsen på den åpne konkurransearenaen for fremragende forskning gjennom Norges forskningsråd med til sammen 160 millioner kroner i 2011 og 2012-budsjettet.

- *bedre forskerrekrutteringen*

Regjeringen bevilget i årene 2006, 2008 og 2009 midler tilsvarende over 950 rekrutteringsstillinger. Det er også gitt anledning til å omdisponere enkelte stipendiatstillinger til post doc-stillinger dersom institusjonene ønsket dette, og satsen per stilling ble hevet fra 2009.

Ordringen med Nasjonale nettverksforskerskoler styrkes med 20 millioner kroner i 2012. Dette gir mulighet for utlysning av minst fire nye nasjonale forskerskoler, i tillegg til de fem som eksisterer i dag. Ambisjonen med slike forskerskoler er å styrke kvaliteten i doktorgradsutdanningen, øke gjennomstrømmingen og få flere til å fullføre. De nye skolene vil særlig benyttes inn mot profesjonsfagene.

- *sikre planer for investeringer i vitenskapelig utstyr gjennom et nasjonalt veikart for forskningsinfrastruktur*

Regjeringen har fått på plass et nasjonalt vegkart for forskningsinfrastruktur for å sikre planer for norske investeringer i storskala infrastruktur.

Regjeringen har økt bevilgningene til forskningsinfrastruktur med om lag 280 millioner kroner. Bevilgningene er skjermet gjennom etablering av en egen post på statsbudsjettet.

- *gjennomføre tiltak for å øke andelen kvinner i høyere vitenskapelige stillinger*

Kjønnsbalanse i Forskning (KIF-komiteen) får i 2012 videreført midler til sitt arbeid for å øke andelen kvinner i vitenskapelige stillinger

Kunnskapsdepartementet krever at universitetene og høyskolene utarbeider handlingsplaner for likestilling, blant annet for å bedre arbeidsvilkårene for kvinner i

høyere akademiske stillinger. Kunnskapsdepartementet forutsetter at planene også omfatter tiltak for å øke andelen kvinner i førstestillinger.

I 2007 opprettet departementet en likestillingspris for å premiere de beste handlingsplanene og stimulere sektoren til målrettet likestillingsarbeid. Prisen blir delt ut for femte gang i 2012.

Det er iverksatt en ny ordning som gir økonomisk bonus ved ansettelse av kvinner i førstestillinger innen matematisk-naturvitenskapelige og teknologiske fag. I 2012 utløser dette over 4,5 millioner kroner til disse miljøene.

- *lage en plan for å redusere antall midlertidige tilsetninger i akademia*

En partssammensatt arbeidsgruppe har gjennomført en kartlegging av bruken av midlertidige tilsetninger i de ulike stillingene som benyttes i universitets- og høgskolesektoren, samt utredet tiltak for å redusere denne bruken.

I styringen av institusjonene har departementet fastsatt som mål å redusere andelen midlertidige tilsetninger. Utviklingen rapporteres årlig og følges opp av departementet i de årlige etatsstyringsmøtene med institusjonene.

Sektoren selv har sluttet opp om målet, og etatsstyringsmøtene i 2011 viste at institusjonene arbeider seriøst med utfordringen.

KAPITTEL 11: FORNYING OG UTVIKLING AV OFFENTLIG SEKTOR

Den norske samfunnsmodellen skiller oss fra de fleste andre land ved at vi har en omfattende offentlig sektor som sikrer velferd, omsorg, helse og utdanning, et velorganisert arbeids- og næringsliv, et betydelig offentlig eierskap og høy yrkesdeltakelse. Regjeringen vil forsterke, forbedre og fornye denne samfunnsmodellen. Vi vil satse på fellesskapsløsninger og en sterk offentlig sektor også i framtiden.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Regjeringen vil:

- *fornye og forbedre offentlig sektor i nært samarbeid med brukerne og de ansatte og deres organisasjoner*

I 2009 – 2010 ble den store Innbyggerundersøkelsen gjennomført for første gang. Undersøkelsen skal gjentas annethvert år. Del 1 av undersøkelsen tar for seg hvordan det er å være innbygger i Norge, og resultatene ble presentert i Difi-rapport 2010:1. Del 2 er en oppfølgende undersøkelse av brukere av de enkelte tjenestene. Resultatene ble presentert i Difi-rapport 2010:12.

Undersøkelsen viste høy tilfredshet med å bo og leve i Norge, men svært varierende tilfredshet ved ulike elementer av tjenesteområdene. Undersøkelsen viste at de ansatte har størst betydning for tilfredshet med tjenestene, men at nettløsninger kan ha svært stor betydning. Innbyggerundersøkelsen følges opp av departementet og Direktoratet for forvaltning og IKT.

Direktoratet for forvaltning og IKT gjennomførte en kartlegging av brukerretting i statlig sektor, jf. Difi-rapport 2010:12 «Brukerretting og brukermedvirkning. Kartlegging i sentralforvaltningen 2010». Kartleggingen viser at i løpet av de siste tre årene hadde 86 pst. gjennomført brukerundersøkelser. 44 pst. av virksomhetene hadde etablert permanente brukerfora og 51 pst. av virksomhetene hadde hatt tidsavgrensede brukerfora. Kartleggingen viste imidlertid at virksomhetene i liten grad anvendte undersøkelsene systematisk.

- *videreføre arbeidet med klart språk i offentlig sektor*

Dette er gjennomført. I samarbeid med Språkrådet tilbyr Direktoratet for forvaltning og IKT faglig rådgivning til statlige virksomheter, økonomisk støtte til lokale prosjekter, og verktøykasse på nett (klarspråk.no).

- *at offentlig sektor opptrer som en ansvarlig forbruker som kjøper miljøvennlige varer og tjenester*

Regjeringen la i 2007 fram en handlingsplan for miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser. Planen inneholder en egen miljøpolitikk for statlige innkjøp av prioriterte produktgrupper. Miljøledelse (Grønn stat) er videreført gjennom handlingsplanen. Miljøpolitikken for statlige innkjøp er en obligatorisk del av miljøledelsessystemet. Det arbeides også med å heve kompetansen rundt integreringen av sosiale hensyn i offentlig anskaffelser. Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) har fått ansvaret for å følge opp handlingsplanen når det gjelder miljø og sosiale hensyn i offentlige anskaffelser. Sosiale hensyn kan for eksempel innebære å stille krav, der det er relevant, til anstendige lønns- og arbeidsvilkår, og forhindre barnarbeid og slavelignende kontrakter. Sentrale referanser er ILOs kjernekonvensjoner, FNs menneskerettighetserklæring og nasjonal lovgivning i anskaffelser.

- *legge til rette for at kommuner og offentlige institusjoner i større grad kan samordne sine innkjøp*

Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet har mottatt en utredning om effektiviseringspotensialet ved økt samordning av offentlige anskaffelser. På bakgrunn av denne utredningen vil det bli vurdert tiltak for økt samordning av anskaffelser.

- *foreta en gjennomgang av erfaringer med fornyings- og effektiviseringsprosesser i offentlig sektor og hvordan medvirkning fra brukerne og deltakelse fra de ansatte kan bidra i slike prosesser*

De store endringene i forvaltningen de senere årene gjør at det trengs mer evaluering og mer kunnskap om effekten av endringene, ikke minst de mange organisatoriske endringene. Det er fagdepartementene og virksomhetene som har ansvar for at slike tiltak blir evaluert. Evalueringene bør være tilgjengelige i forvaltningen. Det fremmer læring på tvers og åpner for at en sektor kan dra nytte av de erfaringene andre sektorer har gjort.

- *legge til rette for forsøk i statlig og kommunal sektor, der en blant annet vil vurdere reduksjon i arbeidstid og ulike turnusordninger, som kan bidra til redusert sykefravær og at flere kan stå lenger i arbeid*

Staten gjennomførte et forsøk med redusert arbeidstid med full lønnskompensasjon for seniorer i en rekke statlige virksomheter. Forsøket ble avsluttet 31.07 2009 og evalueringen viser at deltakerne har hatt høy grad av trivsel og selvopplevd lavere sykefravær i forsøksperioden.

Det arbeides med ulike turnusordninger for å bedre kvaliteten i statlige virksomheter.

Den forventede avgangsalderen i det statlige tariffområdet steg med 13 måneder, fra 61,3 år til 62,4 år fra 2002 -2009. Forventet avgangsalder gikk noe ned i 2010 og var 61,9 år. Arbeidet med å forlenge yrkesaktiviteten etter fylte 50 år er en prioritert målsetting i henhold til avtalen om inkluderende arbeidsliv (IA) delmål 3.

Statlige virksomheter har sluttet opp om IA-avtalen. Sykefraværet i det statlige tariffområdet ligger i gjennomsnitt 1,5 prosentpoeng lavere enn i det øvrige arbeidslivet. Innsatsen for et redusert sykefravær vil styrkes i henhold til IA-avtalens delmål 1. I arbeidet med å implementere den nye avtalen fra 2010 vil det særlig legges vekt på å forebygge sykefravær, hindre utstøting og fremme inkludering i det statlige tariffområdet.

Se også omtale av programmet *Saman om ein betre kommune* i kap. 6.

En framtidsrettet IKT-politikk og digital fornying:

Regjeringen vil:

- *at offentlig informasjon som hovedregel bør være gratis tilgjengelig for alle i digital form*

Regjeringen har etablert nettstedet data.norge.no som skal bedre tilgangen til offentlige data for viderebruk.

Startet arbeidet for å etablere markedsbaserte eID-er på høyeste sikkerhetsnivå.

Startet arbeidet for å etablere en nasjonal eID på høyeste sikkerhetsnivå, som skal kunne brukes til innlogging mot elektroniske tjenester i det offentlige og til elektronisk signering.

Over to millioner innbyggere bruker nå MinID til innlogging på offentlige nettjenester.

- *videreføre og styrke arbeidet med elektronisk ID og elektronisk signatur*

Regjeringen foreslår å bruke 75,8 millioner kroner til drift og utvikling av fellesløsninger for elektronisk ID (eID) i offentlig sektor i 2011. Regjeringens bevilgning vil bety at det blir enklere og tryggere for brukerne å bruke nye elektroniske tjenester. I tillegg foreslår man å belaste de statlige instansene som tilbyr tjenester basert på slike eID'er, med 8,2 millioner kroner som skal benyttes til samme formål. MinID har over 2 millioner brukere og brukes som innlogging til mange kommunale og statlige tjenester.

- *forsvare prinsippet om nettnøytralitet på internett*

Etablert retningslinjer for nettnøytralitet for å bevare internett som en åpen og ikke-diskriminerende plattform for alle typer kommunikasjon og distribusjon av innhold.

- *tilby flere digitale selvbetjeningstjenester til innbyggere og næringsliv*

Regjeringen har satt i gang prosjektet Digitalt førstevalg for å kartlegge status og juridiske og organisatoriske hindre for et digitalt førstevalg med sikte på at det kan realiseres i løpet av få år.

Regjeringen har åpnet offentlig elektronisk postjournal (OEP), som er en felles publiseringstjeneste for statlige virksomheters postjournaler. OEP gir alle innbyggere tilgang til mange elektroniske journaler i staten.

Det er besluttet at statlig forvaltning og helseforetakene fra 1. juli 2011 skal kunne ta i mot elektronisk faktura på felles standard.

Regjeringen gjennomfører en femårig satsing på elektronisk handel for perioden 2010-2014, blant annet gjennom økt satsing på støttetjenester og større grad av sentralfinansiering av e-handelsplattformen.

Det er etablert et samarbeid mellom Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, KS og Difi for å få til bedre IKT-samarbeid i kommunal sektor.

- *at offentlige IT-løsninger i større grad skal basere seg på åpne standarder*

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har revidert referansekatalogen og oppdatering av forskrift om bruk av IT-standarder i forvaltningen. Den skal på høring i sommer med planlagt ikrafttredelse 1. januar 2011.

Det er gjennomført empiriske undersøkelser for å avdekke bruken av åpne dokumentformater i statlig sektor.

Regjeringen har opprettet et nettsted, standardiseringsportalen standard.difi.no, som skal gi offentligheten fullt innsyn i og mulighet til å påvirke prosessene rundt standardiseringsarbeidet.

Standard Norge er gitt i oppdrag å følge opp det internasjonale standardiseringsarbeidet innen IKT med tanke på å sikre norske interesser.

ByggSøk er den nasjonale løsningen for elektronisk kommunikasjon i plan- og byggesaker. ByggSøk har vært i bruk i snart 8 år, og plandelen har vært i prøvedrift i 4-5 år. Ansvaret ligger i Direktoratet for byggkvalitet (tidl. Statens bygningstekniske etat). Ny plan- og bygningslov gir imidlertid større utfordringer, og det utarbeides nå en ny strategi for videreutvikling.

KAPITTEL 12: NORGE SOM MILJØNASJON

Norge skal være foregangsland i miljøpolitikken. For at framtidens generasjoner skal ha tilgang til et godt miljø, stabilt klima og rikt naturmangfold, må hensynet til miljø være gjennomgripende i alt vi foretar oss. Norge skal bygge sin miljøpolitikk på prinsippet om bærekraftig utvikling og en forsvarlig forvaltning av naturressursene, på prinsippene om føre-var, samlet belastning, at forurenser skal betale og om bruk av best tilgjengelig teknologi. Naturen skal tas vare på fordi vi som mennesker er avhengig av den, men også fordi den har verdi i seg selv.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Klima

Regjeringen vil:

- *overoppfylle Kyotoavtalen med 10 prosent*

Målsettingen om å overoppfylle Kyotoavtalen med 10 prosent skjer gjennom nasjonale klimavirkemidler, som CO₂-avgiften og kvotehandelsystemet, og gjennom Finansdepartementets kjøpsprogram for kvoter.

Det anslås nå et behov for å kjøpe om lag 15 til 20 millioner kvoter i Kyoto-perioden 2008–2012. Finansdepartementet har inngått kontrakter om levering av om lag 25 millioner kvoter som er generert i Kyoto-perioden 2008–2012. Selv om et stigende antall av prosjektene i kontraktporteføljen er blitt godkjent av FN, er det fortsatt usikkert hvor mange som faktisk blir levert. Dette vil avhenge av utviklingen i hvert enkelt prosjekt. Kontraktporteføljen analyseres regelmessig for å anslå forventet levert volum fra prosjektene i porteføljen. Forventet levert volum for Kyoto-perioden 2008–2012 anslås nå til mellom 16 og 17 millioner kvoter.

- *skjerpe Norges klimamål slik at de tilsvarer kutt i utslippene på 40 prosent innen 2020 i forhold til 1990-nivå, dersom det kan bidra til enighet om en ambisiøs klimaavtale der de store utslippslandene påtar seg konkrete utslippsforpliktelser*

Norge spiller en aktiv rolle i de internasjonale klimaforhandlingene. På klimatoppmøtet i Durban i desember 2011 ble det enighet om at Kyotoprotokollen videreføres i fem år, det opprettes et grønt klimafond for finansiering av klimatiltak i utviklingsland og de store utslippslandene vil delta i en prosess mot en bred og juridisk bindende klimaavtale. Dette er realistisk sett den beste avtalen vi kunne fått ut av Durban, og er et nytt fundament å arbeide videre på. Norge presset på for en enda sterkere avtale, men vi skal glede oss over ethvert skritt i riktig retning.

For første gang har India, Kina og USA gått med på utslippskutt i en framtidig juridisk bindende avtale. Den skal fremforhandles innen 2015 og tre i kraft i 2020. Det er svært viktig at land med raskt voksende økonomier åpner for bindende utslippskutt.

- *at Norge, som del av en global og ambisiøs klimaavtale der også andre industriland påtar seg store forpliktelser, påtar seg en utslippsforpliktelse tilsvarende reduksjoner på 100 prosent innen 2030, slik at vi da er karbonnøytrale*

Det vises til omtalen av de internasjonale klimaforhandlingene i forrige punkt.

- *videreføre klima- og skoginitiativet, og trappe opp innsatsen til om lag 3 milliarder kroner årlig*

Arbeidet med å videreføre klima- og skoginitiativet, og trappe opp innsatsen til om lag 3 milliarder kroner årlig, videreføres. For 2012 foreslår Regjeringen en bevilgning på 2,6 milliarder kroner.

Et fond spesielt rettet mot Kongo-bassengets utfordringer er etablert. Flere store satsninger er etablert eller er under etablering, blant annet i Brasil, Indonesia, Guyana og Tanzania. Disse baserer seg på en tilnærming der bidragene fastsettes på basis av oppnådde resultater – hovedsakelig i form av reduserte klimagassutslipp fra avskogning – mens ressursene benyttes til å implementere landenes klima- og skogstrategier.

Det har vært fokusert på å utvikle og finansiere en effektiv multilateral arkitektur for klima- og skogarbeidet. Signifikante initiativer er igangsatt under FN og Verdensbanken, og Norge har bidratt aktivt til å utvikle REDD+ internasjonalt. Det er et viktig mål for Norge å bidra til at utslipp fra skog omfattes av et nytt internasjonalt klimaregime. I Cancun-forhandlingene ble det bl.a. tatt viktige beslutninger om hvordan utviklingsland, med støtte fra industriland kan redusere sine utslipp fra avskoging og skogforringelse.

- *legge fram for Stortinget en vurdering av klimapolitikken og behov for endrede virkemidler, herunder de sektorvise klimahandlingsplanene. En ny internasjonal klimaavtale nødvendiggjør en revisjon av nasjonale mål og virkemidler og en ny vurdering av hvordan Norges samlede innsats bør innrettes for å bidra best mulig til å redusere de globale utslipp av klimagasser*

Det er varslet at en ny stortingsmelding om klima vil fremmes i 2012. Meldingen vil inneholde en vurdering av klimapolitikken og behov for endrede virkemidler.

- *gjøre Statens forurensningstilsyn om til Klima- og forurensningsdirektorat*

Statens forurensningstilsyn byttet navn til Klima- og forurensningsdirektoratet 18. januar 2010.

- *bruke plan- og bygningsloven aktivt for å redusere utslippene av klimagasser fra transport og byggsektoren*

Ny plan- og bygningslov stiller krav om forsvarlig energibruk. Kravene i byggt teknisk forskrift krever 60 prosent fornybar energi til oppvarmingsformål for nybygg over 500 m². Fra 1. juli 2010 er det innført forbud mot installering av oljekjel i slike bygg.

- *at Forurensningsloven fortsatt skal være et viktig virkemiddel i klima- og miljøarbeidet*

Det er gjeldende politikk at forurensningsloven skal være et viktig virkemiddel i klima- og miljøarbeidet

- *at det i forbindelse med oppfølgingen av bærekraftstrategien, og i de ordinære budsjettframlegg, skal legges fram en rapportering/klimagassbudsjett som vurderer konsekvensene for klimagassutslipp og som rapporterer om utslippsutviklingen og gjennomføringen av klimapolitikken*

Finansdepartementet rapporterer årlig i nasjonalbudsjettet om utviklingen i utslipp av klimagasser og om innretningen av virkemiddelbruken.

Klimagassbudsjettet ble lagt fram første gang i 2009-budsjettet, det vil si en omtale av konsekvenser for klimagassutslippene av de sentrale satsninger i budsjettet. Regjeringen har også innført en klimavurdering av alle større satsninger internt i budsjettprosessen, der det er relevant. Dette arbeidet vil kunne gi vesentlig tilleggsinformasjon om klimaeffektene av satsningene og vil derfor styrke budsjettmaterialet på dette punktet og gi grunnlag for bedre avgjørelser. Se ellers omtale i 2012-budsjettet.

- *lage en konkret handlingsplan for alle sektorer for hvordan det norske samfunnet må forberede seg på å leve med klimaendringer, i forbindelse med behandlingen av Tilpasningsutvalgets innstilling*

Utvalget som vurderte konsekvensene av klimaendringer for Norge og Nasjonale tilpasningsbehov la fram sin utredning i november 2010. NOU'en vil bli fulgt opp av en stortingsmelding i 2012.

Naturmangfold og friluftsliv

Regjeringen vil:

- *bruke naturmangfoldloven aktivt for å redusere antall truede arter på gjeldende rødliste og sikre at de mest truede naturtyper får status som utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven*

I mai 2011 vedtok regjeringen forskrifter for de fem første utvalgte naturtypene og åtte prioriterte arter med fem økologiske funksjonsområder. Det planlegges vedtakelse av flere utvalgte naturtyper og prioriterte arter.

Det er etablert egne tilskuddsordninger for skjøtsel og andre aktive tiltak knyttet til prioriterte arter og utvalgte naturtyper som i 2012 er på 33 millioner kroner (innført i 2010).

Bevilgningene til å utarbeide faggrunnlaget for prioriterte arter og utvalgte naturtyper har økt.

- *øke skogvernet slik at naturmangfoldet ivaretas. Vern skal så langt som mulig baseres på frivillig vern*

Status per juni 2011: Det er vernet om lag 2 prosent av norsk produktiv skog. I alt 162 skogområdet er vernet siden 2005, med et samlet produktivt skogareal på 408 km². Av disse er 90 skogområder vernet som følge av ordningen med frivillig skogvern, det øvrige er i stor grad skog på statsgrunn.

- *gjennomføre den marine verneplanen*

Formell verneplanprosess er startet for de første 17 av 36 områder september 2009.

- *styrke skjøtsel og forvaltning av verneområder, samt arbeidet med verdiskaping knyttet til disse. Nasjonalpark- og naturinformasjonssentre må styrkes og nye etableres*

Midlene til vern og forvaltning har økt kraftig.

Den nye modellen for lokal forvaltning av verneområder innføres for nasjonalparkene og andre store verneområder. Per oktober 2011 er 28 nasjonalpark-/verneområde-styrer konstituert. Ytterligere 19 styrer er under etablering. Det er etablert 18 forvaltningsknutepunkt, og i løpet av 2011 ansettes, eller er under ansettelse, til sammen 34 nasjonalpark-/verneområdeforvaltere. Verdiskapingsprogrammet for naturarven startet opp i 2009 og omfatter i dag 15 prosjekter som skal vise hvordan vi kan utvikle naturopplevelser i samspill mellom næringsaktører innenfor reiseliv/turisme, lokalsamfunn, forvaltningsmyndigheter og kunnskapsinstitusjoner.

- *innføre en naturindeks for Norge som skal kunne presentere naturtilstanden i norske kommuner*

Den første landsdekkende Naturindeks for Norge ble lansert den 23. september 2010. Naturindeksen presenterer tilstanden i de ulike økosystemene og regionene av landet, og baserer seg på data og ekspertvurderinger for i alt 309 ulike indikatorer.

- *gjennomføre tiltak for å nå miljømålet om god økologisk tilstand i utvalgte vassdrag og kystområder innen 2015*

De første vannforvaltningsplanene (vannforskriften/EUs vannrammedirektiv) ble godkjent ved kgl. res. 11. juni 2010. Til planene hører tiltaksprogram med forslag til en rekke tiltak for å oppnå målene. Gjennomføringen av tiltakene starter opp nå. Økosystemtilnærmingen er nå fullt ut integrert i planleggingen etter vannforskriften. Arbeidet med vannforvaltningsplaner som omfatter alt kystvann, ferskvann og grunnvann i Norge har startet opp.

- *at de regionale vannforvaltningsplanene skal ha en økosystembasert tilnærming og omfatte miljøpåvirkninger og tiltak i vassdragene og kystområdene*

De første vannforvaltningsplanene ble godkjent ved kgl.res. 11. juni 2010. Til planene hører tiltaksprogram med forslag til en rekke tiltak for å oppnå målene i planene. Gjennomføringen av tiltakene starter opp nå.

Økosystemtilnærmingen er nå fullt ut integrert i planleggingen etter vannforskriften. De planene som ble vedtatt 11. juni 2010, omfatter ennå ikke alle relevante påvirkninger. De neste planene, som skal dekke alt ferskvann og kystvann i Norge, skal imidlertid inkludere alle vesentlige, relevante påvirkninger, herunder vesentlige biologiske påvirkninger i kystsonen som bl.a. rømming, lakselus, fremmede arter. Det er også enighet om at planene kan inneholde langsiktige forslag om framtidig miljøtilstand i regulerte vassdrag.

- *styrke tiltakene for å beskytte villaksen og bekjempe biologisk forurensing, blant annet gjennom kalking av vassdrag og bekjempelse av gyro*

Miljøvernmyndighetene har innført gytebestandsmål for forvaltningen av de ville bestandene av anadrom laksefisk og fulgt opp med historisk strenge reguleringer i laksefisket i sjø og elv.

Vi har opprettholdt en stabil og forutsigbar innsats på kalking.

Vi har revidert handlingsplanen for bekjempelse av lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* og styrket bevilgningen til formålet fra 23,5 millioner kroner i 2005 til 101 millioner kroner i 2012. 40 millioner kroner av dette er en engangsbevilgning som skal benyttes til rotenonbehandling i Vefsneia-regionen i 2012.

Regjeringen har lagt frem en miljøstrategi for havbruksnæringen som også omfatter mål og tiltak for å beskytte laksefisk.

- *at det skal bevilges mer penger til å kjøpe attraktive friarealer og strandområder til allmennhetens bruk, og at hensynet til friluftsliv og kulturminner blir ivaretatt når Statskog, Forsvaret, Jernbaneverket og Kystverket skal avhende eiendommer med attraktive strandområder, og at de viktigste forblir i offentlig eie*

Dette er fulgt opp i de årlige budsjettene gjennom økte tilsagnsrammer for kjøp og tilrettelegging av områder til 2010. Fra 2013/2014 legges ny nasjonal handlingsplan til grunn.

Fra 2006 til 2010 ble det i alt bevilget 164 millioner kroner til sikring av friluftsområder. I alt har regjeringen hittil sikret vel 250 friluftsområder. Ved utgangen av 2010 var antall sikrede friluftsområder ca. 2300 på landsbasis. Her inngår 68 eiendommer på i alt 20 000 dekar overtatt fra Forsvaret. Videre inngår flere fyrstasjoner. Kystverket har fra 2007 gjennom avtale med foreninger og kommuner åpnet for ny allmenn bruk av flere fyrstasjoner, bl.a. som kystledshytter.

- *fullføre gjennomgangen av lov om motorferdsel i utmark*

Arbeidet med å gjennomgå motorferdselsregelverket er i gang. Våren 2009 ble det vedtatt enkelte forskriftsendringer. Det er også gjennomført et barmarksprosjekt i Finnmark med forslag til tiltak for å redusere skadelig kjøring. Dette prosjektet samt den pågående gjennomgangen av motorferdselsregelverket vil ytterligere avklare eventuelle endringsbehov. Hovedspørsmålet er om det skal åpnes for rekreasjonskjøring sør for Nord-Troms eller ikke.

- *ta sikte på å legge fram en helhetlig forvaltningsplan for Nordsjøen*

Regjeringen tar sikte på å legge fram en forvaltningsplan for Nordsjøen – Skagerrak i en melding til Stortinget våren 2013. Faggruppen for Nordsjøen – Skagerrak, under ledelse av Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif), utarbeider det faglige grunnlaget for forvaltningsplanen. Det vil bli innhentet synspunkter på det faglige grunnlaget fra berørte interessegrupper og arrangert en åpen høringskonferanse før sommeren 2012.

Roviltforvaltning

Regjeringen vil:

- *samarbeide med Sverige om bestandsregistrering og fordeling av grenseulv. Ulvrevirer i grenseområdet skal regnes inn i det norske måltallet. Regjeringens utgangspunkt for forhandlingene med svenske myndigheter er at grenseulv skal regnes med en faktor på 0,5. Måloppnåelsen (antallet ynglinger) skal ses over flere år i sammenheng. Regjeringen vil på denne bakgrunn foreta en ny vurdering av bestandsmålet for ulv*

Dialog med Sverige om fordeling av grenserevir ble innledet i august 2010 og videreført i 2011. Det foreligger så langt ingen endelig avklaring med svenske myndigheter om

fordeling av ulv i grenserevir. Den svenske Riksdagen har satt i gang en ny stor utredning som blant annet skal vurdere nødvendig bestandsnivå for å ivareta en levedyktig bestand av ulv i Skandinavia. Jamfør rovviltforliket, Dokument 8:163 (2010-2011), vil forhandlingene med Sverige om fordeling av grenserevir starte umiddelbart etter at Sverige er ferdig med sin utredning om rovdyr. Det skal tas endelig stilling til bestandsmål for ulv når en avtale med Sverige er på plass, senest innen 2013.

- *fullføre ny bestandsregistrering, og utredningen av modell for beregning av antall ynglinger av bjørn. Regjeringen vil på denne bakgrunn foreta en ny vurdering av bestandsmålet for bjørn*

Fra og med 2009 gjennomføres årlige DNA-registreringer av bjørn i hele landet. Det skandinaviske bjørneprosjektet leverte våren 2010 en utredning av modell for estimering av antall årlige ynglinger for bjørn. Resultatene fra bestandsregistreringen og modellen inngikk i vurderingen av det nye bestandsmålet som ble vedtatt i det nye rovviltforliket.

- *invitere Stortinget til et bredt forlik om bestandsmål for ulv og bjørn. Dette skal skje innen utgangen av 2010*

Stortinget ble invitert til nytt forlik om bestandsmål for ulv og bjørn i desember 2010, og den 10. februar 2011 ble det første møte med partiene på Stortinget gjennomført. Det nye rovviltforliket, Dokument 8:163 S (2010–2011), ble vedtatt 17. juni 2011. Til oppfølging av rovviltforliket er det foreslått bevilget 10 millioner kroner ekstra i budsjettet for 2012.

- *gi omstillingsmidler i prioriterte rovdyrområder når dette anses hensiktsmessig*

Tilskudd til omstilling er praktisert i mange år. Grunnet ulik praksis i ulike områder er det nødvendig å utarbeide retningslinjer for å sikre mer enhetlig behandling av søkere. Landbruks- og matdepartementet nedsatte høsten 2010 en arbeidsgruppe som skulle gi en kortfattet oversikt over omstillingstilskudd grunnet rovvilt i perioden 1990 – 2010 og utarbeide forslag til retningslinjer/standarder for tilskuddsnivå ved omstilling grunnet rovvilt. Arbeidsgruppene oversendte rapporten 1. april 2011, og departementene vil arbeide videre med dette.

- *at det skal være lav terskel for å ta ut hannbjørner som har gjort skade eller som representerer et skadepotensial*

Terskelen for å ta ut hannbjørner som har gjort skade eller representerer skadepotensial er senket. Uttaket skjer både gjennom ordinær lisensfelling og skadefelling. Jamfør det nye rovviltforliket, Dokument 8:163 S (2010–2011), vedtatt 17. juni 2011, skal miljøforvaltningen i de tilfeller der lisensfelling ikke gir tilfredsstillende uttelling så langt det er mulig sørge for at resterende kvote tas ut i de områdene lisensfellingskvoten er gitt. Uttak i det som av rovviltnemndene er definert som prioriterte beiteområder i de enkelte regionene blir prioritert. Videre skal

ekstraordinære uttak etter endt lisensfellingsperiode for bjørn tillates i enkelttilfeller hvor det er sannsynliggjort et konkret skadepotensial på husdyr eller tamrein.

- *at det skal være lav terskel for å felle ulv som har gjort skade eller som representerer et skadepotensial utenfor ulvesonen*

Terskelen for å felle ulv som har gjort skade eller som representerer et skadepotensial er senket. Dette skjer både gjennom ordinær lisensfelling og skadefelling. Jamfør rovviltforliket, Dokument 8:163 S (2010–2011), vedtatt 17. juni 2011, skal miljøforvaltningen i de tilfeller der lisensfelling ikke gir tilfredsstillende uttelling så langt det er mulig sørge for at resterende kvote tas ut i de områdene lisensfellingskvote er gitt. Uttak i det som av rovviltnemndene er definert som prioriterte beiteområder i de enkelte regionene blir prioritert.

- *at rovviltforvaltningen skjer på en slik måte at antallet ynglinger holdes så nær bestandsmålet som mulig. Der bestandsmålet ikke er nådd skal oppbyggingstakten ta hensyn til nødvendig tid til tilpasninger for beitebrukerne og lokalsamfunnene generelt*

Rovviltet skal forvaltes på en slik måte at antallet ynglinger holdes så nær bestandsmålet som mulig.

For første gang ble det i 2010 registrert tre helnorske valpekull innenfor yngleområdet for ulv i Norge. Det ble åpnet for lisensfelling på tre ulv utenfor ulvesonen under lisensfellingsperioden i februar 2011. Hele kvoten på tre individer ble felt.

I Norge er det registrert om lag 2,3 millioner sau og lam, hvorav i underkant av 2 millioner årlig slippes på utmarksbeite. Av disse tapes årlig om lag 125 000 sau og lam på beite, og om lag 33 000 blir erstatta som tapt til rovvilt. I perioden 2006-2010 er det erstattet om lag 61 000 sau og lam som tapt til jerv, eller gjennomsnittlig 12 200 sau og lam pr år. Det er en positiv utvikling med nedgang i antall jerveskader på sau og lam totalt, og i 2010 ble det erstattet om lag 9 000 sau og lam som tapt til jerv. For tamrein er om lag 84 000 dyr erstattet som tapt til rovvilt den siste femårsperioden, eller gjennomsnittlig om lag 17 000 tamrein pr reindriftsår. Av disse er om lag 27 000 dyr erstattet som tapt til jerv, eller gjennomsnittlig om lag 5 400 tamrein pr år. I 2010 ble det erstattet om lag 5 300 tamrein som tapt til jerv.

Bestandsmålet for jerv er 39 årlige ynglinger, registreringene viser at det var 58 ynglinger i 2011. Dette er en nedgang fra 2010 hvor bestanden lå på 66 ynglinger. Gjennomsnittet siste tre år er 59 ynglinger. Av de 58 ynglingene som ble registrert i 2011, er 9 tatt ut gjennom ekstraordinære uttak. Uttak av jerv ved lisensfelling har vist en økende tendens de siste årene, men det har så langt ikke lyktes å beskatte bestanden nok gjennom tilnærmet lik ordinær jakt. Etter endt lisensfellingsperiode har miljøforvaltningen årlig vurdert om jaktuttaket har vært tilstrekkelig i forhold til fastsatt bestandsmål, eller om det har vært behov for ekstraordinære uttak. Jamfør det nye rovviltforliket, Dokument 8:163 S (2010–2011), vedtatt 17. juni 2011, skal miljøforvaltningen så langt det er mulig sørge for at resterende kvote tas ut i de

områdene lisensfellingskvote er gitt i de tilfeller der lisensfelling ikke gir tilfredsstillende uttelling. Uttak i det som av rovviltmyndene er definert som prioriterte beiteområder i de enkelte regionene blir prioritert. Videre skal fremtidige uttak av jerv gjennomført av miljøforvaltningen så langt det er mulig gjennomføres under lisensfellingsperioden, men likevel slik at uttak gjennomføres på en kostnadseffektiv måte. Alt uttak skal skje innenfor rammen av naturmangfoldloven og Bernkonvensjonen.

Om lag 33 000 sau og lam blir årlig erstatta som tapt til rovvilt. I perioden 2006-2009 er det erstattet om lag 48 000 sau og lam som tapt til gaupe, eller gjennomsnittlig om lag 9 700 sau og lam pr år. Det er en positiv utvikling med nedgang i antall gaupeskader på sau og lam totalt, og i 2010 ble det erstattet om lag 8 700 sau og lam som tapt til gaupe. For tamrein er om lag 84 000 dyr erstattet som tapt til rovvilt den siste femårsperioden, eller gjennomsnittlig om lag 17 000 tamrein per reindriftsår. Av disse er om lag 29 000 dyr erstattet som tapt til gaupe, eller gjennomsnittlig om lag 5 800 tamrein pr år. I reindriftsåret 2009-2010 ble det erstattet om lag 7 300 tamrein som tapt til rovvilt, noe som er en økning fra gjennomsnittet de siste fem årene.

Bestandsmålet for gaupe er på 65 årlige ynglinger, og bestandsstatus rapportert fra det nasjonale overvåkingsprogrammet viser at det var 74 familiegrupper i Norge før jakt i 2011. Dette viser en nedgang i antall familiegrupper fra 2009 og 2010, men er fortsatt over bestandsmålet. Avskytingen av gaupe har de siste årene vært rekordhøye. I 2010 var avskytingen større enn noen gang, og det forventes at bestanden nå er ytterligere redusert. Ny oversikt over bestandsstatus vil først foreligge etter at kommende vinters registreringsarbeid er utført, våren 2012.

Det nasjonale bestandsmålet for brunbjørn skal reduseres fra 15 til 13 årlige ynglinger, jf. det nye rovviltforliket (Dokument 8:163 S (2010–2011)). Stortinget har ikke tatt stilling til hvilke forvaltningsregioner som skal få redusert regionalt bestandsmål for bjørn. Endring av bestandsmålet krever endring i forskrift av 18. mars 2005 om forvaltning av rovvilt (rovviltforskriften), og Miljøverndepartementet vil sende endringsforslag på høring om kort tid. Det skandinaviske bjørneprosjektet leverte våren 2010 en modell for estimering av antall årlige ynglinger for bjørn. Det estimerte antall ynglinger av bjørn i 2010 var om lag 6 ynglinger.

- *styrke overvåking og bestandsregistrering av rovdyr betraktelig. Det skal gjennomføres årlig DNA-registrering av bjørn og jerv over hele landet, og den lokale deltakelsen i bestandsregistreringen skal økes. En ny metodikk for bestandsregistrering vil gi oss et bedre anslag over antallet årlige ynglinger av bjørn*

Overvåkningen er styrket. Fra og med 2009 gjennomføres årlige DNA-registrering av bjørn og jerv i hele landet. Et uavhengig overvåkingsorgan, Rovdata, ble etablert høsten 2010. Rovdata skal blant annet arbeide for økt lokal deltakelse i bestandsregistreringen. Den nye modellen for estimering av antall årlige ynglinger av bjørn har gitt oss bedre anslag over antall årlige ynglinger. Fra å være avhengig av

observasjon av årsunger har vi nå en modell som tar utgangspunkt i DNA-analysene og forskningsdata.

- *at all forvaltning av rovdyr skal bygge på vitenskapelig- og erfaringsbasert kunnskap. Nasjonalt overvåkingsprogram for store rovdyr skal ha overordnet ansvar for bestandsregistreringen*

Dagens praksis er at man implementerer både ny vitenskaplig- og erfaringsbasert kunnskap i rovviltforvaltningen.

Et uavhengig overvåkningsorgan, Rovdata, ble etablert høsten 2010. Rovdata er en videreføring av Nasjonalt overvåkingsprogram for store rovdyr, og skal ha en tydelig identitet som egen seksjon på Norsk Institutt for Naturforskning. Rovdata foreslås styrket med 2 millioner kroner i 2012.

Rovdata skal blant annet arbeide for

- Økt lokal deltakelse i bestandsregistreringen.
 - God synliggjøring av sammenhengen mellom overvåkning, forskning og forvaltning.
 - Økt formidling av resultater til allmennheten og ulike brukergrupper.
 - Økt service til ulike brukergrupper, inklusive forvaltningen.
 - Økt fokusering på videreutvikling og validering av metoder.
 - Etablering av felles fennoskandisk koordinering av metoder og presentasjon av resultater.
 - Helhetlig presentasjon og tolkning av resultater.
- *gjennomføre en evaluering av gjeldende arealdifferensiering i rovviltregionene, blant annet med sikte på bedre geografisk samordning av områder som er prioritert til henholdsvis rovvilt og beitebruk i grenseområdene mellom forvaltningsregionene. Det skal ikke være rovdyr som representerer et skadepotensial i prioriterte beiteområder for husdyr og kalvingsområde for rein*

Miljøverndepartementet sendte sommeren 2010 et oppdrag til rovviltnemndene om en evaluering av arealdifferensieringen, og dette er nå gjennomført i samtlige forvaltningsregioner. Miljøverndepartementet har videre bedt Direktoratet for naturforvaltning om å gjøre en faglig vurdering og gi råd om videre oppfølging av evalueringene innen 2011. Det skal være lav terskel for felling av dyr som har gjort skade eller som representerer et skadepotensial i prioriterte beiteområder, og i prioriterte rovviltområder skal sauehold og andre produksjoner basert på utmarksbeite tilpasses gjennom forebyggende tiltak og omstilling med utgangspunkt i rovviltforekomsten i beiteområdet. Tap av sau og tamrein på grunn av rovvilt ligger i mange beiteområder på et nivå som ikke er forenlig med jordbruksfaglig og reindrifsfaglig forsvarlig drift (ikke forenlig med mål om levedyktig næringsdrift basert på utmarksbeite og målet om ei bærekraftig reindrif). Konflikten mellom vern av rovvilt og reindriften har særlige utfordringer i sør-samiske områder og i forhold til

kalvingsland. En tydelig soneforvaltning slik Stortinget har vedtatt i rovviltforliket 2011, med blant annet lav terskel for uttak av rovvilt i prioriterte beiteområder og krav om at beitenæringene tilpasses rovviltforekomsten i prioriterte rovviltområder, skal følges opp videre i alle forvaltningsledd.

- *effektivisere skadefelling av rovvilt. Det offentliges praktiske og økonomiske ansvar for skadefelling skal forsterkes og klargjøres, med sikte på at andelen vellykkede skadefellingsforsøk skal øke*

Det ble innvilget flere søknader om skadefelling i 2010 enn i 2005. Selv om det også er blitt flere skadefellinger, 93 i 2010 mot 23 i 2005, er det et mål å effektivisere skadefellingsforsøkene ytterligere. Opplæring og kompetanseheving har fått økt fokus, blant annet deltar Statens Naturoppsyn i kursing av fellingsledere. I flere områder satses det også på trening av sporhunder. En arbeidsgruppe under ledelse av Fylkesmannen i Hedmark ble nedsatt av Miljøverndepartementet i 2009. Rapporten fra arbeidsgruppa ble oversendt i mars 2010, og vil være med å danne grunnlaget for videre vurderinger av tiltak for effektivisering av skadefelling. Et forslag fra gruppa er å videreføre ordningen med kompensasjon for deltagere på skadefellingslag. En slik godtgjøringsordning for deltagere under skadefellingsforsøk er trådt i kraft 1. oktober 2011.

- *sikre at det ved gjennomføring av skadefellingsforsøk i regi av kommunale fellingslag gis nødvendig bistand og veiledning fra Statens naturoppsyn (SNO). Deltakere i kommunale fellingslag skal få økonomisk kompensasjon fra første dag*

Informasjon, veiledning og bistand fra SNO til kommunale fellingslag er sendt til alle fylkesmenn. Skadefellingsforsøk gjennomføres normalt av et lokalt fellingslag oppnevnt av kommunen, og SNO bistår lokale fellingslag etter anmodning og nærmere vurdering. Avhengig av situasjonen bistår SNO med veiledning eller direkte med personell i skadefellingsforsøket. En ny forskrift om kompensasjonsordning for deltagere på skadefellingslag er trått i kraft. Ordningen innebærer at deltagere på kommunale og interkommunale fellingslag får kompensasjon fra første dag av et skadefellingsforsøk, og ordningen har tilbakevirkende kraft for beitesesongen 2010.

- *endre erstatningsordningen for husdyr med sikte på at faktisk rovdyr tap skal erstattes*

Miljøverndepartementet satte ned et ekspertutvalg for utredning av forslag til ny erstatningsordning for husdyr høsten 2010. En mest mulig presis, kunnskapsbasert og konfliktdempende ordning vil kreve inngående kunnskap om en rekke forhold, herunder tap av husdyr til rovvilt og tapsomfang grunnet andre årsaker. Videre er det viktig med en bred prosess og god forankring hos berørte parter. Ekspertutvalget skal rapportere til Miljøverndepartementet 1. juli 2011.

Miljøverndepartementet har også nedsatt en prosjektgruppe for utredning av forslag til ny erstatningsordning for tamrein. Denne gruppen leverte sin rapport til Miljøverndepartementet 15. april 2011, Jf. rovviltforliket (Dokument 8:163 S (2010–2011)) skal disse rapportene følges opp overfor Stortinget på en egnet måte.

- *foreta en gjennomgang og iverksette nødvendige tiltak både innenfor rovviltforvaltninga og reindrifta med sikte på å sikre situasjonen for sørsamisk tamreindrift*

En arbeidsgruppe under ledelse av Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, nedsatt av Miljøverndepartementet og Landbruks- og matdepartementet, leverte sin rapport høsten 2009. Rapporten har fortløpende blitt fulgt opp av miljøforvaltningen, og saken er til behandling i departementene. Det gjennomføres konsultasjoner med Sametinget og Norske Reindriftssamers Landsforbund (NRL), og først når konsultasjonene er sluttført vil det bli tatt endelig stilling til helhetlig oppfølging av rapporten.

Videre har Miljøverndepartementet tatt initiativ til et forskningsprosjekt på tamrein og rovvilt i Midt-Norge. Forskningsprosjektet vil ha fokus på tap og produksjon i reindrifta, og rovviltrelaterte tema som arealbruk og predasjon.

- *arbeide videre med spørsmålet om en generell innlemmelse av hund i nødvergebestemmelsen. Det vil blant annet bli sett nærmere på svenske erfaringer på området*

Miljøverndepartementet skal endre nødvergebestemmelsen slik at rovdyr kan avlives for å beskytte hund ved direkte angrep av rovdyr, jf. Dokument 8:163 S (2010-2011). Forslag til lovendring planlegges fremmet for Stortinget i løpet av første kvartal 2012.

- *øke ressursene til forebyggende tiltak*

Midlene til Forebyggende og konfliktdempende (FKT) tiltak ble opprettet i 2000. Siden 2005 har FKT-posten økt fra 32 millioner via 80,5 millioner i 2009 til 68,1 millioner i 2011. Forslaget til budsjett for 2012 er 68,1 millioner kroner. Hoveddelen av disse midlene fordeles til rovviltnemndene i de åtte forvaltningsregionene, og det er rovviltnemndene som prioriterer bruken av midlene til ulike tiltak i den enkelte region.

Direktoratet for naturforvaltning holder igjen noen midler for tilskudd til sentrale og nasjonale tiltak.

I tillegg til det rent budsjettmessige brukes det ressurser på oppfølging av ulike tiltak for øvrig. Blant annet ble det i november 2010 gjennomført en større erfaringskonferanse med tema rovviltsikre gjerder på Gardermoen.

Forbruk og forurensning

Regjeringen vil:

- *sørge for bedre produktmerking slik at det er mulig for forbrukerne å gjøre miljøvennlig valg*

Relevante miljømerkeordninger er kartlagt og det ble foretatt en undersøkelse av hvordan forbrukere oppfatter ordningene. Denne slo fast at mange forbrukere synes det er vanskelig å orientere seg i merkemangfoldet, men at svært mange likevel ikke vil være mangfoldet foruten og benytter seg aktivt av merkene i sitt hverdagsliv. Undersøkelsen viste også at det er de offentlige merkeordningene som både er mest kjent og som nyter mest tillit i markedet.

Regjeringen har styrket budsjettet til Stiftelsen miljømerking med 1 million kroner i 2011 til arbeidet med profilering og forvaltning av de offisielle miljømerkene (Svanen og Blomsten).

- *utarbeide tiltak for å nå målet om å stanse bruk og utslipp av miljøgifter innen 2020*

Det er vedtatt forbud og restriksjoner på en rekke miljøgifter, både nasjonalt og som oppfølging av felles EØS-regelverk. Norge har arbeidet for at flere miljøgifter omfattes av internasjonale restriksjoner, og bl.a. bidratt aktivt til at det nå forhandles om en ny global kvikksølvkonvensjon.

Miljøgiftsutvalget overleverte NOU 2010:9 "Et Norge uten miljøgifter" til miljø- og utviklingsministeren i november 2010. Utvalgets arbeid ble igangsatt for å gi myndighetene et styrket grunnlag for videreutvikling av norsk politikk og virkemidler på området. Utredningen har vært på høring, og departementet vurderer tiltak og virkemidler i det videre arbeidet med 2020-målet om å redusere og stanse utslipp av miljøgifter.

- *frigi viktige kystarealer ved å gjennomføre og videreutvikle handlingsplanen for opprydding i forurenset sjøbunn*

Et omfattende arbeid er satt i gang med å forberede og gjennomføre oppryddingsprosjekter på de 17 prioriterte områdene som inngår i handlingsplanen for opprydding i forurenset sjøbunn. Oppryddingsarbeidet i Oslo havn og ved Killingdal gruver i Trondheim er ferdigstilt, arbeidet med opprydding i Tromsø er godt i gang, og omfattende oppryddingstiltak er allerede gjennomført i Kristiansand. Det planlegges igangsatt større tiltak i Trondheim (havneområdet), Sandefjord og Harstad. Andre steder er det gjennomført/gjennomføres det undersøkelser for å avdekke behovet for opprydding. Tiltaksplaner vil bli senere bli utarbeidet for disse områdene.

- *styrke tilsynet og kontroll med behandlingsanlegg for farlig avfall, og styrke tilsynet for å avdekke ulovlig import og eksport av farlig avfall*

Kontrollen med mottaks- og behandlingsanlegg for farlig avfall er intensivert de siste årene. Klima- og forurensningsdirektoratet har også skjerpet kravene til behandlingsanlegg. Klima- og forurensningsdirektoratet, Kystverket, Sjøfartsdirektoratet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap og Toll- og avgiftsdirektoratet har utviklet et nytt opplegg for kontroll med import og eksport av farlig avfall med tank- og bulkskip. Klima- og forurensningsdirektoratet og Toll- og avgiftsdirektoratet har også et kontrollsamarbeid rettet mot eksport av farlig avfall i konteinere.

- *stimulere til materialgjenvinning ved å sørge for rammebetingelser som gjør det lønnsomt å sortere ut egnede fraksjoner for materialgjenvinning*

Kravene ble flyttet fra forurensningsloven til plan- og bygningsloven 1. juli 2010. Rammebetingelsene for materialgjenvinning vil bli gjennomgått i ny stortingsmelding om avfallspolitikken.

- *kartlegge og sikre deponier av industrielt lavradioaktivt avfall*

Det er bygget et permanent deponi for lavradioaktivt avfall (scale) fra olje- og gassindustrien i Gulen i Sogn, som er godkjent av Statens strålevern. Ved utgangen av 2009 var det lagret i overkant av 200 tonn radioaktivt avfall i Gulen, mens det er fortsatt lagret ca 300 tonn ved de 8 midlertidige lagrene langs kysten som har midlertidig godkjenning fra Statens strålevern. Disse lagrene skal tømmes og omgjøres til mottaks- og forbehandlingsanlegg for scale fra offshorevirksomheten.

- *bidra aktivt til revisjon av Gøteborgprotokollen og EUs direktiv om nasjonale utslippstak for forurensninger til luft for å oppnå utslippsnivåer som ikke er skadelig for helse eller miljø*

Det ble i desember 2009 besluttet å innlemme EUs direktiv om nasjonale utslippstak for visse forurensende utslipp til luft i EØS-avtalen. Norge påtok seg med dette samme utslippsforpliktelser som i Gøteborgprotokollen. Norge deltar aktivt i arbeid med å forberede revisjon av Gøteborgprotokollen med sikte på å vedta reviderte bestemmelser våren 2012. Kommisjonen tar sikte på å legge fram forslag til revidert direktiv om nasjonale utslippstak i 2013. Norge deltar i de faglige arbeidene som vil ligge til grunn for dette.

- *øke innsatsen for bekjempelse av miljøkriminalitet*

Tilsyn med virksomheter som håndterer farlig avfall er styrket. Oppfølging gjennom tilsyn hvor virksomheter kontrolleres og samtidig informeres om regelverket er et viktig virkemiddel for å hindre miljøkriminalitet. Straffelovgivningen knyttet til ulovlig

import og eksport av avfall revideres. Norge har tatt initiativ under Basel-konvensjonen for grensekryssende transport av farlig avfall for å klargjøre folkerettens regelverk for den type produksjon om bord på skip som leverte avfall til Vest-Tank i Gulen i 2006-2007. Forbudet mot denne typen aktivitet presiseres nå gjennom regelverket til FNs sjøfartsorganisasjon IMO.

- *styrke kunnskapen om miljø- og klimavennlig forbruk*

Frivillige offisielle miljømerkeordninger som Svanen og Blomsten er viktig for å gi forbrukerne mulighet til å velge de minst miljø- og klimabelastende varer og tjenester. Det gis støtte til Miljømerking for å få fram flere miljømerkede produkter på markedet, til kampanjer for å få økt fokus på miljø- og klimavennlige produkter, og til Grønn Hverdag for gjennom praktiske råd og løsningsforslag påvirke forbrukere til mer miljøvennlig atferd.

Kulturminner og kulturmiljø

Regjeringen vil:

- *forbedre kulturminneforvaltningen i tråd med Riksrevisjonens forvaltningsrevisjon*

Gjennom "Kunnskapsløftet på kulturminnefeltet" investeres det i et forvaltnings- og saksbehandlersystem der digitale verktøy brukes til å standardisere og forenkle arbeidsprosesser på alle forvaltningsnivåer: kommuner, fylkeskommuner og Riksantikvaren. Systemet omfatter både fredede kulturminner av nasjonal verdi og lokale kulturminner av regional og lokal verdi. Satsingen har også en rekke tiltak rettet mot kommunene.

- *styrke innsatsen for å sette i stand de tekniske og industrielle kulturminnene som viktig dokumentasjon av arbeiderbevegelsens historie og kunnskap om arbeidsprosesser, teknologi og sosialhistorie*

Innsatsen for å sette i stand de tekniske og industrielle kulturminnene som viktig dokumentasjon av arbeiderbevegelsens historie og kunnskap om arbeidsprosesser, teknologi og sosialhistorie er styrket. Elleve tekniske og industrielle kulturminner inngår i et bevaringsprogram for tekniske og industrielle kulturminner som får faste årlige tilskudd over Miljøverndepartementets budsjett. Midlene skal bidra til å sette i stand og sikre forvaltning, drift og vedlikehold av anleggene. Tilskuddsposten er økt fra 14 millioner kroner i 2005 til 42 millioner kroner i 2011, denne bevilgningen videreføres i 2012.

- *øke kunnskapen om arkeologiske kulturminner som kommer fram i dagen på grunn nedsmelting av breer og fonner i høyfjellet som en følge av klimaendringer*

Miljøverndepartementet har bevilget 900 000 kroner per år i 2010 og 2011, i alt 1 800 000, til sikringsprogrammet for arkeologiske kulturminner som framkommer ved bortsmelting av breer og fonner. Programmet videreføres i 2012.

- *trappe opp innsatsen i verdensarvområdene for å sikre en forvaltning i tråd med forpliktelsene i verdensarvkonvensjonen og internasjonale evalueringer og for å utvikle lokal verdiskaping*

Arbeid med en helhetlig politikk for norsk implementering av verdensarvkonvensjonen er startet, herunder er en utredning bestilt og levert. Arbeidet vil være et resultat av dialog med et bredt spekter av aktører og interessenter. Den helhetlige politikken skal identifisere utfordringer, prioritere oppgaver og gjennomgå virkemidler. Det forventes at den helhetlige politikken vil kunne bidra til styrket og målrettet innsats for verdensarv i Norge og for norsk verdensarvsamarbeid internasjonalt. Etter planen skal arbeidet slutføres som del av ny stortingsmelding om kulturminnepolitikken.

I 2011 bevilget regjeringen 45 millioner kroner for å stabilisere verdensarvstedet Bryggen i Bergen. I løpet av de siste 25 årene har grunnvannet under deler av Bryggen sunket med mer enn 1,5 meter. Det har ført til at flere av de bevaringsverdige husene i området har fått store setningsskader. Arbeidet med å heve grunnvannet startet i sommer. Planen er å avslutte i 2012.

- *prioritere arbeidet med planlagte verdensarvnominasjoner*

Røros bergstad og Circumferensen ble behandlet og innskrevet på Verdensarvlista i juli 2010, mens nominasjonsarbeidet for Rjukan-Notodden og Odda ble satt i gang samme høst. Regjeringen vil i 2012 starte opp arbeidet med sikte på å nominere deler av Svalbard til Unescos verdensarvliste. Basert på resultatene av utredningsprosessen vil regjeringen på et senere tidspunkt ta stilling til om deler av Svalbard bør nomineres til verdensarv.

Regjeringen vil gjennomgå betydningen av verdensarvstatus og konsekvenser for næringsliv og forvaltning før det tas stilling til om arbeidene med å nominere Lofoten som verdensarv skal gjenopptas.

- *vurdere tiltak for å hindre at fredete og verneverdige bygninger forfaller*

Etter hjemmel i ny plan- og bygningslov samarbeider Kommunal- og regionaldepartementet med Miljøverndepartementet om forskrift som vil gi kommunen adgang til å gi pålegg om utbedring og istandsetting av bevaringsverdige bygg. Utkast til forskrift ble sendt på høring høsten 2011.

Sammen med Byggenæringens Landsforening (BNL) har Miljøverndepartementet etablert nettportalen "Bygg og Bevar". Hensikten er å sikre eiere av kulturhistorisk verdifulle bygninger god og kvalitetssikret gratis informasjon om vedlikehold, istandsetting, metode- og materialbruk, håndverkere med spesialkompetanse osv. og å

skape en arena for erfaringsutveksling mellom ulike aktører. Sekretariatet er lagt til Byggenæringens Landsforening. Nettportalen ble offisielt åpnet i oktober 2010 og er fremdeles under utvikling.

KAPITTEL 13: ENERGIPOLITIKK

Regjeringens visjon er at Norge skal være en miljøvennlig og verdensledende energinasjon. Vi har stor vannkraftproduksjon. Vi har rikelig tilgang på olje og gass. Vi har mange bedrifter og arbeidsplasser knyttet til produksjon og foredling av norske energiressurser. Grønne arbeidsplasser innenfor energiproduksjon og miljøteknologi skal bli en ny vekstnæring i Norge.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Mer fornybar energi

Regjeringen vil:

- *innføre det felles sertifikatmarkedet med Sverige fra 1. 1 2012 basert på prinsippene i overenskomsten av 7.9.2009. Regjeringen vil fremme forslag om en overgangsordning fram til et slikt system er på plass. Overgangsordningen skal sikre fortsatt utbygging av kraft etter 7. 09. 2009. Overgangsordningen skal basere seg på de endelige vilkårene for det svensk/norske sertifikatmarkedet fra og med sertifikatmarkedet starter opp.*

Regjeringen fremmet lov om elsertifikater for Stortinget i april 2011 og den ble vedtatt i juni. Loven inkluderer en overgangsordning som har sikret en fortsatt utbygging av kraft frem til elsertifikatordningen starter opp.

Olje- og energidepartementet fastsatte 16. desember forskrift til lov om elsertifikater. Dermed er det norske rammeverket for elsertifikatmarkedet på plass. 19. desember vedtok EØS-komiteen å innlemme fornybardirektivet i EØS-avtalen. Det innebærer at avtalen mellom Norge og Sverige om et felles elsertifikatmarked kan settes i kraft som planlagt den 1. januar 2012.

Overgangsordningen som skulle gjelde fram til det felles elsertifikatmarkedet med Sverige er på plass i 2012, ble presentert 26. november 2009. Ordningen omfatter alle kraftverk som er basert på fornybare energikilder og som har byggestart etter 7. september 2009. I tillegg omfattes vannkraftverk med byggestart etter 1. januar 2004 og installert effekt inntil 1 MW (mikro- og minikraftverk).

- *oppretholde Enova som vårt viktigste verktøy for å støtte fornybar energi og energieffektivisering. Ved opprettelse av et felles sertifikatmarked skal Enovas innsats særlig rettes mot energieffektivisering, varme og utprøving av umodne teknologier. Regjeringen vil i den forbindelse utarbeide nye resultatmål for Enova*

Energifondet tilføres om lag 1,93 milliarder kroner i 2012. Olje- og energidepartementet har evaluert Enova og dette vil danne grunnlag for en ny avtale med nye resultatmål for virksomheten.

- *styrke og forbedre konsesjonsbehandlingen uten å redusere miljøkravene*

NVEs konsesjonsbehandlingskapasitet er blitt budsjettmessig styrket de senere årene. Dette er fulgt opp gjennom bl.a. retningslinjer, regionvis koordinering og regionale planer.

Mål og prinsipper i naturmangfoldloven trekkes nå inn i konsesjonsvurderingen etter vassdrags- og energilovgivingen.

- *gjennomgå regelverket knyttet til revisjon av vassdragskonsesjoner*

Retningslinjer for behandling av revisjonssaker er under utarbeidelse.

- *følge opp Havenergistrategien*

Havenergiloven ble vedtatt i Stortinget våren 2010. En direktoratgruppe ledet av NVE avsluttet i oktober 2010 en grovsiling av hvilke arealer som kan være egnet for utbygging av havvind i fremtiden. Strategiske konsekvensutredninger har startet opp og vil bli gjennomført i 2011 og 2012. Enova har tildelt støtte til flere prosjekter innen havenergi under programmet Tematisk satsing på demonstrasjon av umodne teknologier.

- *øke FoU innen fornybare energikilder og karbonfangst og -lagring til totalt 600 millioner kroner innen 2010 i tråd med klimaforliket*

Regjeringen har i tråd med klimaforliket økt bevilgningen til FoU innen fornybare energikilder og karbonfangst og -lagring med til sammen 600 millioner kroner. Bevilgningen ble økt med 300 millioner kroner i henholdsvis 2009 og 2010.

- *legge til rette for at Statkraft videreutvikles som en motor innenfor fornybar energi*

Med basis i norsk kompetanse og erfaring har Statkraft utviklet seg til Europas største produsent av fornybar energi og til en sentral aktør når det gjelder vannkraft i lav- og mellominntektsland i Asia og Sør-Amerika gjennom eierskapet i SN Power, sammen med Norfund. Dette har bidratt til verdiskaping for staten og utvikling og tilgang på fornybar energi i land med betydelige energibehov. Dette har så langt vært mulig samtidig som at avkastningen fra felles norske vannkraftressurser har kommet fellesskapet til gode gjennom høye utbytter fra selskapet. Staten som eier er nå i en dialog med Statkraft om de strategiske og finansielle rammene for selskapet videre.

- *bidra til utvikling og kommersialisering av hydrogen som energibærer*

Regjeringen har fulgt opp utvikling og kommersialisering av hydrogen gjennom RENERGI-programmet i regi av Forskningsrådet (FoU knyttet til produksjon, lagring og kommersialisering av hydrogen). Videre har Samferdselsdepartementet fulgt opp bruk av hydrogen i transport.

- *fortsette å styrke satsingen på fornybar energi og legge fram en opptrappingsplan for dette. Hovedvirkemidlene for å støtte utbygging av fornybar energi er Enova, et felles marked for elsertifikater med Sverige og EUs kvotemarked. Regjeringen vil arbeide for at EUs kvotemarked skal gjøres strammere, og derigjennom ytterligere bedre lønnsomheten ved utbygging av fornybar energi. Regjeringen vil også bygge opp Grunnfondet for fornybar energi og energieffektivisering til 30 milliarder kroner innen 2012*

Grunnfond for fornybar energi og energieffektivisering (Grunnfondet) er tilført en kapital på 25 milliarder kroner, noe som gir en årlig avkastning på 996 millioner kroner. Avkastningen overføres årlig til Energifondet. I 2012 legges det opp til at Energifondet samlet tilføres om lag 1,93 milliarder kroner. Se omtale av elsertifikatmarkedet under første punkt i dette kapitlet.

I tillegg har regjeringen arbeidet med:

- *INTPOW*

Internasjonalisering gir sysselsettingseffekter i hele landet og er viktig for å bevare og utvikle ny kompetanse. I 2009 ble Norwegian Renewable Energy Partners – INTPOW – etablert for å fremme energinæringenes internasjonale konkurransekraft. Tilskudd fra Olje- og energidepartementet på 4 millioner kroner foreslås videreført over statsbudsjettet i 2012. I løpet av 2012 vil det bli gjennomført en evaluering av INTPOW.

Satsing på nett, sikker energiforsyning og skredforebygging

Regjeringen vil:

- *legge til rette for økt utbygging av nettkapasitet mellom landsdelene og til utlandet*

Det har blitt lagt til rette for økt utbygging av nettkapasitet mellom landsdelene og til utlandet. Statnett arbeider med en portefølje av investeringsprosjekter i nettkapasitet mellom landsdelene:

- Byggingen av en 420 kV-ledning mellom Sauda og Liastølen er igangsatt, og skal idriftsettes høsten 2011.
- Det pågår reinvesteringer og spenningsoppgraderinger i Hasle transformatorstasjon i Østfold.
- Byggingen av en 420 kV-ledning mellom Varangerbotn og Skogfoss i Øst-Finnmark er igangsatt, og planlegges idriftsatt i 2013.
- Statnett fikk anleggskonsesjon for en 420 kV-ledning mellom Sima og Samnanger i Hardanger 2. juli 2010. Byggingen er nå i gang.

- Statnett fikk 8. april 2011 anleggskonsesjon for deler av strekningen for 420 kV kraftfremføring mellom Ørskog og Sogndal. Olje- og energidepartementet fattet 21.12.11 endelig vedtak for de gjenværende delstrekninger av ny 420 kilovolt (kV) kraftledning mellom Ørskog og Sogndal. Det gjelder strekningene fra Ørskog til Hovdenakk transformatorstasjon i Ørsta, og fra sørsiden av Hundvikfjorden i Bremanger til Moskog transformatorstasjon i Jølster. Dermed er det fattet vedtak for hele kraftledningen.
- Statnett fikk 13. desember 2010 anleggskonsesjon for 420 kV sjøkabel Teigen-Evje i Oslofjorden.

Flere andre større ledningsprosjekter er under konsesjonsbehandling, blant annet 420 kW-linjene Namsos-Roan-Storheia, Balsfjord-Hammerfest, Skaidi-Varangerbotn Kristiansand-Bamble.

- Statnett fikk 2. juli 2010 anleggskonsesjon til Skagerak 4, som er en fjerde sjøkabel til Danmark. Forbindelsen er kostnadsberegnet til 3 milliarder kroner, skal ha en kapasitet på 700 MW og planlegges idriftsatt i 2014.
 - Statnett vurderer nå nye utenlandsforbindelser til Sverige, Tyskland og Storbritannia.
- *at utbyggingen av toveiskommunikasjon mellom nettselskap og forbruker skal gi insentiver til energisparing*

Regjeringen har lagt opp til at utbyggingen av toveiskommunikasjon mellom nettselskap og forbruker skal øke bevisstheten rundt energiforbruk og gi insentiver til energisparing. I januar 2011 ba departementet derfor NVE om å forsere utrulling av AMS til landets nettkunder, og raskere enn NVEs opprinnelige forslag. Det legges opp til at samtlige kunder skal ha innført AMS innen utgangen av 2016, men mange kunder vil ha dette på plass i god tid før dette.

- *støtte det pågående samarbeidet i det nordiske og europeiske kraftmarkedet*

På det nordiske ministermøtet i Stockholm i oktober 2009 forsterket energiministrene sin støtte til handlingsplanen fra ministermøtet i Umeå om utviklingen av et grenseløst nordisk kraftmarked. På globaliseringsforum 20. mai 2010 vedtok de nordiske statsministrene blant annet å styrke det nordiske samarbeidet på el-området og arbeide videre med et felles sluttbrukermarked. Det nordiske markedet og Frankrike, Tyskland, Belgia, Nederland og Luxembourg ble koblet sammen høsten 2011.

- *styrke Statnetts rolle som tilrettelegger mellom store forbrukere av kraft, nettbygging og produksjon*

Statnetts rolle som tilrettelegger mellom store forbrukere av kraft, nettbygging og produksjon er styrket. Det har blitt gitt føringer til NVE om å i konsesjonsbehandlingen prioritere prosjekter som raskt kan bidra til å styrke forsyningssikkerheten, særlig i utsatte regioner.

- *satse videre på skred- og flomforebygging gjennom økt kunnskap, sikringstiltak, bedre overvåking og varsling*

Det er opprettet en forsknings- og formidlingsenhet for skred i Førde. Bevilgningen til sikringstiltak og overvåking og varsling av store fjellskred er økt. Utvikling av en varslingstjeneste for snø- og løsmasseskred er påbegynt.

- *følge opp strategien om hvordan det skal tas sterkere hensyn til miljø, estetikk og lokalsamfunn når forsterkninger i kraftnettet planlegges*

Regjeringen har i juni 2009 fått vedtatt strategien om hvordan det skal tas sterkere hensyn til miljø, estetikk og lokalsamfunn når forsterkninger i kraftnettet planlegges, jf. Ot.prp. nr. 62 (2008-2009) i juni 2009. NVE og Olje- og energidepartementet legger strategien til grunn i konsesjons- og klagebehandling av kraftledninger. Regjeringen har en stortingsmelding om overordnede føringer for nettutviklingen under utarbeidelse. Tema fra strategien vil bli gjennomgått ifm arbeidet med denne.

- *at nettleien for strøm skal utjevnes over hele landet. Dette kan enten skje ved en ordning med felles nettariff eller ved at de statlige tilskuddene som i dag finnes trappes opp. Regjeringen vil slutføre utredningen om en felles nettariff samt vurdere forholdet mellom faste og variable avgifter*

Olje- og energidepartementet har vurdert alternative modeller for tariffutjevning, herunder felles nasjonale tariffer og økning av tilskuddet til den eksisterende utjevningsordningen. Regjeringen har besluttet å øke tilskuddet til eksisterende utjevningsordning. Utjevningsordningen reduserer nettleien for forbrukere i distrikter hvor nettselskapene har særlig høye kostnader. Slike selskaper er lokalisert i alle landets regioner. Regjeringen dobler tilskuddet til utjevning av overføringstariffer fra 60 til 120 millioner kroner i 2012. Fra 2012 endres i tillegg kriteriene for utdeling slik at selskapene som omfattes av ordningen mottar tre fjerdedeler av differansen mellom terskelverdien og selskapets gjennomsnittlige nettkostnader istedenfor to tredjedeler som tidligere. Hensikten er en større målretting av ordningen og større utjevning av nettleien. Det legges ikke opp til en endring av forholdet mellom faste og variable avgifter.

- *at det skal vurderes om Statnett i særskilte tilfeller skal kunne pålegges å betale anleggsbidrag*

Departementet arbeider videre med utforming av reglene for anleggsbidrag.

Klimavennlig energibruk

Regjeringen vil:

- *satse videre på utbygging av fjernvarme og lokale energisentraler*

Regjeringen har satsset videre på utbygging av fjernvarme og lokale energisentraler. Enovas resultatmål for perioden 2002 til 2010 er 4 TWh/år i økt bruk av vannbåren varme basert på fornybar energi, spillvarme og varmepumper. Enova nådde målet med god margin. Ved utgangen av 2010 hadde Enova kontraktsfestet et forventet energieresultat på om lag 4,9 TWh. I tillegg nådde de et forventet energieresultat på om lag 905 GWh biobrensselforedling. Fjernvarme og lokale energisentraler vil være en sentral del av Enovas arbeidsområde også framover.

Det er i ny plan- og bygningslov krav om tilknytning til fjernvarmeanlegg for byggverk som skal oppføres innenfor et konsesjonsområde for fjernvarme, og tilknytningsplikt for tiltaket er bestemt i plan.

- *lage en handlingsplan for energieffektivisering i bygg, med mål om å redusere samlet energibruk vesentlig i byggsektoren innen 2020*

Kommunal- og regionalministeren satte i desember 2009 ned en arbeidsgruppe for energieffektivisering i bygg. Gruppen overleverte sin rapport 23. august 2010. Regjeringen skal etter planen legge fram en melding til Stortinget om bygningspolitikk i 2012. Meldingen vil bl.a. drøfte oppfølging av forslagene i rapporten fra arbeidsgruppen for energieffektivisering.

Framtidens byer med pilot- og forbildeprosjektene i Framtidens bygg og FutureBuilt er svært viktige for å høste erfaring fra å bygge etter morgendagens krav.

Statsbygg vedtok våren 2011 en ny miljøstrategi: "Langsiktige miljøambisjoner og miljømål for Statsbygg". Dokumentet bygger på regjeringens mål om å redusere den negative miljøpåvirkningen fra bygge- og anleggssektoren. Strategien omhandler både energibruk, materialbruk lokalisering og miljøarbeid internt i virksomheten.

- *stimulere til bruk av trematerialer i bygg i tråd med St.meld. nr. 38 (2008-2009) Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen*

Kommunal- og regionaldepartementet bidrar til å stimulere til økt bruk av tre blant annet ved støtte til forbildeprosjekter, gjennom krav i teknisk forskrift om at bygg skal medføre minst mulig belastning på naturressurser og det ytre miljø, og ved krav om at kandidater til Statens byggeskikkpris skal oppfylle sentrale miljøkrav, inkludert krav til materialbruk.

- *ha et godt støttere regime ovenfor industrien for å få mer energieffektiv og miljøvennlig produksjon*

Industri er et prioritert område innen Enovas virksomhet. Bedrifter innen treforedlingsindustrien får også fritak for el-avgift mot deltakelse i et program for energieffektivisering.

- *gjennomføre en husholdningsdugnad med informasjon om miljøvennlige energiløsninger i husholdningene*

Enova har gjennomført en bred energieffektiviseringskampanje "Snu Strømmen". Enova har en rekke informasjonsvirkemidler rettet mot husholdningene og de tilbyr støtte til miljøvennlige oppvarmingsløsninger.

Husbanken, Enova og Norske boligbyggelags landsforbund har i 2011 samarbeidet om "Brrrettslaget", som er en seminarserie for boligselskap. Målet har vært å informere om mulighetene for energieffektivisering og universell utforming i boligmassen, og om de økonomiske støtteordningene som finnes.

- *legge til rette for at norsk restavfall til forbrenning i hovedsak forbrennes i Norge*

Forbrenningsavgiften på avfall blir avviklet. Enova støtter utbygging av fjernvarme i byer og tettsteder og bidrar dermed til etterspørsel etter varmeenergi fra avfallsforbrenningsanlegg.

- *følge opp bioenergistrategien og sikre målrettet og koordinert virkemiddelbruk for økt utbygging av bioenergi. Innenfor de til enhver tid gjeldende rammer vil Enova få et eget resultatmål for bioenergi*

Bioenergistrategien ga en gjennomgang av eksisterende virkemiddelbruk og introduserte en del nye elementer. De nye elementene som kom i strategien er stort sett gjennomført.

Gjennom nye statlige planretningslinjer er det innført krav om energi- og klimaplanlegging i kommuner. Det er vedtatt endring i forskrift om utkoblbart forbruk som innebærer at bioenergi vil kunne fremstå som en mer konkurransedyktig oppvarmingskilde. Det er gjennomført møte i forum for bioenergi og Enova har etablert nye varmeprogrammer som bidrar til konvertering av oljekjeler til fornybar energi. Allerede i klimameldingen, St.meld. nr. 34 (2006-2007) foreslo regjeringen å forby oljekjeler i nye bygg og å vurdere et forbud mot å erstatte gamle oljekjeler med ny i bestående bygg. Fra 1. juli 2010 ble det innført krav om at 60 prosent av oppvarmingsbehovet i bygninger større enn 500 kvadratmeter skal baseres på andre energibærere enn elektrisitet og fossile brensler. Bestemmelsen ble gjennomført i Kommunal- og regionaldepartementets tekniske forskrift.

En del av strategien var å styrke forskningen på området, blant annet er det opprettet et forskningssenter for miljøvennlig energi (FME) innen feltet bioenergi.

Enovas satsing på bioenergi har økt kraftig i perioden etter at bioenergistrategien ble gitt ut. Bioenergi er den viktigste energibæreren innenfor Enovas varmeprogram med en andel på 50 prosent av kontraktsfestet resultat. Resultatmål for bioenergi vil bli vurdert i forbindelse med de nye avtaledrøftingene.

Petroleumsforvaltning og CO₂-håndtering

Regjeringen vil:

- *videreføre systemet med forvaltningsplaner. De helhetlige rammene for petroleumsvirksomheten blir fastlagt i forvaltningsplanene for hvert enkelt havområde*

Regjeringen har fulgt opp dette gjennom framleggelse av oppdatert forvaltningsplan for det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten samt Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Norskehavet. Det tas sikte på å legge frem en helhetlig forvaltningsplan for Nordsjøen – Skagerrak i inneværende stortingsperiode, det vil si innen våren 2013. Forvaltningsplanen for Norskehavet skal oppdateres senest innen 2014.

I den oppdaterte forvaltningsplanen for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten, Meld. St. 10 (2010–2011), er rammene for petroleumsvirksomhet i forvaltningsplanområdet vurdert på nytt. Nå gjelder blant annet følgende:

- TFO-området utvides til å innbefatte alle blokkene i åpent areal i Nordland I, III, IV og V. Utvidelsen gjøres gjeldende fra TFO 2011.
- Regjeringen igangsetter en konsekvensutredning etter petroleumsloven med sikte på tildeling av utvinningstillatelser i det tidligere omstridte området vest for avgrensningsslinjen i Barentshavet sør (sør for 74°30' N). Forutsatt at konsekvensutredningen gir grunnlag for det, vil regjeringen legge fram en stortingsmelding som anbefaler åpning av disse områdene for petroleumsvirksomhet
- Det åpnes for petroleumsvirksomhet i et belte fra 35 til 65 km fra grunnlinjen langs kysten fra Troms II til grensen mot Russland.
- Utslipp til sjø fra petroleumsvirksomheten i forvaltningsplanområdet reguleres på samme måte som petroleumsvirksomhet på øvrige deler av norsk kontinentalsokkel.

Det tas sikte på å legge frem en helhetlig forvaltningsplan for Nordsjøen – Skagerrak i inneværende stortingsperiode, det vil si innen våren 2013. Forvaltningsplanen for Norskehavet skal oppdateres senest innen 2014.

I St.meld. nr. 37 (2008-2009) Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Norskehavet (forvaltningsplan) går regjeringen inn for å starte en åpningsprosess for petroleumsvirksomhet ved Jan Mayen. Første steg i åpningsprosessen er å kartlegge nærmere grunnlaget for petroleum og miljøverdiene i dette området, herunder å gjennomføre en konsekvensutredning for petroleumsvirksomhet. Basert på resultatene fra konsekvensutredningen og en forståelse av petroleumspotensialet i området, vil det

tas stilling til spørsmålet om åpning. Et utkast til konsekvensutredningsprogram har vært på offentlig høring.

- *med sikte på å sikre statens inntektsgrunnlag, sysselsettingen og en bærekraftig utvikling, og for å bidra til Europas energisikkerhet, vil regjeringen gjennomgå petroleumpolitikken i en egen stortingsmelding*

Regjeringen la fram St.meld. nr. 28 (2010-2011), *En næring for framtida – om petroleumsvirksomheten*, 24. juni 2011. Regjeringen legger med meldingen til rette for en bevisst satsning for å opprettholde produksjonen fra næringen på et høyt nivå i generasjoner framover.

Norge satte tidlig en politisk målsetting om å bygge en sterk norskbasert olje- og gassnæring. Til å betjene oljeselskapene på kontinentalsokkelen ønsket man å utvikle en leverandørindustri. Over 40 år har industrien bygget sin konkurransekraft gjennom å løse stadig mer krevende oppgaver på sokkelen. Teknologeutvikling har vært nødvendig for å gjøre utvinning av petroleumsressurser lønnsomme eller i det hele tatt teknologisk mulig. Teknologiske gjennombrudd har skjedd i et samspill mellom oljeselskap, forskningsinstitusjoner og leverandørindustri.

I dag består leverandørindustrien av internasjonalt konkurransedyktige selskaper som leverer teknologisk avanserte produkter og tjenester til norsk sokkel og internasjonale markeder. Norske selskaper er blitt verdensledende innen seismikk, undervannsproduksjonssystemer, boreutstyr og servicefartøy. Den petroleumsrettede leverandørindustrien har en bredde og dybde som ingen annen næring i Norge. Industrien er lokalisert i alle landets fylker.

- *legge til rette for en innovativ leverandørindustri. Det er et mål at nye prosjekter skal gi regionale ringvirkninger ved at de bidrar til næringsutvikling og arbeidsplasser lokalt/regionalt, blant annet gjennom lokalisering av driftsorganisasjonene. Særlig viktig er det å satse på kompetansearbeidsplasser lokalt*

Det toårige utviklingsprosjektet for underleverandører ARKTEK, i regi av Forskningsrådet på 12,5 millioner kroner skal bidra til økt samarbeid mellom teknologi- og entreprenørbedrifter i Nord-Norge.

- *videreføre en forutsigbar tildelingspolitikk knyttet til nummererte runder og TFO for derigjennom å bidra til et jevnt aktivitetsnivå. Regjeringen vil slutføre arbeidet med å vurdere hvordan TFO fungerer*

Det er fortsatt stor interesse for modne områder på norsk kontinentalsokkel. Tildelinger i forhåndsdefinert område (TFO) 2011 ble utlyst i mars 2011, og det ble mottatt søknader fra 43 selskaper. Regjeringen tar sikte på å tildele nye utvinningstillatelser i TFO 2011 rundt årsskiftet 2011/2012.

21. konsesjonsrunde ble utlyst i juni 2010. 94 blokker, eller deler av blokker, ble utlyst i Norskehavet og Barentshavet. Tildeling av 24 nye utvinningstillatelser ble gjort i april 2011.

Stortinget godkjente i juni 2010 utbygging av Gudrunfeltet. I tillegg har regjeringen godkjent planer for utbygging og drift av Valemon, Knarr, Ekofisk sør, Eldfisk II Gaupe, Marulk, Alve, Morvin, Oselvar, Rev, Troll P-12, Troll B gassinjeksjon, Trym, Vilje, Visund Sør, Volund, Tordis IOR, Yme, Yttergryta, Hyme, Stjerne og Vigdis nordøst.

Arbeidet med å evaluere TFO-ordningen ble slutført sammen med framleggelsen av Meld. St. 28 (2010-2011), *En næring for framtida – om petroleumsvirksomheten*. Regjeringen konkluderte med at TFO ordningen har vist seg som et svært viktig ressursforvaltningsverktøy. Regjeringen velger derfor å videreføre ordningen.

- *bidra til petroleumsforskningen bl.a. for å oppnå økt ressursutnyttelse og renere produksjon, bidra til mer effektiv leting på norsk sokkel og en mer effektiv oljevernberedskap*

Et ekspertutvalg har identifisert tiltak for å øke utvinningen av petroleumssressurser fra eksisterende felt på norsk sokkel. Utvalgets vurderinger og forslag til tiltak ble fulgt opp i stortingsmeldingen om petroleumsvirksomheten.

Regjeringen har fulgt opp petroleumsforskningen gjennom programmene PETROMAKS (FoU) og Demo 2000 (demonstrasjon) i regi av Norges forskningsråd. PETROMAKS ble i 2010 bevilget 25 millioner kroner rettet mot energieffektivisering på sokkelen, som en del av FoU-pakken i klimaforliket. I tillegg har Olje- og energidepartementet rettet større oppmerksomhet mot økt utvinning, blant annet gjennom opprettelse av et utvalg.

Regjeringen har støttet utvikling av teknologier for karbonfangst og lagring (CCS) gjennom CLIMIT-programmet, der Forskningsrådet støtter FoU-prosjekter og Gassnova demonstrasjonsprosjekter. FoU-delen til CLIMIT ble i 2010 styrket med 30,5 millioner kroner. I tillegg er CLIMITs mandat utvidet til også å gjelde CO₂-håndtering av industriutslipp.

- *bidra til en god sameksistens mellom petroleumsvirksomhet og fiskeriinteresser*

Myndighetene har de senere årene gjennomført en rekke utredningsarbeider og tiltak i tilknytning til problemstillinger omkring seismisk datainnsamling og sameksistens på havet. Det er blant annet gjennomført regelverksendringer i ressursforskriften, petroleumsløven og petroleumsforskriften. Det er gjennomført seks kurs for fiskerikyndig person og industrien er blitt oppfordret til å samordne tilgrensende undersøkelser for å redusere belastningen fra seismikkinnsamling på fiskeriaktivitet.

Myndighetene har arrangert seminar om sameksistens og de har oppfordret industrien til å iverksette opplæringstiltak for ansvarlige personer på fartøy, noe som er fulgt opp av industrien.

Det er blitt gjennomført et følgeforskningsprosjekt finansiert av og gjennomført i tilknytning til myndighetenes seismikkinnstilling i Nordland VII og Troms II. Dette prosjektet er et av de største som er gjennomført noen gang.

- *fortsette arbeidet med å legge til rette for økt bruk av gass i Norge. Sammen med Gassco, aktørene på norsk sokkel og industrielle aktører vurdere ilandføringsløsninger og industriell bruk av gass når dette er et alternativ. Regjeringen vil hindre at bruk av gass til energiformål utkonkurrerer mer miljøvennlige alternativer*

For å legge til rette for kommersiell bruk av gass i Norge er det etablert en møteplass der gassbasert oppstrøms- og nedstrømsindustri inviteres til å delta.

- *bidra til fortsatt internasjonalisering av oljevirkksomheten og leverandørindustrien*

Støtten til internasjonalisering av olje- og gassnæringen er videreført. Støtten over statsbudsjettet økte med om lag 9 prosent i perioden 1995-2011. I perioden 2005 til 2009 har totalomsetningen til leverandørindustrien økt fra 102 milliarder kroner til 247 milliarder kroner, en omsetningsvekst på 142 prosent. Omsetningen internasjonalt har mer enn doblet seg i perioden, noe som viser at leverandørindustrien også er konkurransedyktig utenfor norsk sokkel. Anslått vekst i sysselsatte i norsk leverandørindustri er på om lag 45 prosent i perioden 2005-2008. Økende aktivitet nordover langs norskekysten har gitt økt sysselsetting også i de nordligste fylkene.

- *intensivere arbeidet med å være et foregangsland for internasjonal aksept for CCS (Carbon capture and storage) som et nødvendig klimapolitisk virkemiddel*

For å følge opp målsetningen om at Norge skal være et foregangsland for internasjonal aksept for karbonfangst og lagring (CCS) arbeider Olje- og energidepartementet, i samarbeid med Utenriksdepartementet aktivt for å fremme CCS som klimatiltak internasjonalt, og bidra til raskere utbredelse og bruk av slik teknologi. I henhold til klimaforliket, la regjeringen i Statsbudsjettet for 2008 fram en handlingsplan for dette arbeidet.

I mai 2009 ble regjeringens høynivåkonferanse for CO₂-håndtering, "Fighting Climate Change with Carbon Capture and Storage", arrangert i Bergen. Konferansen samlet ministre og utsendinger fra over 20 land, og det var første gang så mange representanter på så høyt nivå var samlet i Norge for å diskutere CO₂-fangst og -lagring. Fra regjeringen deltok statsministeren, utenriksministeren og olje- og energiministeren.

En stor del av regjeringens innsats for å fremme CO₂-håndtering internasjonalt knytter seg til Norges medlemskap i regionale og internasjonale samarbeid. Dette gjelder

særlig North Sea Basin Task Force, et samarbeid mellom Nordsjølandene Norge, Storbritannia, Nederland og Tyskland for å etablere felles prinsipper for regulering av transport og lagring av CO₂ i Nordsjøbassenget. Storbritannia og Norge finansierte i 2009 en uavhengig studie av Nordsjøens rolle innen transport og lagring av CO₂, "One North Sea", på vegne av North Sea Basin Task Force.

Høsten 2009 var Norge, sammen med Storbritannia, vertskap for det tredje ministermøtet i Carbon Sequestration Leadership Forum, der Norge forpliktet seg til å bidra med 5 millioner kroner til et kapasitetsbyggingsfond for CO₂-håndtering i utviklingsland.

Norge gikk inn som medlem av det globale CO₂-håndteringsinstituttet (GCCSI) ved opprettelsen i 2009.

I 2009 ble det gitt støtte til FNs organ for industriell utvikling (UNIDO) og deres arbeid med et veikart for utvikling og bruk av CO₂-håndtering innen industrien.

Kompetanseheving innen CO₂-fangst og -lagring er en prioritert oppgave. Norge er én av tre parter som bidrar økonomisk til et kompetansebyggingsprosjekt i det sørlige Afrika. I 2009 gikk Norge også inn som medlem i Det sørafrikanske senteret for fangst og lagring av CO₂. Videre har samarbeidet også resultert i at det sørafrikanske selskapet Sasol har gått inn på eiersiden i Teknologisenteret på Mongstad. Det iverksettes også aktiviteter innen CO₂-håndtering i regi av norske ambassader.

Det ble i 2009, 2010 og 2011 bevilget støtte til de norske miljøorganisasjonene Bellona og ZERO i deres internasjonale arbeid med CO₂-håndtering.

Norge deltar aktivt i en rekke av EUs organ og fora rettet mot bl.a. utvikling av rammer og regelverk for sikker fangst og lagring av CO₂. Norge, ved Olje- og energidepartementet, innehar ledervervet i myndighetsgruppen i EUs Zero Emission Platform (ZEP).

I 2010 besluttet regjeringen at Norge skal delta i fase II av prosjektet Near Zero Emission Coal (NSEC). Dette er EU Kommisjonens samarbeidsprosjekt med Kina innen CO₂-håndtering. Fase II er en forprosjektstudie. I fase III tas det sikte på konstruksjon av et anlegg. Olje- og energidepartementet og Utenriksdepartementet støtter fase II av prosjektet med til sammen 60 millioner kroner, 30 millioner kroner hver. I 2010 ble det bevilget 5 millioner kroner til Verdensbankens kapasitetsbyggingsprogram på CCS. Denne støtten kommer i tillegg til UDs støtte. I 2011 er arbeidet med internasjonal fremme av CCS videreført.

- *avvente bygging av fangstanlegget på Kårstø inntil en har et klarere bilde av driftssituasjonen. Gassco og Gassnova skal fram til februar 2010 gjennomføre en utredning av integrasjon mellom gassprosesseringsanlegget og gasskraftverket med CO₂-fangstanlegg på Kårstø. Utredningen vil danne grunnlaget for videre vurderinger av en integrasjonsløsning på Kårstø*

Våren 2009 besluttet regjeringen å stanse anskaffelsesprosessen for bygging av et fangstanlegg for CO₂-fangst i tilknytning til gasskraftverket inntil man har et klarere bilde av driftsmønsteret ved gasskraftverket. Samtidig ønsket regjeringen å se nærmere på en mulig integrasjon mellom gasskraftverket og gassprosesseringsanlegget på Kårstø. På denne bakgrunn fikk Gassco og Gassnova i oppdrag å utføre en kartleggingsstudie av en integrasjon mellom gasskraftverket og gassprosesseringsanlegget med tilliggende fangstanlegg som omfatter tekniske, sikkerhetsmessige, avtalemessige og kommersielle forhold. Kartleggingsstudien *Kårstø Integration Pre-Feasibility Study* ble avgitt til Olje- og energidepartementet og Miljøverndepartementet 22. mars 2010.

Det ble i 2009 påbegynt arbeid med en ekstern kvalitetssikring (KS1) av beslutningsgrunnlaget for Kårstø-prosjektet (CO₂-fangst, -transport og -lagring). Vurderingene er samlet i Terramar og Asplan Viaks KS1-rapport, *CO₂-håndtering på Kårstø*, som ble oversendt til Olje- og energidepartementet og Finansdepartementet 23. april 2010. Formålet med kvalitetssikringen var å få en uavhengig analyse og vurdering som grunnlag for videre beslutning. Regjeringen vil foreta en helhetlig vurdering av klimapolitikken i klimameldingen.

Regjeringen ønsker å avvente arbeidet med CO₂-håndtering på Kårstø inntil man har mer erfaring fra arbeidet med fullskala CO₂-fangst på Mongstad.

- *at alle nye gasskraftkonsesjoner skal basere seg på rensing og deponering av CO₂ ved oppstart*

Det er gitt konsesjon til Industrikraft Møre basert på rensing og deponering av CO₂ (gitt i mars 2010). Det er ikke gitt andre, nye konsesjoner til gasskraft.

- *fortsette arbeidet med å gjennomføre fullskala rensing av kraftvarmeverket på Mongstad*

Regjeringen la frem Meld. St. 9 (2010-2011) *Fullskala CO₂-håndtering* den 4. mars 2011. Meldingen ble behandlet og vedtatt av Stortinget 12. april samme år. Meldingen beskriver regjeringen sin politikk og tiltak for CO₂-håndtering.

På bakgrunn av informasjon som har kommet frem om økte kunnskapsbehov om mulige effekter på helse og miljø ved bruk av aminteknologi, valgte regjeringen å åpne for alternative teknologier i det videre planleggingsarbeidet med fullskala CO₂-håndtering på Mongstad.

En Steg 2-avtale for fullskala CO₂-rensing på Mongstad skal inngås i to trinn. Det første trinnet, som regulerer organiseringen av arbeidet frem til investeringsbeslutning ble ferdigforhandlet i april 2011. Dette inkluderer teknologikvalifisering og teknologivalg, en prosess som er beregnet til å vare i tre år.

Testsenteret på Mongstad er under utbygging og er ca. 80 prosent ferdig. Testing av Aker Clean Carbons renseteknologier er planlagt startet opp i 2012.

- *sikre fortsatt sterkt statlig eierskap til petroleumsressursene gjennom Statens direkte økonomiske engasjement (SDØE). SDØE må også i framtiden kunne ta andeler på norsk sokkel og SDØEs samlede eierskap skal opprettholdes på dagens nivå*

Regjeringen har fortsatt sitt fokus på å sikre sterkt statlig eierskap til petroleumsressursene gjennom Statens direkte økonomiske engasjement (SDØE). Ved tildeling av TFO 2009 ble det forbeholdt SDØE-andeler i ti utvinningstillatelser på vegne av staten.

- *intensivere arbeidet med utslippsfri kraft. Med bakgrunn i tekniske, økonomiske og forsyningsmessige forhold skal kraft fra land/utslippsfri kraft vurderes ved nye utbygginger og større utviklingsprosjekter*

Rapport om elektrifisering fra januar 2008, samt Klimakurrapporten fra 2010, viste at kraft fra land er et dyrt tiltak for eksisterende felt. For nye felt og ved større ombygginger kan situasjonen være annerledes. Eksempelvis er utbyggingsplanen for Gjøa, Goliat og videreutvikling på Valhall vedtatt med kraft fra land.

- *ikke åpne for petroleumsaktivitet utenfor Lofoten og Vesterålen (Nordland VI og VII og Troms II) i denne stortingsperioden. Regjeringen vil ta stilling til hvorvidt det skal gjennomføres en konsekvensutredning for petroleumsvirksomhet i forbindelse med revideringen av Forvaltningsplanen i 2010*

Gjennom oppdatert forvaltningsplan for Barentshavet-Lofoten er det besluttet at det ikke skal gjennomføres konsekvensutredning etter petroleumsloven i Nordland VII og Troms II og i uåpnede deler av Nordland IV, V og VI i denne stortingsperioden.

Det er imidlertid besluttet at Olje- og energidepartementet gjennomfører kunnskapsinnhenting om virkninger av petroleumsvirksomhet i uåpnede deler av Nordland IV, V, VI, VII og Troms II. Kunnskapen skal kunne brukes i en eventuell konsekvensutredning om petroleumsvirksomhet. Kunnskapen skal også kunne brukes som grunnlag for neste oppdatering av forvaltningsplanen Barentshavet-Lofoten. For å styrke kunnskapen om petroleumsressursene i uåpnede deler av Nordland IV og V vil det bli gjennomført seismikkundersøkelser og andre geologiske datainnsamlinger i regi av Oljedirektoratet.

KAPITTEL 14: KULTURPOLITIKK

Gode kulturopplevelser gir livskvalitet, inspirasjon, refleksjon og skaper samhørighet. Et godt kulturtilbud skaper attraktive lokalsamfunn og virker forebyggende. Derfor har regjeringen som mål å gi alle tilgang til kunst- og kulturopplevelser gjennom hele livet, samtidig som at alle skal ha muligheten til å uttrykke seg gjennom kunst og kultur uavhengig av geografi eller sosiale skillelinjer. Kunst og kulturlivet skal gjenspeile mangfoldet i det norske samfunnet.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Et kulturløft for hele landet

Regjeringen vil:

- *at 1 prosent av statsbudsjettet skal gå til kultur innen 2014*

Regjeringen er i rute med målet om at 1 prosent av statsbudsjettet skal gå til kultur innen 2014. Siden 2005 er bevilgningene til kultur økt med 3,7 milliarder kroner.

- *følge opp Kulturløftet II*

Regjeringen følger opp Kulturløftet II. Oversikt over konkrete prosjekter og tiltak er omtalt i kapittel 1.

- *gjennomgå hvordan opphavsretten, kunstnernes inntekter og rettigheter kan sikres i møte med digital spredning av kunst og kultur*

Regjeringen er i gang med å gjennomgå hvordan opphavsretten, kunstnernes inntekter og rettigheter kan sikres i møte med digital spredning av kunst og kultur. Et forslag om tiltak mot opphavskrenkelsers på Internett ble sendt på høring 19. mai 2011. Forslaget er en del av den helhetlige revisjonen av åndsverkloven som Kulturdepartementet jobber med blant annet med sikte på å gjøre loven lettere tilgjengelig. Det viktigste formålet er å opprettholde balansen mellom rettighetshavernes og brukernes interesser.

Revisjonen fortsetter i 2012.

- *opprettholde lisensfinansieringen av NRK, og slik legge til rette for at NRK utvikler seg videre som en bred allmennkringkaster med god tilstedeværelse over hele landet*

Lisensfinansieringen av NRK er opprettholdt, med sikte på at NRK kan utvikle seg videre som bred allmennkringkaster med god tilstedeværelse over hele landet.

- *fremme tiltak som gjør det lettere å bruke nynorsk*

Kulturdepartementet godkjente i september 2011 ny rettskriving for nynorsk. Forslaget ble utarbeidet av en rettskrivingsnemnd og vedtatt av styret i Språkrådet våren 2011. I 2013 er det 200 år siden Ivar Aasen ble født og 100 år siden Det Norske Teatret ble åpnet, og Kulturdepartementet finansierer et utviklingsprosjekt for å gjøre dette året til et nasjonalt språkår. Målet er å skape større språklig selvtillit blant nynorskbrukere og større aksept for den språkdelte norske kulturen i alle lag av folket. I perioden er det ellers lagt inn økninger til Kulturrådets produksjonsstøtte til nynorsk litteratur og til Noregs Mållags arbeid med å styrke nynorsk skriftkultur på alle samfunnsfelt. Regjeringens nynorskpris for journalistikk og Vinje-fondet for fremme av nynorsk i media er etablert. Departementet gir driftsstøtte til det nyetablerte Olav H. Hauge-sentret i regi av Nynorsk kultursentrum og Garborg-senteret i regi av Jærmuseet.

- *gjennomgå innretningen av pressestøtten for å sikre et mediemangfold, små lokalaviser og kvalitet i mediene*

Kultur- og kirkedepartementet nedsatte i 2009 et offentlig utvalg (Mediestøtteutvalget), som fikk i oppdrag å foreta en helhetlig vurdering av bruk av økonomiske virkemidler på mediefeltet. Utvalgets rapport NOU 2010: 10 *En moderne mediestøtte*, har vært på høring. Regjeringen jobber med oppfølgingen av utvalgets forslag blant annet ved å gjøre produksjonstilskuddet plattformnøytralt.

Frivillighet og idrett

Regjeringen vil:

- *trappe opp den årlige momskompensasjonen med 1 milliard innen 2014*

200 millioner ble bevilget i 2010 og ytterligere 212 millioner kroner ble bevilget i 2011. I 2012 foreslås en økning på 18,5 millioner kroner slik at totalt bevilgning er 627,5 millioner kroner.

Rundt 13 000 lag og foreninger mottok momskompensasjon i 2010. Dett er midler som organisasjonene fritt disponerer. Det kreves ingen rapportering på midlene. I 2011 har regjeringen innført lettelser i ordningen for små enkeltstående foreninger og små regionale lag. Organisasjoner og regionale ledd som har mindre enn 5 millioner kroner i totale driftskostnader trenger ikke lenger å bruke statsautorisert eller registrert revisor.

- *sikre gode støtteordninger til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner*

Gjennom Frifond bidrar Regjeringen til å sikre gode støtteordninger til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner.

- *støtte bygging av flere flerbruksanlegg, ballbinger og nærmiljøanlegg*

Regjeringen opprettholder i 2011 beløpet fra Norsk Tipping som skal fordeles på kultur, idrett og frivillighet til tross for at overskuddet i selskapet er lavere enn forventet. Dette sikrer tilskudd til utbygging av flerbruksanlegg, ballbinger og nærmiljøanlegg.

I tillegg er det over statsbudsjettet i 2010 og 2011 bevilget midler til Holmenkollen nasjonalanlegg for ski nordiske grener og til Vikersundbakken.

- *forenkle og avbyråkratisere samhandlingen mellom det offentlige og frivillig sektor og vri støtten over fra prosjektstøtte til frie midler*

Kulturdepartementet har satt i gang et prosjekt som har som mål å komme frem til konkrete forslag som vil forenkle barne- og ungdomsorganisasjonenes samhandling med det offentlige knyttet til tilskuddsordninger. Det blir gjennomført en kartlegging av tilskuddsordninger som en eller flere barne- og ungdomsorganisasjoner er blant søkerne av. I det videre arbeidet med vurdering og utforming av tiltak, vil berørte departement bli trukket inn.

Frivillighetsregisteret ble etablert i desember 2008. Mer enn 22 800 organisasjoner har så langt registrert seg. Relasjonelle forhold kom på plass i juni 2010, slik at organisasjonene kan registrere tilknytning mellom lokalt, regionalt og sentralt nivå. Kulturdepartementet har bevilget midler til et forprosjekt som skal vurdere muligheten for integrasjon mellom organisasjonenes medlemsregistre og Frivillighetsregisteret. Forprosjektet gjennomføres av Frivillighet Norge, Norges Idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité og Landsrådet for barne- og ungdomsorganisasjoner. Departementet har bedt Lotteri- og stiftelsestilsynet koordinere prosessen knyttet til koblingen mellom momskompensasjonsordningen og Frivillighetsregisteret. Videreutviklingen av Frivillighetsregisteret skjer i samarbeid med frivillig sektor.

- *utvide ordningen med frivillighetssentraler*

Det ble gitt penger til opprettelse av 17 nye frivillighetssentraler i 2011. 118 nye er opprettet siden 2005. Til sammen har 371 etablerte frivillighetssentraler mottatt tilskudd i 2011. Det foreslås en total bevilgning på 110,8 millioner kroner i 2012.

KAPITTEL 15: ET INKLUDERENDE NORGE

Regjeringen vil bekjempe all diskriminering. Alle skal ha muligheten til å utnytte sine evner og leve gode liv uavhengig av kjønn, sosial bakgrunn, religion, seksuell orientering, funksjonsevne eller etnisk bakgrunn.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Likestilling mellom kjønnene

Regjeringen vil:

- *gjennomføre en utredning som skal se på norsk likestillingspolitikk med utgangspunkt i livsløp, etnisitet og klasse*

Regjeringen har nedsatt et offentlig utvalg for å utrede norsk likestillingspolitikk med utgangspunkt i livsløp, etnisitet og klasse. Hege Skjeie leder utvalget (Skjeieutvalget). Utvalget har frist høsten 2012. En delrapport er lagt fram høsten 2011 om virkemiddelapparatet for å fremme norsk likestillingspolitikk.

Regjeringen har opprettet et kvinnepanel bestående av 31 kvinner. Målsettingen med panelet var å få innspill, engasjere og sette dagsorden i forhold til dagens likestillingspolitiske utfordringer.

Regjeringen har opprettet en komité som skal planlegge feiring av 100-års-jubileet for alminnelig stemmerett i år 2013. Komiteen ledes av fylkesmann Kirsti Kolle Grøndahl.

- *videreføre og forsterke innsatsen mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse*

Regjeringen har lagt fram Handlingsplan mot kjønnslemlesting (2008–2011) og Handlingsplan mot tvangsekteskap (2008–2011). Handlingsplanene omfatter seks departement, og BLD koordinerer arbeidet. Halvårsrapportene viser at tiltakene i planen i stor grad blir gjennomført som planlagt. Regjeringen la i november 2011 fram nye handlingsplaner mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse for 2012.

Nasjonalt kompetansesenter om vald og traumatisk (NKVTS) stress fyller en nasjonal kompetansefunksjon i arbeidet mot kjønnslemlestelse. De har utviklet et program for forskning om kjønnslemlestelse i Norge. Våren 2011 lanserte NKVTS en elektronisk "Veiviser" om kjønnslemlestelse. De har også kartlagt arbeidet med kjønnslemlestelse i Norge.

Røde kors har siden 2008 driftet en informasjonstelefon *Røde Kors-telefonen om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse*. Det er etablert en tilskuddsordning til frivillige organisasjoners forebyggende arbeid mot kjønnslemlestelse i planperioden 2008-2011.

Tiltak i handlingsplanen har bidratt til kompetanseheving av det offentlige hjelpeapparatet. Det gjennomføres også årlige regionale nettverks- og erfaringsutvekslingssamlinger mellom ulike etater og organisasjoner i regionene.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) tilsatte, som en del av handlingsplanen mot tvangsekteskap, 30 minoritetsrådgivere som skal hjelpe ungdom som blir utsatt for press og tvang i forbindelse med ekteskap. De skal også bidra til å heve kompetansen om tvangsekteskap og relaterte tema på videregående skoler. IMDi har også tilsatt fire integreringsrådgivere for å bidra til å styrke behandlingen av familiesaker og øke kompetansen om tvangsekteskap ved aktuelle utenriksstasjoner.

Kompetanseteam mot tvangsekteskap gir førstelinjetjenesten råd og rettleiding i konkrete saker. Kompetanseteamet har ansvar for å tildele plasser i det nasjonale botilbudet for unge over 18 år som er utsatt for tvangsekteskap eller trusler om dette. Kompetanseteamet tar seg også av ordningen med refusjon av utenriksstasjonene sine utgifter til hjemsendelse der ungdom er blitt utsatt for forsøk på tvangsgifte eller kjønnslemlestelse i opphavslandet.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har fått i oppdrag å utvikle botilbud til ungdom som er utsatt for tvangsekteskap.

IMDi gav i 2010 støtte til 24 prosjekter som har som mål å endre holdninger og forebygge tvangsekteskap. I 2011 har 26 prosjekter fått støtte, 21 prosjekter er ført videre fra 2010 og fem er nye. IMDi har i perioden 2009-2011 gitt støtte til fem pilotprosjekt i utlandet i regi av organisasjoner med base i utlandet.

Institutt for samfunnsforskning evaluerer effektene av handlingsplanen mot tvangsekteskap. Den første delrapporten kom i juni 2009 og den andre i juni 2010. Rapporten viser at flere av tiltakene i planen har effekt. Sluttrapport ble levert i november 2011.

- *utarbeide hjelpetiltak som gir kvinner muligheten til å komme seg ut av prostitusjon og vurdere bedre støttetiltak for prostituerte og eks-prostituerte*

I statsbudsjettet for 2009 opprettet Stortinget en prosjektpott på 10 millioner kroner, øremerket tiltak eller prosjekter for å bedre situasjonen for prostituerte og hjelpe kvinner og menn ut av prostitusjon. Ordningen ble videreført i 2010. Det er i 2009 og 2010 gitt midler under ulike departementer til prosjekter i Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger. Prosjektene skal bistå norske og utenlandske kvinner, gutter, menn og transpersoner som selger seksuelle tjenester. Prosjektene dekker yrkesopplæring og arbeidstreningstiltak, psykiatrisk oppfølging, opplæring, rettshjelp og boligtilbud. Søknadene viser at hjelpetiltakene evner å ta fatt i de utfordringer som innføringen av forbudet mot kjøp av sex gir personer i prostitusjon, både ved å videreutvikle tradisjonelle tiltak og å tenke nytt.

I tillegg har regjeringen arbeidet med:

- *skjerpede regler for trossamfunn*

Regjeringen har fått vedtatt endringer i arbeidsmiljøloven og likestillingsloven som innebærer at adgangen til å forskjellsbehandle på grunnlag av seksuell orientering og kjønn i trossamfunn er skjerpet.

- *styrket graviditetsvernet*

Regjeringen har styrket graviditetsvernet gjennom å få vedtatt forbud i likestillingsloven om å spørre om graviditet, adopsjon og familieplanlegging i en ansettelsesprosess.

- *lønnsoppgjør med vekt på likelønn*

Lønnsoppgjørene våren 2010 ble gjennomført med markert likelønnsprofil både i privat og offentlig sektor. Oppgjørene var preget av et gjensidig ønske hos partene om å prioritere likelønn. Partene har innenfor ansvarlige økonomiske rammer lyktes med å finne rom for et likelønnsopplegg som det er enighet om, og som derfor vil kunne få virkning. Dette viser at det er mulig å arbeide for å nå målene om utjevning av lønnsforskjeller innenfor ansvarlig rammer og det ordinære forhandlingssystemet.

Prioriteringene av likelønn i oppgjøret i 2010 i staten førte til at kvinnegrupper fikk om lag 200 millioner mer enn de ellers ville ha fått. Kvinneprofilen ble videreført i lønnsoppgjøret 2011. Til sammenligning beregnet Likelønnskommisjonen at et ”kvinneløft” i staten ville koste om lag 69 millioner.

- *lagt fram likelønnsmelding*

Meld. St. 6 (2010-2011) Likestilling for likelønn ble lagt fram 26. november 2010. I meldingen belyses lønnsforskjeller mellom kvinner og menn og årsaker til disse. Videre gjøres det rede for Regjeringens virkemidler og tiltak for utjevning av lønnsforskjellene. Meldingen tar opp tre hovedtema: retten til likelønn etter likestillingsloven, forholdet mellom familieliv og arbeidsliv og det kjønnsdelte arbeidslivet. En partssammensatt arbeidsgruppe utarbeidet en rapport, som ble benyttet i oppgjøret 2010. Den ble også lagt til grunn for oppgjøret i 2011.

Tilgjengelighet og deltakelse

Regjeringen vil:

- *følge opp regjeringens handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet 2009-2013*

Handlingsplanen for universell utforming og økt tilgjengelighet har en visjon om at Norge skal være universelt utformet innen 2025. En rekke tiltak er iverksatt på ulike sektorområder for å oppfylle denne visjonen. I ny plan- og bygningslov med forskrifter, som trådte i kraft i 2010, er det gitt skjerpete krav til universell utforming og tilgjengelighet i nye bygg rettet mot allmennheten, samtidig som det anvises i loven hvordan universell utforming kan tas inn i kommunal- og regional planlegging. Loven åpner også for at det kan stilles krav til oppgradering av eksisterende uteområde og bebyggelse til universell utforming. Det er gjennomført konsekvensutredninger av å innføre krav til universell utforming i eksisterende undervisningsbygg og helsebygg.

Regjeringen arbeider med forskrift om universell utforming av IKT-tjenester som er rettet mot allmennheten.

Det er gjennomført en konsekvensanalyse av utredning om tilgang til varer og tjenester for personer med nedsatt funksjonsevne.

Regjeringen har utgitt et rundskriv om universell utforming i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven.

Regjeringen har lagt fram et eget informasjons- og utviklingsprogram for å motvirke diskriminering og fremme deltakelse for utviklingshemmede. Programmet skal skape større bevissthet på politisk, administrativt og faglig nivå, både sentralt og lokalt, om gjeldende politikk og relevant lovgivning som berører mennesker med utviklingshemming. Viktige temaområder i programmet er bolig, helse- og sosialtjenester, utdanning, arbeid og fritid.

- *legge frem tiltak for å bedre tilgangen til utdanning og yrkesliv for mennesker med nedsatt funksjonsevne*

Det er behov for informasjons- og kunnskapsformidling for å sikre at byggenæringen, kommunene og andre aktører har nødvendig kompetanse om hvordan det skal bygges og rehabiliteres i tråd med krav til universell utforming. Husbanken og Statens bygningstekniske etat følger opp dette gjennom informasjonsprogram for berørte.

Regjeringen har lagt fram en jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne i forbindelse med statsbudsjettet for 2012. I strategien har Regjeringen valgt å rette innsatsen mot personer med nedsatt funksjonsevne under 30 år som har behov for arbeidsrettet bistand for å komme i jobb. Å prioritere unge er begrunnet med at en god start på arbeidslivet er en grunnleggende forutsetning for en lang og god arbeidskarriere. Fokus rettes derfor mot unge i overgangen mellom utdanning og arbeid. Innsatsen vil også kunne bidra til å motvirke tidlig uførepensjonering. Foreslåtte tiltak for 2012 er utformet for å redusere hindringer og barrierer for dagens arbeidssøkere, slik at de får økt sine muligheter på arbeidsmarkedet.

Regjeringen har igangsatt et nytt traineeprogram for personer med nedsatt funksjonsevne og høyere utdanning, hvor 17 statlige virksomheter og 24 traineer deltar. Hovedhensikten med programmet er å gi arbeidssøkere med nedsatt funksjonsevne mulighet til arbeidspraksis og støtte virksomhetene i arbeid med å utvikle kompetanse mht. rekruttering fra og tilrettelegging for denne gruppen.

- *utvide tilbudet med brukerstyrt personlig assistent*

Det har vært en vekst i antallet som mottar brukerstyrt personlig assistent. Regjeringen har i ny kommunal helse og omsorgslov foreslått å videreføre en plikt for kommunene til å tilby tjenester organisert som brukerstyrt personlig assistanse (BPA). På grunnlag av et anmodningsvedtak i Stortinget har Helsedirektoratet fått i oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet å utrede kriterier for en ny rettighet til BPA for personer med stort behov for praktisk bistand/personlig assistanse, innenfor samme økonomiske rammer som i dag.

- *gjennomgå den vedtatte handlingsplanen for familier med barn med funksjonshemming, og legge til rette for avlastning og bistand til familier med barn med store funksjonshemminger*

Regjeringen har kartlagt situasjonen til barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier. Dette ligger til grunn for arbeidet med å vurdere behovet for en ny strategiplan for barn og unge med nedsatt funksjonsevne, og deres familier. Vi har finansiert omfattende utviklingsprosjekter i tjenester og tiltak som retter seg mot barn og unge med nedsatt funksjonsevne, og deres familier. Vi vil legge fram en ny helse- og omsorgslov som omfatter avlastning og bistand til familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Det er gitt økonomisk støtte til Home-Start Familiekontakten Norge til et eget prosjekt rettet mot familier med kronisk syke barn og barn med nedsatt funksjonsevne siden 2005. Tiltaket skal gi hjelp og avlastning til utsatte familier som møter ekstra mange utfordringer i hverdagen og i møtet med hjelpeapparatet. I alt er det bevilget rundt 13,7 millioner kroner fra 2005 til og med 2010. Tiltaket opphørte som prosjekt fra 1. januar 2011. Bevilgningen til formålet ble opprettholdt på samme nivå og innlemmet i Home-Starts øvrige virksomhet og ivaretatt videre som en del det ordinære tilbudet til Home-Start. Det ble i 2011 bevilget 4,65 millioner kroner til Home-Starts hjelpetilbud; overfor alenefamilier, familier med minoritetsbakgrunn og familier med kronisk syke barn og barn med nedsatt funksjonsevne.

Homofiles livssituasjon

Regjeringen vil:

- *videreføre arbeidet i handlingsplanen "Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner 2009-2012"*

I statsbudsjettet for 2011 styrkes drifts- og prosjektstøtten til organisasjonene av og for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LHBT).

Et nasjonalt ressurscenter på LHBT-området er under oppbygging i regi av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Det er i forslag til statsbudsjett for 2012 foreslått å øke bevilgningen til senteret med 2 millioner kroner.

For å styrke arbeidet med å motvirke diskriminering av LHBT i Europa, vil Norge i 2011 finansiere en nasjonal ekspert som knyttes til Europarådet. Europarådet vedtok i 2010 en rekommandasjon som legger betydelige forventninger til Europarådets medlemsland om en styrket innsats for å bedre levekårene til LHBT-befolkningen.

Urfolk og nasjonale minoriteter

Regjeringen vil:

- *følge opp handlingsplanen for samiske språk og stortingsmeldingen om samepolitikken*

Bevilgningen til Handlingsplan for samiske språk ble styrket med 5 millioner kroner i 2010 og med ytterligere 10 millioner kroner i statsbudsjettet for 2011. Innsatsen i forhold til de små samiske språkene er økt og det er bevilget 4,7 millioner kroner i 2011 til etablering av drifts- og utviklingsorganisasjon for Divvun. Bevilgningen til Divvun med stavekontroll- og korrekturprogram for nord-, lule- og sørsamisk er foreslått videreført i 2012 med 5,246 millioner kroner. Regjeringen har i samarbeid med Sametinget igangsatt arbeid med en større kartlegging av bruken av samiske språk.

Lavangen kommune er innlemmet i forvaltningsområdet for samiske språk fra 1. oktober 2009.

Regjeringen har bidratt med 3 millioner kroner til Senter for samisk i opplæringen ved Samisk høyskole i 2010 og i 2011.

Regjeringen har sammen med Sametinget bidratt til prosjektstilling ved Gáldu som skal jobbe med likestilling og antidiskriminering i det samiske samfunnet.

Regjeringen har videreført arbeidet i arbeidsgruppe mellom KS, Sametinget, og Kommunal- og regionaldepartementet og Fornyings-, administrasjons og kirkedepartementet som skal se på kommunenes arbeid med samiske spørsmål.

Fylkesmannen i Nordland har i 2011 igangsatt et pilotprosjekt hvor målet blant annet er å få mer kunnskap om arbeidet med samiske saker i kommuner med samisk befolkning. Pilotprosjektet skal i første omgang avgrenses til barn og unges oppvekstvilkår, samisk språk, helse- og sosialtilbud og reindrift og arealpolitikk. Prosjektet finansieres av Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet.

Det er gjennomført tilsyn med samiskopplæringen i grunnskolen.

Regjeringen har fulgt opp samepolitiske føringer i tildelingsbrev til bl.a. regionale helseforetak, NAV, fylkesmennene og Innovasjon Norge.

Det er igangsatt et arbeid med gjennomgang av samelovens språkregler og med Sametingets formelle stilling. Arbeidet gjøres i dialog med Sametinget.

Regjeringen har bevilget midler til kartlegging av levekår hos den samiske befolkning bosatt i byer og tettsteder. Dette er et pionerarbeid innenfor urfolksforskning. Prosjektet startet i 2009 og avsluttes i 2013. Prosjektet har en ramme på 3,9 millioner kroner og det er bevilget 1 million kroner i 2011.

Stortingsmeldingen om samepolitikken følges opp fortløpende.

- *vurdere å åpne opp for at skoleelever i de samiske områdene skal kunne velge samisk i stedet for sidemål, og arbeide for at det utdannes flere samiske lærere, førskolelærere og helse- og sosialarbeidere*

Arbeidsgruppen som vurderte ulike utfordringer ved samisk fag- og timefordeling leverte sin rapport i januar 2011. Rapporten har også en drøfting av forholdet mellom samisk og norsk i læreplanene og sidemål. Rapporten er overlevert Sametinget, Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet. Vesentlige punkter i rapporten sendes på høring fra Udir i løpet av vinteren 2011/2012.

Det er innført ordning med inntil 50 000 kroner i ettergivelse av studielån for lånetakere som tar visse kombinasjoner av lærerutdanning, førskolelærerutdanning og minimum 60 studiepoeng i samisk språk.

Nedsatt en arbeidsgruppe ledet av Samisk høgskole som skal utarbeide en strategi for rekruttering til samiske studier generelt, men med særskilt fokus på samisk lærerutdanning. Arbeidsgruppa har levert sin rapport våren 2010.

Nedsatt et utvalg for samisk forskning og høyere utdanning.

Samisk høyskole opplevde økt rekruttering i 2009 og har derfor, også som en følge av omleggingen fra allmennlærerutdanning til grunnskolelærerutdanning, besluttet å ha opptak til lærerutdanning hvert år istedenfor annethvert år.

- *sikre landsdekkende samiske aviser og styrke samisk kulturliv ved å øke bevilgningene til Sametinget*

Pressestøtten til samiske aviser ble økt med til sammen 8 millioner kroner i 2008 og 2009 og formålet var å få etablert samiske dagsaviser. De to samiske avisene, Ávvir og Ságat, gikk begge over til daglig utgivelse (5 utg. pr uke) høsten 2008.

KUD har økt bevilgningen til kulturformål under Sametinget til drøyt 67 millioner kroner. KUD har videreført tilskudd til samiske aviser for 2011. KUD har økt bevilgningen til Samisk Internasjonalt filmsenter til 2,5 millioner kroner i 2011.

- *satse på samisk forskning og forskning om samiske forhold*

Regjeringen har videreført Program for samisk forskning II. Programmet er styrket med 1,65 millioner kroner til lule- og sørsamisk språk siden 2009.

Videreført satsingen på samisk tradisjonell kunnskap – Árbiediehtu og bevilgninger til forsknings- og dokumentasjonsprosjekter innen, klimaendringer, forskning på sametingsvalg og samisk statistikk.

- *arbeide videre med Samerettsutvalget sør for Finnmark og Kystfiskeutvalget*

Samerettsutvalgets innstilling, NOU 2007: 13 *Den nye sameretten* følges opp av berørte departementer. Regjeringen vil konsultere Sametinget i saken.

Påbegynt konsultasjoner mellom Fiskeri- og kystdepartementet og Sametinget om Kystfiskeutvalget.

- *støtte tiltak som setter fokus på nasjonale minoriteters språk, kultur og kulturhistorie*

Det er gjennomført konferanse om revitalisering av kvensk språk i 2010.

Bidratt med støtte til drift av Storfjord språksenter i 2010. Språksenteret jobber med kvensk, finsk og samisk språk.

Regjeringen har gitt totalt 4,75 millioner kroner i grunnstøtte til syv organisasjoner innenfor nasjonale minoriteter og ca. 1,1 million kroner til 15 prosjekter i 2011.

Har fortløpende tett kontakt med aktører innen de ulike grupperingene og arrangerer "Kontaktforum mellom nasjonale minoriteter og sentrale myndigheter".

Planlegger å utarbeidet eget informasjonsmateriale om nasjonale minoriteter, herunder rom.

- *følge opp handlingsplanen for å bedre levekårene for rom i Oslo*

Voksenopplæringscenteret ved Skullerud videreutvikler kontinuerlig undervisningsprosjektet for rom. Siden høsten 2009 har senteret samarbeidet med NAV om utvikling av arbeidsrettede kurs og tiltak for rom. Flere rom har nå fått innvilget kvalifiseringsprogram, som sikrer økonomisk bistand og tettere oppfølging i undervisning/arbeidspraksis. En egen minoritetsveileder ble tilsatt i 2009 og ordningen ble utvidet i 2010 på bakgrunn av stort behov for bistand i møte med offentlige instanser. Veiledningstjenesten har gjennomført tre seminarer om rom for relevante

kommunale og statlige etater. Voksenopplæringscenteret har også kontakt med flere grunnskoler i Oslo, med tanke på opplæring og ansettelse av morsmålsassistenter med romanés som morsmål. Ordningene finansieres over kap. 1540 nasjonale minoriteter, post 60 tiltak for rom. I 2011 er bevilgningen 5,63 millioner kroner, og den er foreslått økt til 5,80 millioner kroner i 2012.

Det første samrådsmøte mellom rom og norske myndigheter ble gjennomført på den internasjonale romdagen 8. april 2010. Boliger, skolesituasjonen for barna og eget forsamlingslokale ble særlig diskutert. Roms boligsituasjon vil bli hovedtema på neste samrådsmøte.

Det ble gitt støtte til markering av den internasjonale romdagen 8. april 2011, arrangementet var i regi av to rom-foreninger. Dagen ble markert første gang i 2010.

KAPITTEL 16: MER TRYGGHET – MINDRE KRIMINALITET

Kriminalitet skaper utrygghet. Å sørge for trygghet i samfunnet er et velferdsspørsmål, og et stort offentlig ansvar. Forbrytelser skal oppklares raskt og lovbrøyttere straffes og rehabiliteres. Ofre for alvorlig kriminalitet og pårørende må ivaretas. Regjeringen vil føre en helhetlig kriminalpolitikk for å forebygge bedre, oppklare mer og reagere og rehabiliterer mer effektivt.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Regjeringen vil:

- *arbeide for å få mer politikraft ut av de tilgjengelige ressursene og øke politibemanningen*

Regjeringen har i perioden 2005-2011 gjennomført en betydelig styrking av politiet. Bevilgningen til politi- og påtalemyndighet er økt fra 8,2 milliarder kroner i 2005 til 12,2 milliarder kroner i 2011 – en vekst på 48,8 prosent (4 milliarder kroner nominelt). I 2012 foreslår vi å øke bevilgningen til politi og påtalemyndighet med ytterligere 696 millioner kroner.

For å oppnå en mer målrettet og effektiv utnyttelse av de til enhver tid tilgjengelige ressurser er det satt i gang arbeid med en resultatreform og regjeringen vil fremme en stortingsmelding om videreutvikling av politi- og lensmannsetaten.

Høsten 2010 var det over 1700 flere årsverk i politi- og lensmannsetaten enn da flertallsregjeringen tiltrådte høsten 2005. I hvert budsjett de siste årene er det satt av midler i budsjettene til å ansette de nyutdannede fra Politihøgskolen i politiet. I 2012 vil vi sette av 88,9 millioner kroner for å legge til rette for at studentene skal få jobb.

- *sikre fortsatt høyt opptak av politistudenter, og fortsette arbeidet med å rekruttere flere kvinner og søkere med minoritetsbakgrunn*

De to siste årenes rekordhøye studentantall på 720 foreslår vi å videreføre også i 2012. Det er en tredobling av de lave opptakene under Bondevik II-regjeringen. Neste år vil vi øke skolens budsjett med 42,9 millioner kroner. Av studentene som med bestått eksamen fra politihøgskolen våren 2010 har over 95 prosent jobb i politiet i juli 2011.

- *igangsette arbeid med nye lokaler i Oslo for politihøgskolen, og etablere ny politiutdanning utenfor Oslo*

Fra før av er Politihøgskolen lokalisert til Bodø og Kongsvinger i tillegg til Oslo, og i fjor høst åpnet også en ny avdeling i Stavern. Det gjennomføres nå en mulighetsstudie for å se hvordan lokalbehovet best kan løses fremover.

- *klargjøre regelverket for å sikre at meldeplikten om bekymringer knyttet til vold og overgrep mot barn blir benyttet*

Stortinget har vedtatt en endring i straffeloven som innebærer at avvergingsplikten skjerpes og utvides.

- *evaluere virkningene av lovforbudet mot kjøp av seksuelle tjenester med tanke på å utforme gode og målrettede tiltak for å hjelpe prostituerte ut av prostitusjon*

Det vil bli gjennomført en evaluering av forbudet mot kjøp av seksuelle tjenester for å se om forbudet virker etter sin hensikt. Evalueringen vil bidra til bedre å kunne utforme gode og målrettede tiltak for å hjelpe kvinner og menn ut av prostitusjon.

Forbudet mot kjøp av seksuelle tjenester er ment å forebygge og avdekke menneskehandel ved å dempe etterspørselen etter en tjeneste der mange utøvere er ofre for menneskehandel. Det er viktig å motvirke eventuelle utilsiktede virkninger av forbudet. Et generelt inntrykk er at loven har ført til en reduksjon i markedet. I de store byene har man sett en nedgang i den synlige prostitusjonen, mens en eventuell nedgang på annonse- og innemarkedet ikke er like markant. Det har vært, og er, en stor utfordring å få innpass med hjelpetilbud til personene på innemarkedet, noe som kan være avgjørende for avdekking av menneskehandel og andre former for utnyttning på denne arenaen.

- *oppretholde en desentralisert politistruktur, styrke lensmannskontorene, og ha flere politiposter og mindre administrasjon ved en ny organisering i politidistriktene for å få et mer synlig og tilgjengelig politi*

Regjeringen har i sin periode gjennomført en betydelig styrking av politiet. Det er viktig at denne styrkingen bidrar til et politi som er bedre i stand til å forebygge og bekjempe kriminalitet, og som samtidig ivaretar befolkningens behov for trygghet, tilstedeværelse og service.

Regjeringen vil imidlertid ikke basere oppnåelsen av de kriminalpolitiske målene på økte ressurser alene, men vil også gjennomføre struktur- og fornyingstiltak. For å oppnå en mer målrettet og effektiv utnyttelse av de til enhver tid tilgjengelige ressurser er det igangsatt arbeid med en resultatreform. Reformen vil bli bredt anlagt. Målet er redusert kriminalitet, økt oppklaring og et mer nært og sterkt politi, og vil bli presentert for Stortinget stortingsmelding om videreutvikling av politi- og lensmannsetaten. Meldingen vil særlig vektlegge en videreutvikling av politiets førstelinjetjeneste.

- *styrke deltakelsen i internasjonalt politisamarbeid og etablere en innsatsstyrke mot internasjonal organisert kriminalitet for styrket samarbeid og samordning på tvers av politidistrikter og særorganer*

Østfold politidistrikt ble blant annet styrket med 30 stillinger til en "grensepakke" i 2010. Kampen mot mobile vinningskriminelle er styrket i en rekke politidistrikter

landet over. En egen innsatsstyrke med basis i Kripos, Utrykningspolitiet, i Oslo politidistrikt og Hedmark politidistrikt har fått 45 stillinger og det har ført til at innsatsen i form av etterretning, spaning og bistand til politidistriktene for å samordne innsatsen på tvers av distriktsgrenser er styrket. Lokale prosjekter og samordning gir allerede gode resultater i kampen mot utenlandske bander flere steder i landet. I Oslo har grove tyverier fra villa blitt redusert med 57,4 prosent første kvartal i år sammenlignet med i fjor. I Asker falt grove tyverier fra bolig med 52 prosent fra 2009 til 2010.

- *fortsette arbeidet med DNA-reformen*

Reformen innebærer flere stillinger og et opplegg for sentral finansiering av DNA-analyser, noe som frigjør ressurser i det enkelte politidistrikt. Etter DNA-reformen ble innført er antall søkbare personer i DNA-registeret økt med over 40 prosent, og er et viktig verktøy for å oppklare mye av vinningskriminaliteten som begås av et begrenset antall personer. Nær 3000 politifolk er utdannet for å sikre biologiske spor på åsteder. Det sikres dobbelt så mange spor på åstedene. Rundt halvparten av de spor som legges inn i registeret, treffer mot registrerte personer.

- *gi bedre oppfølging til ofre for vold og alvorlig kriminalitet*

Regjeringen har hatt forslag til endring av bestemmelsene om klagebehandlingen i voldsoffererstatningssaker på høring.

- *at politiet skal ta i bruk registreringsverktøy for vurdering av voldsutsatthet slik at nødvendig beskyttelsestiltak blir satt i verk*

Registreringsverktøyet SARA-PV blir testet i Vestfold og Oslo politidistrikt.

- *styrke innholdet i soningen og styrke tilbakeføringsarbeidet for å få en helhetlig oppfølging av straffedømte*

Det er etablert utdannings- og bibliotekstilbud i alle fengsler. Varetektskapasiteten er styrket, og i år er opptaket ved fengselsskolen økt for å styrke sikkerheten for tilsatte og innsatte. Kriminalomsorgen driftsbudsjett ble i RNB 2011 økt med 10 millioner kroner for å styrke bemanningen og øke tryggheten for innsatte og ansatte i fengslene. Fordi mange innsatte sliter med rusproblemer, har regjeringen etablert 13 rusmestringsenheter. De siste årene er budsjettene til kriminalomsorgen og forvaltningssamarbeidspartnere styrket for å heve kvaliteten i straffegjennomføringen og følge opp St.meld. nr. 37 (2007-2008) Straff som virker - mindre kriminalitet - tryggere samfunn.

Fengselsopplæringen er betydelig styrket siden regjeringsskiftet i 2005. Det er nå etablert opplæring i alle de 51 fengslene regjeringen har sagt det skal være opplæring i. I tillegg er det oppfølgingsklasser ti steder i landet.

- *gjennomføre en rettshjelpsreform i tråd med St.meld. nr. 26 (2008-2009) som gir raskere og bedre rettshjelp til flere*

Det er startet et pilotprosjekt i Rogaland og Buskerud samt i fem kommuner i Lindesnesregionen med etableringen en ny førstelinjetjeneste der alle, uavhengig av inntekt, kan få inntil én times gratis juridisk bistand hos advokat eller rettshjelper uavhengig av sakstype.

- *utvide ordningen med hurtigbehandling, slik at utlendinger som begår kriminalitet pågripes, pådømmes og sendes ut av landet så raskt som mulig. Ved tilslutning til EUs soningsoverføringsavtale og flere bilaterale avtaler skal flere utenlandske kriminelle sone i hjemlandet*

Prosjektet med hurtigbehandling er videreført i Oslo, og tas også i bruk i Hordaland, Rogaland og Sør-Trøndelag. I asylsaker hvor det foreligger konkrete holdepunkter for å tvile på identiteten til asylsøkeren, har regjeringen innført en hurtig prosedyre som sørger for at UDI om å behandle sakene innen tre uker.

Regjeringen arbeider målrettet for å sikre tilslutning til EUs rammeavtale om soningsoverføring. Det er inngått bilaterale avtaler om soningsoverføring med Romania, Litauen og Latvia, Regjeringen har også fått på plass lovendringer som vil gjøre det lettere å inngå soningsoverføringsavtaler i fremtiden.

- *øke antallet uttransporteringer på utlendingsfeltet og styrke grensenære kontroller for å bekjempe kriminalitet*

Arbeidet med utsendelse av personer uten lovlig opphold i Norge er kraftig styrket. Ved utgangen av mai hadde 2635 personer returnert. Det er 5,7 prosent flere enn tilsvarende periode i fjor. 1958 av disse ble tvangsmessig uttransportert av politiet. De øvrige reiste frivillig gjennom IOM. I tillegg bidrar økt kontroll i grenseområdene, lokal og rask registrering av asylsøkere og mer effektiv uttransportering til å redusere antall asylsøkere uten kjent identitet og bekjempe kriminalitet. Målet for 2011 er å gjennomføre i overkant av 4 600 tvangsmessige uttransporteringer. Det samme måltallet videreføres i 2012.

- *opprettholde en desentralisert domstolsstruktur*

Dette ligger til grunn for organisasjonsplanleggingen i domstolene.

- *fortsette arbeidet for mer effektive, tilgjengelige og moderne domstoler, og sikre raskere saksbehandling med mer bruk av video- og fjernteknologi og fortsatt fornyingsarbeid*

Domstoladministrasjonen har flere pågående prosjekter for effektivisering av domstolene, som blant annet elektronisk samhandling med advokater (ELSAM) og utprøving av spesialiseringsordninger for dommere. Regjeringen har bidratt til å sikre

dette fornyingsarbeidet gjennom økte bevilgninger til domstolene og utvikling av domstolenes rettslige rammevilkårene.

I 2011 ble bevilgningen til domstolene økt med 40 millioner kroner for at domstolene skal kunne tilpasse bemanningen til en periode med økt saksinngang, samtidig som det satses på tiltak som bidrar til ytterligere effektiv saksbehandling og nedarbeiding av restanser.

- *oppretholde styrkingen av jordskifterettene og gjennomføre tiltak for økt rekruttering*

Landbruks- og matdepartementet arbeider med forslag til en ny jordskiftelov, etter en høringsrunde i 2009/2010. Forslaget som var på høring vil innebære en styrking av jordskifterettene og angir også tiltak for å bedre rekrutteringen. Regjeringen foreslår i budsjettforslaget for 2012 å øke bevilgningen til jordskiftedomstolene med 10 millioner kroner til økt lønn for jordskiftedommerne. Det skal bidra til at jordskiftedomstolene fortsatt skal kunne klare å rekruttere dyktige medarbeidere.

I tillegg har regjeringen arbeidet med:

- *Utarbeidet ny lov om kommunale krisesentertilbud som trådte i kraft 1. januar 2010*

Lovens formål er å sikre at kvinner, menn og barn som er utsatt for vold eller trusler om vold i nære relasjoner får et godt og helhetlig krisesentertilbud. Kommunen skal sikre at tilbudet omfatter rådgivning gjennom et dagtilbud og heldøgns telefontjeneste, midlertidig botilbud og oppfølging i reetableringsfasen. Kommunen kan selv velge hvordan de vil organisere krisesentertilbudet.

Samfunnssikkerhet og beredskap

Regjeringen vil:

- *videreføre det vedtatte arbeidet med nytt nødnett for beredskapsetatene*

Stortinget har nylig vedtatt regjeringens forslag om å gjøre det nye avlyttingssikre nødnettet landsdekkende. Det vil gi bedre kommunikasjon på tvers mellom politi, brannvesen og helsepersonell og dermed raskere hjelp til publikum ved ulykker og kriser. Det første utbyggingstrinnet ble ferdigstilt i 2011 og omfatter seks politidistrikter rundt Oslofjorden. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til Nødnett med 1,5 milliarder kroner i 2012 for å bygge ut Nødnett i hele landet. I tillegg legger Regjeringen opp til at redningshelikoptrene og Hovedredningssentralen inkluderes ved den videre utbyggingen. Senere vil også andre organisasjoner med beredskapsansvar få anledning til å bruke Nødnett.

- *satse på brannforebyggende arbeid, samt bedre beredskap og håndteringsevne*

Regjeringen har satt ned to utvalg på brannsikkerhetsområdet. Det ene skal gjennomgå og vurdere brannsikkerheten til særskilte risikogrupper, mens det andre skal utrede det samlede utdanningsbehovet i brannvesenet. Fristen er januar 2012.

- *fortsette satsingen på redningstjenesten og redningshelikoptre*

Regjeringen er opptatt av å få på plass en raskere og mer effektiv redningshelikoptertjeneste som kan komme flest mulig mennesker til unnsetning i en vanskelig situasjon. Vi foreslo før sommeren å anskaffe inntil 16 nye helikoptre. Saken ble behandlet i Stortingets høstsesjon 2011. I 2012 foreslår vi å styrke anskaffelsesprosjektet for nye redningshelikoptre med 50 millioner kroner. Det er besluttet hvilken ambisjon som skal danne grunnlag for anskaffelsen av nye redningshelikoptre, og arbeidet med å fase ut dagens Sea King-redningshelikoptre til fordel for nye helikoptre innen 2020 er godt i gang. Regjeringens mål er at det skal kunne startes redning av 20 personer i nød innenfor 150 nautiske mil rett ut fra grunnlinjen innen to timer. I tillegg skal to kunne reddes helt ut mot ytterkanten av det norske redningsansvarsområdet. Anskaffelsesprosessen videreføres. Den er basert på det anbefalte flerbrukskonseptet med en enhetlig flåte av anslagsvis 15 til 20 store helikoptre (som hver veier mellom 10-20 tonn) og et basemønster tilsvarende dagens. Som en del av Regjeringens nordområdesatsing er det foreslått å styrke redningsberedskapen på Svalbard ved at Sysselmannen fra 2014 skal ha to store helikoptre og ved at responstiden bedres. I dag har Sysselmannen ett stort og ett mellomstort helikopter. Arbeidet med en ny leieavtale for tjenesten starter sommeren 2011.

De fremtidige redningshelikoptrene skal også videreføre nåværende oppgaver som luftambulanse og andre viktige samfunnsoppdrag.

KAPITTEL 17: INNVANDRING OG INTEGRERING

Regjeringen vil føre en helhetlig innvandrings- og flyktningpolitikk forankret i Norges internasjonale forpliktelser. Regjeringen vil ha en balansert og kontrollert innvandring og en konsekvent asylpolitikk.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Arbeidsinnvandring

Nettoinnvandringen til Norge har vært særlig høy i perioden 2007-2010. Det må ses i sammenheng med gode jobbmuligheter først i perioden. Det har gitt grunnlag for vekst i familieinnvandringen. Etter 2005 har arbeidsinnvandring utgjort den største innvandrerkategorien. Polakker, og dernest svensker, har vært de største gruppene. Etter et lite fall i nettoinnvandringen i 2009 økte den igjen i 2010.

Den nye utlendingsloven og -forskriften trådte i kraft 1. januar 2010. Regelverket er mer oversiktlig, og gjør det enklere for arbeidsgivere å ansette arbeidstakere fra land utenfor EØS-området. Det er blant annet mulig å få oppholdstillatelse på bakgrunn av et lønnstilbud på minst 500 000 kroner, og det er innført en ordning med tidlig arbeidsstart, som innebærer at faglærte utlendinger kan starte å arbeide når de har levert en fullstendig søknad om oppholdstillatelse.

Endringene har gjort det mulig med kortere saksbehandlingstid.

Utlendingsdirektoratet er siden 2011 pålagt å behandle 80 prosent av søknader om oppholdstillatelse fra arbeidsinnvandrere innen 8 uker.

1. oktober 2009 ble det innført en registreringsordning for EØS-borgere. Ordningen erstatter kravet til arbeidstillatelse, og gjør det enklere for EØS-borgere å komme til Norge og arbeide.

Regjeringen har opprettet servicekontor for utenlandske arbeidstakere i Oslo, Stavanger og Kirkenes. Kontorene er et samarbeid mellom Utlendingsdirektoratet, politiet, Arbeidstilsynet og skatteetaten, og gir veiledning til både arbeidsgivere og arbeidstakere på flere ulike språk.

Flyktning- og asylpolitikk

Justis- og politidepartementet arbeider med en melding til Stortinget om barn som migrerer, som blant annet vil rette søkelyset på dilemmaer knyttet til barn som er asylsøkere og deres sårbarhet.

Justis- og politidepartementet har fremlagt en melding til Stortinget om norsk flyktning og migrasjonspolitikk i et europeisk perspektiv, som understreker nødvendigheten av

samordning og harmonisering på asyl- og flyktningområdet i Europa, og Norges vilje til å bidra til fremgang i et europeisk samarbeid, jf. Melding St. 9 (2009-2010).

Regjeringen vil med bakgrunn i NOU 2010:12 Ny klageordning for utlendingssaker vurdere hvordan klagesaksbehandlingen bør organiseres for best å ivareta muligheten for politisk styring, rettssikkerhet, effektiv saksbehandling, samt legitimitet. NOUen har vært på høring med frist 1. oktober 2011. Departementet vurderer nå høringsuttalelsene.

Regjeringen vil:

- *øke antallet kvoteflyktninger når antallet asylsøkere går betydelig ned. Regjeringens mål er å øke antallet kvoteflyktninger til minst 1500*

Norge har godt samarbeid med UNHCR om fordelingen av plasser mellom ulike flyktninggrupper av denne. Regjeringen har signalisert at de siste par år har ført til en særlig utfordring for kommunene med hensyn til å bosette asylsøkere som har fått opphold/asyl i Norge. Dette er fortsatt en krevende situasjon. Med en fortsatt nedadgående tendens hva gjelder ankomst av asylsøkere vil bosettingssituasjonen over tid kunne bli bedre. Dette kan gi grunnlag for å høyne flyktningkvoten. Regjeringen vektlegger at gjenbosettingsarbeidet også kan være et strategisk bidrag til en internasjonal løsning av langvarige eller fastlåste flyktningssituasjoner, der både lokal integrering i oppholdslandet og gjenbosetting i tredjeland som Norge er komponenter. Dette er bakgrunnen for bl.a. uttak av eritreiske flyktninger fra Sudan, en over 40-årig flyktningssituasjon.

Regjeringen økte i 2007 antallet kvoteflyktninger fra 1000 til 1200. I RNB 2011 ble det bevilget midler til en ekstraordinær økning av kvoten for 2011 med 250 plasser som følge av flyktningssituasjonen i Nord-Afrika.

- *på bakgrunn av det offentlig nedsatte utvalgets anbefalinger vurdere mottakssystemet og tilbudet om innkvartering og tjenester til asylsøkere*

NOU 2011:10 om mottakstilbudet for asylsøkere ble overlevert regjeringen 6. juni 2011. NOU-en er sendt på høring, med frist 15. januar 2012

- *i større grad benytte adgangen til å frihetsberøve utlendinger som er i en utsendelsesprosess der det foreligger unndragelsesfare eller uavklart identitet, og vil åpne for at det også kan benyttes frihetsberøvelse ved rettens kjennelse i utsendelsesprosessen overfor personer som begår kriminelle handlinger og personer som utgjør en trussel mot grunnleggende nasjonale interesser*

Regjeringen har lagt frem et lovforslag (Prop. 138 L (2010-2011)) som vil utvide politiets adgang til å benytte tvangsmidler overfor utlendinger som skjuler sin identitet, unndrar seg utsendelse eller begår kriminalitet. Dette vil styrke utlendingskontrollen og myndighetenes arbeid med effektivisering av vedtak, og bidra til å bevare publikums tillit

til asylinstituttet. Blant de sentrale virkemidlene som foreslås, er senkede beviskrav for å fengse ved tvil om identitet eller fare for unndragelse. Det foreslås også en ny hjemmel for å pålegge meldeplikt eller bestemt oppholdssted overfor utlendinger som er asylsøkere eller har ulovlig opphold, og som begår straffbare handlinger av en viss alvorgrad. Dersom et pålegg om bestemt oppholdssted brytes, vil det kunne vurderes fengsling mens utlendingssaken er til behandling. Regjeringen foreslår videre en særskilt hjemmel for frihetsberøvelse av personer som utgjør en trussel mot grunnleggende nasjonale interesser, og som er i en utsendelsesprosess.

- *vil vurdere dagens adgang til å fremme omgjøringsbegjæring*

Problemstillingen inngikk i mandatet til klagesaksutvalget, NOU 2010:12 og vil bli vurdert sammen med oppfølgingen av denne.

- *opprette et nasjonalt identitets- og dokumentasjonssenter (NID)*

Et Nasjonalt ID-senter (NID), ble offisielt åpnet 15. november 2010. Det legges opp til en gradvis oppbygging av senteret over to år. NID vil bidra til en mer effektiv klarlegging av identitet, noe som vil gi raskere og flere uttransporteringer samt dempe presset på mottaksapparatet.

- *gjennomføre opptak av biometriske kjennetegn i visumsakene*

EFFEKT-programmet gjør tilpasninger i forbindelse med nye Schengen-krav om bruk av biometri i visumsaker.

- *legge til rette for økt deltakelse og arbeidsrettet aktivitet og plikt til aktivitet for asylsøkerne på asylmottak*

I NOU 2011:10 anbefales at kvalifisering bør være et tilbud til alle beboere i mottak. Utredningen planlegges sendt på høring. Utlendingsforskriften har i 2011 blitt endret slik at det blir enklere for asylsøkere å delta i frivillig arbeid.

- *fortsette arbeidet for å beskytte og yte bistand til ofre for menneskehandel*

Justis- og politidepartementet la i desember 2010 frem en ny handlingsplan mot menneskehandel. Det skal gjennomføres et nasjonalt seminar om menneskehandel for politiet, påtalemyndigheten, domstolene og advokater. Årlig deler Justis- og politidepartementet ut om lag 10 millioner kroner i tilskudd til tiltak for norske og utenlandske prostituerte.

- *arbeide for større internasjonal innsats for internt fordrevne flyktninger*

Regjeringen har trappet opp støtten til organisasjoner som rapporterer på situasjonen til internt fordrevne og jobber for å sikre dem et større rettsvern. Regjeringen har også trappet opp støtten til UNHCR og Flyktninghjelpen som begge har internt fordrevne

som en av sine fremste målgrupper. Regjeringen leder arbeidet i FNs generalforsamling med beskyttelse av internt fordrevne og har gjennom dette arbeidet gitt solid støtte til FNs spesialrepresentant for internt fordrevne. Regjeringen har videre gjennom sitt medlemskap i FNs menneskerettighetsråd bidratt sterkt til å sikre at mandatet til FNs spesialrapportør for internt fordrevne ble videreført og styrket for perioden 2010 til 2013.

- *styrke saksbehandlingsskapasiteten og redusere saksbehandlingstiden i UDI*

Saksbehandlingsskapasiteten er styrket betydelig i UDI og UNE i 2008-2010. I budsjettforslaget for 2012 legges det opp til at antall ubehandlede saker skal reduseres både i UDI og UNE. EFFEKT-programmet er et sentralt virkemiddel i satsingen på å effektivisere utlendingsforvaltningen og bedre servicen overfor brukerne. De nye løsningene vil gi en bedre samordning og kommunikasjon mellom Utlendingsdirektoratet, politiet, utenriksstasjonene, Utlendingsnemnda og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Programmet har en kostnadsramme på 330 millioner kroner per 1.5.2010. Det ble i 2011 bevilget 176 millioner kroner til investeringer, og den resterende delen av investeringsprogrammet skal i all hovedsak være gjennomført i løpet av 2012.

- *bedre samarbeidet med kommunene om etablering av asylmottak*

Eksisterende samarbeidsavtale om bosetting av flyktninger med KS ble i 2009 utvidet til også å omfatte samarbeid ved etablering og nedlegging av mottaksplasser og omsorgssentre. KS vil avvende eventuelle endringer i bosettingsmodellen for å ta stilling til videre samarbeidsavtale, men vil i mellomtiden arbeide ut fra samme praksis som tidligere.

- *sikre raskere bosetting av flyktninger som har fått oppholdstillatelse i kommune*

Regjeringen har bidratt til å stimulere til økt bosetting, herunder økt bosetting av enslige, mindreårige flyktninger under 18 år. Vi har bedret rammevilkårene for kommuner som bosetter funksjonshemmede innvandrere. Regjeringen har i statsbudsjettet for 2011 styrket Husbankens tilskudd til utleieboliger for å øke tilgangen på utleieboliger til flyktninger. Det er også foreslått å etablere et forprosjekt for nye IKT-løsninger for et effektivt bosettings- og tilskuddsforvaltningssystem. Vi har styrket arbeidet med integrering blant annet gjennom forslag om å øke integreringstilskuddet til kommunene for enslige, voksne flyktninger og gi integreringstilskudd også for barn som er født inntil 6 måneder etter at mor er bosatt i en kommune. Vi har gjeninnført integreringstilskudd for familiegjenforente.

Det arbeides videre med endringer i bosettingsordningen for flyktninger etter høring av forslag om tilvisningsrett.

- *at flere med avslag bare skal gis tilbud om å bo i ventemottak fram til uttransportering kan gjennomføres. Regjeringen vil også vurdere returfremmende tiltak for barnefamilier*

Erfaringer viste at ventemottakene ikke fungerte etter hensikten. Regjeringen besluttet derfor å legge ned ventemottakene, og gi alle personer med endelig avslag på søknad om beskyttelse tilbud om innkvartering i asylmottak. Det skal fokuseres på returrettede tiltak og aktiviteter i mottak. Regjeringen foreslo å øke bevilgningen i 2011 knyttet til arbeidet med frivillig, assistert retur og tilbakevending med 42,7 millioner kroner, sammenliknet med saldert budsjett 2010. Det skal gi rom for i overkant av 1 700 frivillige returer i 2011 og i 2012. I 2010 reiste 1 444 frivillig med støtte fra IOM. Det er en økning på 40 prosent sammenliknet med 2009.

- *redusere antallet personer uten behov for beskyttelse som søker asyl i Norge, og løpende vurdere behov for nye tiltak for å oppnå dette*

Antall asylsøkere til Norge er betydelig redusert siden 2009. I 2009 ble det registrert 17 226 asylsøkere, i 2010 var tallet 10 064, en nedgang på 42 prosent. For enslige mindreårige asylsøkere var nedgangen enda mer markert, dvs. 65 prosent. Prognosen for 2011 er justert opp fra 10 000 til 11 000 asylsøkere pga. situasjonen i Nord-Afrika. Første halvår 2011 har det kommet 4530 asylsøkere. Prognosen for enslige mindreårige er 1 100, og første halvår 2011 har det kommet 417. Antallet asylsøkere, herunder enslige mindreårige, holder seg derfor stabilt. Regjeringen har gjennomført en rekke tiltak for å redusere antall personer uten behov for beskyttelse som søker asyl i Norge. De fleste tiltakene er iverksatt og tiltakene har hatt effekt.

- *intensivere arbeidet med å få på plass gode returavtaler, føre en samlet og enhetlig returpolitikk og bruke bistands- og utviklingspolitikk til å understøtte arbeidet med å få til retur og reintegrering av personer uten lovlig opphold i Norge*

En rekke tilbaketakelsesavtaler er inngått. Norge fører samtaler og forhandlinger med en rekke land, bl.a. i Afrika og Asia. Inneværende år er avtale inngått med Tanzania, mens det ble inngått avtaler med Armenia, Kazakhstan og Kosovo i 2010.

- *heve terskelen for oppholdstillatelse på humanitært grunnlag*

Dette vurderes løpende. Antallet asylsøkere som får opphold på humanitært grunnlag går ned. I 2009 ble det gitt opphold av humanitære grunner i 11 prosent av asylsakene som ble realitetsbehandlet, mens andelen i 2010 var 6 prosent. Første halvår 2011 var andelen som ble gitt opphold på humanitært grunnlag 5 prosent.

- *innføre et generelt krav om fire års arbeid – og eller utdanning som vilkår for familieetablering*

Dette er under utredning.

- *støtte FNs høykommissær for flyktningers arbeid for å sikre og fremme flyktningers rettigheter*

Norge har en god dialog med FNs høykommissær blant annet om UNCHRs ulike anbefalinger og norsk praksis. Norge er blant UNCHRs største bidragsytere. Norge er en aktiv støttespiller for UNHCR i deres arbeid med å forhindre at krigsforbrytere, stridende eller personer med tilknytning til terrororganisasjoner, gis beskyttelse som flyktninger.

Enslige mindreårige asylsøkere

Regjeringen vil:

- *etablere omsorgs- og utdanningstilbud for enslige mindreårige asylsøkere i deres opprinnelsesland*

Arbeidet med etablering av omsorgstilbud i Afghanistan videreføres innenfor rammen av ERPUM (European Return Platform for Unaccompanied Minors). Dette er et samarbeidsprosjekt finansiert av EUs returfond hvor Norge deltar sammen med Sverige, Storbritannia og Nederland. Regjeringen har økt reintegreringstøtten for unge voksne (18-23 år) som returnerer til Afghanistan.

- *arbeide for at barn i mottak eller omsorgssentre får en god barnefaglig oppfølging*

I 2009 ble den øremerkede avsetningen til enslige mindreårige asylsøkere (EMA) styrket, for å gi enslige mindreårige asylsøkere et tilbud som ivaretar deres spesielle behov. I 2010 har UDI innført et utvidet tilsyn som i større grad enn tidligere skal vurdere barnas omsorgssituasjon.

- *bidra til nok verger til enslige mindreårige asylsøkere*

Fra 1. juli 2009 ble det innført et eget kommunalt tilskudd for avlønning av verger for enslige mindreårige asylsøkere mens de er i transittfasen. Dette dekker også overformyndernes arbeid med å oppnevne og følge opp vergene. I tillegg gis midler til UDI til en vergevaktordning for raskt å finne verger til EMA. UDI kjøper tjenester av Norsk Folkehjelp til å rekruttere og lære opp verger både i transittfasen og senere. Regjeringen tar sikte på å innføre en representantordning for EMA som erstatter dagens vergeordning.

- *arbeide for rask bosetting i kommunene av enslige mindreårige asylsøkere*

Regjeringen har bidratt til å stimulere til økt bosetting av enslige, mindreårige flyktninger under 18 år. De som bosettes fra 2010 får førsteårs integreringstilskudd etter voksen sats.

Et prosjekt med direkteplassering av enslige mindreårige asylsøkere gjennomføres i perioden høsten 2011 til sommeren 2013. Prosjektet prøver ut bosetting til en kommune direkte fra transittmottak for å redusere barnas oppholdstid i mottak og redusere antall flyttinger.

Inkludering

Regjeringen vil:

- *arbeide for økt sysselsetting og lavere ledighet blant innvandrerbefolkningen. Vi vil ha særlig fokus på enkelte grupper av kvinner med lav sysselsetting*

Innvandrere har gjennomgående noe lavere sysselsetting og høyere ledighet enn befolkningen for øvrig. Blant ledige som har behov for arbeidsrettet bistand fra Arbeids- og velferdsetaten, skal innvandrere prioriteres ved inntak til arbeidsmarkedstiltak. Regjeringens satsing på arbeidsmarkedstiltak er derfor viktig for å få flere innvandrere i arbeid. Et bredt spekter av arbeidsmarkedstiltak kan benyttes, med utgangspunkt i den enkeltes behov. Arbeids- og velferdsetaten samarbeider med kommunene om gjennomføring av introduksjonsprogram for nyankomne innvandrere, og arbeidsmarkedstiltak inngår som sentrale elementer i både kvalifiseringsprogrammet og Ny sjanse. I absolutte tall er det noe flere innvandrerkvinner som deltar på arbeidsmarkedstiltak enn menn.

Ny sjanse er et prosjekt hvor målet er å prøve ut et kvalifiseringsprogram for innvandrere som har vært bosatt i Norge i flere år og fortsatt mangler tilknytning til arbeidslivet. Målgruppen er innvandrere fra landgrupper med lav sysselsetting eller høy arbeidsledighet, innvandrerkvinner som er hjemme med barn og som ikke får sosialhjelp og arbeidsledig innvandrerungdom mellom 18-25 år som er avhengige av sosialhjelp. Resultatrapporter fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet viser at fra starten i 2005 og frem til 2009 gikk totalt 43 prosent av deltakerne over til arbeid eller utdanning.

Forsøket med *Ny sjanse* videreføres i 2011. Det blir særlig innrettet mot landgrupper med spesielt høy arbeidsledighet eller lav sysselsetting. Kvinner fra disse gruppene vil være hovedmålgruppe.

Gründervirksomhetene blant innvandrere i Norge er et positivt bidrag til verdiskapningen i samfunnet. Regjeringen har foreslått å styrke arbeide med å legge til rette for innvandrere som entreprenører. Erfaring tyder på at innvandrere kan ha særlige utfordringer når de skal etablere egen bedrift fordi de kan ha vanskeligheter med å få lån, samt manglende kjennskap til norske rutiner og prosesser. I 2010 fikk IMDi i oppgave å lede en arbeidsgruppe for å utrede behov for tiltak, herunder en permanent ordning som kan legge til rette for at innvandrere lettere kan etablere bedrift.

Statlige arbeidsgivere er forpliktet til å kalle inn kvalifiserte søkere med innvandrerbakgrunn til intervju, ifm. rekruttering. Det er utarbeidet en veiledende mal til aktivitets- og rapporteringsplikten (kjønn, nedsatt funksjonsevne og etnisitet, religion m.v.) for alle statlige virksomheter.

- *sikre god gjennomføring og kvalitet i introduksjonsprogrammet og sikre god overgang til opplæring eller arbeid*

Stortinget har vedtatt å innføre kommunal internkontroll og fylkesmannstilsyn med ordningene i introduksjonsloven, se punktet nedenfor.

- *øke rett og plikt til norskopplæring fra 300 til 600 timer, samt innføre obligatorisk avsluttende prøve i norsk*

Regjeringen har i Prop. 79 L (2010-2011) foreslått å øke retten og plikten til opplæring i norsk og samfunnskunnskap fra 300 til 600 timer. I samme proposisjon ble det foreslått å utvide personkretsen for introduksjonsprogrammet og innføre fylkesmannstilsyn og kommunal internkontroll med ordningene i introduksjonsloven. Stortinget vedtok forslaget 15. juni 2011.

- *innføre krav for alle med plikt til norskopplæring om å ha bestått norskprøve eller statsborgerskapsprøve for å kunne få norsk statsborgerskap*

Regjeringen har i Prop. 79 L (2010-2011) foreslått å innføre obligatoriske avsluttende prøver i norsk og samfunnskunnskap. Stortinget vedtok disse forslagene 15.juni 2011. Vedtakene blir satt i verk fra det tidspunktet Kongen bestemmer.

- *vurdere tiltak som kan føre til raskere bosetting av personer som har fått opphold i Norge*

Bidratt til å stimulere til økt bosetting, og foreslår derfor å øke integreringstilskuddet til kommunene i statsbudsjettet for 2011 for enslige, voksne flyktninger og gi integreringstilskudd også for barn som er født inntil 6 måneder etter at mor er bosatt i en kommune, jf. Prop. 1 S fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

I statsbudsjettet for 2011 ble Husbankens tilskudd til utleieboliger styrket for ytterligere å øke tilgangen på utleieboliger til flyktninger, jf. Prop. 1 S for Kommunal- og regionaldepartementet. Foreslått i statsbudsjettet for 2011 å etablere et forprosjekt for nye IKT-løsninger for et effektivt bosettings- og tilskuddsforvaltningssystem, jf. Prop. 1 S fra Barne- og likestillings- og inkluderingsdepartementet.

- *arbeide mot diskriminering og for en inkluderende rekrutteringspolitikk, blant annet i samarbeid med arbeidslivets parter, slik at innvandreres kompetanse kommer til nytte i det norske samfunnet på alle nivåer i arbeidslivet*

Regjeringen har fra januar 2009 styrket det rettslige vernet mot diskriminering i arbeidslivet med innføringen av en plikt for offentlige og private arbeidsgivere og arbeidslivets organisasjoner, om å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering (aktivitets- og rapporteringsplikt i diskrimineringsloven og diskriminerings- og tilgjengelighetsloven). Lignende plikt følger av likestillingsloven, og ble introdusert i 2003.

Regjeringen har lagt fram en ny handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering, i april 2009. Vi har samarbeidet med de 8 hovedorganisasjonene i arbeidslivet om tiltak i handlingsplanen for å bekjempe diskriminering i arbeidslivet. Det er utarbeidet en veileder for arbeidslivet i de nye aktivitets- og rapporteringspliktene. Vi har igangsatt forskningsprosjekter for å kartlegge art og omfang av diskriminering i arbeidslivet. Det er utviklet et program for mangfoldsledelse i staten rettet mot statlige ledere og tilsatte. Det er også gitt midler til mentorprogram for etniske minoriteter, blant annet med et særlig fokus på kvinner, for å øke deres rekruttering og muligheter i arbeidslivet.

En partssammensatt arbeidsgruppe kom i 2009 med flere forslag til tiltak for å øke rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn i arbeidslivet. I prosjektet *Mangfoldsløft* er det utviklet lokale samarbeidsprosjekt i Fredrikstad, Skien og bydel Søndre Nordstrand i Oslo med deltakere fra kommunene, NAV-kontoret og partene i arbeidslivet. Tiltaket blir evaluert.

Mangfoldsportalen.no ble lansert i 2009, i samarbeid med partene i arbeidslivet. Portalen gir informasjon og veiledning om rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn og mangfoldsarbeid, og inneholder flere e-kurs. Siden retter seg mot arbeidsgivere, tillitsvalgte og ansvarlige for opplæring og personalpolitikken i virksomheter i offentlig og privat sektor.

Ordningen innen statsforvaltningen med at minst en søker med innvandrerbakgrunn skal innkalles til intervju dersom han eller hun er kvalifisert for stillingen er videreført. Ordningen har vist seg å fungere godt i staten. Regjeringen har gitt i oppdrag til Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) å be kommunesektoren om å innføre tilsvarende intervjuordninger på frivillig basis. IMDi bistår kommunene som har behov for det med råd, veiledning og kompetanse. Noen kommuner har allerede innført ordningen på eget initiativ blant annet Oslo, Sandnes og Bergen. Sarpsborg kommune har skrevet under en intensjonsavtale om å innføre intervjuordning.

I 2008 startet et toårig forsøk med moderat kvotering av personer med innvandrerbakgrunn i stillinger i 12 statlige virksomheter. Moderat kvotering vil her si at dersom to søkere har tilnærmet like kvalifikasjoner skal søkeren med innvandrerbakgrunn prioriteres. Evaluering viser at kvotering i liten grad er blitt benyttet, og at ordningen er dårlig implementert i noen av virksomhetene. Det kan se ut til at to år er for kort tid til å implementere og se effekt av tiltaket. Samtidig viser evalueringen at tiltaket har skapt økt bevissthet og oppmerksomhet knyttet til

rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn. Fornyings-, administrasjons og kirke departementet vurderer hvordan forsøket skal følges opp.

Regjeringen har de to siste årene avsatt 3,4 millioner kroner i støtte til ulike prosjekter i regi av offentlige og private virksomheter for å fremme likestilling og hindre diskriminering i arbeidslivet.

- *vurdere endringer i integreringspolitikken på bakgrunn av det statlige utvalget som ser på sammenhengen mellom inn- og utvandring og utvikling av våre velferdsordninger*

Brochmannutvalget leverte sin utredning, NOU 2011:7 Velferd og migrasjon, 10. mai 2011. Utvalget har analysert velferdsmodellens økonomiske bærekraft, og drøfter mulige tiltak og strategier innenfor innvandringspolitikk, arbeidslivs- og integreringspolitikk og generell velferdspolitik for å gjøre velferdsstaten og arbeidslivet mer robust for å takle migrasjon. Utredningen ble sendt på høring primo juni 2011, med høringsfrist medio september s.å. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil, i samarbeid med bl.a. Arbeidsdepartementet, følge opp utredningen.

- *vurdere endringer i språkopplæringen for minoriteter på bakgrunn av anbefalinger fra det offentlige utvalget som er oppnevnt*

Østbergutvalget har foretatt en bred gjennomgang av språkopplæringen for minoritetsspråklige barn, og leverte sin innstilling juni 2010 (NOU 2010: 7). Kunnskapsdepartementet vil følge opp utredningen.

- *gi flere mulighet til morsmålsopplæring. I en globalisert verden er tospråklighet en ressurs*

Østbergutvalget har foretatt en bred gjennomgang av språkopplæringen for minoritetsspråklige barn, og leverte sin innstilling juni 2010 (NOU 2010: 7). Kunnskapsdepartementet vil følge opp utredningen.

- *bedre samordningen av arbeidet for å følge opp norske barn i utlandet*

Regjeringen har sendt på alminnelig høring et forslag om å innføre en ordning med stans av offentlig ytelse og barnebidrag ved internasjonal barne bortføring.

- *vurdere utvidelse av den statlige ordningen med at der hvor det finnes kvalifiserte søkere med minoritetsbakgrunn, skal minst en innkalles til intervju, til også å omfatte kommunale og fylkeskommunale stillinger*

Regjeringen har gitt i oppdrag til Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) å be kommunesektoren om å innføre tilsvarende intervjuordninger på frivillig basis. IMDi bistår kommunene som har behov for det med råd, veiledning og kompetanse. Noen kommuner har allerede innført ordningen.

- *gjøre det enklere å få godkjent utdanning og relevant arbeidserfaring fra utlandet*

Gjennomført en kartlegging av barrierer for godkjenning av yrkeskvalifikasjoner for personer med yrkesutdanning fra utlandet. Rapporten følges opp.

- *nedsatte et offentlig utvalg som skal se på muligheter og utfordringer i et flerkulturelt Norge og med bakgrunn i dette foreslå prinsipper og tiltak for inkluderings og integreringsarbeidet*

Regjeringen nedsatte Inkluderingsutvalget som gjennom sitt arbeid har løftet fram utfordringer og muligheter i et flerkulturelt Norge, og med bakgrunn i dette foreslått tiltak i inkluderings- og integreringspolitikken. Utvalget som ble ledet av Osmund Kaldheim leverte sin innstilling våren 14. juni 2011.

KAPITTEL 18: KIRKE-, RELIGIONS- OG LIVSSYNSPOLITIKK

Trosfrihet og religionsfrihet er grunnleggende verdier som samfunn og lovverk må styrke og beskytte. Alle har rett til å praktisere religion og livssyn etter eget ønske, og alle religioner og livssyn skal ha rett til likeverdig statlig finansiering.

Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009 - 2013

Regjeringen vil:

- *følge opp kirkeforliket*

Regjeringen gjennomfører demokratireformen i Den norske kirke gjennom de kirkelige valgene i 2009 og 2011, med utprøving av nye regler for valg til bispedømmeråd og Kirkeråd.

Vi vil foreta en nærmere gjennomgang av demokratireformen og kirkeforliket etter at evalueringen av kirkevalgene i 2011 er gjennomført.

Regjeringen har styrket Bispemøtes presesfunksjon gjennom et tolvte bispeembete i Trondheim.

Regjeringen har foreslått og fått vedtatt endringer i gravferdsloven, i tråd med kirkeforlikets forutsetninger om at det skal gjøres tilpasninger som ivaretar hensynet til minoritetene.

Framdriften i oppfølgingen av kirkeforliket er som forutsatt. Forslagene til endringer i Grunnloven må behandles av Stortinget våren 2012. Foruten en gjennomgang av demokratireformen, tar Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet da sikte på å fremme forslag til nødvendige endringer i kirkeloven som følger av forslagene til grunnlovsendringer.

- *sammen med kirkens organisasjoner gjennomgå og forbedre valgordningen for Kirkevalget og medlemsregisteret*

Ryddet opp i medlemsregisteret i sammenheng med valgene i 2009.

Satt i gang en faglig evaluering av valgene i 2009 og 2011 som vil danne grunnlag for Stortingets behandling av forslagene til endringer i Grunnloven.

Det er bevilget nær 72 millioner kroner i alt til gjennomføring av kirkevalgene i 2011.

Kirkerådet har vært ansvarlig for utprøving av nye valgeregler og gjennomføring av kirkevalgene i 2009 og 2011. Kirkerådet vil også være ansvarlig for den faglige

evalueringen av demokratireformen i Den norske kirke, som skal foreligge rundt årsskiftet 2011/2012. Det er gjennomført tiltak for å rydde opp i kirkens medlemsregister i sammenheng med valgene i 2009 og 2011.

- *videreføre trosopplæringsreformen*

Trappet opp bevilgningen til reformen i perioden 2005-2011 til 197 millioner kroner, med forslag om 203 millioner kroner i 2012.

Budsjettmålet fra 2003 er på 250 millioner kroner til reformen. Bevilgningen til reformen vil etter regjeringens forslag være på 203 millioner kroner i 2012. Opptrappingen vurderes hvert år i lys av den årlige budsjettsituasjonen. Det er etter dette ikke mulig å si noe om framdriften i den videre budsjettmessige opptrappingen eller når reformen kan regnes som fullfinansiert

- *øke tallet på preste- og diakonstillinger*

Bevilgningene til prestedtjenesten ble økt med 5 millioner kroner til nye prestestillinger i 2011. Særskilt bevilgning på 2 millioner kroner til rekrutteringstiltak er videreført fra 2009. Tilskuddet til diakoni, undervisning og kirkemusikk i menighetene er budsjettert med rundt 120 millioner kroner i 2012.

- *legge til rette for flere kvinnelige sokneprester, proster og biskoper*

Kvinneandelen innen prestedtjeneste er i henhold til departementets etatsstatistikk økende. Andelen kvinnelige prester var i 2010 på 26 prosent, mens andelen kvinnelige biskoper og proster er på 23 prosent.

- *legge fram en sak om tros- og livssynspolitikken i dialog med tros- og livssynssamfunnene med sikte på å skape en samlet politikk for området*

Det ble den 25. juni 2010 nedsatt et offentlig utvalg som skal gjennomgå tros- og livssynspolitikken og fremme forslag som kan bidra til å skape en mer helhetlig politikk på feltet. Utvalget skal avgi sin innstilling innen utgangen av 2012.

- *bidra til flere livssynsnøytrale seremonilokaler*

I budsjettforslaget for 2012 er det satt av midler for å dekke arbeid med å tilrettelegge for livssynsnøytrale seremonirom. Det er vedtatt endringer i gravferdsloven og kirkeloven som bedre skal ivareta livssynsmangfoldet.

- *sikre at utenlandske forkynnere som har arbeid av varig karakter i trossamfunn skal gjennomgå opplæring i norsk språk og om det norske samfunnet*

Kurs for religiøse ledere avholdes ved Universitet i Oslo. 300 timer norskopplæring er obligatorisk også for denne gruppen innenfor rammen av introduksjonsloven

Utgitt av:
Statsministerens kontor

Publikasjonen finnes også på:
www.regjeringen.no/smk

Foto:
Torbjørn Kjosvold/Forsvarets Mediesenter

Trykk: Departementenes servicesenter - 01/2012 - 100

